

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำวาง
ตอนบน

ชูลิทธิ์	ชูชาติ
วรพล	วัฒนเหลื่องอรุณ
กริช	สอิ่งทอง

แผนงาน/โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนจาก
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563
โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
พ.ศ. 2564

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำวาง
ตอนบน

ชูลิทธิ์	ชูชาติ
วรพล	วัฒนเหลืออรุณ
กริช	สอั้งทอง

แผนงาน/โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนจาก
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563
โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
พ.ศ. 2564

ชื่อแผนงานวิจัย	รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน
ผู้วิจัย	ชูสิทธิ์ ชูชาติ วรพล วัฒนเหลียงอรุณ กริช สอึ้งทอง
หน่วยงาน / คณะ	บัณฑิตวิทยาลัย
ทุนอุดหนุนการวิจัย	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
ปีที่วิจัย	2563

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนา กำหนดแนวทางการตลาดในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนา และเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่วิจัยในเขตลุ่มน้ำวางตอนบนประกอบด้วย บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง บ้านห้วยตอง และบ้านขุนวาง ซึ่งมีระดับความสูงตั้งแต่ 850 เมตร ถึง 1,500 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า พื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงการเกษตรวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สามารถสร้างชุดการท่องเที่ยวบนวิถีชีวิต เช่น การท่องเที่ยวสวนผักนาในหุบเขา การปลูกดอกไม้ การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมระบบเหมืองฝาย การอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า การท่องเที่ยวชมดอกนางพญาเสือโคร่ง สวนสตรอว์เบอร์รี่ และสวนกาแฟ การท่องเที่ยวแบบวิ่งเทรล (Trail Running) ในหุบเขา การจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ รวมทั้งการจัดจำหน่ายผลผลิตในท้องถิ่น

ในระบบการตลาด มีการจัดการตลาดทั้งในรูปแบบการขายตรง และขายผ่านตัวแทนจำหน่ายในเมือง โดยเน้นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และมีระบบการขายทั้งในรูปแบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) เพื่อให้กลุ่มตลาดเป้าหมายเข้าถึงผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด

รูปแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มน้ำวางตอนบน ควรประกอบด้วย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญา และการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวต้องกลมกลืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ : การพัฒนาอย่างยั่งยืน, การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง, กลุ่มแม่บ้านวางตอนบน, ศาสตร์พระราชา

Research Program: The sufficiency economy-based tourism model of the Upper Wang River area

Authors: Mr. Choosit Choochat
 Mr. Worapol Wattanalaungarun
 Mr. Kritch Sa-ingthong
 College: Graduate school, Chiang Mai Rajabhat University
 Grant provider: National Research Council of Thailand
 Year: 2020

Abstract

The main purposes of this research are to develop the sustainable tourism model and the marketing concept of the tourism businesses for the farmer societies with respect to the sufficiency economy philosophy, and to sustainably conserve the tourism resources. The research was conducted at the Upper Wang River area including five villages namely Ban Pong Samit, Ban Huay E-Khang, Ban Huay Thong, and Ban Khun Wang where the geographical elevations are between 850 and 1500 meters above the mean sea level. In addition, this study was the qualitative research in cooperation with the community members.

The results obtained from this research indicated that the Upper Wang River area had the high potential in agri-cultural and eco-cultural tourisms. Thus, various lifestyle tourisms could be developed such as the site visiting in many attractive locations including but are not limited to the vegetable farms, the paddle fields in the mountain valleys, the flower farms, the local weir systems, the soil-water-forest conservative areas, the Wild Himalayan Cherry fields, the strawberry and coffee farms, and joining many activities such as trail running, home stay activities, and local products selling.

For the marketing system, the onsite direct selling and indirect selling via the agencies in the urban areas were set up with focusing on the identity of the tourism

products. In addition, the optimization on the accessibility to the tourism products of the target clients was performed by both online and offline marketing.

The sustainable tourism resources conservation should include natural resources, lifestyles, cultures, traditions, and folk wisdom preservations. Moreover, the sufficiency economy philosophy should be applied to conserve the tourism resources.

In conclusion, the benefits from the tourism businesses must be balanced in term of economic, social, and environment for the future sustainability.

Keyword : Sustainable Development, Tourism and Sufficiency Economy, The Upper Mea Wang Basin, The King's Philosophy.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้ เพราะได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรทั้งภาครัฐ และกลุ่มชาวบ้าน อย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน คณะวิทยาศาสตร์ และศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยเป็นอย่างดีเยี่ยม

ขอขอบคุณ องค์การบริหารตำบลแม่วิน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และชาวบ้านทุกคน ที่ร่วมคิดร่วมทำและร่วมแก้ไขปรับปรุง

ขอขอบคุณ คุณวรรณเพ็ญ ชูชาติ คุณทัศนิกา ตาคำนวน คุณวิสันต์ ศรีวิมาลา และผู้ช่วยนักวิจัยอีกหลายคนในการเก็บรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล และช่วยในการจัดพิมพ์งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ชูสิทธิ์ ชูชาติ
วรพล วัฒนเหลื่องอรุณ
กริช สอึงทอง
ปีงบประมาณ 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
การพัฒนาย่างยั่งยืน	9
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	14
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	21
ทฤษฎีใหม่	25
ศาสตร์พระราชา	29
การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง	41
การตลาดการท่องเที่ยว	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46
กรอบการวิจัย	55
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	56
ขอบเขตของการวิจัย	56
วิธีการดำเนินการวิจัย	58
บทที่ 4 บริบทของพื้นที่วิจัย	62
4.1 กลุ่มแม่น้ำวางตอนบน	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2 บ้านโป่งสมิต (โป่งสมิ)	74
4.3 บ้านขุนวาง	79
4.4 บ้านห้วยอีค่าง	88
4.5 บ้านห้วยตอง	101
บทที่ 5 ผลการวิจัย	109
5.1 รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนา	109
1. บ้านโป่งสมิต	109
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมวัฒนธรรม	110
การท่องเที่ยวสวนสมุนไพร	117
การท่องเที่ยวชมสวนดอกไม้ สวนผักและนาข้าวในหุบเขา	119
การวิ่งเทรล	124
2. บ้านขุนวาง	129
การท่องเที่ยวสวนดอกไม้	130
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	132
3. บ้านห้วยอีค่าง	137
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝายวิถีชีวิตชาวนา	137
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสังคมวัฒนธรรม	139
การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาชาวปกาเกอะญอ	140
การท่องเที่ยวโฮมสเตย์วิถีดอย	140
12 เดือนเที่ยวห้วยอีค่างตามวิถีดอย	141
4. บ้านห้วยตอง	142
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	143
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	143
การท่องเที่ยวเชิงศาสนา	143
การท่องเที่ยวโฮมสเตย์	143
5.2 แนวทางการตลาดในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนา	144

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	160
บทที่ 6 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	166
บทสรุป	166
อภิปรายผล	171
ข้อเสนอแนะ	173
บรรณานุกรม	174
ประวัติผู้วิจัย	183

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงหมู่บ้านในเขตลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	66
4.2 สถิติประชากรและบ้าน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	67
4.3 แสดงองค์กรบ้านห้วยอีค่าง	94
4.4 แสดงรายได้ รายจ่ายต่อปีบ้านห้วยตอง	105
4.5 แสดงกลุ่ม องค์กรบ้านห้วยตอง	106
5.1 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านขุนวาง 12 เดือน โดยยึดการทำสวนสตอว์เบอร์รี่เป็นหลัก	134

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
4.1 สภาพภูมิประเทศลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง	64
4.2 ระบบนิเวศลุ่มแม่น้ำวางตอนบน	65
4.3 การปลูกข้าวเชื้อ 7 กอ	69
4.4 การเลี้ยงวัว ควาย ปลอ่ยป่า	70
4.5 ระบบนิเวศป่าและภูเขา แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	72
4.6 ระบบนิเวศป่าและลำห้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	73
4.7 สวนดอกไม้บ้านโป่งสมิต	76
4.8 ลักษณะพื้นที่บ้านขุนวาง	80
4.9 สวนดอกไม้บ้านขุนวาง	82
4.10 การจัดส่งดอกไม้จำหน่ายในตลาด	83
4.11 แปลงปลูกสตอว์เบอร์รี่	83
4.12 การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน	84
4.13 ต้นนางพญาเสือโคร่ง	85
4.14 การเพาะกล้า (ไหล) สตอว์เบอร์รี่	86
4.15 แปลงสตอว์เบอร์รี่	86
4.16 แปลงดอกไม้ที่ศูนย์เกษตรหลวงเชียงใหม่ ขุนวาง	87
4.17 แผนพัฒนาหมู่บ้านห้วยอีค่าง	89
4.18 ปฏิทินวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตรอบปีปกากะญอ	93
4.19 ผู้ใหญ่บ้านห้วยอีค่าง (ผู้หญิง)	98
4.20 การสัมภาษณ์ผู้อาวุโส บ้านห้วยอีค่าง	99
4.21 ทุ่งนาบ้านห้วยอีค่าง	99
4.22 แปลงผักบ้านห้วยอีค่าง	100
4.23 นักวิจัยบ้านห้วยอีค่าง	100
4.24 พิธีสืบชะตา น้ำ ป่า และอนุรักษ์ธรรมชาติ	101
5.1 กิจกรรมในรอบปีของกะเหรี่ยงในการทำไร่ ทำนา	112
5.2 นาข้าวบ้านโป่งสมิต	114
5.3 พิธีกรรมก่อนตีข้าว	115
5.4 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในรอบปี	117

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
5.5 สวนสมุนไพรมะลิ	118
5.6 ลำห้วยสมุนไพรมะลิ	119
5.7 แปลงดอกเก๊กฮวย	120
5.8 ดอกนางพญาเสือโคร่ง	121
5.9 แปลงปลูกผักตามไหล่เขา	122
5.10 นาข้าวเขียว	122
5.11 นาข้าวเหลือง	123
5.12 การเกี่ยวข้าว	123
5.13 แปลงผัก	125
5.14 ลำธาร โชดหิน	125
5.15 แปลงดอกไม้	126
5.16 สวนดอกไม้	126
5.17 อ่างเก็บน้ำห้วยตอง	127
5.18 น้ำตกโป่งสมิต	127
5.19 ลำธารและโชดหิน	128
5.20 นาข้าวเหลืองอร่าม	129
5.21 ไร่ชาดอยอินทนนท์ ขุนวาง	133
5.22 การแตกหน่อ (ไหล) และการเพาะหน่อสตอร์เบอร์รี่	135
5.23 แปลงสตอร์เบอร์รี่ในฤดูกาล	136
5.24 ปฏิทินวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตปกาเกอะญอ	141
5.25 เทรนด์การท่องเที่ยว ใคร “รุ่ง” ใคร “ร่วง” ในปี 2021	148

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากประเทศไทยได้สร้างทางรถไฟ ถึงสถานีนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ใน พ.ศ. 2464 และทางรถไฟก็ได้ขยายไปสู่ทุกภาคของประเทศไทย ในระยะเวลาเดียวกันในภาคเหนือได้มีการสร้างทางเกวียน ต่อมาพัฒนาเป็นรถยนต์ เชื่อมต่อระหว่างตัวจังหวัดที่รถไฟผ่านถึงกับอำเภอต่าง ๆ ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2546: 70-71)

ใน พ.ศ. 2467 กรมการรถไฟหลวง ได้จัดส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นเป็นครั้งแรกในแผนกโฆษณาของกรมรถไฟหลวง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ส่งเสริมการพัฒนาคมนาคม เศรษฐกิจ การศึกษา ในภาคเหนือยิ่งขึ้น สำหรับการท่องเที่ยวได้มีการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี โดยการสนับสนุน การสร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับภาคเหนือ เช่น สามปอยหลวง สาวเครือฟ้า พร้อม ๆ กับ ประพันธ์เพลงไทยสากลเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมของล้านนา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้น เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง จึงเป็นเป้าหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตั้งแต่ทางรถไฟถึงเชียงใหม่ พ.ศ. 2464 หรือก่อนจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) ในปี พ.ศ. 2502

เหตุผลที่รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะเชียงใหม่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่น่าประทับใจ มีเรื่องราว (Story) ประกอบเข้าถึงได้ง่าย สะดวกในการเดินทาง แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวบางสถานที่ เข้าถึงยาก แต่มีทรัพยากรแปลกใหม่ (Unseen) นอกจากนี้การบริการ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดพหุวัฒนธรรม ก็เป็นสิ่งสร้างความน่าประทับใจ

ใน พ.ศ. 2502 รัฐบาลได้ออกกฎหมายประกาศจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) ในปี พ.ศ. 2503 จึงได้เกิดองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อการท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้น จึงได้ยกระดับเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

ใน พ.ศ. 2522 ทำหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวแบบครบวงจร คือ ทั้งสนับสนุน ประสานงาน ในการสร้างผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า บริการด้านการท่องเที่ยว การจัดหาช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับเอกชนส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงทำให้การท่องเที่ยวของประเทศไทย เติบโตแบบก้าวกระโดด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 – 2547 เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การสร้างบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การขยายตัวทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ และการกระจายรายได้ ในวงจรทางเศรษฐกิจ

ต่อมาใน พ.ศ. 2547 รัฐบาลได้มีนโยบายในการจัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อให้กระทรวงนี้ดูแลบริหารงานด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรควบคุมธุรกิจการท่องเที่ยว และบันทึกสถิติการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำหน้าที่หลักในด้านส่งเสริมการตลาด

การท่องเที่ยวได้ขยายตัวและทำรายได้สูงสุดให้แก่ประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2525 และติดต่อกันมาอย่างสม่ำเสมอ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดรายได้ การลงทุน การจ้างงาน ทั้งทางตรงด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจที่พัก การขนส่ง ร้านอาหาร การนำเที่ยว ของที่ระลึก และการบริการต่าง ๆ และธุรกิจทางอ้อม เช่น การเกษตร การอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม

ในด้านสถิติการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2482 – 2488) การท่องเที่ยวได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว องค์การการท่องเที่ยวโลก ได้บันทึกรายงานว่า ในปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) มีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 25 ล้านคน และเพิ่มขึ้นหลายเท่า ในปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพิ่มจำนวนเป็น 222 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) มีจำนวน 687 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2004) จำนวน 750 ล้านคน (Weaver,2006 : 2) องค์การการท่องเที่ยวโลกได้รายงานว่าในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ.2020) จำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 1,500 ล้านคน (UNWTO,2020) และพยากรณ์ว่าในปี พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) มีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 1,800 ล้านคน (UNWTO,2020)

จากข้อมูลรายงานขององค์การการท่องเที่ยวโลกดังกล่าวแล้ว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในรอบ 70 ปี (พ.ศ. 2493 – 2563) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น 60 เท่า จาก 25 ล้านคน ใน พ.ศ. 2503 เป็น 1,500 ล้านคน ใน พ.ศ. 2563 และเพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 1,800 ล้านคน ใน พ.ศ. 2573 การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีกำลังคน การลงทุน และผลตอบแทนที่ใหญ่ที่สุดของโลก

การท่องเที่ยวในประเทศไทย ใน พ.ศ. 2503 มีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเข้ามาเที่ยวในประเทศไทย 81,000 คน เกิดรายได้ 196 ล้านบาท ในปีการท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2530 มีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 3,482,958 คน มีรายได้ 50,024 ล้านบาท (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2533 : 53 -55)

ภายใน พ.ศ. 2560 ประเทศไทย มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 35,381 ล้านคน ก่อให้เกิดรายได้ 1,824,042 ล้านบาท มูลค่ารายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.66% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2559 สำหรับการท่องเที่ยวของชาวไทยเที่ยวไทยในปี พ.ศ. 2560 ชาวไทยมีการท่องเที่ยวภายในประเทศจำนวน 152 ล้านคน/ครั้ง ขยายตัวร้อยละ 4.39 และคาดว่าจะมีการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวของชาวไทยรวม 930,000 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 5.42 เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2559 รวมรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด 2,754 พันล้านบาท (362° DEGREE, 2018 และสถิติด้านการท่องเที่ยวปี 2560, 2018)

ในอนาคต ปี พ.ศ. 2573 พยากรณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย 66 ล้านคน (สันติ ชูตินธร, 2017)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองหลักของการท่องเที่ยวในภาคเหนือมาตั้งแต่สมัยต้น ๆ ของการท่องเที่ยว ตั้งแต่ก่อนจัดตั้ง อ.ส.ท. ปี 2502 และการท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ใน พ.ศ. 2559 จังหวัดเชียงใหม่มีนักท่องเที่ยวทั้งคนไทย และชาวต่างชาติรวม 19,096 ล้านคน มีรายได้จากการท่องเที่ยวจากผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ 90,137 ล้านบาท (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2560 :127) การท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้เป็นคนไทยมากกว่าชาวต่างชาติ

การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทและความสำคัญทางเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงใหม่ ก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงานและรายได้ เฉพาะสถานพักแรมเชียงใหม่มีห้องพัก 33,515 ห้อง (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2560: 125)

ในภาพของการท่องเที่ยวในตัวเมืองเชียงใหม่ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้มหาศาลดังกล่าวแล้ว แต่การท่องเที่ยวในประเทศไทยรวมทั้งเชียงใหม่ มีลักษณะการรวมกลุ่ม หรือการกระจุกของเงินทุนขนาดใหญ่ รวมทั้งกลุ่มทุนต่างชาติ และกลุ่มทุนคนไทย ในลักษณะของเครือข่าย (Chain) หรือแฟรนไชส์ ทั้งด้านธุรกิจทั่วไป และการท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสังคมชนวนหรือชาวบ้านในเรื่องการขาดรายได้ ถูกเอารัดเอาเปรียบ กดราคา ที่สำคัญมาก และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การทำลายสิ่งแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรม อันเป็นมรดกของชาติ

ข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งผู้ขอทุนวิจัยประสบด้วยตนเอง จากการทำงานพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับชาวบ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2553 – ปัจจุบัน (พ.ศ. 2561) และอนาคต ยกตัวอย่างปัญหาความขัดแย้งระหว่างการท่องเที่ยวไม่ยั่งยืน เห็นแก่รายได้ กับผลกระทบต่อชาวบ้านในเขตลุ่มแม่น้ำวางตอนล่างของตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง ดังนี้

1. ประมาณ ปี พ.ศ. 2542 เกษตรกรจากอำเภอสันป่าตอง ดอยหล่อ จอมทอง รวมตัวกันเผาป่าข้าง เขตลุ่มน้ำวาง เพราะอ้างเหตุผลว่าป่าข้างทำลายป่า แย่งน้ำเพื่อการเกษตร

เกิดความสกปรกในลำน้ำ ผลที่สุดปางช้างเขตตำบลบ้านกาด ลุ่มแม่น้ำวาง ต้องอพยพช้างกลับไปเลี้ยงที่บ้านหรือสวนของตนเอง

2. จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม และมัคคุเทศก์ในเขตตำบลแม่วิน ปี พ.ศ. 2560 ชาวบ้าน ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก ร้องเรียนว่า นักธุรกิจการท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่เอารัดเอาเปรียบ กำหนดราคาเอง แบ่งรายได้ให้น้อย ค่าที่พักคืนละ 20 บาทต่อคน ชาวบ้านประกาศว่า ถ้านักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านต้องอนุญาตให้ชาวบ้านเป็นมัคคุเทศก์ร่วม แต่นักธุรกิจในเมืองไม่ยอมตามข้อตกลงนี้ และในปี พ.ศ. 2561 ก็ได้จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอีกครั้ง ชี้อธิบายจากชาวบ้านก็เช่นเดียวกับ พ.ศ. 2560

3. จากการประชุมร่วมกับนายอำเภอแม่วาง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอแม่วาง ในวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2561 นายกองค์การส่วนตำบลตอนล่างลุ่มแม่น้ำวาง เสนอว่าธุรกิจปางช้างในเขตตำบลแม่วินมากเกินไป รวมทั้งธุรกิจร้านอาหาร ล่องแพด้วย ก่อให้เกิดการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในเขตลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง น้ำสกปรกที่สำคัญอีกอย่าง ชยะ ภูเขาพลาสติก และขยะที่ไม่ย่อยสลายลอยไปติดตามสองฝั่งของแม่น้ำวางตอนล่าง ต้องแก้ไขด่วน

นี่เป็นเพียงตัวอย่างปัญหาเชิงประจักษ์ที่เกิดจากธุรกิจการท่องเที่ยวแบบมุ่งเป้าเอารายได้หลัก ที่เกิดขึ้นในเขตลุ่มน้ำวาง บ้านสบวิน บ้านห้วยโป่ง บ้านวังผาปูน ซึ่งประกอบการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ พ.ศ. 2534 จนกระทั่งปัจจุบัน

สำหรับลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ประกอบด้วยบ้านห้วยตอง ห้วยอีค่าง ห้วยข้าวลือ ห้วยโป่งสมิต และหมู่บ้านอื่น ๆ ยังไม่เกิดปัญหาด้านการท่องเที่ยว เพราะธุรกิจการท่องเที่ยวยังขยายตัวไปไม่ถึง ที่มีบ้างก็เป็นธุรกิจการเดินป่าที่ผ่านหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามใน พ.ศ. 2561 บ้านห้วยข้าวลือเริ่มจัดตั้งปางช้างริมห้วยข้าวลือ แต่ยังไม่พบปัญหากับชาวบ้าน

ชาวบ้านเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ยึดอาชีพด้านการเกษตร ส่งผลผลิตบางส่วนขายโครงการหลวงและบางส่วนขายพ่อค้าคนกลางในตลาด ชาวบ้านต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยว และได้จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยยึดหลักบ้านโป่งสมิตเป็นพื้นที่หลัก แต่การส่งเสริมครั้งนั้นเป้าหมายหลัก คือการศึกษา และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ส่งเสริมให้บุคคลภายนอกเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในการอยู่ร่วมกับป่าอย่างกลมกลืน ยั่งยืน (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2544) มิได้มุ่งหมายทางด้านรายได้

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครั้งนั้น ทำให้ชาวบ้านเกิดความสนใจทางด้านการท่องเที่ยว และได้จัดสร้างบ้านพักนักท่องเที่ยว หลายหมู่บ้านในลุ่มแม่น้ำวางตอนบน และมีนักท่องเที่ยวไปเยือนบ้าง แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายเชิงธุรกิจ

จากการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน หลายหมู่บ้านใน พ.ศ. 2561 เนื่องจากผู้เสนองานวิจัยมีหน้าที่ทำงานบริการทางวิชาการให้หมู่บ้านเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ

วาง จึงพบว่าชาวบ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวควบคู่กับการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลัก และมีทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งสำรวจมาแล้ว พร้อมทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรมและ กิจกรรมอื่น ๆ (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2544 และวรพล วัฒนเหลืออรุณ, 2544)

จึงมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงได้จัด “รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง” ขึ้นในสังคมชาวนา โดยนำศาสตร์พระราชา เรื่อง การเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า อากาศ กับหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาผสมผสานกันอย่างกลมกลืนจนเกิดนวัตกรรมเพื่อสืบสานแนวพระราชดำริเรียกว่า “การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง”

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนา
2. เพื่อกำหนดแนวทางการตลาดในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนา
3. เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่

ลุ่มแม่น้ำวางตอนบนในเขตตำบลแม่วิน(422 ตารางกิโลเมตร) อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำวางตอนบน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 900 เมตร – 1800 เมตร ประกอบด้วยระบบนิเวศป่า และความหลากหลายทางชีวภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และยังไม่มีการสำรวจระบบนิเวศป่าเบญจพรรณ และมีเขตต่อแดนกับป่าดิบเขาของดอยอินทนนท์ซึ่งเป็นบ่อเกิดของลำห้วย ลำธารหลายสาย เช่น ห้วยเตียน ห้วยโป่งสมิต ห้วยอีค่าง ห้วยเย็น ห้วยตอง ฯลฯ บริเวณหุบเขาแคบ ๆ เป็นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นเวลามากกว่า 200 ปี

เขตแม่น้ำวางตอนบน ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน แต่สุ่มตัวอย่างศึกษา 4 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 8 บ้านห้วยข้าวสับ-บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตอง และหมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง จำนวน 612 หลังคาเรือน (2560) จากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวแล้ว ต้องการให้เกิด “รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจนาร่อง” ใน 4 หมู่บ้าน ประมาณ หมู่บ้านละ 5 – 10 หลังคาเรือน เฉพาะหมู่บ้านโป่งสมิต จำนวน 15 หลังคาเรือน

เนื้อหา

เนื้อหาประกอบด้วยทรัพยากรด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม การดำรงชีวิต การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการประยุกต์ศาสตร์พระราชากับเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรม การนำเที่ยวในพื้นที่ การสร้างที่พัก การประดิษฐ์ของที่ระลึก อาหารและพืชผัก สมุนไพร การเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อให้เกิดรายได้ 2 ทาง คือการเกษตร และการท่องเที่ยวควบคู่กับชุมชนเข้มแข็ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism and Sufficiency Economy) หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว หรือ การประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ที่นำหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผสมผสานกับศาสตร์พระราชา ในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน นำมาใช้ในสังคมชาวนา หรือในชุมชนที่การท่องเที่ยวเกิดขึ้นบางฤดูกาล ไม่ต่อเนื่องตลอดปี ต้องยึดอาชีพการเกษตร หรืออาชีพอื่น ๆ ควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Philosophy of Sufficiency Economy) หมายถึง หลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นนวัตกรรมของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานแก่ประชาชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยยึดทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

เกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory) หมายถึง การเกษตรแบบผสมผสาน ในที่ดินขนาดเล็ก ทำการผลิตราย ๆ อย่าง เพื่อป้องกันความเสี่ยง มีการแบ่งที่ดินออกเป็น 4 ส่วน เพื่อ 1. กักเก็บน้ำ 2. ทำนา 3. ปลูกพืชสามอย่างเพื่อประโยชน์สัอย่าง คือ ปลูกพืชเพื่อบริโภค เพื่อใช้สอย เพื่อเศรษฐกิจ เพื่ออนุรักษ์ดินและป่าต้นน้ำลำธาร 4. สร้างบ้านที่อยู่อาศัย สัดส่วนดัดแปลงได้ตามความเหมาะสม ของพื้นที่สังคมชาวนาในเขตหุบเขาลุ่มแม่น้ำวังตอนบน

ลุ่มแม่น้ำวังตอนบน (The Upper Mae Wang Basin) หมายถึง เขตพื้นที่ของสังคมชาวนา ที่ตั้งหลักแหล่งตอนต้นน้ำแม่วัง ในเขตลำห้วยโป่งสมิต ห้วยอีค่าง ห้วยตอง ห้วยเตียน และขุนวาง

สังคมชาวนา (Peasant Society) หมายถึง สังคมชาวนบ้านในเขตลุ่มน้ำวังตอนบนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (สะกอ) หรือสังคมชาวนบ้าน และม้ง ซึ่งประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ค้าขาย ผลิตด้านการเกษตรและกลุ่มอาชีพรับจ้างบางฤดูกาล

ศาสตร์พระราชา (The King's Philosophy) หมายถึง องค์ความรู้ของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเกิดจากความฉลาดรู้ ในด้านวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ก่อให้เกิดนวัตกรรม ที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนอง ความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไป ในอนาคต

พระเจ้าแผ่นดิน (King) หมายถึง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ (Queen) หมายถึง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

ทฤษฎี สมมุติฐาน และกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

ทฤษฎีในการวิจัยเรื่องนี้ใช้ทฤษฎีหรือแนวคิด (Thoughts) ดังนี้

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวพระราชดำริแห่งความพอเพียงในการพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. 2470 – 2559) เกิดขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ต่อมาใน พ.ศ. 2539 และ พ.ศ. 2540 เมื่อประเทศชาติประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ การพระราชทานหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงเด่นชัดยิ่งขึ้น และรัฐบาลได้อัญเชิญมาเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ พระองค์ได้ทรงพระราชทาน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้แก่ปวงชนชาวไทยใน พ.ศ. 2542

คำว่าพอเพียง มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึง การมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกิน ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ในศาลานี้ เมื่อไหร่ 20, 24 ปี เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปีใช้ไหม วันนั้นได้พูดว่าเราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกินมาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมโนนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ ก็หมายถึงว่ามีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง

เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-Sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเองแต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวาง

กว่า Self-Sufficiency คือ Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรที่มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง

“แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอดังนั้นเองคนเราต้องพอใจความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดดังนี้ ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ ตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ชุดการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านเป้าหมายเขตลุ่มแม่น้ำวางตอนบน เป็นแบบอย่างการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา
2. ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว
3. เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม
4. เกิดความเข้าใจดีระหว่างคนพื้นราบ กับคนพื้นที่สูงในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
5. เกิดการสืบสาน ต่อยอด ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้เข้าใจ งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นนวัตกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับพื้นที่สังคมชาวนา หรือชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ม้ง รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าว เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้ศาสตร์พระราชา ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จึงประกอบด้วย เรื่องต่อไปนี้
 - 1.1 การพัฒนาอย่างยั่งยืน
 - 1.2 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
 - 1.3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.4 การเกษตรทฤษฎีใหม่
 - 1.5 ศาสตร์พระราชา
 - 1.6 การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.7 การตลาดการท่องเที่ยว
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. กรอบการวิจัย

1. แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

พัฒนาการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482 – 2488) ประเทศต่าง ๆ ได้ฟื้นฟูการพัฒนาเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอีกครั้งหนึ่ง หลังจากหยุดชะงักในสงครามโลกครั้งที่ 2 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัดจนมากยิ่งขึ้น

ในปี พ.ศ. 2505 ราเชล คาร์สัน (Rachel Carson) ได้เขียนหนังสือ Silent Spring ชี้ให้เห็นถึงการที่มนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจ การเกษตร คือการใช้สาร DDT กำจัดศัตรูพืช รวมทั้งการฉีดพ่น DDT ฆ่าแมลง สารเคมีที่ตกค้างจาก DDT จะเข้าไปในห่วงโซ่อาหาร และเกิดพิษภัยต่อสัตว์และมนุษย์ เช่น สารเคมีตกค้างจะมีผลต่อนกในการฟักไข่ ไม่ออกเป็นตัว และตกค้างในสิ่งแวดล้อม เข้าสู่พืช สัตว์ และคน ตามระบบห่วงโซ่ของอาหาร (Carson, 1962: 175-198)

ใน พ.ศ. 2515 แดเนลลาและเดนนิส มีโดวส์ (Danella and Dennis Meadows) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “Limits to Growth” เสนอสาระสำคัญว่า ทรัพยากรและการรองรับผลภาวะของโลกมีขอบเขตจำกัด พิษภัยของการพัฒนาจะทำลายมนุษย์และจะมองเห็นได้ในระยะเวลาอันใกล้ (Thebald, Ed.,1994: 275)

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้องค์การสหประชาชาติ (UNO) จัดการประชุมสหประชาชาติเรื่อง “สิ่งแวดล้อมของมนุษย์” ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ กรุงสต็อกโฮล์ม (Stockholm) ประเทศสวีเดน เมื่อวันที่ 5 - 16 มิถุนายน พ.ศ. 2515 ผลการประชุมทำให้ประเทศสมาชิกจัดตั้งองค์กรขึ้นรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นได้มีการประชุมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นอีกหลายครั้ง

ในปี พ.ศ. 2523 หน่วยงานอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติระหว่างประเทศ (The International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) ได้จัดการแสดงประชามติเกี่ยวกับเรื่องยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์โลก ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development WCED) องค์การสหประชาชาติได้จัดทำรายงานเรื่อง Our Common Future หรือ รายงานบรันดท์แลนด์ (Brundtland Report) รายงานของคณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาได้นำเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้กล่าวว่า วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในโลกนี้ มีความเชื่อมโยงและจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคมโลก ในการปรึกษาหารือและตัดสินใจเพื่อก้าวสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน (อนาคตของเรา, ม.ป.ป.)

รายงานของบรันดท์แลนด์ ได้ให้นิยามของคำว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ดังนี้ การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง วิธีการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อไป (Our Common Future, Brundtland Report 1987, 2013)

ใน พ.ศ. 2535 ได้จัดการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Rio/Earth Summit) ณ นครรีโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล ผลการประชุมได้รับการรับรองเอกสาร 3 ฉบับ ได้แก่

1. ปฏิญญาโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ซึ่งเป็นหลักการเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของสหประชาชาติในการดำเนินงานพัฒนาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน
2. แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda21) เพื่อเป็นแผนแม่บทของโลกในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม
3. แถลงการณ์เกี่ยวกับหลักการด้านป่าไม้

นอกจากนี้ ยังมีอนุสัญญาอีก 2 ฉบับ คือ กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ ได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Commission on Sustainable Development) เพื่อรับผิดชอบและติดตามกำหนดแนวทางในการนำผลการประชุมไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม (การพัฒนาที่ยั่งยืน สู่กระแสเศรษฐกิจสีเขียว, ม.ป.ป.)

ต่อมาสหประชาชาติได้มีการประชุม The World Summit on Sustainable Development หรือการประชุม Rio+10 ณ กรุงโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ ใน พ.ศ. 2545 เพื่อทบทวนความก้าวหน้าของการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของแต่ละประเทศตามแผนปฏิบัติการ 21 และมุ่งเป้าหมายแก้ปัญหาความยากจน การรักษาระดับการพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลักการพัฒนาต้องมีการบูรณาการด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ในปี พ.ศ. 2555 สหประชาชาติได้กำหนดให้จัดการประชุม “United Nations Conference on Sustainable Development” หรือ Rio +20 โดยมีหัวข้อการประชุมหลัก ได้แก่ เรื่อง เศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการขจัดความยากจน (Green Economy in the Context of Sustainable and Poverty Eradication) และกรอบเชิงสถาบันเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Institutional Framework for Sustainable Development) (บันฑูร เศรษฐศิริโรจน์ และนนท์ นุชหมอน, ม.ป.ป.)

หลังจากการประชุมระดับโลกแล้ว ได้เกิดแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) สำหรับทศวรรษ (1991 – 1999) และศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแผนแม่บทของโลก สำหรับการดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และในเวลาต่อมาได้มีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) เป็นระยะเวลา 15 ปี (พ.ศ. 2543 – 2558) ครอบคลุมงาน 8 เป้าหมาย คือ การขจัดความยากจน และหิวโหย การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและบทบาทสตรี การรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นต้น (สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ม.ป.ป.) การพัฒนาตามเป้าหมายดังกล่าว ก็ครอบคลุมถึงหลักการ 3 ประการ คือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมให้เด่นชัดยิ่งขึ้นการพัฒนาแห่งสหัสวรรษได้สิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2558

เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก

สำหรับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals SDGs) ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2573 ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ดังนี้ (เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ, 2016)

1. ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่
2. ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และการส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน
3. สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิการสำหรับทุกคนในทุกวัย
4. สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และให้อำนาจของผู้หญิง และเด็กหญิงทุกคน
6. สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน
7. สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน
8. ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลผลิต และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน
9. สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม
10. ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ
11. ทำให้การเมือง และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิคุ้มกัน และยั่งยืน
12. สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน
13. ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วน เพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น
14. อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน และการพัฒนาที่ยั่งยืน

15. ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศชนบทอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการกลายเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดิน และฟื้นฟูสภาพกลับมาใหม่และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

16. ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข และครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ

17. เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงาน และฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลก สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาระดับโลก นับตั้งแต่เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมและเกิดระบบทุนนิยมในพุทธศตวรรษที่ 24 การพัฒนาเข้าสู่ยุคใหม่ของโลกในพุทธศตวรรษที่ 24 และ 25 มุ่งเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ให้เกิดความมั่งคั่ง มั่นคง เฉพาะประเทศที่เจริญแล้ว ในกลุ่มประเทศยุโรป และสหรัฐอเมริกา เช่น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอาศัยการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นกำลังสำคัญในการผลิต ทำให้เกิดมลพิษและทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศกำลังพัฒนาในทวีปแอฟริกา เอเชีย และอเมริกาใต้ ผลการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยียังส่งผลกระทบต่อประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้ว ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ และสิ่งแวดล้อมจากการแสวงหาความร่ำรวยทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม

อย่างไรก็ตาม สหประชาชาติ ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวแล้ว และได้เริ่มแก้ไขนับตั้งแต่เกิดการประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นครั้งแรก ในประเทศสวีเดนตั้งแต่ พ.ศ. 2515 จนถึงปัจจุบัน ก็ยังไม่บรรลุเป้าหมายแต่ดีขึ้นกว่าเดิม

การพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้กลุ่มนายทุนในประเทศพัฒนาและนายทุนขายทรัพยากร นายทุนนายหน้า ในประเทศกำลังพัฒนาร่ำรวยขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งทำให้กลุ่มนายทุนส่วนน้อยมั่งคั่ง แต่ส่งผลกระทบต่อความยากจน ความอดอยาก ไร้การศึกษา ปัญหาสังคม การทำลายทรัพยากร (Resources) สิ่งแวดล้อม (Environments) ทั้งด้านกายภาพและชีวภาพ ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) อย่างยับเยิน ทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรชีวภาพมีประโยชน์อย่างมหาศาล แต่มนุษย์ก็ยังไม่ได้ศึกษาค้นคว้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์อีกมากมายชนิดพันธุ์

การพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้ตระหนักถึงผลเสียหายต่อโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีจุดจำกัด ได้รับการวิจารณ์อย่างกว้างขวางและเป็นกระบวนการต่อเนื่อง กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเกิดแนวความคิดว่า “เราไม่ได้รับมอบคุณทรัพยากรในโลกนี้มาจากบรรพบุรุษของเรา แต่เราขอยืม

มาจากลูกหลาน และควรส่งมอบให้แก่ลูกหลานอย่างไม่เสื่อมสลาย”(Theobald, Ed., 1994: 275)

จากเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงได้ยึดนิยามตามมติที่ประชุมสหประชาชาติการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบในทางลบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคต”

1.2 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยว (Tourism) การท่องเที่ยวได้เกิดใหม่ และขยายตัวขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482 – 2488) ในปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) มีนักท่องเที่ยวโลกเพียง 25.3 ล้านคน ครึ่งศตวรรษต่อมาในปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) นักท่องเที่ยวดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 683.3 ล้านคน และจะเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) เป็น 1,600 ล้านคน การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ระบบเศรษฐกิจโลก (Sharpley, 2006: 5) การท่องเที่ยวจึงเป็นธุรกิจที่สำคัญที่สุด และยิ่งใหญ่ที่สุดในงานบริการ อีกทั้งเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตเร็วที่สุด (Cook, Yale and Marqua, 2002: 4)

นักท่องเที่ยวทั่วโลก 661 ล้านคน ปี ค.ศ. 2010 (พ.ศ. 2553) จะมีนักท่องเที่ยว 937 ล้านคน และในปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563) จะมีนักท่องเที่ยว 1,602 ล้านคน การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยว ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมากเช่นเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เกี่ยวข้องกับการเสนอขายผลผลิตด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคมวัฒนธรรม ความมั่นคงสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้วมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อทำลายสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อความไม่ยั่งยืนของทรัพยากร ดังนั้นจึงเกิดแนวความคิดในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เช่นเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในระบบอื่น ๆ แนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวแบบใหม่ จึงเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1965 (พ.ศ. 2506)

ความหมายของการท่องเที่ยว ระยะเวลาการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) คือนั้นปริมาณ และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลัก ในตอนกลางและปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ว่าการท่องเที่ยว (Tourism) คือการเดินทางชั่วคราว ออกจากที่พัก หรือที่ทำงาน ไปยังสถานที่อื่น มีการจัดกิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้ตอบสนองความต้องการของผู้เดินทาง (Cook, Yale and Marqua, 2002: 5-7) หรือตามนิยามขององค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการจัดกิจกรรมของบุคคลผู้เดินทาง ไปพักยังสถานที่อื่น ติดต่อกันไม่เกิน 1 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทาง เพื่อพักผ่อน ติดต่อดูธุรกิจ และวัตถุประสงค์อื่น ๆ (Middleton, Fyall and Morgan, 2009: 3)

ดังนั้นกิจกรรมการเดินทาง หรือ การท่องเที่ยวจึงสรุปได้ว่า เมืองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. สมัครใจ (Voluntary)
2. ไปชั่วคราว (Temporary)
3. มีอิสระในการเดินทาง (Mobility)

(Cooper and Hall. 2008, 14-18) แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่การเขียนหนังสือ Silent Spring (ค.ศ. 1962) การขยายแนวความคิดจากสหรัฐอเมริกาสู่ประเทศอื่น ๆ ในยุโรป และองค์การสหประชาชาติ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ.1972)องค์การสหประชาชาติ จึงได้จัดการประชุมสหประชาชาติ เรื่องสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on the Human Environment) มีสมาชิกเข้าประชุมมากกว่า 1,200 คน จาก 113 ประเทศ การประชุมครั้งนี้ รัฐบาลของประเทศสมาชิกเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม (Sharpley and Telfer, 2015: 430-432) ใน พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) World Commission on Environment (WCED) ได้เสนอรายงานแบรนต์แลนด์ (The Brundland Report) ในเรื่อง “Our Common” (Brinkmann, 2016: 12–14) ในรายงานเรื่องนี้ ได้ให้ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอม ยอมลดทอนความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือไม่มีผลกระทบในทางลบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคตการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากยึดตามความหมายดังกล่าวแล้วเป็นหลักยังมีจุดร่วม ในการพัฒนาว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องประสานกลมกลืน และก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ต่อมาใน พ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992) องค์การสหประชาชาติ ได้จัดการประชุมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (United Nation Conference on Sustainable Development) ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535 ที่เมือง Rio de Janeiro ประเทศบราซิล หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การประชุมสุดยอดที่ริโอ (The Rio Earth Summit) ผลจากการประชุมทำให้เกิดกลไก 3 ประการในการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ กรอบความร่วมมือขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และวาระการพัฒนาของศตวรรษที่ 21 (Agenda 21) ซึ่งทุกประเทศต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในทุก ๆ มิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวได้เริ่มตระหนักถึงผลกระทบต่อการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เกิดแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ.2506 (ค.ศ. 1965) เฮทเซอร์ (Hetzer) ได้อธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เฮทเซอร์ ได้เสนอแนะให้การ

ท่องเที่ยวรับผิดชอบต่องบประมาณ 4 ประการ (Fennell, 1999: 31)

1. การท่องเที่ยวต้องกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. การท่องเที่ยวต้องเคารพในวัฒนธรรมของท้องถิ่น และกระทบต่อวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว น้อยที่สุด
3. การท่องเที่ยวต้องยอมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์มากที่สุด
4. นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

แนวคิดเริ่มต้นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) จึงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาแบบยั่งยืน และดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2519 (ค.ศ. 1976) รัฐบาลแคนาดาได้สนองตอบในเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงได้ประกาศเขตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามแนวถนนทราน-แคนาดา (Trans-Canada Highway, Fennell, 1999: 31)

ในปี ค.ศ. 1982 (พ.ศ. 2525) คริพเพินดอร์ฟ (Krippendorf) ได้เสนอการท่องเที่ยวแนวทางใหม่ว่า เป็นการท่องเที่ยวซึ่งตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวแบบมวลชนซึ่งเคยปฏิบัติกันมา การท่องเที่ยวแนวทางใหม่ไม่ควรเน้นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และเทคนิควิทยาในการบริการ แต่ควรเน้นในเรื่องความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และหลีกเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อม (Fennell, 1999: 9) จากการประชุมเกี่ยวกับเรื่องโอกาสธุรกิจ และสิ่งแวดล้อมของโลก ในประเทศแคนาดา 2 ครั้ง ในปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) และ ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) ที่ประชุมได้ตัดสินใจให้การพัฒนาระยะยาวผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายประการ ดังนั้น ต้องยึดหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพราะการท่องเที่ยวมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (Theobald. Ed. 1994: 274)

ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ถึงแม้ว่ามีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไปบ้าง แต่หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็สืบทอดเจตนาจากการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงยึดความหมายแนวเดียวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของชุมชนรุ่นหลังด้วย

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกือบทุกประเภทได้กำหนดใช้นโยบาย การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2548: 108-124) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ซึ่งทำลายสิ่งแวดล้อม

เป็นอย่างมาก และหน่วยธุรกิจนำเที่ยวหลายแห่งได้กำหนดนโยบายด้านการตลาดส่งเสริมการท่องเที่ยว ในแนวทางดังกล่าวแล้ว หรือแนวทาง “การท่องเที่ยวสีเขียว” (Greening of Tourism) (Kinnaird and Hall, 1994: 22) ทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ถูกกระทบน้อยที่สุด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาธรรมชาติเป็นหลัก แต่ก็ได้พิจารณาศึกษาวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ หรือระบบนิเวศเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ สัตว์ป่า แหล่งน้ำ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ฯลฯ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นให้ความรู้ มากกว่าความบันเทิงเพียงอย่างเดียว และเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการวางแผนร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเน้นการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ซึ่งชาวบ้านจะได้รับจากการท่องเที่ยว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

Page and Dowling (2002) ได้อธิบายหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีส่วนประกอบ 5 ประการ คือ การท่องเที่ยวที่พื้นที่เน้นธรรมชาติ การคำนึงถึงความยั่งยืนของพื้นที่ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่นและการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานและรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบที่สำคัญที่สุดในการนำการท่องเที่ยวไปสู่หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อาจจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวทางทะเล (Marine Tourism) ฯลฯ (Holden, 2000, Plog 2002 and Swarbrooke, 1998.)

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นบ่อเกิดทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากที่สุด และส่งผลเสียหายน้อยต่อสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ (Biological Environment) สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) (Tarbuak, 2003) น้อยที่สุด ดังนั้น (Fennell, 1999: 26-27) จึงได้แบ่งการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนมากที่สุดออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงสังคม – วัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การแบ่งตามหลักดังกล่าวแล้ว ก็ครอบคลุมถึงหลักการแบ่งประเภทการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักวิชาการคนอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) องค์การท่องเที่ยวโลกได้ให้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ 7 ประการ (UNWTO, 1997)

1. การจัดการภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ (Carrying Capacity) ทางด้านเศรษฐกิจ จิตวิทยา สังคมและสิ่งแวดล้อม
2. ตระหนักถึงความต้องการของคนในท้องถิ่น เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม
3. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน
4. ให้ผู้มาเยือนเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว และผู้คนในท้องถิ่น
5. การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะท้อน กลมกลืนกับธรรมชาติ สถาปัตยกรรมท้องถิ่น และพยายามใช้วัสดุในท้องถิ่น
6. ผสมผสานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสู่แผนการพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศทั้งแนวดิ่งและแนวนอน
7. การพัฒนาข้อมูลพื้นฐาน (Data Base) ให้พร้อมข้อตกลงระหว่างประเทศ ได้ให้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ 7 ประการ ดังนี้ (Rogers and Slinn, 1995: 162-163)
 1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพยากรสมบัติที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาไว้ให้มีสภาพเหมือนเดิมสำหรับลูกหลานในอนาคต มิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น
 2. การท่องเที่ยวการจัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่า มิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน จากการท่องเที่ยวด้วย
 3. การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว กับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลต่อการพัฒนาแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายทรัพยากร ก่อให้เกิดผลเสียหายในอนาคต หรือส่งผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม
 4. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรจะยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กล่าวคือถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดเปราะบางทางธรรมชาติมากเกินไป ก็ควรพัฒนาสถานที่นั้นภายในขอบเขตและให้กระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว จำกัดกิจกรรมและเวลาของการท่องเที่ยว

5. ความกลมกลืนที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ต้องเกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว

6. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลาย หลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน

7. องค์กรทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม ต้องยอมรับ Swarbrooke (1998) ได้ให้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไม่ต่อต้านการเจริญเติบโตอันเนื่องมาจากการพัฒนาแต่ต้อง เน้นข้อจำกัดของการเจริญเติบโต และการท่องเที่ยวต้องจัดการบริหารภายใต้ข้อจำกัดนี้

2. ต้องจัดการวางแผนและการจัดการที่เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อ ธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์

3. คำนึงถึงผลกระทบยาวมากกว่าระยะสั้น

4. การจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มิได้มุ่งเน้นการจัดการสิ่งแวดล้อมแต่รวมถึง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และการบริการ

5. ให้ความสำคัญกับความต้องการที่ทำให้มนุษย์เกิดความพึงพอใจ แต่ต้องอยู่ภายใต้ความ เสมอภาคและยุติธรรม

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่ความคิดในระบบ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตกผลึกเร็วกว่าตั้งแต่ The Brundland Report (พ.ศ. 2530) และแนวคิด การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ก็ยอมรับหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งผสมผสานกัน สามารถสรุป ได้ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพยากรสมบัติที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาไว้ให้มี สภาพเหมือนเดิมสำหรับลูกหลานในอนาคต มิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น

2. การท่องเที่ยวการจัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้กับชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว ให้ มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่า มิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน จากการท่องเที่ยวด้วย

3. การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว กับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลต่อการ พัฒนาแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายทรัพยากร ก่อให้เกิดผลเสียหายในอนาคต หรือส่งผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม

4. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรจะยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กล่าวคือ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดเปราะบางทางธรรมชาติมากเกินไป ก็ควรพัฒนาสถานที่นั้นภายในขอบเขตและให้กระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว จำกัดกิจกรรมและเวลาของการท่องเที่ยว

5. ความกลมกลืนที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ต้องเกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว

6. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน

7. องค์กรทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม ต้องยอมรับในหลักการดังกล่าว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง

หลังจากแนวคิดในการพัฒนาแบบยั่งยืน และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ได้ผ่านการพิจารณาจากการประชุมนานาชาติหลายครั้ง ผลจากการประชุมจึงบังคับให้ภาครัฐบาลและภาคเอกชน ต้องสนองนโยบายการท่องเที่ยวแบบทางเลือก ประกอบกับผู้บริโภครุ่นใหม่ (Boomer Consumer) มีจิตใจที่อนุรักษ์ธรรมชาติ รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวจึงต้องปรับเปลี่ยน

ในปัจจุบันได้มีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสังคม-วัฒนธรรม (Social-Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวทางทะเล (Marine Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism)

สำหรับการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา คือการนำศาสตร์พระราชมามาประยุกต์กับการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องประกอบด้วย 3 มิติ

1. การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน (Swarbrooke, 1998: 50-56)
2. การจัดการด้านเศรษฐกิจ ให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ (Goeldner, Riitchie and McIntosh, 2001: 420-421; and Swarbrooke, 1998: 66)
3. การจัดการด้านสังคม และวัฒนธรรมให้กระทบน้อยที่สุด (Weaver and Oppermann, 2000: 353-355)

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ใช่การขายวัฒนธรรมเป็นสินค้า แต่การท่องเที่ยวควรอนุรักษ์ วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น (Davidson, 1994) ให้ดำรงอยู่ต่อไปชั่วลูกหลาน

กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องเกิดขึ้นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วย ประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน (Plan) กระทำกิจกรรม (Do) วิเคราะห์ตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงทำใหม่ (Act) องค์กรภาครัฐบาลทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นภาคธุรกิจเอกชน กลุ่มองค์กรอิสระ สื่อมวลชน ผู้เชี่ยวชาญ นักท่องเที่ยว และอาสาสมัคร ต้องร่วมกันเสริมสร้าง กิจกรรมเพื่อวางเป้าหมายสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าวแล้ว ย่อมทำให้เกิดผลต่อเนื่องดังนี้

1. ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนในชุมชน และผู้ประกอบการ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลผลิตที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่น

2. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม การวางแผนและปฏิบัติงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลาย ๆ สาขาวิชาการและหลาย ๆ สาขาอาชีพ ย่อมทำให้เกิด กฎ กติกา หรือข้อตกลง ที่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ดังนั้น ทรัพยากรดังกล่าวแล้วจึงถูกใช้อย่างประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนส่วนมากที่สุด และสิ้นเปลืองน้อยที่สุด

3. ความยั่งยืนทางด้านสังคม และวัฒนธรรม ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมมีศักยภาพในการรองรับ (Carrying Capacity) ถ้าเกินศักยภาพก็เกิดการสูญเสียหรือล่มสลาย จุดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และการสร้างสถานบริการด้านการท่องเที่ยว จึงต้องคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับเพื่อมิให้ส่งผลกระทบทางลบต่อสังคมและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมขอบข่ายของการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ หลายรูปแบบ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมุ่งพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (ธรรมชาติสร้างและมนุษย์สร้าง) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐบาล ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว ชุมชน ในท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือต้องการให้การท่องเที่ยวทุกรูปแบบ เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แต่ความหวังนี้จะสำเร็จหรือไม่ คำตอบอยู่ที่ทุกคนซึ่งมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

1.3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักเศรษฐกิจพอเพียง (The Sufficiency Economy) เป็นรากศัพท์ใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม

2539 และได้ มีพระราชดำรัสอย่างต่อเนื่อง ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2540 2541 2542 และ 2543 (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2551) หลังจากประสบปัญหาเศรษฐกิจย่ำแย่รุนแรง เพราะดำเนินนโยบายเศรษฐกิจทุนนิยมอย่าง ผิดพลาด

หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระยะเวลาช่วงดังกล่าวแล้ว เป็นระยะเวลาที่ปรากฏชัดเจน และต่อเนื่อง หลักความพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสครั้งแรกในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 ดังต่อไปนี้

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน” และพระราชดำรัส ณ วโรกาสเดียวกันตอนหนึ่ง ว่า “...ให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด...” ต่อมาในพ.ศ. 2540 ได้ทรงขยายความคำว่า “...พอเพียง” หมายถึง “พอมีพอกิน” “...พอมีพอกิน ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...” (โครงการกปร, 2009)

ยุโรปเริ่มเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 และค่อย ๆ ผ่าน ยุคพาณิชยกรรม (Mercantilism) ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16-18 แล้วเข้าสู่ยุคทุนนิยมใน คริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20

ประเทศไทยถูกบังคับให้เข้าสู่การค้าเสรีในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยสนธิสัญญาเบาว์ริง แต่กว่า จะได้ปรับโครงสร้างทางสังคมโดยการเลิกทาส เลิกไพร่ สร้างปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต เพื่อรองรับระบบทุนนิยม ได้ดำเนินการในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ระบบการพัฒนาคนเป็นอุปสรรค สำคัญในการปรับตัวเข้าสู่ระบบใหม่ทั้งด้านทุนนิยม นวัตกรรมที่เกิดจากเทคโนโลยีใหม่และระบบการศึกษา

ปัญหาการทำให้ประเทศทันสมัย (Modernization) ตามแบบตะวันตกทำให้เกิดการปฏิวัติ รัฐประหาร ทางการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และปัญหาสังคม

ความต้องการของอำนาจรัฐในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย และคนในบางส่วนหนึ่งก็ดำเนินรอยตามนโยบายของรัฐ ชุมชนซึ่งเคยมีแรงเกาะเกี่ยวกันเหนียวแน่น เริ่มอ่อนแอ กระแสต้านมีบ้างเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำสังคมเป็น “สมัยใหม่” โดยกระบวนการผลักดันจากภายใน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553) แต่ก็เบาบาง และถดถอย

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยทั้งภาคเมืองและชนบท แต่ความเชื่อเก่าก็ยังคงหลงเหลืออยู่บ้างทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ต้องการทำให้ประเทศเป็น “สมัยใหม่” ภายใต้กระบวนการ ที่ผลักดันจากภายใน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553)

คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ในศาลานี้ เมื่อไหร่ 20, 24 ปี เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปีใช่ไหม วันนั้นได้พูดว่าเราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจ พอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกินมาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมี นโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่ามียกมืออยู่ ไม่พุ่มเฟิย ไม่หรูหราได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะพุ่มเฟิย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็เป็นความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง

เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-Sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเองแต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรที่มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง

“แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเอง คนเราถ้า พอใจความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ “ตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

“ฉะนั้นความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล” (พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

หลักเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่สื่อเกราะเพื่อป้องกันทุนนิยม หรืออาวุธสำหรับต่อต้านการรุกรานฝ่ายใด เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแต่เพียงแนวทางในการประกอบธุรกิจและดำเนินชีวิตที่มีพื้นฐานจากระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในอดีตที่ยังหลงเหลืออยู่บ้าง ในชุมชนท่ามกลางกระแสการ พัฒนาประเทศให้ทันสมัยโดยมิได้ยึดรากฐานเดิม และสังคมไทยยังมีเศรษฐกิจ วัฒนธรรม 2 ระบบ คือ เศรษฐกิจ ชุมชน และเศรษฐกิจชาติ (ดูรายละเอียดในวิหิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2549 และฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางสายกลางที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยเงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรมเพื่อนำชีวิตและประเทศชาติไปสู่เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่สมดุล มั่นคง ยั่งยืน หรือนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตาม

หลักการของประเทศในเครือสหประชาชาติ ซึ่งได้ประชุมหาข้อตกลงเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2515 แล้วค่อย ๆ ตกผลึกเด่นชัดขึ้น ในต้นทศวรรษที่ 2540

เศรษฐกิจพอเพียงหรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นั้น อาจมองได้ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิต สินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่ อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

กล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต หลักการพึ่งตนเอง อาจแยกแยะ โดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจ เอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่งเป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วเทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการตามสภาพแวดล้อมและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง
5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีที่การมุ่งที่การลดรายจ่าย ในภาวะที่ เศรษฐกิจวิกฤตเช่นเวลานี้จึงต้องปรับทิศการพัฒนาใหม่ คือต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

ดังพระราชกระแสที่ว่า “หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกันทำสัก 1 ใน 4 ประเทศชาติของเราก็สามารถ รอดพ้นจากวิกฤตได้” (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์, 2544)

หลักเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นจากหลักการพื้นฐานของสังคมไทยในอดีต ประยุกต์ให้เข้ากับหลักการ พัฒนาอย่างยั่งยืนของโลกในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของมนุษยชาติ

เงื่อนไขของความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเท่ากันในโลกปัจจุบัน แต่ถ้าขาด คุณธรรมก็เท่ากับใช้ความรู้ กดขี่ ขูดรีด เอารัดเอาเปรียบคดโกงและทำลายสิ่งแวดล้อมของโลก

ดังนั้น ความรู้จึงคู่กับคุณธรรมภายใต้การดำเนินงานโดยยึดทางสายกลาง คือ พอประมาณ สำหรับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ มีเหตุผลในการคิดการกระทำ การตัดสินใจบนพื้นฐานสติปัญญาและ ข้อมูล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีโดยยึดหลักของศีลธรรมหรือศาสนา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ศึกษาแล้วเข้าใจง่าย แต่ปฏิบัติ ยากสำหรับบุคคลที่ขาดเงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรมทางสายกลาง และลงมือทำ (ดูรายละเอียดใน เสรี พงศ์พิศ, 2550)

ธุรกิจในปัจจุบันต้องใช้ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมจึงอยู่รอด แต่ถ้าอยู่รอดระยะยาวต้องใช้คุณธรรม ประกอบด้วย

1.4 การเกษตรทฤษฎีใหม่ (The New Theory)

พื้นฐานของสังคมไทย ก่อนทศวรรษที่ 2530 เป็นสังคมเกษตร หลังการขยายตัวของภาคธุรกิจ เมืองหรือธุรกิจทุนนิยม เข้าสู่ชุมชนมากยิ่งขึ้น ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นแทนที่ภาคการเกษตรเกิดการ ขยายปัจจัยในการผลิตเช่นที่ดิน ผันตัวเองจากแรงงานภาคเกษตรสู่แรงงานรับจ้างในอุตสาหกรรม เกิดการจ้างงาน การผลิตเฉพาะทาง การผลิตแบบ 1 คนผลิตได้หลาย ๆ อย่างตามแนวคิดในการผลิตของสังคมชาวนา ได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่แนวคิดของการผลิตในระบบทุนนิยมแบบองค์รวมเกิดการผลิตเฉพาะทาง แบ่งงานกันทำ ใช้เครื่องจักร (นำเข้า) แทนแรงงาน ระบบกรรมสิทธิ์เสรีทำให้เกิดลักษณะ “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” ระบบ ทุนนิยมซึ่งมีอำนาจทางการเมืองหนุนหลัง มีส่วนอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบการเกษตร - ชลประทาน ซึ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2453) หรือประมาณ 100 ปี มาแล้ว และเน้นหนักมากยิ่งขึ้นตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) พื้นที่ดินชลประทานดังกล่าวแล้วถูกพัฒนาเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ศูนย์ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ นิคมอุตสาหกรรม และชุมชนใหม่

ผลของการพัฒนาได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมในทางลบมากกว่าทางบวก เพราะการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยโดยไม่ยึดรากฐานของสังคมเดิม

ระบบจตุสดมภ์ซึ่งใช้ในสังคมไทยก่อนการพัฒนาประเทศตามแบบตะวันตก ตั้งแต่ พ.ศ. 2435 หรือ 100 กว่าปีมาแล้ว เน้นให้เห็นว่า เวียง วัง คลัง นา มีความสำคัญต่อโครงสร้างของสังคมไทย หลังการเปลี่ยนแปลง “กรมนา” เป็น “เกษตรธิการ” พัฒนาระบบชลประทาน ปศุสัตว์ และการเกษตรสาขาอื่น ๆ นี่คือนิเวศที่แสดง ว่า ประเทศไทยซึ่งอยู่ในเขตป่าฝนร้อนชื้น (The Tropical Rainforest) และเขตร่มสุ่มมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับ สังคมเกษตรและพัฒนาการอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับนวัตกรรมใหม่ แต่ไม่ใช่ทุกสิ่งที่ทำลาย

เขตป่าฝนร้อนชื้นและเขตร้อนเป็นเขตที่มีความหลากหลายทางชีวภาพเหมาะสมอย่างยิ่งในการทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงตัวเองและประชากรโลก ประวัติศาสตร์การค้าอาณานิคมเป็นตัวบ่งชี้ว่าแผ่นดินเขตร้อน ในเอเชียอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ จึงต้องยึดเป็นอาณานิคมเพื่อได้ผลผลิตไปเลี้ยงประชากรโลกในเขตขาดแคลน เช่น ยุโรป ในสมัยพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ในระหว่าง พ.ศ. 2100 - 2300 หรือ ก่อนสมัยทุนนิยม (Capitalism)

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเกษตรแบบเก่า ระบบชลประทานไม่ทั่วถึงจึงทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ การเข้ามาของเทคโนโลยีแบบนำเข้าผนวกกับระบบการเกษตรเพื่อขายทำให้สังคมชาวนาซึ่งใช้เทคโนโลยีแบบนำเข้าและระบบการผลิตเพื่อขายต้องตกเป็น “เหยื่อ” ของ “ผู้ล่า” ในระบบทุนนิยมไร้ความเอื้ออาทร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงสนพระทัย และมีความห่วงใยราษฎรมาตั้งแต่เริ่มเสวยราชสมบัติ ใน พ.ศ. 2489 และเสด็จพระราชดำเนินไปทั่วราชอาณาจักรไทยในระยะแรก พ.ศ. 2495 - 2510 และเสด็จพระราชดำเนินเพื่อช่วยเหลือราษฎรอย่างติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน จากการค้นค้นพระราชดำเนียดด้วยพระบาท เพราะขาดทางรถยนต์ จนถึงสมัยถนนดินลูกรังเข้าถึงหมู่บ้านใช้ได้ดีเฉพาะฤดูแล้ง

พระราชดำริในการทำให้สังคมชาวนาเกิด “ความพอเพียง” ในครอบครัวก่อนสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชน ในการผลิตเพื่อขาย เฉพาะเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีใหม่ (The New Theory) ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมครั้งแรก เมื่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเมื่อปี พ.ศ. 2531 ให้เจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนาไปหาซื้อ ที่ดินติดกับวัดมิ่งมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จำนวน 1 แปลง เนื้อที่ 16-2 23 ไร่ ซึ่งต่อมาได้ขุดสระน้ำ ที่ดินดังกล่าวได้จากการซื้อและการถวาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการจัดซื้อ พร้อมกับรับบริจาคเพิ่มเติมอีกจำนวนเนื้อที่ 15-2-24 ไร่ รวมเนื้อที่ทั้งสิ้น 32-0-47 ไร่ เพื่อดำเนินการพัฒนา ด้านการเกษตรตามแนว “ทฤษฎีใหม่” (สุนทร กุลวัฒนารพงศ์, 2544) เพื่อให้ชุมชนที่พึ่งตนเองไม่ได้ ก่อนทำตามทฤษฎีใหม่สู่ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ขั้นที่ 1 (Self - Reliance) สู่ชุมชนเป็นอิสระขั้นที่ 2 (Independent) และพึ่งพิงกันกับโลกภายนอก ขั้นที่ 3 (Interdependent) (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541)

มณูญ มุกข์ประดิษฐ์ (2535) ได้ให้สาระสำคัญของทฤษฎีใหม่ไว้ดังนี้ ทฤษฎีใหม่ คือ การให้เกษตรกร จัดการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ซึ่งถือครองจากการประมาณการถั่วเฉลี่ย ครอบครัวละประมาณ 10-15 ไร่ ให้ได้ ประโยชน์สูงสุดโดยมีน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปีโดยสมควรแบ่งพื้นที่ดินเพื่อเกษตรกรรมดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง 30%	ขุดสระน้ำเพื่อเก็บกักน้ำในฤดูฝนเหมือนอ่างขนาดใหญ่
ส่วนที่สอง 30%	ใช้สำหรับทำนาปลูกข้าวไว้บริโภค

ส่วนที่สาม 30% ทำแปลงพืชไร่นาสวนผสม ปลูปลูกสวนครัวไว้บริโภคหรือเหลือขายเป็นรายได้เสริม

ส่วนที่สี่ 10% ที่อยู่อาศัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแนวพระราชดำริและทรงทดลองปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง ทฤษฎีใหม่ สรุปสาระสำคัญได้ 3 ชั้น

ทฤษฎีใหม่ : ชั้นที่หนึ่ง

1. ถ้าพูดอย่างสรุปที่สุด เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย แปลงเล็ก (ประมาณ 15 ไร่)
2. หลักสำคัญ : ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวได้ (Self Sufficiency)
3. มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่ จะมีข้าวพอกินตลอดปี ข้อนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้
4. เพื่อการนี้จะต้องใช้หลักว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ฉะนั้น 5 ไร่ต้องมี 5,000 ลูกบาศก์เมตร แต่ละแปลง (15 ไร่) ทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่หรือไม้ผล ฯลฯ 5 ไร่ (10 ไร่) จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร จุประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร (19,200 ลูกบาศก์เมตร) ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่
5. อุปสรรคสำคัญที่สุดคือ อ่างเก็บน้ำ หรือสระ ที่ได้รับน้ำให้เต็มเพียงปีละ 1 ครั้ง จะมีการระเหยวันละ 1 เซนติเมตร โดยเฉลี่ยในวันที่ฝนไม่ตก หมายความว่า ในปีหนึ่งถ้าฝนมาแค่ 300 วัน ระดับน้ำของสระจะลดลง 3 เมตร (ในกรณีนี้ 3 ใน 4 ของ 19,000 ลูกบาศก์เมตร น้ำที่ใช้ได้จะเหลือ 4,700 ลูกบาศก์เมตร) จึงต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ
6. มีความจำเป็นที่จะมีแหล่งน้ำเพิ่มเติม สำหรับโครงการวัดมณฑลชัยพัฒนาได้สร้างอ่างเก็บน้ำบรรจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร สำหรับเลี้ยง 3,000 ไร่
7. ถ้าพึ่งอ่างเก็บน้ำ 800,000 ลูกบาศก์เมตร จะเลี้ยงได้ 800 ไร่ (โครงการวัดมณฑลชัยพัฒนามีพื้นที่ 3,000 ไร่ แบ่งเป็น 200 แปลง) อ่างนี้จึงเลี้ยงได้ 4 ไร่/แปลง ถ้าพึ่งสระในแปลงเลี้ยงได้ 4.75 ไร่ จึงได้เห็นว่าหมิ่นเหม่มาก (4.75 ไร่ บวก 4.00 ไร่ เท่ากับ 8.75 ไร่) ถ้าคำนึงว่าในระยะที่ไม่มี ความจำเป็นที่จะใช้น้ำ หรือมีฝนตกมากจะเก็บไว้ได้ในอ่างและในสระสำรองไว้ สำหรับเมื่อต้องการ อ่างและสระจะทำหน้าที่เปลี่ยนน้ำฝน (Regulator) จึงเข้าใจว่าในระบบนี้น้ำจะพอ
8. ปัญหาใหญ่อีกข้อหนึ่ง คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจาก ภายนอก (ทางราชการ มูลนิธิ และเอกชน) แต่คำดำเนินการไม่สิ้นเปลืองสำหรับ เกษตรกร (ทฤษฎีใหม่ : มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ 15 มีนาคม 2537)

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่สอง

เมื่อตั้งศูนย์บริการที่วัดมงคลชัยพัฒนาและแปลงตัวอย่างที่ “ทางติสโก” สำเร็จแล้ว เกษตรกรก็เริ่มเข้า วิธีการ ขอให้ดำเนินการในที่ดินของตนเอง เมื่อได้ผลก็ต้องเริ่มขั้นตอนที่สองคือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงใน

1. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ชลประทาน ฯลฯ)
2. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)
3. การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ)
4. สวัสดิการ สาธารณสุข เงินกู้
5. การศึกษา (โรงเรียนทุนการศึกษา)
6. สังคมและศาสนาด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน (ทฤษฎีใหม่ : มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ 13 มีนาคม 2538)

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่สาม

1. ติดต่อยุติธรรมกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) ตั้งและบริหารโรงสี
2. ตั้งและบริหารร้านสหกรณ์ (1, 3) ช่วยลงทุน (1, 2) ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต (4 5, 6) ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกร และฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์

เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือก ตรงจากเกษตรกรมาสีเอง) (2) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ (เป็นร้านสหกรณ์ ราคาขายส่ง) (1, 3) ธนาคารกับบริษัทสามารถกระจายบุคลากรได้ (ทฤษฎีใหม่ : มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2538)

เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคปฏิบัติของสังคมชาวนา ซึ่งเป็นบุคคลส่วนใหญ่ของประเทศ

การเกษตรทฤษฎีใหม่ มีหลักการของการผลิตพอประมาณระหว่างผลผลิตกับความต้องการของตลาด มีเหตุผล หรือมีข้อมูลต่างๆ และเป็นการป้องกันความเสี่ยงในการผลิตหลายๆ อย่าง ได้ผลผลิตไม่พร้อมกัน สนองความต้องการของตลาดได้ทุกฤดูกาลและผู้ผลิตเกิดรายได้ตลอดปี การสร้างผลผลิตทางด้านการเกษตรต้องอาศัยความรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง อดทน มีคุณธรรม

รับผิดชอบต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำสังคมประเทศไทยไปสู่ความยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

1.5 ศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชา (The King's Philosophy) เป็นคำศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่ เพิ่งใช้กันอย่างแพร่หลาย หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สวรรคตใน พ.ศ. 2559 ก่อนวันเวลาดังกล่าวแล้ว อาจมีใช้บ้างแต่เฉพาะหน่วยงาน หรือนักวิชาการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่แพร่หลายสู่สื่อสารมวลชน แต่หลังจากพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้น้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และบริหารประเทศ ในรายการ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย คำว่า “ศาสตร์พระราชา” ก็แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ และนวัตกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อพัฒนาช่วยเหลือปวงชนชาวไทยผู้ทุกข์ยากก่อน พ.ศ. 2559 ได้แยกออกตามองค์ความรู้ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และนวัตกรรม แต่ละอย่าง เช่น ทฤษฎีใหม่ (The New Theory) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการน้ำ ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการสหกรณ์ ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการดิน ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม ศาสตร์เกี่ยวกับศิลปะและการดนตรี ศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสตร์เกี่ยวกับนวัตกรรม เช่น ฝนหลวง หล้าแฝก โครงการแก้มลิงดิน การพัฒนาไบโอดีเซลจากน้ำมันปาล์ม กังหันน้ำชัยพัฒนา อุทกพลวัต หรือกังหันผลิตไฟฟ้าด้วยพลังน้ำไหล เป็นต้น

ในปัจจุบันนับตั้งแต่ พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา องค์ความรู้ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และนวัตกรรมดังกล่าวแล้ว เรียกว่า “ศาสตร์พระราชา”

ความหมายของศาสตร์พระราชา

ความหมายหรือนิยามของศาสตร์พระราชา ได้มีผู้ให้ความหมายคล้ายกันดังนี้ห้องสมุดมโนพัฒนา (2018) ได้กล่าวถึงความหมายของศาสตร์พระราชา โดยนำคำอธิบายของ ม.ร.ว. ดิศนัดดา ดิศกุล เลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นหนึ่งในผู้ ที่ได้สัมผัสและริเริ่มนำองค์ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปใช้และเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ให้นิยามองค์ความรู้ที่สำคัญของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ว่าเป็น “ศาสตร์พระราชา” โดยกล่าวว่า “ศาสตร์พระราชาคือ การลงไปศึกษาเรียนรู้จากชุมชน ให้ชุมชนบอกว่าปัญหาคืออะไร ความต้องการของชาวบ้านคืออะไร พระเจ้าอยู่หัวทรงทำให้เห็นมาตลอด หรือแม้แต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงไปนั่งคุยกับชาวบ้าน ผ่าเอามาดูทีละชิ้นแล้วบอกว่า อันนี้ดี อันนี้ไม่ดี และ

ควรจะทำยังไงต่อ คุณภาพของผ้าจึงดีขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าไม่มีพระองค์ ป่านนี้ผ้าไหมคงสูญหายไปจากเมืองไทยแล้ว และนี่ก็คือศาสตร์พระราชานี้”

ไม่เพียงเท่านั้น ผู้ทำงานสนองคุณแผ่นดินมาเกือบ 5 ทศวรรษยังบอกว่า นอกจากศาสตร์พระราชาราชแล้ว ยังมีศาสตร์พระราชานี้ ศาสตร์สมเด็จพระเจ้า ศาสตร์สมเด็จพระเทพฯ โดยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น “ผู้นำ” ของศาสตร์ทุกศาสตร์ นั่นเอง

สมบัติ นพรัก (2561, น.28) ได้ให้ความหมายว่า ศาสตร์พระราชาราช หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดจากปัญญา (Wisdom) ด้วยการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง จนเกิดเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งเป็นโครงการตามพระราชดำริ ถึง 4,685 โครงการ ครอบคลุมปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ ด้านแหล่งน้ำ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และด้านการศึกษา ฯลฯ และการดำรงชีวิตด้านส่งเสริมอาชีพของมนุษยชาติตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ความรู้ทั้งหมดคือแนวทางการดำเนินการ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งหมด

“ศาสตร์พระราชาราช” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (2560, น.7) กล่าวในรายการ “ศาสตร์พระราชาราช สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559 โดยรัฐบาลได้น้อมนำศาสตร์พระราชาราชมาบริหารประเทศเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประชาชนทุกคนร่วมมือกันสานต่อพระราชปณิธาน ขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

“ศาสตร์พระราชาราชของพระองค์ ได้แก่ พระราชดำริ คือ แนวคิดและปรัชญาพระราชดำริ คือ คำสั่งสอน ตักเตือน ให้สติ พระราชกรณียกิจ คือ หลักการทรงงาน และพระราชจริยวัตรของพระองค์ คือ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ปวงพสกนิกรชาวไทยซึ่งจะยังคงอยู่ คู่แผ่นดินไทยตลอดไป สามารถน้อมนำประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่การประกอบกิจวัตรประจำวัน และสัมมาชีพของแต่ละบุคคล ไปจนถึงการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางให้กับรัฐบาลและข้าราชการทุกคน”

ทั้งนี้ ศาสตร์พระราชาราชยังได้รับการยกย่องในเวทีระดับโลกและสอดคล้องกับวาระของโลก คือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ SDGs 2030 คือ อีก 15 ปีข้างหน้า ได้แก่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย มากกว่า 40 ปี และได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ โดย นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ

ถวายเป็นรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ เนื่องจากเห็นว่า เป็นปรัชญาที่สามารถสร้าง ภูมิคุ้มกันในตนเอง สู่ชุมชน สู่สังคม ในวงกว้างขึ้นในที่สุด โดยองค์การสหประชาชาติ ได้สนับสนุน ให้ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกทั่วโลก ได้ยึดถือเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน ตลอด ระยะเวลากว่า 2 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้ส่งเสริมให้ประชาชนได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันสังคมที่เล็กที่สุด แต่เป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยสังคมแรกที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนและหล่อหลอมชีวิตของคนในครอบครัวเป็นแหล่ง ผลิตคนเข้าสู่สังคมต่อไป”

วิชญ์ เครืองาม (2560, น.8) ได้ให้ความหมายว่า “องค์ความรู้สำคัญ ที่ทรงศึกษา สังคม พัฒนา เพื่อการพัฒนาประเทศให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสงบสุข ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจ ที่ทรงทำ คำที่ทรงแนะ/สอนจากพระประสบการณ์ 3 มิติ คือ มิติที่ 1 ศาสตร์แห่งการพัฒนา มิติที่ 2 ศาสตร์แห่งความประพฤติ การครองตนในสังคมอย่างสงบสุข มิติที่ 3 ศาสตร์แห่งการอยู่ ร่วมกัน ประองตองและสงบสุข ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก 3 ป. ได้แก่ ปฏิบัติ ปรียัติ และปฎิเวธ

จากความหมายของ 3 ป. อธิบายได้ว่า ทรงทำให้เห็นเด่นชัดในด้านการปฏิบัติ เช่น การ ประดิษฐ์นวัตกรรม การแก้ปัญหาดิน การแก้ปัญหาน้ำ การแก้ปัญหาป่า การแก้ปัญหาความยากจน ของราษฎร ปรียัติ คือ ทรงสอน ทรงชี้แนะให้ปฏิบัติจริง ๆ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และ แบบแผนของการประพฤติที่ดีงาม ปฏิเวธ คือ ผลงานจากการทรงกระทำเกิดประโยชน์แก่ประชาคม และประเทศชาติ รวมทั้งนานาชาติ เพราะในปัจจุบันหลายประเทศ ได้น้อมนำศาสตร์พระราชาเป็น แนวทางในการพัฒนาประเทศ

คณะอนุกรรมการการศึกษาปรัชญา ทฤษฎีแห่งศาสตร์พระราชา (2560, น.10) ได้ให้ ความหมายว่า “ศาสตร์พระราชา” หมายถึง บรรดาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่ง หมายที่จะพัฒนา ป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์สุขแก่เหล่าพสกนิกรและส่งผลถึงมนุษยชาติ ทั้งปวง ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุขและยั่งยืน ดร.มนัส สุวรรณ (2560, น.2) ได้ให้ ความหมายว่า ศาสตร์พระราชา คือ องค์ความรู้ที่เกิดจากการคิด การค้นคว้า และการทดลองของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชด้วยการบูรณาการศาสตร์ชาวบ้าน หรือที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ากับศาสตร์สากล จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) ที่ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง

นายแพทย์เกษม วัฒนชัย (2558, น.12-24) ได้กล่าวถึงคำว่าศาสตร์พระราชาว่า ศาสตร์ แห่งการพัฒนาในสังคมไทย มีสามศาสตร์ คือ ศาสตร์ชาวบ้าน ศาสตร์สากล และศาสตร์พระราชา

ศาสตร์อื่นที่สามประเทศอื่นไม่มี และได้พูดย่อ ๆ ว่า ศาสตร์พระราชา คือ โครงการตามพระราชดำริที่พินกว่าโครงการ มีหมด การจัดการดิน การจัดการน้ำ การเกษตรกร แปรรูป พลังงานทางเลือก สิ่งแวดล้อมชุมชน การปลูกป่า ปลูกต้นไม้ ปลูกพืชผักสวนครัว โครงการพระราชดำริมีทุกอย่าง (เกษม วัฒนชัย, 2558, น.15)

จากความหมายต่าง ๆ สรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชา คือ องค์ความรู้ที่เกิดจากความฉลาดรู้ในด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ชีวิตวัฒนธรรม และนวัตกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการศึกษาเพื่อความฉลาดรู้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช องค์ความรู้ที่ได้นำไปปฏิบัติก่อประโยชน์ให้กับสังคม ประเทศชาติ และความฉลาดรู้ คือ “รู้แล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์จริง ๆ โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ..” (พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 22 มิถุนายน พุทธศักราช 2524 ใน ชุติหิธิ์ ชุชาติ, 2559, น.27, 27-33)

“ศาสตร์พระราชา เป็นศัพท์ซึ่งปรากฏครั้งแรกเมื่อไร ไม่สามารถสรุปได้แน่นอน แต่มีหลักฐานเด่นชัดว่า ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวคำว่า “ศาสตร์พระราชา” ตั้งแต่พ.ศ. 2557 และได้ให้ความหมายไว้กว้าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว และเลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล ก็ได้กล่าวถึงคำว่า “ศาสตร์พระราชา” และให้ความหมายไว้ก่อนปลายปีพ.ศ. 2559 เช่นเดียวกัน ดังนั้น “ศาสตร์พระราชา” จึงเป็นคำศัพท์ใหม่ในการเรียกขานองค์ความรู้ และนวัตกรรมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ก่อนเวลาดังกล่าวแล้วเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามแต่ละศาสตร์ และนวัตกรรม เช่น ทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทรงงาน เป็นต้น”

ประเภทของศาสตร์พระราชา

การแบ่งหมวดหมู่ประเภทของศาสตร์พระราชา ซึ่งครอบคลุมศาสตร์และศิลปะแตกต่างกันออกไปบ้าง ขึ้นอยู่กับการจัดประเภทให้สอดคล้องกับพันธกิจของแต่ละหน่วยงานสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ได้แบ่งประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริออกเป็น 8 ประเภท (จดจารพระมหากรุณาพระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อปวงประชาร่วมเย็น (2555, น.282)

1. โครงการการเกษตร
2. โครงการสิ่งแวดล้อม
3. โครงการสาธารณสุข
4. โครงการส่งเสริมอาชีพ
5. โครงการการพัฒนาแหล่งน้ำ

6. โครงการการคมนาคม / การสื่อสาร
7. โครงการสวัสดิการสังคม / การศึกษา
8. โครงการแบบบูรณาการอื่น ๆ

จำนวนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งแต่ปี 2495 - 2556 มีจำนวน 4,685 โครงการ ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2559 มีจำนวน 4,741* โครงการ แบ่งได้ 8 ประเภท คือ

1. โครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ	3,248	โครงการ
2. โครงการพัฒนาด้านการเกษตร	170	โครงการ
3. โครงการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม	182	โครงการ
4. โครงการพัฒนาด้านส่งเสริมอาชีพ	339	โครงการ
5. โครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข	58	โครงการ
6. โครงการพัฒนาด้านคมนาคม/สื่อสาร	7	โครงการ
7. โครงการสวัสดิการสังคมและการศึกษา	398	โครงการ
8. โครงการพัฒนาแบบบูรณาการ	259	โครงการ

มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ได้ยึดองค์ความรู้ตามพระราชดำริ 6 มิติ คือ น้ำ ดิน เกษตร พลังงานทดแทน ป่า และสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับองค์ความรู้สากลองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกรอบการทำงาน ยึดหลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ คือ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาการเข้าใจ คือ การสร้างให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลพื้นฐาน ด้วยการศึกษาข้อมูลทุกมิติของชุมชน ค้นหารากของปัญหา และรวบรวมองค์ความรู้ของโครงการพระราชดำริทั่วประเทศ

การเข้าถึง เป็นเรื่องการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วม โดยมุ่งสื่อสารสร้างความเข้าใจและความมั่นใจกับชุมชน ร่วม กัน วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากที่สุด

การพัฒนา เป็นเรื่องของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน สร้างทีมพี่เลี้ยงการออกแบบหลักสูตรและเมนูการพัฒนา การศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และฝึกปฏิบัติของชุมชน รวมทั้งการให้ทีมพี่เลี้ยงให้คำแนะนำในชุมชนและติดตามสนับสนุนประเมินผล

บันไดทั้งสามขั้นนี้ จะทำให้ชุมชนมีความเป็นเจ้าของและนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา ในที่สุดบันไดทั้ง 3 ขั้นนี้มุ่งไปสู่การพัฒนาให้ชุมชนมีความเป็นเจ้าของและนำไปสู่ความยั่งยืนในที่สุด (ห้องสมุดมั่นพัฒนา, ม.ป.ป.)

6 มิติของการพัฒนาของมูลนิธิปิดทองหลังพระ ประกอบด้วย

1. มิติน้ำ ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำการเก็บน้ำให้อยู่ในประเทศให้นานที่สุด การใช้น้ำทุกหยดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. มิตินดิน การป้องกันและแก้ไขปัญหาดินในเรื่องของสภาพดินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำเกษตร ปรับปรุงดิน ปลุกหญ้าแฝก
3. มิติล้งงานทดแทน การปรับใช้พลังงานให้เหมาะสมกับท้องถิ่นโดยการคิดค้นและพัฒนาพลังงานทางเลือกที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ไบโอดีเซล เชื้อเพลิงสีเขียว
4. มิตินเกษตร การเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในแต่ละพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่
5. มิติน้ำไม้ การลดการตัดไม้ทำลายป่าและส่งเสริมให้มีการปลูกป่าในรูปแบบต่าง ๆ โดยการปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชน เห็นความสำคัญของป่า อนุรักษ์ ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าอย่างถูกวิธี เพื่อให้มนุษย์กับธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
6. มิตินสิ่งแวดล้อม การนำแนวทางการกำจัดของเสียและบำบัดน้ำเสียมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นการดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระยะยาว กำจัดขยะ บำบัดน้ำเสียอย่างไรก็ตาม การแบ่งองค์ความรู้เรื่องศาสตร์พระราชามูลนิธิปิดทองหลังพระมีวัตถุประสงค์ในการสืบสานงานพัฒนาตามแนวพระราชดำริ แต่ศาสตร์หรือศิลปะบางอย่างที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน องค์ความรู้จึงไม่ได้จัดอยู่ใน 6 มิตินี้ ดังกล่าวแล้ว

คณะอนุกรรมการศึกษาปรัชญา ทฤษฎีแห่งศาสตร์พระราชามูลนิธิ (2560, น.14-115) ได้วิจัยเรื่องศาสตร์พระราชามาแล้วสรุปเกี่ยวกับการจัดประเภทของศาสตร์พระราชามาได้ 3 ประการ

1. แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชามาประกอบด้วย
 - 1.1 แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชามาโดยมิตินี้ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”
 - 1.2 แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชามาโดยมิตินี้ “ภูมิสังคม”
 - 1.3 แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชามาโดยมิตินี้ “หลักการทรงงาน 23 ข้อ”
 - 1.4 แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชามาโดยมิตินี้ “การสร้างคนด้วยการศึกษาและการเรียนรู้”
 - 1.5 แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชามาโดยมิตินี้ หลัก 3 ป.
2. หัวใจของศาสตร์พระราชามา
 - 2.1 ศาสตร์แห่งการพัฒนา

2.2 ศาสตร์แห่งความประพฤติ

2.3 ศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน

หัวใจของศาสตร์พระราชา เป็นศาสตร์หรือแนวคิดในการสอนคนให้เป็น คนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความพอเพียง ความเพียร สติ ปัญญา วินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ฯลฯ แนวคำสอนดังกล่าวแล้ว วิเคราะห์ สังเคราะห์จากพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท ณ โอกาสต่าง ๆ (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2559, น.27-61)

3. ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.1 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยการจัดการน้ำ

3.2 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยสหกรณ์

3.3 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยการจัดการดิน

3.4 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม

3.5 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยนวัตกรรม

3.6 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยเกษตรทฤษฎีใหม่

3.7 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากศาสตร์พระราชาดังกล่าวแล้ว อธิบายได้ดังนี้

3.1 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยการจัดการน้ำ

พระราชกรณียกิจเรื่องน้ำ ได้แก่ ฝายต้นน้ำ ลำธาร อ่างเก็บน้ำ โครงการฝนหลวง เชื้อนประตุน้ำอุทกวิทยาขประสิทธิ์ (เขื่อนป้องกันน้ำเค็ม พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง นครศรีธรรมราช) แก้มลิงคลองลัดโพธิ์

3.2 ศาสตร์พระราชาว่าด้วยสหกรณ์

การสหกรณ์เป็นระบบการรวมกลุ่มของผู้ผลิต เพื่อจัดการวางแผนในการจำหน่าย จ่าย แจกสินค้าออกสู่ผู้บริโภค โดยไม่มีพ่อค้าคนกลางเข้ามากำหนดราคา ระบบสหกรณ์ เป็นระบบที่

ช่วยให้ระบบการตลาดครบวงจร คือ ตั้งแต่การผลิต (Production) การกำหนดราคา (Price) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) และช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การสหกรณ์ถ้าได้รับ การส่งเสริมจะช่วยพัฒนาระบบการผลิตแบบครบวงจรของชาวบ้าน และยกฐานะระบบการผลิตของชาวบ้านได้อย่างเท่าเทียม เท่าทัน และยั่งยืน

ในปัจจุบันวงการตลาดในระบบทุนนิยม เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าของระบบสหกรณ์ในประเทศไทย กลไกการตลาดเสรีแบบผูกขาด เป็นอุปสรรคสำคัญในการขัดขวาง

ระบบการสหกรณ์

สหกรณ์ในประเทศไทย ซึ่งตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แก่ สหกรณ์หมู่บ้านหุบกะพง ซึ่งเป็นสหกรณ์แห่งแรก สหกรณ์การเกษตร สันกำแพงจำกัด สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด

แนวพระราชดำริเรื่องสหกรณ์ในเวลาต่อมาได้เกิดสหกรณ์ขึ้นอีกหลายแห่งสหกรณ์โพนยางคำ สกลนคร สหกรณ์โคนมบ้านบึง สหกรณ์การเกษตรบ้านบึงจำกัด สหกรณ์ประมงชลบุรีจำกัด ในประเทศไทยมีสหกรณ์ที่จดทะเบียนประมาณ 700 สหกรณ์ แต่ไม่มีสหกรณ์เกี่ยวกับการค้าข้าว ทั้ง ๆ ที่เป็นพืชเศรษฐกิจ และชานาเป็นกระดูกสันหลังของชาติ

3.3 ศาสตร์พระราชาวาดด้วยการจัดการดิน

พระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการจัดการดิน ได้แก่ การแก่งดิน คือทำให้ดินเป็นกรดจัด จากนั้นหาวิธีปรับปรุงดินให้ดีขึ้น การถมดิน หล้าแฝก การพัฒนาดินทราย ดินดาน ดินเค็ม เป็นต้น

3.4 ศาสตร์พระราชาวาดด้วยการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม

ศาสตร์ในเรื่องนี้ได้แก่ การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก การปลูกป่าทดแทนการปลูกป่าตามไหล่เขา การฟื้นฟูสภาพป่า ฯลฯ การปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวพระราชดำริ มีดังนี้

“...เดี๋ยวนี้ทุกคนก็คงเข้าใจแล้วว่า ป่า 3 อย่าง นั้น คืออะไร แต่ให้เข้าใจว่า ป่า 3 อย่าง นี้ มีประโยชน์ 4 อย่าง ไม่ใช่ 3 อย่าง ป่า 3 อย่าง ที่บอกว่าเป็นไม้พิน เป็นไม้ผล และไม้สร้างบ้านนั้น ความจริงไม้พินกับไม้ใช้สอยก็อันเดียวกัน ไม้สร้างบ้านกับไม้ใช้สอยก็อันเดียวกัน แต่เราแบ่งออกไปเป็นไม้ทำพิน ไม้สร้างบ้านเรือน รวมทั้งไม้ทำศิลปหัตถกรรมแล้วก็ไม้ผล...”

“เรื่องป่า 3 อย่างคือไม้พิน ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน ประชาชนมีความรู้ ทุกคนที่อยู่บนภูเขา ในที่ราบ เขามีความรู้ เขาทำงานมาตั้งหลายชั่วคนแล้ว เขาทำกันอย่างดีเขามีความรู้ ความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรจะทำการกิจกรรมเขารู้ว่าที่ไหนควรจะเก็บไม้ไว้ แต่ว่าที่เสียไป เพราะว่าพวกที่ไม่รู้เรื่อง ไม่ได้ทำมานานแล้ว ทั้งมานานแล้ว ทั้งกลีกรมมานานแล้ว ก็ไม่รู้เรื่อง แล้วก็มาอยู่ในที่ที่มีความสะดวก ก็เลยทำให้เชื่อว่าชีวิตมันเป็นไปได้โดยที่ทำการกิจกรรมที่ถูกต้อง”

“การปลูกป่า 3 อย่างได้แต่ให้ประโยชน์ 4 อย่าง ซึ่งได้แก่ ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้พิน นั้น สามารถให้ประโยชน์ได้ถึง 4 อย่างคือ นอกจากประโยชน์ในตัวเองตามชื่อแล้ว ยังสามารถให้ประโยชน์ที่ 4 ซึ่งเป็นข้อสำคัญคือสามารถช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำลำธารด้วย”

“การปลูกป่า ถ้าให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ให้ใช้วิธีปลูกไม้ 3 อย่าง แต่มีประโยชน์ 4 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกทรงรับการชลประทาน ปลูกรับการ

ซับน้ำ และปลูกอุดช่องโหลตามร่องห้วยโดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์ที่ 4 คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ”

พระบรมราโชวาทในงานปิดการสัมมนาการเกษตรภาคเหนือ
วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2525 ณ งานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

3.5 ศาสตร์พระราชาวาด้วยนวัตกรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของโลก ที่ได้รับ
ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Global Leader Award จากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)
สืบเนื่องจากพระอัจฉริยภาพด้านการประดิษฐ์นวัตกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ฝนหลวง หล้าแฝก หรือพืช
มหัศจรรย์เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงสภาพดินเปรี้ยว การใช้น้ำมันกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมัน
เชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซล การใช้น้ำมันกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันหล่อลื่นสำหรับเครื่องยนต์สอง
จังหวะ ระบบโครงสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังงานจลน์ เครื่องกำเนิดไฟฟ้า อุทกพลวัต กังหันน้ำชัย
พัฒนา เครื่องกลเติมอากาศแบบอัดอากาศและดูดน้ำ อุปกรณ์ควบคุมการผลักดันของเหลว เพื่อใช้
เป็นเครื่องยนต์ที่ขับเคลื่อนน้ำเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนเรือ ภาชนะรองรับของเสียที่ขับออกจากร่างกายเพื่อ
รองรับปัสสาวะของผู้ป่วย

3.6 ศาสตร์พระราชาวาด้วยการเกษตรทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่ คือการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเกษตรเพื่อคนส่วนใหญ่
ของประเทศ การเกษตรทฤษฎีใหม่ มี 3 ชั้น

ชั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น ชั้นผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองให้อยู่รอด หรือ “พออยู่พอกิน”
พอเพียงในระดับครอบครัวก่อน แล้วก้าวไปสู่ “พอมีพอกิน” แนวพระราชดำริ ชั้นที่ 1
ประกาศในปี พ.ศ. 2537

ชั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง ชั้นนี้เกษตรกรควรรวมพลังในรูปกลุ่มสหกรณ์
ร่วมแรง ร่วมใจ ในด้านการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการการศึกษา และด้านสังคมศาสนา
เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ชั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า ในขั้นนี้ดำเนินการจัดหาทุนหรือแหล่งเงินประสานกับ
หน่วยธุรกิจ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งเกษตรกร ธนาคาร สหกรณ์ และหน่วยธุรกิจ

3.7 ศาสตร์พระราชาวาด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หรือ Sufficiency Economy เป็นทฤษฎีใหม่ไม่มีในตำรา
เศรษฐศาสตร์ แต่เป็นศาสตร์ใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงคิดขึ้นด้วยความฉลาดรู้ ตั้งแต่

ก่อนครองราชสมบัติ (พ.ศ. 2489) และทรงใช้ความฉลาดรู้ จนกระทั่งตกผลึก แล้วเริ่มประกาศพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ต่อปวงประชาราษฎร์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2517 ดังพระราชดำรัส ดังนี้

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจ ขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 18 กรกฎาคม พุทธศักราช 2517

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่ พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่มเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความ พออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

“...ฉะนั้น ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิด และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่า พอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...”

“...ถ้าท่านทั้งหลายช่วยกันคิด ช่วยกันทำ แม้จะมีการเถียงกันบ้าง แต่เถียงด้วยรากฐานของ เหตุผล และเมตตาซึ่งกันและกัน และสิ่งที่สูงสุด ที่สุดก็คือประโยชน์ร่วมกัน คือ ความพอมีพอกิน พออยู่ ปลอดภัยของประเทศชาติ...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2517

“...โครงการพัฒนาต่าง ๆ ตั้งขึ้นเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้ว คือ ทรัพยากรตามธรรมชาติให้เกิดผลเป็นประโยชน์แก่ประเทศ และประชาชนส่วนรวมให้ได้มากที่สุด บางทีก็อาจทำให้ มีการเสียหายในบางส่วนได้บ้าง เพื่อที่จะให้โครงการมีผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย จำเป็นต้องพิจารณาจัดตั้งโดยรอบคอบและละเอียดถี่ถ้วน ให้ทราบ ว่า ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการนั้นจะต้องมีขอบเขตต่อเนื่องไป เพียงใด และมีผลดีผลเสียประการใด...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 15 กรกฎาคม พุทธศักราช 2519

“...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญสำคัญอยู่ที่เรามี เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตนเอง อันนี้ก็ เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่าง ที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริง อาจจะล้าสมัยคนอื่นเขาต้องการเศรษฐกิจ ที่ต้องมี การแลกเปลี่ยน เรียกว่าเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รัฐสีกว่าไม่หรุหระ แต่เมืองไทย เป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...”

“...การกู้เงินนี้นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงิน และทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ กู้เงินนั้น เงินจะต้องให้เกิดประโยชน์ มิใช่กู้สำหรับไปเล่นไปทำอะไรที่ไม่เกิดประโยชน์...”

“...เมื่อปี 2517 ถึง 2541 ก็ 24 ปีใช้ไหม วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติ ให้พอมีพอกิน พอมีพอกินก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศ พอมีพอกินก็ยิ่งดีใหญ่...”

“...สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำ เศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรุหระก็ได้ แต่ว่าพอ แม้ว่าบางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะ ปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบพอเพียง...”

“...แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่า พอ ก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย...”

“...มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรุหระก็ได้ แต่ว่าต้อง ไม่ไปเบียดเบียน คนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียงปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

“...ความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณ และความมีเหตุผล...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2540

เศรษฐกิจพอเพียง มิได้เน้นแต่ธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจขนาดใหญ่ ค้าขายกับต่างประเทศ ก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังพระราชดำรัส

“...คนไม่เข้าใจว่ากิจการใหญ่ๆ เหมือนการสร้างเขื่อนป่าสัก ก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันเขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ห่างไกลจากเศรษฐกิจพอเพียงแต่ที่จริงแล้ว เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 23 ธันวาคม พุทธศักราช 2542

“...แต่ว่าพอเพียง ในทฤษฎีหลวงคือ ให้สามารถดำเนินงานได้ แต่ที่ว่าเมืองไทย ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง นี่ไม่ได้ตำหนิ ไม่เคยพูด นี่พูดในตอนนี พุดเวลานี้ ขณะนี้ว่าประเทศไทย ไม่ใช่เศรษฐกิจ พอเพียง ค่อนข้างจะแย่ เพราะว่าจะทำให้ล้มจม...”

“เศรษฐกิจพอเพียงที่หมายถึงนี้ คือว่า อย่างคนที่ทำธุรกิจ ก็ย่อมต้องไปกู้เงิน เพราะว่าธุรกิจหรือกิจการอุตสาหกรรมสมัยใหม่ คนเดียวไม่สามารถที่จะรวบรวมทุนมาสร้างกิจการ กิจกรรมที่ใหญ่ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องใช้กิจกรรมที่ใหญ่...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2543

“...เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำให้พอเพียงถ้าไม่พอเพียงไปไม่ได้ แต่ถ้าพอเพียงสามารถนำพา ประเทศได้ดี ก็ขอให้ทุกคนประสบความสำเร็จพอเพียงและเพื่อให้บ้านเมือง บรรลุความสำเร็จที่แท้จริง...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม พุทธศักราช 2548

“...ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง พอเพียงคืออะไร ไม่ใช่เพียงพอ คือว่า ไม่ได้หมายความว่าให้ทำกำไรเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้นเอง ทำกำไรก็ทำ ถ้าเราทำกำไรได้ดี มันก็ดี แต่ว่าขอให้มันพอเพียง ถ้าท่านเอากำไรหน้าเลือดมากเกินไป มันไม่ใช่พอเพียง...”

“...ฟังว่ารัฐบาลหรือเมืองไทย ประชาชน มีเงินเยอะ มีเงินเกิน ก็ใช้สิ เขาหาว่าเราเศรษฐกิจพอเพียง คำว่า พอเพียง ถ้ามีเงินก็ต้องใช้ ไม่ใช่ชี้เหนียว ถ้ามีเงินไม่ต้องชี้เหนียว ชื้อไปเถอะอะไรก็ตาม เครื่องบิน เรือ รถถัง ชื้อ ถ้ามีเงินเยอะ ก็ถือว่าสนับสนุนให้จ่าย เดียวนี้เขาบอกว่า ในหนังสือพิมพ์ เห็นรีเปล่า ว่าเขาสนับสนุนให้จ่าย ถ้ามีก็จ่าย แต่ถ้าไม่มีก็ระงับหน่อย...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม พุทธศักราช 2550

เศรษฐกิจพอเพียง หรือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นทั้งปรัชญา หรือหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคม และหลักการประกอบธุรกิจทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ทั้งระบบการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง และระบบการผลิตเพื่อขาย ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว หน่วยธุรกิจขนาดใหญ่ระดับบริษัทมหาชน ที่มีกำไรสุทธิปีละ 30,000-40,000 ล้านบาท ก็น้อมนำปรัชญา ของเศรษฐกิจ

พอเพียงเป็นแนวทางในการจัดการบริหารธุรกิจของบริษัทมหาชน เช่น บริษัทเครือปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2557, น.2-24)

อย่างไรก็ตาม การจัดแบ่งประเภทของศาสตร์พระราชาดังกล่าวมาแล้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสานศาสตร์พระราชำในการพัฒนา แต่ศาสตร์และศิลปะ ซึ่งประจักษ์ในรูปแบบของทฤษฎี แนวคิด นวัตกรรม หรือพระราชกรณียกิจบางอย่างมิได้จัดในประเภทดังกล่าวแล้ว เช่น นวัตกรรม หรือแนวพระราชดำริ ทางด้านศิลปะ ดนตรี การจัดการพิพิธภัณฑ์ การศึกษา การกีฬา เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงจัดแบ่งศาสตร์พระราชำออกเป็น 12 หมวด ดังนี้

1. ศาสตร์พระราชำด้านการจัดการน้ำ
2. ศาสตร์พระราชำด้านการจัดการดิน
3. ศาสตร์พระราชำด้านการจัดการป่า
4. ศาสตร์พระราชำด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
5. ศาสตร์พระราชำด้านพลังงานทดแทน และนวัตกรรม
6. ศาสตร์พระราชำด้านการเกษตร
7. ศาสตร์พระราชำว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ หรือตัวอย่างการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงใช้ในการเกษตร
8. ศาสตร์พระราชำว่าด้วยการตลาดและสหกรณ์
9. ศาสตร์พระราชำว่าด้วยการพัฒนาคนให้เป็นคนดี
10. ศาสตร์พระราชำว่าด้วยการศึกษา
11. ศาสตร์พระราชำว่าด้วยศิลปะ และดนตรี
12. ศาสตร์พระราชำว่าด้วยการกีฬา และนันทนาการ

1.6 การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism and Sufficiency Economy)

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง เกิดจากการผสมผสานแนวคิด หรือทฤษฎีในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ และสังคมชำนนาเมื่อผสมผสานอย่างกลมกลืนแล้วก็เกิดการตกผลึกในรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism and Sufficiency Economy) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรูปแบบอื่น ๆ

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การท่องเที่ยวที่ยึดหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนผสมผสานการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดนี้เหมาะกับธุรกิจการท่องเที่ยวของสังคมชาวนา (Peasantry) ซึ่งประกอบกิจการเกษตรแบบผสมผสาน จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะของที่พักบนพื้นฐานการก่อสร้างโดยใช้วัสดุและวัฒนธรรมในท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย ร้านอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ร้านขายของที่ระลึก บริการด้านสุขภาพ การจัดงานเที่ยวและบริการ ฯลฯ กิจกรรมที่จัดต้องสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local Wisdom) ที่ใช้เทคโนโลยี (Technology) เข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) ที่ทำให้งานบริการเกิดความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค และสอดคล้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประวัติความเป็นมา จากพัฒนาของการท่องเที่ยวไทยในรอบ 50 ปี (พ.ศ. 2553) มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม การขยายตัวเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสู่ระดับมาตรฐานโลก การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่เมืองมากกว่าชุมชน ทั้ง ๆ ที่ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม จุดอ่อนอีกอย่างหนึ่ง คือ ชุมชนไม่เข้มแข็งพอที่จะรองรับการขยายตัวทางการท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม นอกจากนี้ชุมชนยังขาดความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวในชุมชนส่วนมากเกิดขึ้นบางฤดูกาลเท่านั้น เช่น ภาคเหนือฤดูหนาว ชายทะเลฤดูร้อน ยกเว้นเมืองใหญ่มีการเดินทางท่องเที่ยวตลอดปี แต่สำหรับชุมชนเล็ก ๆ แล้วเกิดขึ้นเฉพาะฤดูกาล หรือเทศกาลเท่านั้น

ปรากฏการณ์แรก คือ การท่องเที่ยวไม่ได้เกิดขึ้นตลอดปีในชุมชนเล็ก ๆ แต่หนาแน่นแออัดเฉพาะเทศกาลหรือฤดูกาล

ปรากฏการณ์ที่สอง คือ บุคคลภายนอกเข้าไปซื้อปัจจัยการผลิตด้านการเกษตรของชุมชนลงทุนประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนก็เลิกอาชีพการเกษตร หรืออาชีพดั้งเดิมประกอบอาชีพบริการด้านการท่องเที่ยว สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเสื่อมสลาย เพราะขาดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ปรากฏการณ์ที่สาม คือ เมื่อนักท่องเที่ยวมาเฉพาะฤดูกาล หรือเทศกาล ธุรกิจเกิดการขาดทุน “สายป่านยาวอยู่ได้ สายป่านสั้นล่มสลาย”

คำถามของสถาบันการศึกษาซึ่งสอนสาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ จะช่วยชุมชนเล็ก ๆ อย่างไร นักศึกษามาจากชุมชนซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยว และมีนักท่องเที่ยวบางฤดูกาลทำไมไม่สร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น พัฒนาวิชาชีพในสาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ทั้งระบบสากล และระบบท้องถิ่น เช่น ให้เรียนรู้ทั้งการบริหารโรงแรมขนาดใหญ่ และการบริการโรงแรมขนาดเล็กในท้องถิ่น เน้นการสอนอาชีพเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น การเกษตรที่สูง การประมงน้ำตื้น การออกแบบของที่ระลึก ฯลฯ ควบคู่กับการเรียนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งต้องประกอบธุรกิจของตนเอง ภายใต้งบจำกัดการผลิตซึ่งเป็นทั้งจุดแข็งและโอกาสรองรับ เช่น มีที่ดินชายทะเล เขตภูเขา ริมแม่น้ำ ฯลฯ ควบคู่กับการเรียนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว หลักสูตรการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงระดับปริญญาตรีจึงเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2550 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เขตพื้นที่แม่ฮ่องสอนเพราะสอดคล้องกับหลักภูมิสังคมและศรัทธา เชื่อมั่นในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเป็นแนวทางการเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมไปสู่ความยั่งยืน สมดุล พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผสมผสานกับแนวพระราชดำริ กระแสพระราชดำรัส หลักการทรงงาน และการทดลองปฏิบัติจริงในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่คงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง (ดูรายละเอียดในฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553: วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร: 2549 และเสรี พงศ์พิศ, 2550)

กิจกรรมการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนประกอบด้วย กิจกรรมการเกษตรแบบผสมผสาน หรือ การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นอาชีพหลัก สำหรับชุมชนชายทะเล การประมงคือ อาชีพหลัก อาชีพรองซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะฤดูกาล หรือการท่องเที่ยว อาจจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้

1.7 การตลาดการท่องเที่ยว

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในสังคมชานนา

ความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมิได้เกิดขึ้นตลอดปี เปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล เทศกาล เศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ความปลอดภัย ฯลฯ การท่องเที่ยวจึงค่อนข้างเปราะบางยืดหยุ่นมาก ระยะเวลาการท่องเที่ยวในเวลารอบปีในเมืองมีมากกว่าชนบท ซึ่งเกิดขึ้นตามเทศกาล ฤดูกาล หรือกิจกรรมในระยะสั้น ๆ

ดังนั้นสังคมชานนา จึงควรทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ควบคู่กับการท่องเที่ยวกิจกรรมทางธุรกิจที่จัด ได้แก่

1. ที่พักขนาดเล็ก
2. ร้านอาหาร รานเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ
3. การนวดสมุนไพร การอบสมุนไพร
4. การจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพ
5. การขายของที่ระลึก
6. การขายผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร

7. การจัดทำเที่ยว
8. การจัดกิจกรรมแสดงทางวัฒนธรรม
9. ฯลฯ

การจัดธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนนอกเขตเมือง หรือในสังคมชานา โดยหลักวิชาการแล้วต้องยึดหลักการต่อไปนี้

สร้างโดยใช้พื้นฐานสถาปัตยกรรมท้องถิ่น วัสดุในท้องถิ่นให้กลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ท้องถิ่น และป้องกันการรั่วไหลของเงินออกนอกหมู่บ้าน

สร้างโดยใช้พื้นฐานของวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเป็นการรื้อฟื้นอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วย และชาวบ้านเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป้องกันสิ่งแวดล้อม เช่น อากาศ น้ำ เสียง ขยะ ฯลฯ มิให้เน่าเสีย

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดีต้องพัฒนาตามเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมได้อย่างกลมกลืน “มิใช่เห็นแก่เงิน จนทำลายวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ” เพราะการท่องเที่ยวชนิดนี้ไม่ยั่งยืน บอนทำลายลูกหลานในอนาคต

ชาวบ้านต้องรวมความคิดในการแก้ปัญหาของชุมชนและประสานกับชุมชนอื่นรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ

ชาวบ้านต้องจัดการท่องเที่ยวโดยใช้หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ผสมผสานกับธุรกิจการท่องเที่ยว และใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและธุรกิจ

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสังคมชานาด้วยการใช้ทฤษฎีใหม่ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นเรือนร่าง และใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสมอง หรือจิตวิญญาณ ก็สามารถนำครอบครัว ระดับชุมชน มุ่งสู่ระดับประเทศพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและเกิดความมั่นคง

หลักการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมอยู่ในชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของ เช่น ศิลปะ ประเพณีพิธีกรรม การดำเนินชีวิต การสร้างบ้านเรือน การแต่งกาย ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ บางอย่างเป็นของรัฐ แต่ชุมชนก็มีสวนช่วยปกป้องรักษา เช่น ป่าไม้ สถาปัตยกรรม ภูเขา ถ้ำ น้ำตก

หาดทราย เกาะ ทะเล ฯลฯ ดังนั้นชุมชนควรได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวบ้าง ชุมชนจึงมีกำลังใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร

ธุรกิจการท่องเที่ยวของชาวบ้านในชุมชนทำได้หลายอย่างบนพื้นฐานอาชีพเดิม หรือควบคู่กับการเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องพัฒนาหรือทำให้เกิดผลดี 3 อย่าง พร้อม ๆ กัน

การเกษตรทฤษฎีใหม่ มี 3 ระดับ คือ ระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ เริ่มต้นจากระดับครอบครัวสู่ชุมชนก่อน หลักเบื้องต้นของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การแบ่งที่ดิน ออกเป็น 4 ส่วน สมมติว่าที่ดิน 10 ไร่ แบ่งพื้นที่ทำนา 3 ไร่ (30%) ปลูกไม้ผล 3 ไร่ (30%) ปลูกผักสวนครัว พืชสวน พืชใช้สอย ไม้ดอก สมุนไพร 3 ไร่ (30%) สร้างบ้าน โรงปุ๋ย โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ฯลฯ 1 ไร่ (10%) การจัดพื้นที่อาจมากกว่านี้ หรือน้อยกว่าก็ได้ การเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ เรือนราง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ จิตใจและสมอง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้ในการดำเนินชีวิตและธุรกิจของชุมชน และธุรกิจประเทศ (ทุนนิยม) หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงในทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการป้องกันความเสี่ยง ทำให้เกิดจุดคุ้มทุน หรือความพอดีระหว่างสินค้ากับความต้องการซื้อ เมื่อเป็นเช่นนี้ราคาก็เป็นราคายุติธรรมผู้ผลิตได้กำไร

ชาวบ้าน ทำอะไรไม่นึกถึงผลหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ปลูกกล้วยเหลือง ปลูกกระเทียม มาก หรือสินค้า (Supply) มาก ความต้องการซื้อ (Demand) มีน้อย ราคาจึงถูก ผลที่สุดก็ขาดทุน หรือไม่ก็นำไปขายแบบ “ปดถนน” “ประท้วงหน้าศาลากลางจังหวัด”

บทสรุปการจัดธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับชุมชน

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้ขยายตัวเข้าสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็ว ในรอบ 50 ปี ของการท่องเที่ยว ชุมชนชาวนา, ชุมชนประมง, ชุมชนชาวสวน, ฯลฯ ต้องเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เขาสู่การขยายตัวทางการท่องเที่ยว

คนในชุมชนต้องขายอสังหาริมทรัพย์ให้แก่คนในเมืองต่างวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาที่ดินในหมู่บ้านประมง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล ที่นา ที่สวน เชิงป่าเขา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ หรือ ริมแม่น้ำ ส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม และการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างไม่เป็นธรรม

ชุมชนควรตั้งรับ ปรับตัวเข้าสู่การท่องเที่ยว แต่การตั้งรับ ปรับตัว ชุมชนควรตระหนักถึงสิ่งต่อไปนี้

1. นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาเที่ยวในชุมชนของเราได้ตลอดปี มีเฉพาะบางฤดูกาลเท่านั้น การท่องเที่ยวในชุมชนเป็นแต่เพียงอาชีพเสริม

2. ชุมชนต้องร่วมกันสร้างกิจกรรม หรือผลผลิตทางการท่องเที่ยวในชุมชนโดยใช้ทรัพยากร แรงงาน ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนเป็นพื้นฐาน ชุมชนเราอยู่ในเขตโครงการหลวงน่าจะ จัดการท่องเที่ยวร่วมกับโครงการหลวงได้

3. เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแล้ว (ที่พัก การนำเที่ยว ของที่ระลึก ฯลฯ)ต้องจัดหา ขอบข่ายการจำหน่าย ต้องโฆษณาผ่านวิทยุ หนังสือพิมพ์ ใบปลิว แผ่นพับ ป้ายประกาศการประชาสัมพันธ์ ฯลฯ

การจัดการตลาดด้านการตลาดผลผลิตในชุมชนควรร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกชุมชน

1. ชุมชนต้องสร้างเครือข่ายแนวนอนระหว่างชุมชนกับชุมชน และแนวตั้งระหว่าง ชุมชน ขึ้นสู่ภูมิภาค และประเทศเพื่อประสานการตลาดและแลกเปลี่ยนความรู้

2. ชุมชนต้องใช้หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และมองพัฒนาการท่องเที่ยวระยะยาว

การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชน ต้องยึดหลักพอประมาณ (ไม่ลงทุนมาก ไม่จัดธุรกิจ ใหญ่โต เพราะนักท่องเที่ยวมีมากเฉพาะ 2 เดือนเท่านั้น เช่น จัดบ้านพัก 2-3 หลังนักท่องเที่ยวเข้ามา มาก ทางเดินเสริมที่พัก มีเหตุผลในการคิดการตัดสินใจในการแก้ปัญหาและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีคือ อย่าย่ำโลก อย่าย่ำคนอื่น ต้องรู้จักประมาณตนว่าเรามีกำลังความรู้ความสามารถเพียงใด

อย่างไรก็ตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีเงื่อนไข ความรู้คุณธรรม จึงจะนำไปสู่ ความสำเร็จ อย่างมั่นคง ยั่งยืน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Bonnie K. L. Mak¹, Lewis T. O. Cheung และ Dennis L. H. Hui (2017) ได้ ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนในเขตพื้นที่ชนบทของฮ่องกง ประเทศจีน พบว่า บทบาทของชุมชนที่มีความเข้าใจในด้านการ การท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์แก่ชุมชนในด้านกระบวนการตัดสินใจในการวางแผนการท่องเที่ยวของชุมชน ทฤษฎีของ Arnstein เรื่อง บันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน (Arnstein's Ladder of Citizen Participation หรือALCP) ได้ถูกนำมาใช้ในด้านของการท่องเที่ยวสำหรับการศึกษาความคาดหวังของ ชุมชนในการมีส่วนร่วม กับ การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่ได้รับการพัฒนาใน

บริบทของการท่องเที่ยวในเมืองและมีการวิจัยจำนวนน้อยที่พยายามระบุความแตกต่างระหว่างคาดหวังของการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการมีส่วนร่วมจริงของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งงานวิจัยนี้ได้เผยให้เห็นถึงเหตุผลที่อยู่เบื้องหลัง คำแนะนำและวิธีแก้ปัญหของช่องว่างดังกล่าว ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน Tai O ได้รับการประเมินโดยใช้กรอบการทำงานของ Arnstein ผลการวิจัยระบุความแตกต่างระหว่างระดับของผู้ที่อาศัยในท้องถิ่น กับ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งงานวิจัยนี้ได้มีการระบุถึงผลของความแตกต่าง และคำแนะนำเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุง

Chee-Hua Chin (2016 : 180) การท่องเที่ยวชนบท หมายถึง การรวมกันของรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันเช่นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมและมรดกและในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในการท่องเที่ยวชนบทยุคปัจจุบันไม่ได้เป็นเพียงวิธีการแสดงวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยวเท่านั้นแต่สามารถตอบสนองเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีความเชื่อมั่นว่าเป้าหมายสุดท้ายของการท่องเที่ยวในชนบทที่ประสบความสำเร็จคือการสร้างความยั่งยืนและได้รับความได้เปรียบในการแข่งขันเหนือแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ การศึกษาที่ผ่านมาได้จินตนาการว่า การท่องเที่ยวในชนบทมีส่วนสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทผ่านการเพิ่มโอกาสในการจ้างงานและลดระดับความยากจนในชุมชนท้องถิ่น ในมาเลเซียอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวชนบทครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดรวมถึงลักษณะทางวัฒนธรรมด้านสิ่งแวดล้อมกิจกรรมดั้งเดิมถึงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวชนบทเป็นผลมาจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่บางส่วนดึงดูดจากปัจจัยด้านอุปสงค์และอุปทาน ในจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวในชนบท ท่ามกลางปัจจัยที่จำเป็นสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับความสำเร็จของการท่องเที่ยวในชนบท ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว

Eerang Park และ Sangkyun Kim (2015) ศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพของ Cittaslow เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: การส่งเสริมการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น พบว่า การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบค่อยเป็นค่อยไปได้เสนอวิธีการทางเลือกเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปรัชญาและแนวทางปฏิบัติของ Cittaslow เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กรณีศึกษาเมือง Goolwa ใน South Australia ซึ่งเป็น Cittaslow แห่งแรกที่ไม่ได้อยู่ในยุโรป ผลการวิจัยพบว่า ไม่เพียงแต่ได้รับการรับรองจาก Cittaslow และการช่วยเหลือสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ท้องถิ่นในกระบวนการตัดสินใจเท่านั้น แต่ยังช่วยฟื้นฟูท้องถิ่นของเมือง Goolwa ด้วยการส่งเสริมความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านอาหารและไวน์ หลังจากการรับรองของ Cittaslow ความร่วมมือที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพของชุมชนท้องถิ่น ธุรกิจ และผู้ที่อาศัยได้รับการกล่าวถึงในด้านจิตวิทยาลารเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยว ภายใต้งานวิจัยนี้จะศึกษาถึงผลกระทบของ Cittaslow ในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นและความยั่งยืนในการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้บรรลุผลมากขึ้น

Lan Xue, Deborah Kerstetter และ Carter Hunt (2017) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชนบทในประเทศจีน พบว่า รูปแบบและปัจจัยที่ผลักดันการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนที่อาศัยในพื้นที่หุบเขา Chongdu ประเทศจีน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาการท่องเที่ยวตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1990 จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ 4 ลักษณะในชุมชน ได้แก่ (1) การเปลี่ยนจากแนวคิดเรื่องความยากลำบากไปสู่แนวคิดเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ชนบท (2) การเปลี่ยนแปลงจากความรู้สึกอับอายไปสู่ความภาคภูมิใจ (3) การมีอัตลักษณ์ของชุมชนที่เพิ่มขึ้น และ (4) อัตลักษณ์ของความเป็นชนบทมีน้อยลง การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของผู้อยู่อาศัยอาจเกิดจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลที่เปลี่ยนไป การปรับปรุงมาตรฐานในการครองชีพ และการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเจ้าของพื้นที่และแขกผู้มาเยือน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของผู้อยู่อาศัยในชนบท

Yasuo Ohe ได้ศึกษา ลักษณะและปัญหาของการท่องเที่ยวชนบทในประเทศญี่ปุ่น (2008) พบว่า การท่องเที่ยวในชนบทเป็นการให้โอกาสแก่เกษตรกรและผู้ที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ชนบท ซึ่งในความเป็นจริงแล้วยังมีปัญหามากมายที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นไปที่ประเด็นปัจจุบันที่การท่องเที่ยวในชนบทของญี่ปุ่นจะต้องได้รับการแก้ไขเพื่อการพัฒนา ประการแรกต้องมีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในชนบทของญี่ปุ่น ซึ่งอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากการท่องเที่ยวในชนบทแบบเก่าที่ดำเนินการเป็นแบบงานอดิเรกสำหรับเกษตรกรในฤดูหนาวไปสู่การท่องเที่ยวในชนบทที่ทันสมัยที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณภาพมากขึ้น เหตุผลหลักที่การเปลี่ยนแปลงนี้ยังไม่เสร็จสมบูรณ์นั้นเป็นเพราะข้อจำกัดในระบบวันหยุดยาวของหน่วยงาน ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องพึ่งพาผู้เดินทางท่องเที่ยวรายวันมากกว่านักท่องเที่ยวที่พำนักค้างคืน ประการที่สอง คือ ช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่และรุ่นกลาง / รุ่นอาวุโสในแง่

ของการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวในชนบทรวมถึงประสบการณ์กับการท่องเที่ยวในชนบทและความไม่เข้ากันระหว่างชนบทและในเมืองในด้านของความต้องการและความคาดหวัง สำหรับคนในเมืองต้องการซอฟต์แวร์ที่สามารถอำนวยความสะดวก ได้แก่ เมนูเกี่ยวกับข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่สามารถสืบค้นได้ เช่น ที่พัก สถานที่ที่น่าสนใจของการท่องเที่ยวในชนบท ในขณะที่ทางด้านการชนบทให้ความสำคัญกับการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ดังนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องตระหนักถึงความต้องการที่ไม่ตรงกันของทั้งสองฝั่ง ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกในการแก้ไขความต้องการที่ไม่ตรงกันของทั้งสองฝ่าย และเป็นการช่วยให้เกษตรกรมีการบริการที่เหมาะสมต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้น

กรกนก เกิดสังข์ และณัฐมน ราชรักษ์ (2560) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเชิงกลยุทธ์ : กรณีศึกษาตำบลบางโป้ อำเภอมะนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมภายในสภาพแวดล้อมภายนอกและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนเชิงกลยุทธ์ของพื้นที่ ตำบลบางโป้ อำเภอมะนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมภายในของตำบลบางโป้มีอยู่ใกล้ชุมชนเมือง การเดินทางเข้าถึงได้ง่าย ประชากรส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมและสามัคคีกันแต่ยังขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว ที่พักมีไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมภายนอกการท่องเที่ยวได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น แต่มีข้อจำกัดในเรื่องฤดูกาลและสถานที่จอดรถไม่เพียงพอ สำหรับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลบางโป้ โดยรวมพบว่ามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการดึงดูดใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านกิจกรรมและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมากด้านการคมนาคมขนส่งและด้านที่พักในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวควรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้คงอยู่รวมทั้งเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาจิตสำนึก และความเข้าใจในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรปรับปรุงด้านคมนาคมและที่พักในแหล่งท่องเที่ยวและอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการสื่อสารแก่ประชาชนในพื้นที่

ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ (2544) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มน้ำวางวัดฤๅษะของการวิจัย เพื่อจัดสร้างชุดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวางให้เป็น ตัวอย่างในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ชุดการท่องเที่ยวดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชน เกิดความ

เข้มแข็งในการปรับตัวและบุคคลภายนอกเข้าใจชุมชนดียิ่งขึ้นในการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า
 วิจัยดำเนินการวิจัย การวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ บุคคล 3 ฝ่าย
 คือ คณะนักวิจัย ชาวบ้าน และผู้ประกอบการรวมทั้งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมใน
 การแสดงความคิดเห็น แต่กระบวนการวิจัยในลักษณะ การวางแผน การปฏิบัติ ตามแผน การ
 ตรวจสอบแก้ไข และการกระทำใหม่ เป็นหน้าที่หลักของคณะนักวิจัยและชาวบ้าน กลุ่มตัวอย่าง ใช้
 พื้นที่และประชากรหมู่บ้านโป่งสมซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งในเขตลุ่มแม่น้ำวาว ผลของการวิจัย 1. ได้ชุด
 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มีลักษณะอนุรักษ์ระบบ นิเวศป่า และ
 วัฒนธรรมของกะเหรี่ยง เป็นตัวอย่างเพื่อเผยแพร่แก่หมู่บ้านอื่น 2. นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าใจ
 วัฒนธรรมกะเหรี่ยงมากยิ่งขึ้น เพราะได้เรียนรู้จากพื้นที่ จริงและสื่อมวลชน 3. ชาวบ้านได้เรียนรู้
 เกี่ยวกับการวิจัยเบื้องต้น วิธีการดังกล่าวแล้ว นำไปสู่การแก้ปัญหา ในชุมชนเพื่อเสริมสร้างให้ชุมชน
 เข้มแข็ง 4. ได้พบจุดแข็งของหมู่บ้าน คือ ความเหนียวแน่นในการอนุรักษ์ ระบบนิเวศป่า และ การ
 ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานวัฒนธรรมเดิม จุดอ่อน คือ ชาวบ้านต้องตกเป็นเหยื่อของบุคคลภายนอก ใน
 การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ 5. กระบวนการวิจัยเพื่อสร้างชุดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีกิจกรรมหลาย
 ประการที่ส่งเสริม ความเข้มแข็งของชุมชน 6. กะเหรี่ยงใช้แนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ในการอนุรักษ์
 ระบบนิเวศป่า อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยฉบับนี้มีได้ข้อเชิฐ แนวพระราชดำริของ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. 2470-2559) มาใช้เป็น
 แนวทางมากนัก

ชูลิทธิ์ ชูชาติ (2553) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัด
 แม่ฮ่องสอน (The Sustainable Tourism Development and Sufficiency Economy in Mae
 Hong Son Province) ผลงานวิจัยค้นพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ลุ่มน้ำสาละวินก่อ
 ให้เกิดระบบนิเวศป่า และความหลากหลาย ทางชีวภาพ มีอุทยานแห่งชาติที่สำคัญ เช่น อุทยาน
 แห่งชาติน้ำตกแม่สุรินทร์ อุทยานแห่งชาติสาละวิน และ อุทยานแห่งชาติแม่เงา แหล่งท่องเที่ยวทาง
 ธรรมชาติยังประกอบด้วย น้ำตก น้ำพุร้อน แก่งในแม่น้ำ ถ้าซึ่งมีหินงอกหินย้อยสวยงามบางถ้ำมีโถงผิ
 แฉน และลำธารไหลตลอดภายในน้ำ แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกของ
 อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ
 และวัฒนธรรมหลากหลายน่าประทับใจเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ของตนเองเทียบเท่าระดับ
 นานาชาติได้ในบางแหล่ง ท่องเที่ยว เช่น ระบบนิเวศป่าลุ่มน้ำสาละวิน ระบบถของจังหวัดแม่ฮ่องสอน
 และความสวยงามของภูมิประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับภูมิอากาศในฤดูหนาว ความหลากหลายของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมมีความเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้ระดับประเทศไม่ใช่ระดับนานาชาติ เพราะวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ปรับตัวแปรเปลี่ยนจากเดิมจน ทำให้ไม่มีจุดเด่นระดับนานาชาติ การท่องเที่ยวทุก ๆ อำเภอของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเฉพาะฤดูหนาวซึ่งเกิดจากความน่าประทับใจของ ภูมิอากาศกลมกลืนกับภูมิประเทศและวัฒนธรรมของชุมชน ปายเป็นอำเภอที่มีการท่องเที่ยวหนาแน่นที่สุด แต่ก็เบาบางในฤดูร้อนและฤดูฝน ดังนั้นทุกอำเภอของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีนักท่องเที่ยวปีละ 3 เดือน คือ พฤศจิกายน ธันวาคม และมกราคม นอกจากเดือนดังกล่าวแล้ว นักท่องเที่ยวเบาบาง จากการวิเคราะห์ (SWOT) เรื่องการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับเรื่องทรัพยากร การท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต สิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยว นโยบายของรัฐและการส่งเสริมการตลาด ผลการวิเคราะห์ พบจุดแข็งและโอกาสมากกว่าจุดอ่อนและอุปสรรค ทั้งจุดอ่อนและอุปสรรคก็สามารถ แก้ไขได้ และได้เสนอกลยุทธ์ในการแก้ไขไว้ 7 ประการ คือ 1) กลยุทธ์พัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) กลยุทธ์สร้างผู้ประกอบการ 4) กลยุทธ์สร้างปัจจัยพื้นฐานการผลิตและสิ่งอำนวยความสะดวก 5) กลยุทธ์จัดหานักท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ 6) กลยุทธ์ส่งเสริมการตลาด 7) กลยุทธ์ด้านการติดตามผลและประเมินผลเนื่องจากอาชีพหลักของแม่ฮ่องสอน คือ การเกษตร ราษฎรส่วนใหญ่เป็นสังคมชาวนา (Pasantry) มีการท่องเที่ยวเพียงปีละ 3 เดือน มีอุปสรรคในเรื่องการขนส่ง และเป็นเมืองที่ค่อนข้างเปราะบางทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Diversity) ดังนั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงควรมีเอกลักษณ์ของตนเอง ในการจัดการทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผสมผสานกับเกษตรทฤษฎีใหม่ในสังคมชาวนาหรือใช้การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism and Sufficiency Economy) ในกลุ่มสังคมชาวนา การอัญเชิญศาสตร์พระราชามาสร้างกิจกรรมในธุรกิจการท่องเที่ยวในงานวิจัยฉบับนี้ น่าจะสืบสานและขยายสู่พื้นที่อื่นๆ แบบครบกระบวนการระบบการตลาด

ชูสิทธิ์ ชูชาติ และณัด บุญชัย (2561) ได้วิจัยเรื่อง การเสด็จพระพาสต้นสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Royal Tourism into Sustainable Development) มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์สาเหตุของการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. 2470-2559) ปัญหาที่ทรงประสบ แนวพระราชดำริ วิธีการในการแก้ปัญหาความแร้นแค้นของราษฎร ผลที่เกิดขึ้นว่าสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และตามหลักภูมิสังคมหรือไม่ ขอบเขตในการวิจัยอยู่ในพื้นที่บ้านคนไทย อำเภอสันกำแพง อำเภอแม่ออน ม้ง อำเภอแมริม และกะเหรี่ยง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เหตุการณ์ระหว่างพ.ศ. 2512-2560 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การเสด็จประพาสต้นของพระมหากษัตริย์ไทย เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่คำว่า การเสด็จประพาสต้น เพิ่งเรียกขานตามเรือเครื่องต้น หรือเรือทรง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2396-2453)

สาเหตุของการเสด็จประพาสต้น เกิดจากสภาพ และบทบาทของพระเจ้าแผ่นดิน ที่ทรงมีศัพิศราชธรรม รัก เป็นห่วงประชาชน ประชาชน และประเทศชาติประสบกับปัญหาเรื่องพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2508-2525) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความยากจน ขาดการคมนาคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยการเผาป่า ทำไร่เลื่อนลอย ปลุกผี และ ความยากจน แร้นแค้น ด้อยโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์

การแก้ปัญหาโดยหลักอริยสงฆ์ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทำให้สามารถแก้ปัญหาแก่ราษฎรผู้ทุกข์ยากได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และหลักการพัฒนายั่งยืนของโลก 17 ข้อ การแก้ปัญหาเริ่มต้นใช้โครงการส่วนพระองค์ในระยะแรกก่อนพ.ศ. 2525 และหลังจากนั้นใช้โครงการหลวง และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการแก้ปัญหา

ก่อนพ.ศ. 2520 คนไทยมีรายได้ปีละ 10,000-20,000 บาท แต่หลังจากการแก้ไขปัญหาแล้ว มีรายได้ปีละ 100,000-200,000 บาท หรือมากกว่านั้น มั่งมีรายได้ปีละไม่เกิน 3,000-4,000 บาท แต่เมื่อแก้ไขปัญหาแล้วมีรายได้ปีละมากกว่า 300,000 บาท หรือบางครอบครัวปีละมากกว่า 1-2 ล้านบาท กะเหรี่ยงมีรายได้ปีละ 3,000-4,000 บาทเช่นเดียวกับม้ง แต่หลังจากแก้ไขปัญหาแล้วมีรายได้ปีละ 100,000-300,000 บาท อาจน้อยกว่าม้ง แต่ก็ดีกว่าเดิมมากกว่า 30 เท่า นอกจากรายได้แล้ว การคมนาคม การสื่อสาร การศึกษา สาธารณสุข ก็พัฒนาดีกว่าเดิม แต่ก็ยังต้องปรับปรุงให้ดีกว่านี้ ในด้านการสาธารณสุข และการสื่อสาร

การค้นพบการปลูกพืช ผัก ผลไม้เมืองหนาว และการแปรรูปการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการส่งเสริมอาชีพอื่นนอกภาคเกษตร เช่น การหัตถกรรม การท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาส่งเสริมปัจจัยในการผลิต ทำให้ได้รับผลผลิตและรายได้มากขึ้น ทำให้การปลุกผีลดน้อยลง และหมดสิ้นในพ.ศ. 2527 ดำเนินชีวิตตามแนวทางโครงการหลวง และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คุณภาพชีวิตจึงดีขึ้นกว่าเดิม

ผลของการพัฒนาดังกล่าวแล้ว ยังคงเป็นแบบการพัฒนายั่งยืน ด้านเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีที่สุด รองลงมาคือ สังคม และสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ว่าส่งผลกระทบทางลบบ้าง ก็แต่เพียงเล็กน้อย และกำลังแก้ไข ดังนั้นผลของการพัฒนา จึงเป็นตามหลักการพัฒนายั่งยืน และภูมิสังคมแตกต่างกันบ้างตามภูมิภาค และกลุ่มคนไทย ม้ง และกะเหรี่ยง ม้งประสบผลสำเร็จทางเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือคนไทย และกะเหรี่ยง

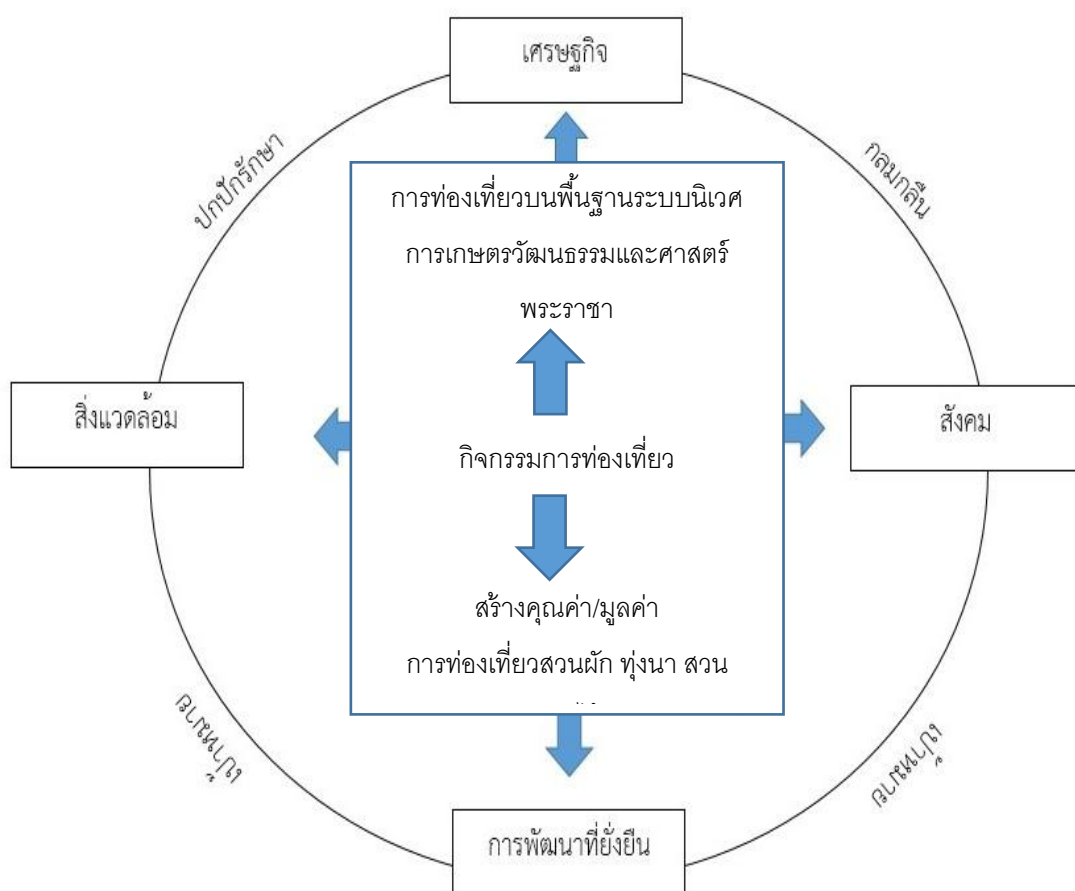
รัฐนันท์ พงศ์วิทธิธรร และภาคภูมิ ภัควิภาส (2556) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน ด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถรองรับ (Carrying Capacity) ภายใต้โครงการที่สำคัญภาครัฐและต้องการให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาค เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์และหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานในปัจจุบันทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตประจำวัน วิถีความเป็นชุมชนและข้อมูลในมิติศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เลือกใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น การเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนดอยปุยมีศักยภาพการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าในด้าน ความดึงดูดใจ ความสามารถในการเข้าถึงได้ แนวคิด ประเพณีวัฒนธรรม การมีที่พักอาศัยและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การมีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมตามธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรกำหนดเป้าหมาย ดังนี้ 1) การบริหารจัดการระบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เกิดประสิทธิภาพสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม 2) การให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) การกำหนดกติกาและการจัดการสิ่งปฏิญาร่วมกัน 4) การตลาดควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ การสร้างผลิตภัณฑ์ต้องมีอัตลักษณ์

วรพล วัฒนเหลียงอรุณ (2544) วิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงการศึกษาด้านความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการศึกษาค้นคว้าแนวทางข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืนต่อไป รูปแบบของการศึกษาค้นคว้าโดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และตัวแทนบริษัทนำเที่ยวประเภททัวร์ป่าในเขตตำบลแม่วิน ด้วยวิธีการการสัมภาษณ์ การสำรวจ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกลำดับขั้นตอน รวมถึงการศึกษานโยบายการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนท้องถิ่นบ้านห้วยอีค่างซึ่งเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหรือปกากะญอ ในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่าหมู่บ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงสะกอที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ยังคงรักษาและสืบเนื่องเรื่องของความเชื่อ พิธีกรรม และการอนุรักษ์ด้านภูมิปัญญาเกี่ยวกับน้ำ เพื่อการทำการเกษตรในแบบยังชีพ และสร้างเศรษฐกิจชุมชน ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ เป็นจุดเด่นที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืนได้ แต่เนื่องจากปัจจัยด้านธุรกิจนำเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลแม่วินส่วนใหญ่ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ไม่ได้ให้ความสนใจในการเดินทางมาเที่ยวชมมาก

นัก เนื่องจากระบบของการบริหารจัดการของชุมชนท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็ง ขาดงบประมาณและขาดความรู้ ประสบการณ์ และความเข้าใจในระบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้นการศึกษาความพร้อมและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยว และการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านห้วยอีค่าง ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่ามีสาเหตุมาจาก ปัญหาและอุปสรรคทางด้านการบริหารจัดการของหมู่บ้าน และปัญหาและอุปสรรคทางด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ผลจากการศึกษาความพร้อมและแนวทางการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านห้วยอีค่าง จะต้องมีการจัดเตรียมการบริการให้กับนักท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรมแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง สำหรับพื้นที่ตำบลแม่วินนั้นมีความหลากหลายในกิจกรรมและความหลากหลายในทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นต้นทุนเดิมที่สำคัญในการดึงดูดและสร้างความสนใจให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ส่วนด้านปัญหาและอุปสรรค จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาในด้านของการศึกษา การวางแผน การจัดการ การประสานงาน และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พร้อมทั้งการรวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลในด้านต่างๆ ที่นำมาวิเคราะห์สรุปในประเด็นที่สำคัญ เพื่อเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้านของหมู่บ้านห้วยอีค่างบนพื้นฐานของความยั่งยืนต่อไป

3. กรอบการวิจัย

จากแนวคิดหรือทฤษฎีที่อยู่บนพื้นฐานศาสตร์พระราชา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถเขียนแผนภูมิกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำวางตอนบน เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) เอกสารชั้นสอง (Secondary Source) ข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งสัมภาษณ์คนเดียว และการสัมภาษณ์กลุ่ม การสัมภาษณ์จะเน้นโดยตรงที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เป็นหลัก คณะผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 ด้านเนื้อหา
 - 1.2 วิธีการวิจัย
 - 1.3 ระยะเวลา
 - 1.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 แบบของการวิจัย
 - 2.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
 - 2.3 การรวบรวมข้อมูล
 - 2.4 เครื่องมือในการวิจัย
 - 2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.6 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

1.1.1 ภูมิหลังบริบท และภูมิสังคมของหมู่บ้าน ศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ทำเลที่ตั้งในระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ของหมู่บ้าน ความสัมพันธ์กับหมู่บ้านภายนอก

1.1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ การสร้างเรื่องราว (Story) ของแหล่งท่องเที่ยว

1.1.3 การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

1.1.4 การสร้างระบบการตลาดการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งระบบการขายตรง (Direct Sale) และขายทางอ้อม (Indirect Sale) ให้เข้าถึงและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

1.2 วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย ประกอบด้วย

1.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) เช่น เอกสารทางราชการ ระเบียบหรือกฎของหมู่บ้าน รายงานของผู้นำชุมชน เอกสารชั้นสอง (Secondary Source) เช่น งานวิจัย ตำรา หนังสือ วารสารวิชาการ การตรวจสอบเอกสารต้องวิเคราะห์ผู้เขียน สถานภาพของผู้เขียน วัตถุประสงค์ในการเขียน บริบทของสังคม ประกอบด้วย

1.2.2 การสังเกต (Observation) คณะผู้วิจัยออกสังเกตครั้งแรกโดยการสำรวจพื้นที่ในเขตลุ่มแม่น้ำวางตอนบนทุกหมู่บ้านอย่างน้อยหนึ่งครั้ง แล้วจึงสำรวจเจาะลึกหมู่บ้านในเขตพื้นที่วิจัย ทั้ง 4 หมู่บ้าน อย่างต่อเนื่องติดต่อกันหลาย ๆ ครั้ง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวอย่างเข้าสู่ฤดูหนาว ชาวบ้านบางคนเริ่มเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขาย เช่น พืชผักเมืองหนาว ไม้ดอก ในฤดูหนาว ประมาณเดือนธันวาคม – มกราคม บางหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านขุนวาว จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในหมู่บ้าน ในเดือนมีนาคม – เมษายน ชาวบ้านกลุ่มกะเหรี่ยงมีการจัดเตรียมพื้นที่เพื่อการปลูกข้าวไร่ ข้าวนา และถึงฤดูกาลเพาะปลูก ไถนา ดำนา ในเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ซึ่งย่างเข้าฤดูฝน หลังจากนั้นเดือนกรกฎาคม – กันยายน ก็ดูแลต้นข้าว รวมทั้งพืชผลอื่น ๆ ที่ปลูกคู่กับการทำนา เมื่อข้าวสุกเหลืองอร่าม ก็ถึงเวลาเก็บเกี่ยวข้าว การสังเกตดังกล่าวแล้วสามารถสังเกตกิจกรรมการทำมาหากินของชาวบ้านได้ตลอดปี โดยคณะผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลแม่นยำ ถูกต้อง แปรความหมายจากข้อสังเกตได้ง่าย เพราะไม่ผ่านคนกลาง ข้อมูลที่ได้จึงตรงกับข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น

1.2.3 การสัมภาษณ์ (Interview) คณะผู้วิจัยสร้างคำถามในการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วทดลองออกสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วปรับปรุงแก้ไข ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การสัมภาษณ์อาจสัมภาษณ์คนเดียว กลุ่มบุคคลไม่เกิน 5 คน หรือสัมภาษณ์โดยการประชุมกลุ่ม (Focus Group) ไม่เกิน 12 คน ลักษณะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลหรือกลุ่มเล็ก (In-Depth Interview) เฉพาะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

1.3 ระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2562 – 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564

1.4 พื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัย อยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาว จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยพื้นที่ 4 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง บ้านห้วยตอง และบ้านขุนวาง รวมประชากร 2,566 คน ชาย 1,296 คน หญิง 1,270 คน จำนวนหลังคาเรือน 526 หลัง

1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.5.1 ประชากร

ประชากร 4 หมู่บ้าน บ้านโป่งสมิต 420 คน บ้านห้วยอีค่าง 558 คน บ้านห้วยตอง 591 คน บ้านขุนวาง 997 คน รวมประชากร 2,566 คน กะเหรี่ยง 1,569 คน ม้ง 997 คน

นอกจากนี้ประชากร ยังประกอบด้วย ลำน้ำสำคัญ 2 สาย คือลำน้ำแม่วาวซ้าย ลำน้ำแม่วาวขวา และต้นน้ำลำธารเล็ก ๆ ไม่น้อยกว่า 10 สายพื้นที่สวนผลไม้ แปลงพืชผัก แปลงดอกไม้ ระบบนิเวศป่าใน 4 หมู่บ้านดังกล่าวแล้ว

1.5.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใน 4 หมู่บ้าน อย่างน้อยหมู่บ้านละ 10 คน รวม 4 หมู่บ้าน อย่างน้อย 40 คนและผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ฝ่ายราชการ เอกชน อย่างน้อย 10 คน

การเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ คณะผู้วิจัยจะเข้าเก็บข้อมูลในพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ทั่วถึงทุก ๆ พื้นที่ อย่างน้อยร้อยละ 70 ของพื้นที่

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 แบบของการวิจัย (Research Design)

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสร้างชุดการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง ที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของหมู่บ้าน โดยเน้นให้ชาวบ้าน ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยว เห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดรูปแบบแนวคิดในการพัฒนาให้เหมาะสมกับปัจจุบัน แต่ไม่ทำลายอดีต ผู้วิจัยได้มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน มาตั้งแต่ พ.ศ.2535 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อนำประสบการณ์มาประยุกต์กับการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น ศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การตรวจสอบข้อมูล จนหาข้อยุติได้

การนำแนวคิด ทฤษฎี เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมกับการได้รับข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลก็เป็นวิธีการหนึ่ง ในการเสนอปัญหาต่าง ๆ ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.2 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย (Procedures)

ในการดำเนินการวิจัยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้ คือ

2.2.1 ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วิจัย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

2.2.2 การเข้าสู่พื้นที่วิจัย หลังจากศึกษาเอกสารต่าง ๆ จนเข้าใจพื้นที่วิจัยแล้ว ก็กำหนดตัวบุคคล พื้นที่คุ้นเคยที่มีความสัมพันธ์กันมาก่อน เพื่อสร้างเครือข่ายในการร่วมมือที่กว้างออกไป การพบปะพูดคุย การประชุมต้องใช้เวลากลางคืน หลังจากชาวบ้านว่างงาน หรืออาจใช้เวลากลางวันได้นอกฤดูการเก็บเกี่ยว การเข้ามาพักอาศัยในหมู่บ้าน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในการสังเกต การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

การเข้าสู่พื้นที่วิจัยเพื่อร่วมกิจกรรม และการรวบรวมข้อมูลต้องกระทำอย่างต่อเนื่องติดต่อกันไป เพื่อให้ผู้วิจัย “หลับตาเห็นภาพในพื้นที่ได้อย่างเด่นชัด” และต้อง “เข้าใจ บริบทภูมิสังคมของหมู่บ้าน เข้าถึง ชีวิตจิตใจของชาวบ้าน กระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความต้องการในการมีส่วนร่วม หรือระเบิดจากข้างใน แล้วจึงพัฒนา” ตามแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

2.2.3 นำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์กับวัตถุประสงค์ในการวิจัยว่าสอดคล้องกันหรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

2.2.4 หลังจากรวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลเสนอกลุ่มตัวอย่างอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความแน่นอน แล้วเสนอรายงานวิจัย

2.3 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์

2.3.1 ศึกษาเอกสารขั้นต้น (Primary Source) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) เกี่ยวกับเรื่อง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศาสตร์พระราชา การเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องราว บริบทภูมิสังคมของพื้นที่วิจัย เอกสาร ป้ายประกาศ กฎกติกาของหมู่บ้าน

2.3.2 การสังเกต (Observation) หลังจากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นแล้ว จึงลงพื้นที่ในหมู่บ้าน เพื่อการสังเกตเป็นเบื้องต้นก่อน แล้วสัมภาษณ์ การสังเกต จะเริ่มต้นจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ กิจกรรมในการท่องเที่ยว และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน แล้วจึงสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำนา การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว การศึกษาข้อมูลในหมู่บ้าน การสังเกตกระทำหลายรูปแบบ ได้แก่

การสังเกตโดยผู้สังเกตรู้ตัวและไม่รู้ตัว (Know or Unknown Observation) การสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตรู้ตัวนั้น โดยการเข้าไปร่วมในกิจกรรม เช่น การซ่อมแซมเหมืองฝาย การทำนา การปลูกผัก การสังเกตแบบไม่รู้ตัว คือการไม่เข้าร่วมกิจกรรม เพียงแต่หยุดสังเกต เช่น การทอดผ้า การประกอบอาหาร เป็นต้น

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม (Participation and Non – Participation Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้สังเกตต้องเข้าไปอยู่ในสถานการณ์เหมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ซึ่งต้องทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มด้วยการสังเกตแบบนี้ คณะผู้วิจัยกระทำการบางอย่างในพื้นที่ซึ่งคุ้นเคยใกล้ชิด สนับสนุน และมีเวลาว่าง สำหรับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กระทำทุกพื้นที่ การสังเกตทั้งสองรูปแบบได้จัดบันทึก ถ่ายภาพ และซักถาม

2.3.3 การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์โดยการสนทนา ซักถามพร้อม ๆ กับสังเกตบุคลิกภาพ อากัปกริยา พฤติกรรมทางกาย วาจา และการตีความ แปรความหมาย วิเคราะห์พฤติกรรมที่แสดงออกว่ามีความจริงใจ น่าเชื่อถือได้หรือไม่ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และบริบทเพียงใด การสัมภาษณ์ก็เช่นเดียวกับการสังเกต ต้องกระทำซ้ำ ๆ ในพื้นที่ เวลา บุคคล ที่แตกต่างกัน เพื่อสรุปหาความเชื่อมั่น ที่เที่ยงตรง

ลักษณะการสัมภาษณ์ ในการวิจัยเรื่องนี้ประกอบด้วยลักษณะการสัมภาษณ์ ดังนี้ การสัมภาษณ์แบบมีหรือไม่มีระบบ (Structured or Unstructured Interviews) ในการรวบรวมข้อมูล การวิจัยบางครั้งอาจใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกัน ถามตอบประเด็นต่างๆ เหมือนกันทุกคน เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ และความเชื่อมั่นของข้อมูล แต่ไม่มีความหลากหลายในความคิดหรือข้อมูลที่แตกต่างออกไป หรืออาจสัมภาษณ์นอกเหนือจากคำถามที่เตรียมไว้เพราะบุคคลผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือมีประสบการณ์ตรงในกิจกรรมนั้น ๆ การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม ประสบการณ์เดียวกัน ทำให้เกิดการตรวจสอบข้อมูลจากกลุ่มไปพร้อมๆ กัน ข้อมูลจากกลุ่มได้รับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยกระบวนการกลุ่ม การสัมภาษณ์แบบกลุ่มจะได้วิธีการแบบเดียวกับการอภิปรายกลุ่มย่อย (Group Discussion)

2.4 เครื่องมือในการวิจัย (Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

2.4.1 แบบสังเกตประกอบด้วย แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสังเกตแบบ มีระบบ คือ มีการกำหนดหัวข้อที่สังเกตโดยตรง เช่น การทำนา การทำสวน การหัตถกรรม การจัดกิจกรรม การท่องเที่ยว การกระทำกิจกรรมร่วมกัน หรืออาจมีกิจกรรมบางอย่างอาจเข้ามาแทรกซ้อน แต่เกี่ยวข้องกับขอบเขต เนื้อหาของการวิจัยก็สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วม

2.4.2 แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย คำถามในประเด็นต่างๆ ซึ่งเตรียมไว้ สัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับขอบเขตของการวิจัย คำถามมีการเตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนสัมภาษณ์แล้ว สัมภาษณ์ตามหัวข้อในประเด็นนั้นๆ อาจมีการซักถามเพิ่มเติม แต่บางครั้งก็อาจสัมภาษณ์นอกเหนือ คำถาม เพราะผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้ ประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ หรือต้องสังเกตตรวจสอบบริบทของ พื้นที่ และวิเคราะห์ดูว่า ข้อมูลสอดคล้องกับเอกสาร การสังเกต หรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้องเพราะ เหตุใด บางครั้งการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อยุติของคำตอบ อาจต้องมีคำถามอื่นเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากที่ จัดเตรียมเอาไว้

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) การวิเคราะห์ข้อมูลการรวบรวมข้อมูล และการ ตรวจสอบข้อมูลกระทำพร้อมๆ กันเพื่อให้ได้ข้อมูลเชื่อถือได้ มีความเที่ยงตรง ดังนั้นผู้วิจัยต้องมีความรู้พื้นฐานจากการศึกษาเอกสาร และสำรวจพื้นที่จริงก่อน จึงจะเริ่มการสัมภาษณ์ และเข้าร่วม กิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และสังเกต หลายๆ ครั้งในพื้นที่ต่างกัน เวลา ต่างกัน เป็นสิ่งจำเป็นในการตรวจสอบข้อมูลเพื่อหาความเที่ยงตรงในกรณีไม่มีในเอกสาร และสร้าง ข้อสรุปด้วยผู้วิจัยเอง

การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง เที่ยงตรงหรือไม่ โดยการตรวจสอบด้านเวลา สถานที่ และบุคคลที่ ต่างกันข้อมูลจะตรงกันหรือไม่ อีกวิธีหนึ่งคือการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลด้านเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ ว่าตรงกันหรือไม่ ถ้าไม่ตรงกันเพราะเหตุผลใด

2.6 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เสนอในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ มีรูปภาพ แผนภูมิแผนที่ ตาราง ฯลฯ ประกอบการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย หรือวัตถุประสงค์การวิจัยที่ กำหนดไว้ทุก ๆ ประการ

บทที่ 4

บริบทของพื้นที่วิจัย

บริบทของพื้นที่วิจัยในเขตลุ่มแม่น้ำาวางตอนบน พิจารณาในขอบเขต 3 Ps. คือ Planet หมายถึง ระบบนิเวศ People คือ ประชากร และ Profit คือ เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ แนวคิดดังกล่าวแล้ว เป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้รับการยอมรับมาตั้งแต่ ปลายคริสต์ทศวรรษที่ 20 และต่อเนื่องถึงหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ข้อในปัจจุบัน

ดังนั้น การแบ่งหัวข้อจึงเรียงลำดับได้ดังนี้

4.1 ลุ่มแม่น้ำาวางตอนบน

4.1.1 ระบบนิเวศ

4.1.2 ประชากร

4.1.3 เศรษฐกิจ

4.1.4 การท่องเที่ยว

4.2 บ้านโป่งสมิต (โป่งสมิต)

4.2.1 ระบบนิเวศ

4.2.2 ประชากร

4.2.3 เศรษฐกิจ

4.2.4 การท่องเที่ยว

4.3 บ้านขุนวาง

4.3.1 ระบบนิเวศ

4.3.2 ประชากร

4.3.3 เศรษฐกิจ

4.3.4 การท่องเที่ยว

4.4 บ้านห้วยอีค่าง

4.4.1 ระบบนิเวศ

4.4.2 ประชากร

4.4.3 เศรษฐกิจ

4.4.4 การท่องเที่ยว

4.5 บ้านห้วยตอง

4.5.1 ระบบนิเวศ

4.5.2 ประชากร

4.5.3 เศรษฐกิจ

4.5.4 การท่องเที่ยว

4.6 บทสรุป

4.1 ลุ่มแม่น้ำวางตอนบน

4.1.1 ระบบนิเวศ

แม่น้ำวาง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่วาง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสายหนึ่งซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำปิง ต้นแม่น้ำวาง เกิดจากลำห้วยหลายสายในเขตตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง หรือต้นน้ำบางสายมาจากเขตรบบนิเวศป่าและภูเขาแนวชายแดนที่ติดต่อกับอำเภอแม่แจ่ม และสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ลำห้วย หรือลำธารที่สำคัญ ด้านทิศเหนือ ได้แก่ แม่น้ำวาง ในด้านการตั้งถิ่นฐาน และการประกอบอาชีพ นิยมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ แม่น้ำวางตอนบน ตั้งแต่ระดับความสูง 600 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป ถึงยอดสูงสุด คือ ขุนวาง ในเขตพื้นที่อาศัยของชุมชน ตั้งแต่ 1,200 – 1,450 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง แต่สำหรับพื้นที่ในเขตภูเขาในระดับน้ำทะเลมากกว่านี้ แม่น้ำวางตอนบนอยู่ในเขตตำบลแม่วิน

แม่น้ำวางตอนล่าง ตั้งแต่พื้นที่ต่ำกว่าระดับความสูง 600 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ในเขตตำบลแม่วิน ตำบลบ้านกาด ตำบลทุ่งปี้ อำเภอแม่วาง และตำบลทุ่งสะโตก ตำบลท่าวังพร้าวในเขตอำเภอสันป่าตอง

รูปที่ 4.1 สภาพภูมิประเทศลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง

น้ำแม่เตียน ห้วยโป่งสมิต ห้วยข้าวลือ ห้วยอีค่าง ห้วยตอง ไหลลงสู่น้ำแม่เตียน ด้านทิศตะวันออก มีลำห้วยหลายสายที่เกิดจากตอยอินทนนท์ ได้แก่ ห้วยแม่วางซ้าย ห้วยแม่วางขวา ห้วยขุนปวย ห้วยแม่สะป๊อก ห้วยโป่งลมแรง ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีลำห้วยแม่มุด ลำห้วยแม่วิน

ลำห้วยดังกล่าวแล้วไหลลงสู่แม่น้ำวาง ต่างพื้นที่ ต่างจุดกัน ในเขตตำบลแม่วิน ตำบลบ้านกาด ตำบลทุ่งปี อำเภอมะม่วง ตำบลทุ่งสะโตก ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง แล้วไหลมารวมกับแม่น้ำขาน ซึ่งมีต้นน้ำจากอำเภอสะเมิง ที่ตำบลท่าวังพร้าว แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2562: 52-53)

แม่น้ำวางเกิดจากต้นน้ำ ซึ่งมีความสูงมากกว่า 1,600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลางที่ในเขตภูเขาบ้านขุนวาง ขุนแม่वाद ไหลผ่านระบบนิเวศป่า พืชราบ และทุ่งนา ลงสู่แม่น้ำปิงในระดับความสูง 264 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ในเขตตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ระบบนิเวศป่าในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ประกอบด้วย ป่าสนเขา ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง ระบบนิเวศป่าถึงแม้ว่าถูกมนุษย์บุกรุกทำลาย สร้าง สวน ไร่ นา และที่อยู่อาศัย รวมทั้งปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น ถนน อ่างเก็บน้ำ ฝาย แต่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ก็ยังคงมีความหลากหลายทางชีวภาพ หรือมีทรัพยากรชีวภาพอุดมสมบูรณ์ แต่ขาดชนิดพันธุ์ของสัตว์ขนาดใหญ่ เช่น ช้าง เสือ หมี กระต๊อ กวาง มีแต่หมูป่า นก หรือสัตว์ขนาดเล็ก

ระบบนิเวศลุ่มแม่น้ำวางตอนบน จึงประกอบด้วย ภูเขา ป่าไม้ หุบเขา ที่ราบแคบ ๆ ลำห้วย ลำธาร น้ำตก ทุ่งหญ้า และนา สวน ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำกิน

รูปที่ 4.2 ระบบนิเวศลุ่มแม่น้ำวางตอนบน

4.1.2 ประชากร

ประชากรในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ประกอบด้วยกะเหรี่ยง และม้ง แต่ในปัจจุบันเป็นคนสัญชาติไทย ตำบลแม่วิน มีทั้งหมด 19 หมู่บ้าน เป็นกะเหรี่ยง 12 หมู่บ้าน คนไทย 4 หมู่บ้าน ม้ง 2 หมู่บ้าน คนไทยและกะเหรี่ยง 1 หมู่บ้าน

ในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ระดับความสูงตั้งแต่ 600 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง มี 14 หมู่บ้านจำนวนประชากร ในเขตตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง พ.ศ. 2563 จำนวน 9,170 คน แสดงในตารางที่ 4.1 สถิติประชากรและบ้านตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยกะเหรี่ยง 11 หมู่บ้าน และม้ง 2 หมู่บ้าน และกะเหรี่ยงผสมคนไทย 1 หมู่บ้าน

ตารางที่ 4.1 แสดงหมู่บ้านในเขตลุ่มแม่น้ำาวตอนบน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

อันดับ	หมู่ที่	บ้าน	กลุ่มชาติพันธุ์	หมายเหตุ
1	1	บ้านห้วยอีค่าง	กะเหรี่ยง	
2	3	บ้านทุ่งหลวง	กะเหรี่ยง	
3	3	บ้านขุนป้วย	กะเหรี่ยง	
4	4	บ้านหนองเต่า	กะเหรี่ยง	
5	5	บ้านแม่สะป๊อก	กะเหรี่ยง , คนไทย	
6	8	บ้านห้วยข้าวลืบ	กะเหรี่ยง	
7	10	บ้านห้วยตอง	กะเหรี่ยง	
8	12	บ้านขุนวาง	ม้ง	
9	13	บ้านม่อนยะ	ม้ง	
10	14	บ้านห้วยยาว	กะเหรี่ยง	
11	16	บ้านหนองมณฑา	กะเหรี่ยง	
12	17	บ้านปากกล้วย	กะเหรี่ยง	
13	18	บ้านแม่เตียน	กะเหรี่ยง	
14	19	บ้านห้วยหอย	กะเหรี่ยง	

ที่มา: ดัดแปลงจากสำนักบริหารการทะเบียน ตำบลแม่วาง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4.2 สถิติประชากรและบ้านตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนบ้าน	ชาติพันธุ์
		ชาย	หญิง	รวม		
1	บ้านห้วยอีค่าง	270	288	558	117	กะเหรี่ยง
2	บ้านทุ่งหลวง	339	300	639	145	กะเหรี่ยง
3	บ้านขุนป้วย	251	269	520	149	กะเหรี่ยง
4	บ้านหนองเต่า	474	437	911	222	กะเหรี่ยง
5	บ้านแม่สะป๊อก	391	374	765	264	ไทย / กะเหรี่ยง
6	บ้านแม่มุด	265	293	558	227	ไทย
7	บ้านห้วยหยวก	164	160	324	90	กะเหรี่ยง
8	บ้านห้วยข้าวลีบ	470	449	919	228	กะเหรี่ยง
9	บ้านสบวิน	282	299	581	270	ไทย
10	บ้านห้วยตอง	316	275	591	142	กะเหรี่ยง
11	บ้านห้วยโป่ง	179	225	404	144	ไทย
12	บ้านขุนวาง	510	487	997	171	ม้ง
13	บ้านม่อนยะ	885	818	1,703	281	ม้ง
14	บ้านห้วยยาว	259	249	508	141	กะเหรี่ยง
15	บ้านใหม่วังผา ปูน	189	171	360	138	คนไทย
16	บ้านหนอง มณฑา	303	289	592	163	กะเหรี่ยง
17	บ้านปากกล้วย	261	273	534	129	กะเหรี่ยง
18	บ้านแม่เตียน	363	315	678	151	กะเหรี่ยง
19	บ้านห้วยหอย	330	315	645	178	กะเหรี่ยง
รวม		6,501	6,286	12,787	3,350	

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน อำเภอแม่วาง : 17 มีนาคม 2563.

ประชากรในเขตตำบลแม่วิน ที่ตั้งที่อยู่อาศัยในเขตลุ่มน้ำเชิงเขา นานกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ คือ กะเหรี่ยง จากการสืบสานประวัติของหมู่บ้าน จากชาวบ้านอาวุโสได้ค้นพบว่า บางหมู่บ้าน เช่น ห้วยอีค่าง หนองเต่า มีอายุการจัดตั้งหมู่บ้านมากกว่า 200 ปี อายุการจัดตั้งหมู่บ้านศึกษาจากชีโซ่ (ผู้นำพิธีกรรมของหมู่บ้าน) ว่าสืบทอดกันมากี่คนแล้ว ชาวบ้านจะจดจำผู้นำพิธีกรรมของตนเองได้ ผู้นำพิธีกรรมสืบทอดทายาททางครอบครัว จากพ่อสู่ลูกชายคนโต คิดอายุเฉลี่ยในการดำรงตำแหน่งผู้นำพิธีกรรมคนละ 25 ปี

ม้ง อพยพเข้ามาอยู่ในเขตลุ่มน้ำว้าง ภายหลังกะเหรี่ยง ม้ง อพยพจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เข้าสู่ พม่า หรือลาว แล้วเข้าสู่ภาคเหนือในเขตภูเขาสูงของประเทศไทย การอพยพของม้ง น่าจะเกิดขึ้นครั้งใหญ่ เมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีน เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจการเมืองเป็นแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2492 กลุ่มชาติพันธุ์จึงได้อพยพหลบหนีระบบดังกล่าวแล้ว ประมาณ พ.ศ. 2500 ก็ได้เริ่มเกิดหมู่บ้านม้ง ในเขตลุ่มน้ำว้าง แต่ก็มีบางกลุ่มอพยพก่อน พ.ศ. 2492 แต่จำนวนน้อย การจัดตั้งหมู่บ้านของม้ง บางหมู่บ้านเกิดจากกรมป่าไม้จ้างแรงงานม้งปลูกป่าสน เมื่อปลูกป่าสนเสร็จ ม้งก็ตั้งถิ่นฐานบริเวณนั้น

คนไทย อพยพมาตั้งหลักแหล่งในเขตลุ่มแม่น้ำเชิงเขาและลุ่มน้ำว้าง ประมาณ 120 – 150 ปี จากการสอบถาม ชาวบ้านสรุปว่า คนจีนสัญชาติไทย ได้อพยพจากตำบลบ้านกาด หรือตำบลอื่น ๆ ในอำเภอสันป่าตอง เพื่อมาตั้งร้านค้า เป็นพ่อค้าคนกลาง รับซื้อผลิตผลจากป่าของชาวบ้าน และขายผลิตผลจากโรงงาน หรือสินค้าในเมือง ที่จำเป็นแก่ชาวบ้าน นอกจากนี้บางคนยังบุกเบิก ไร่ นา สวน ในพื้นที่ถือครองเช่น เขตหมู่บ้านห้วยโป่ง แม่มุด บ้านสบวิน คนไทยบางคนอพยพจากอำเภอสันป่าตอง ขึ้นมาเลี้ยงวัว ควาย ทำไร่ ทำนา และตั้งหลักแหล่งจนถึงปัจจุบัน ประมาณไม่เกิน 150 ปี (พ.ศ. 2563)

ประชากรในเขตลุ่มน้ำว้าง ส่วนมากนับถือศาสนาคริสต์ เพราะเป็นเขตลุ่มน้ำที่กันดารในอดีตดังกล่าวแล้ว มิชชันนารี (Missionary) ได้บุกเบิกเข้าไปเผยแพร่ศาสนา ก่อน ศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาพุทธ แต่ชาวบ้านทั้งศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ก็ยังคงยึดมั่นในประเพณี และจัดกิจกรรมในฤดูกาลต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการเพาะปลูก และการเจ็บป่วย ดังนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ จึงยังคงมีอยู่ทั้งในกลุ่มกะเหรี่ยง ม้ง และคนไทย ในเขตลุ่มแม่น้ำว้างตอนบน

พิธีกรรม ความเชื่อบางอย่าง นอกจากช่วยผ่อนคลายปัญหาทางด้านอารมณ์ จิตใจ แต่ยังส่งเสริมความรู้ รัก สามัคคี ทางสังคม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การไหว้ผีขุนน้ำ การรักษาป่าต้นน้ำ ป่าพิธีกรรม การเคารพผืนน้ำ (นที) เป็นต้น (ฐิติรุทธิ์ ชูชาติ, 2544: 110-116)

พิธีกรรมเหล่านี้ นอกจากเกิดการรื้อฟื้น สืบสาน เห็นคุณค่าในความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่สร้างมูลค่า คุณค่าต่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง

4.1.3 เศรษฐกิจ

ประชาชนในเขตลุ่มน้ำวางตอนบนในปัจจุบัน ยึดระบบการผลิต 2 ระบบ คือ การผลิตเพื่อขายในระบบเศรษฐกิจการตลาด (Market Economy) และระบบการผลิตเพื่อบริโภคในระบบเศรษฐกิจแบบการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง (Self - Sufficiency Economy) ซึ่งมีแนวโน้มเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มากยิ่งขึ้น แต่ยังคงอยู่ในระดับเพื่อเลี้ยงตัวเอง และครอบครัว

ในระบบการผลิตแบบเลี้ยงตนเอง ยังคงรักษาระบบการผลิตเชิงพิธีกรรม หรือทุกกิจกรรมของการผลิต จะต้องกระทำพิธีกรรม ที่เกิดจากความเชื่อควบคู่ไปด้วย เช่น การไหว้ผีฝ่าย ผีไร่ ผีนา ผีป่า ผีน้ำ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น ก่อนการทำนา ต้องปรับปรุง ซ่อมแซมเหมืองฝาย แล้วทำพิธีไหว้ผีฝ่าย หลังจากไถนา ปรับพื้นที่ดินในนาพร้อมดำนา ต้องปลูกข้าวเชื้อ 7 กอ ก่อน แล้วจึงปลูกข้าวในพื้นที่ที่เหลือ ตามรูปภาพที่ 4.3

รูปที่ 4.3 การปลูกข้าวเชื้อ 7 กอ, ชุสิดี๋ ชูชาติ ถ่ายภาพ

การทำไร่ก็เช่นเดียวกัน ต้องหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ 7 เมล็ดก่อน จึงหยอดข้าวเปลือกในพื้นที่อื่น ๆ กระบวนการนี้ จะต่อเนื่องถึงการเก็บเกี่ยวข้าว ต้องเก็บเกี่ยวในพื้นที่ข้าวเชื้อ 7 กอ ก่อนเกี่ยวในพื้นที่อื่น ๆ

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ใช้ระบบการผลิตแบบเลี้ยงตัวเองควบคู่กับระบบการผลิตเพื่อขายมากกว่า ม้ง และคนไทย แต่ม้งและคนไทยในพื้นที่เขตนี้อีกยังใช้ระบบเศรษฐกิจการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง

กะเหรี่ยง มุ่งเน้นการผลิตแบบเลี้ยงตัวเองโดยการทำนา ทำไร่หมุนเวียน ปลูกข้าวไว้บริโภคให้เพียงพอตลอดปี ในเขตพื้นที่ดินทำกินที่มีปริมาณจำกัด แต่ต้องพยายามผลิตให้พอกิน ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ หาดของป่า ของในท้องถิ่นเพื่อบริโภค

ในระบบการผลิตเพื่อขาย กะเหรี่ยง ปลูกพืชตามโครงการส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เช่น ปลูกพืชสวน พลับ อะโวคาโด สาลี่ ท้อ กาแฟ และพืชผักเมืองหนาว เช่น มะเขือเทศเชอร์รี่แดง โอ๊คลิฟเขียว ถั่วแขก แตงกวาญี่ปุ่น ฟักทองญี่ปุ่น กะหล่ำปลีแดง ข้าวโพดสองสี ผักกาดบัตเตอร์เฮด ปลูกสตรอว์เบอร์รี ผักกาดแก้ว ผักสลัด ฯลฯ นอกจากนี้ก็ยังปลูกดอกไม้หลายชนิดพันธุ์ พืชผักเหล่านี้ผลิตเพื่อขาย ทั้งขายส่งให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง (โครงการหลวง) ขายส่งให้พ่อค้าคนกลางในตลาด หรือ จัดจำหน่ายเองในตลาดในเมือง

การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น ควาย วัว หมู เป็นการเลี้ยงเพื่อขาย ใช้ในพิธีกรรม หรือจัดงานของแต่ละครอบครัว ลดการซื้อเนื้อสัตว์จากภายนอกหมู่บ้าน

รูปที่ 4.4 การเลี้ยงวัว ควาย ปลอ่ยป่าเหมือนการเก็บสะสมเงินไว้ในธนาคาร
ดังนั้น วัว ควาย คือ ธนาคารของเรา

เพราะการประหยัดเงินตรา การเลี้ยงวัว ควาย แบบปล่อยทุ่ง ปล่อยป่า ให้หากินตามธรรมชาติ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ยังเป็นการลงทุนและออมทรัพย์

กะเหรี่ยงเล่าว่า “ วัว ควาย คือ ธนาการ ปีนี้อู่วัว 1 ตัว 6,000 บาท อู่วัวควาย 1 ตัว 12,000 บาท ประมาณ 2 ปี ขายวัวได้ตัวละ 20,000 บาท ควายตัวละ 40,000 บาท ถ้าเลี้ยงนานกว่านั้นยังให้กำเนิดลูกวัว ลูกควาย และถ้าวัว ควายอายุ 4 – 6 ปี ก็ขายได้ราคาสูงกว่าหลายเท่า ดังนั้น วัว ควาย คือธนาการของเรา

ระบบเศรษฐกิจในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน เป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ตั้งแต่เริ่มการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต เช่น ถนน ไฟฟ้า การสื่อสาร และการเกิดโครงการหลวง ช่วยเหลือชาวเขา การเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ได้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เมื่อเกิดการจัดตั้งโครงการหลวง และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วหลัง พ.ศ. 2540 ชาวบ้านได้พัฒนาวิถีชีวิตและวิถีการผลิตสู่สังคมเมือง และระบบการตลาดมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ จนเกิดอัตลักษณ์ของตนเองเชิงประจักษ์ ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ชาวบ้านยังคงใช้ระบบการผลิต 2 ระบบ คือ การผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง หรือการผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว และการผลิตเพื่อการตลาด หรือการผลิตเพื่อขาย โดยมีวิธีการเพาะปลูกแยกผลผลิตออกจากกันอย่างชัดเจน

4.1.4 การท่องเที่ยว

ในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน หมู่บ้านส่วนมากประกอบอาชีพด้านการเกษตร สำหรับการท่องเที่ยวแบบเดินป่า บางหมู่บ้านเป็นเส้นทางผ่านในการเดินทาง เส้นทางดอยอินทนนท์ เช่น บ้านขุนปวย บ้านห้วยหอย หรือด้านทิศตะวันออกเป็นเส้นทางสู่อำเภอแม่แจ่ม ผ่านหมู่บ้านห้วยตอง ห้วยอีค่าง ห้วยข้าวสับ ห้วยเตียน หมู่บ้านดังกล่าวแล้วเป็นแต่เพียงเส้นทางผ่านเท่านั้น

หมู่บ้านในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ถ้าพิจารณาในด้านทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว หรือภาคสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ก็มีหลากหลายทั้งด้าน ธรรมชาติ และวัฒนธรรม รวมทั้งความพร้อมในการเสนอการบริการของชาวบ้านในพื้นที่

ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ

ในระบบนิเวศป่าที่มีความสูงตั้งแต่ 600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ถึง 1,800 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง จากการศึกษาวิเคราะห์จากแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม ประสพการณ์ในการเดินสำรวจป่าในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ในประสพการณ์ธุรกิจการท่องเที่ยวแบบเดินป่า การวิจัย การเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านอย่างต่อเนื่องติดต่อกัน และจากการสอบถามชาวบ้านในพื้นที่หลายสิบคน ข้อมูลเหล่านี้สรุปตรงกันว่า วัฒนธรรมการอนุรักษ์ป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท

1. เก่อเนอมือ (ป่าอนุรักษ์) ได้แก่ ป่าต้นน้ำ ป่าพิธีกรรม ป่าขุนห้วย ป่าขุนเขา ระบบนิเวศป่าต้นน้ำ และป่าพิธีกรรม ชาวบ้านจะอนุรักษ์ พื้นฟู ไม่บุกรุกทำลาย เป็นป่าหวงห้ามปล่อยธรรมชาติ
2. เก่อเนอพา (ป่าใช้สอย) ป่าชนิดนี้ชาวบ้านสามารถเก็บพืช จัดหาไม้ใช้สอยตามกฎหมายของหมู่บ้าน แต่ไม่บุกรุก ทำไร่หมุนเวียน หรือพื้นที่ทำกินรูปแบบอื่น ๆ
3. ป่าทำกิน ได้แก่ พื้นที่ทำไร่ สวน นา เลี้ยงสัตว์ จัดตั้งหมู่บ้าน

รูปที่ 4.5 ระบบนิเวศป่าและภูเขา แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

รูปที่ 4.6 ระบบนิเวศป่าและลำห้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ในระบบนิเวศป่าอนุรักษ์ และป่าใช้สอยของชาวบ้านซึ่งประกอบด้วย ป่าสน ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยว ประเภททรัพยากรชีวภาพ น้ำตก ลำธารและโขดหินมากมาย ที่ไม่ได้สำรวจอย่างแท้จริง เพราะพื้นที่เหล่านี้ ภายหลังจัดอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือเขตป่าประเภทอื่น ๆ ภายใต้อำนาจทางกฎหมายของรัฐ จึงมีอุปสรรคในการบุกเบิก สำรวจ เพื่อการท่องเที่ยว เพราะยึดกฎหมาย น้ำตก และทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่น ๆ จึงไม่ได้รับการพัฒนา ส่งเสริม สร้างกิจกรรมในการอนุรักษ์ สร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านการท่องเที่ยว และทำให้ระบบนิเวศป่า เกิดคุณค่าทางสุนทรีย์ในจิตสำนึกของมนุษย์

การจัดการที่ดี ประสานงานกันหลาย ๆ ฝ่าย ในลักษณะ PDCA (Plan Do Check Act) เท่านั้น ที่จะสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านสังคม

ในเขตลุ่มแม่น้ำวางตอนบน มีความพร้อมในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย กะเหรี่ยง และม้ง ในเขตหมู่บ้านต่าง ๆ ยังคงรักษาวัฒนธรรมเดิม และมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านหนองเต่า บ้านแม่สะป๊อก เกี่ยวข้องกับการเดินทางของกองทัพญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482 – 2488) หมู่บ้านห้วยตอง เกี่ยวข้องกับเสรีไทย ในการกระโดดร่มลงในเขตทุ่งนาบ้านห้วยตอง ในการประพาสต้นบนยอดดอยเพื่อพัฒนาชาวเขา (พ.ศ. 2514 – 2540) พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหา

ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้เสด็จหมู่บ้านห้วยข้าวลีบ ห้วยตอง ขุนวาง จำนวนหลายครั้ง เพื่อพระราชกรณียกิจ และในสมัยผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (พ.ศ. 2516 – 2523) นักศึกษาประชาชนบางส่วน ได้หลบหนีเข้ามาพักอาศัยในเขตป่าลุ่มน้ำวางตอนบน และเขตอำเภอแม่แจ่ม เรื่องราวเหล่านี้ เป็นการบอกเล่าจากชาวบ้านผู้ร่วมสมัยและประสบเหตุการณ์จริง

ในด้านประเพณี พิธีกรรม เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และการเคารพบูชาบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็ยังมีความเชื่อถือปฏิบัติ ทั้งในกลุ่มของสังคม กะเหรี่ยง และม้ง สิ่งเหล่านี้สามารถจัดทำเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้มาเยือนได้เป็นอย่างดี

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทางสังคม

ลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ตามหลักภูมิสังคม คือ สภาพภูมิศาสตร์ที่ประกอบด้วย ระบบนิเวศ ป่า พื้นที่สูง ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร น้ำตก ในภาพรวมก็มีได้แตกต่างกัน แต่ส่วนย่อยอาจแตกต่างกันบ้าง ในด้านสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และม้ง แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็มีประเพณี วัฒนธรรม ที่แตกต่างกัน รวมทั้งกิจกรรม และความเชื่อในการประกอบอาชีพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงอธิบายทรัพยากรการท่องเที่ยวเฉพาะหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง 4 หมู่บ้านเท่านั้น เพียงแต่กล่าวภาพรวมให้เห็นว่า ในสภาพระบบนิเวศเดียวกัน และภูมิสังคมเดียวกัน ความหลากหลายในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ถึงแม้จะมีทุก ๆ หมู่บ้าน แต่ก็มิได้แตกต่างกันในภาพรวม

4.2 บ้านโป่งสมิต

4.2.1 ระบบนิเวศ

ที่ตั้ง บ้านโป่งสมิต หรือโป่งสมิตเป็นกลุ่มหมู่บ้านที่อยู่ใน หมู่ที่ 8 บ้านห้วยข้าวลีบ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านห้วยข้าวลีบ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มบ้าน คือบ้านห้วยข้าวลีบ ซึ่งตั้งอยู่ติดถนนแม่วาง – แม่แสบ (4053) แต่กลุ่มบ้านโป่งสมิต ห่างไกลถนนประมาณ 3 กิโลเมตร ในอดีตก่อน พ.ศ.2528 ไม่มีถนนเชื่อมกับหมู่บ้าน ถนนเพิ่งพัฒนาเพื่อใช้ได้ในฤดูแล้งหลัง พ.ศ. 2528 แล้วสร้างเป็นทางหลวงใช้ได้ตลอดปี ใน พ.ศ. 2562 ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน พ.ศ. 2538 ดังนั้นกลุ่มบ้านโป่งสมิต จึงค่อนข้างอิสระ แยกออกจากหมู่บ้านห้วยข้าวลีบในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต แต่มีความสัมพันธ์ติดต่อกันในทางราชการ

หมู่บ้านโป่งสมิต มีความสูงจากระดับน้ำทะเลเริ่มต้นที่ 975.88 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง เส้นรุ้งที่ $18^{\circ} 44' 31''$ เหนือ เส้นแวงที่ $96^{\circ} 31' 35''$ ตะวันออก จุดสูงสุดของบ้านเรือนอยู่ที่ระดับความสูง 985.67 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง เส้นรุ้งที่ 18°

ระบบนิเวศหมู่บ้านโป่งสมิต จึงประกอบด้วย ระบบนิเวศน้ำลำธารโป่งสมิต และลำห้วยหลายสาย ไหลลงสู่ลำธารโป่งสมิต พื้นที่ทำนาขั้นบันไดในเขตหุบเขา พื้นที่ทำสวนผัก พื้นที่ทำไร่ ทำสวน ระบบนิเวศป่าเขตภูเขา ซึ่งประกอบด้วยป่าสน ป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณ ไม่มีป่าเต็งรัง และป่าเต็งรังแล้ง เนื่องจากเป็นเขตภูเขาสูง ฝนตก ดินอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศหมู่บ้านโป่งสมิต จึงประกอบด้วย ระบบนิเวศน้ำลำธารโป่งสมิต และลำห้วยหลายสาย ไหลลงสู่ลำธารโป่งสมิต พื้นที่ทำนาขั้นบันไดในเขตหุบเขา พื้นที่ทำสวนผัก พื้นที่ทำไร่ ทำสวน ระบบนิเวศป่าเขตภูเขา ซึ่งประกอบด้วยป่าสน ป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณ ไม่มีป่าเต็งรัง และป่าเต็งรังแล้ง เนื่องจากเป็นเขตภูเขาสูง ฝนตก ดินอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์

รูปที่ 4.7 สวนดอกไม้หมู่บ้านโป่งสมิต

4.2.2 ประชากร

ประชากร ในเขตกลุ่มบ้านโป่งสมิตเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีจำนวน 420 คน ชาย 200 คน หญิง 220 คน จำนวน 96 หลังคาเรือน (สำนักบริหารการทะเบียน อำเภอแม่วาง จังหวัด เชียงใหม่, 17 มีนาคม 2563)

ประชากรในกลุ่มบ้านโป่งสมิต เริ่มอพยพมาจากบ้านห้วยผาผึ้ง ห้วยทรายเหลือง อำเภอแม่แจ่ม เมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว แต่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบุกเบิกที่ทำกินไม่เกิน 5 ครอบครัว แล้วค่อย ๆ ขยายใหญ่ขึ้น และอพยพเข้ามาเพิ่มเติม ตั้งหลักแหล่งทำกินอยู่ในเขตหุบเขา ซึ่งมีดินโป่ง (ดินเค็ม) 3 แหล่ง เมื่อหมู่บ้านขยายใหญ่ขึ้นหลาย ๆ ครอบครัว จึงมีตำแหน่งผู้นำหมู่บ้าน หรือ ซีโซ่ ซึ่งชาวบ้านเลือกตั้งกันเอง จากตระกูลเริ่มต้นบุกเบิกพื้นที่ ในปัจจุบัน พ.ศ. 2563 มีผู้นำหมู่บ้านจำนวน 6 คน ผู้นำหมู่บ้านในอดีตเป็นทั้งหัวหน้าฝ่ายปกครองและพิธีกรรม แต่หลังจากทางราชการแต่งตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านแล้ว ซีโซ่ จึงเป็นแต่เพียงผู้นำทางด้านพิธีกรรมที่ชาวบ้านยอมรับ นับถือ (จิมอร์ คนรักธรรมชาติ)

ประชากรในกลุ่มบ้านโป่งสมิต ที่อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ไม่ได้เรียนหนังสือไทย จึงไม่สามารถอ่านออก เขียนได้ แต่ฟัง พูด ภาษาไทยเข้าใจ ประมาณร้อยละ 40 เหลืออีกร้อยละ 60 ยังมีปัญหาในการสื่อสารภาษาไทย สำหรับคนวัยหนุ่มสาวอายุ 10 – 40 ปี สามารถสื่อสารภาษาไทยด้าน

ทักษะการฟัง พูด อ่าน ได้ดี แต่การเขียนไม่มีทักษะมากนัก เพราะหลังจากเรียนจบประถมศึกษา แล้ว ไม่มีโอกาสเรียนต่อ ต้องประกอบอาชีพ จึงขาดทักษะในเรื่องการเขียนภาษาไทย

ประชากรในหมู่บ้าน นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธ แต่ก็อยู่ร่วมกันได้อย่างรู้ รัก สามัคคี ไม่มีปัญหาขัดแย้ง ประชาชนทั้ง 2 ศาสนา ยังคงมีความเชื่อและพิธีกรรมแบบดั้งเดิม เช่น การนับถือผี เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ยังคงประกอบพิธีกรรมในการเกษตรกรรม หรือพิธีกรรมในเทศกาลสำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ของหมู่บ้านตามปฏิทินจันทรคติ การนับถือผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ยังคงมีความเหนียวแน่นในกลุ่มชาวพุทธ แต่ลดน้อย ละเลิกบ้างในกลุ่มชาวคริสต์

ในปัจจุบันกลุ่มบ้านโป่งสมิ ยังไม่มีโรงเรียน และสถานที่รับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน ต้องส่งบุตรหลานไปเรียนที่บ้านห้วยข้าวสับ ในระดับประถมศึกษา ซึ่งห่างไกลจากหมู่บ้านประมาณ 2.5 – 3 กิโลเมตร และไม่มีโรงเรียนระดับมัธยมปลายในรัศมี 25 กิโลเมตร

นอกจากโรงเรียนแล้ว หมู่บ้านโป่งสมิ ยังขาดสถานอนามัย หรือโรงพยาบาลประจำตำบล ซึ่งอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านประมาณ 15 กิโลเมตร และห่างไกลจากโรงพยาบาลแม่วาง (โรงพยาบาลระดับอำเภอ) ไม่น้อยกว่า 35 กิโลเมตร

4.2.3 เศรษฐกิจ

ประชากรในหมู่บ้านโป่งสมิ ประกอบอาชีพการเกษตรในเขตหมู่บ้าน ไม่มีแรงงานรับจ้าง ออกไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้าน การประกอบอาชีพการเกษตร มีการผลิต 2 ระบบ คือการผลิตเพื่อบริโภค ประกอบด้วย การทำนา ทำไร่ เลี้ยงไก่ หมู วัว ควาย ปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อนำผลผลิตบริโภค และใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การแต่งงาน การทำบุญบ้าน การเลี้ยงผี เป็นต้น

สำหรับการผลิตเพื่อขาย ส่วนมากเน้นการทำสวนเพื่อปลูกไม้ยืนต้น เช่น พลับ อะโวคาโด กัลย หรือพืชยืนต้นอื่น ๆ การทำสวนที่บ้านโป่งสมิ มีจำนวนน้อย หมู่บ้านนี้ไม่ปลูกกาแฟ เช่นหมู่บ้านอื่น ๆ การปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ การปลูกผักเพื่อขาย ผักที่ปลูกมากที่สุด คือ ผักสลัด นอกจากนั้นก็ปลูก ผักกาด กะหล่ำปลี แตงกวาญี่ปุ่น ผักเหล่านี้ส่งขายที่โครงการหลวง หรือ ส่งขายพ่อค้าในตลาดเชียงใหม่ การปลูกดอกไม้ เพื่อส่งขาย ปลูกไม้ดอกดาวเรือง ดอกพืคือกลีสรเตอร์ ดอกสร้อยทอง เป็นส่วนมาก แตกต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ ปลูกดอกเบญจมาศ พืทุเนย มาการเรต ดอกกระดาศ เยอบีร่า การปลูกแตกต่างหลากหลายตามพื้นที่ จึงทำให้ผลผลิตเพียงพอกับความต้องการของตลาด

ปลูกสตรอว์เบอร์รี เป็นพืชผลไม้ที่เพิ่งเข้าสู่หมู่บ้านโป่งสมิ ประมาณ 5 ปีมาแล้ว โดยกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มาเช่าที่ดิน หรือซื้อที่ดินจากกะเหรี่ยง แล้วปลูกสตรอว์เบอร์รี แต่สำหรับกะเหรี่ยงไม่นิยมปลูกพืชชนิดนี้ เพราะต้องใช้ปุ๋ย สารเคมี ยาฆ่าแมลง และการลงทุนสูง

ระบบการผลิตเพื่อขาย ช่วยให้เกิดรายได้เพื่อการใช้จ่ายและการสะสมทุน ในการซื้อปัจจัยการผลิต เช่น รถไถนา หรือ การศึกษาของบุตรหลาน การซื้อผลผลิตเพื่ออำนวยความสะดวกสบาย เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ โทรศัพท์ โทรทัศน์ และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ

ชุมชนหมู่บ้านโป่งสมิต ถึงแม้ห่างไกล ระบบการศึกษาในโรงเรียน สาธารณสุข การเก็บขยะมูลฝอยจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งส่งผลเสียหายต่อชาวบ้าน แต่หมู่บ้านโป่งสมิต ก็มีความมั่นคงด้านอาหาร และความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเกิดจากการผสมผสานการผลิต 2 ระบบในหมู่บ้านเดียวกัน จึงทำให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ ในยามเกิดภัยพิบัติจากภายนอก จึงไม่ส่งผลกระทบต่อหมู่บ้าน ภายใต้การอยู่ร่วมกัน “แบบพอมีพอกิน” พอมี พอกิน แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียง

4.2.4 การท่องเที่ยว

หมู่บ้านโป่งสมิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นต้นทุนที่ดึงดูดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ทั้งด้านการเกษตรสร้างมูลค่า ด้วยรูปแบบเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป เกษตรอัจฉริยะ และการสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงามและแพทย์แผนไทย (ราชกิจจานุเบกษา, ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี: 21 – 28)

ระบบนิเวศป่าเชิงเขาของหมู่บ้านโป่งสมิต และบริเวณรอบ ๆ ที่มีความสูงตั้งแต่ 900 – 1,500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ป่าเขตยอดเขาซึ่งปกคลุมด้วย ระบบป่าสนเขา ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ เป็นบ่อเกิดของความหลากหลายทางชีวภาพ ต้นน้ำ ลำธาร และน้ำตก ต้นทุนธรรมชาติเหล่านี้ เมื่อผูกโยงกับภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องพิธีกรรม ความเชื่อ ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในรอบ 12 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับการทำมาหากิน จึงเป็นเรื่องราวที่สร้างจิตวิญญาณ ให้เกิดเรื่องราวที่น่าสนใจ มีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวและการเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ราชกิจจานุเบกษา, ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, 52 – 63) และสอดคล้องกับห่วงโซ่มูลค่าของประเทศไทย (Final Value Chain Thailand) แผนแม่บทประเด็น (16) เศรษฐกิจฐานราก

จากทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว เมื่อผนวกโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความสามารถในการแข่งขันภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับหลักการแผนแม่บทประเด็น (16) เศรษฐกิจฐานราก ก็จะสอดคล้องและสนับสนุนเรื่อง การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่เขตนี้ เพราะการท่องเที่ยวแบบนี้ เกิดจากพื้นฐานของหลักการ เกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หรือ หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของสังคมชาวนา ซึ่งยึดการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก สำหรับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวจะมีลักษณะอย่างไร จะนำเสนอในบทต่อไป

4.3 บ้านขุนวาง

4.3.1 ระบบนิเวศ

ระบบนิเวศบ้านขุนวางเป็นพื้นที่สูง มีที่ราบเชิงเขาแคบเป็นทิวอาศัยและการเกษตร ระบบนิเวศป่าเป็นป่าสนเขา ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ เป็นบ่อเกิดของลำห้วยแม่วางซ้ายสายบน สายกลาง และสายล่าง ไหลผ่านพื้นที่ทำกินของหมู่บ้านจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ ขึ้นสู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วรวมกันเป็นลำห้วยแม่วางซ้าย แม่น้ำแม่วางซ้ายไหลมารวมกับ แม่น้ำแม่วางขวาที่บ้านโป่งน้อยเก่า กลายเป็นแม่น้ำวาง

ที่ตั้งหมู่บ้าน มีระดับความสูงตั้งแต่ 1,252 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ที่เส้นรุ้ง ที่ $18^{\circ} 37' 17''$ และเส้นแวงที่ $98^{\circ} 31' 9''$ และบางพื้นที่ที่อยู่อาศัยมีความสูงจาก 1,305 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง สำหรับพื้นที่สวน มีความสูงถึง 1,438 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง บริเวณสวนป่าหน้าศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ 1,446 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง แล้วค่อย ๆ ลาดต่ำลงสู่หมู่บ้าน สำหรับเขตระบบนิเวศป่าบนยอดเขา มีความสูงมากกว่านี้

ในปัจจุบัน ระบบนิเวศเขตหมู่บ้านขุนวาง พื้นที่สูงมากกว่า 1,400 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง จึงประกอบด้วยป่าสนเขา ป่าเบญจพรรณ ในเขตภูเขาสูง แต่ระดับตั้งแต่ 1,400 เมตร – 1,250 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย พื้นที่สวนผลไม้ แปลงพืชผักล้มลุก และแปลงไม้ดอก ระบบนิเวศป่าจึงเหลืออยู่แต่เพียงบนยอดภูเขาสูง

รูปที่ 4.8 หมู่บ้านขุนวาง

4.3.2 ประชากร

ประชากรในหมู่บ้านขุนวาง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ก่อนอพยพเข้าสู่ประเทศไทย อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนลาว และอพยพแสวงหาที่ทำกินใหม่ในเขตภูเขา เข้าสู่ประเทศไทยในจังหวัดเชียงราย แล้วบางกลุ่มแยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอพร้าว และอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ พ.ศ. 2500 ได้อพยพตามเขตป่าดอย เข้าสู่ขุนวาง ในเขตตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง เป็นกลุ่มเล็ก ๆ เมื่อทราบว่ามีทำเลที่ตั้งเหมาะสม จึงอพยพเข้ามาสู่ขุนวางมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ประมาณปี พ.ศ. 2517 เป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ขึ้น มีการจัดตั้งโรงเรียน และโครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา (ผู้ใหญ่แดง แซ่ย่าง และอาจารย์พัทธพล วงศ์ขยางกูร, สัมภาษณ์)

ในปี พ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรบ้านขุนวาง ทรงเห็นความยากลำบากของราษฎร ในเรื่องการขาดถนน การประกอบอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษา และสาธารณสุข จึงได้มีพระราชดำรัสให้จัดสร้างถนน โรงเรียน และโครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขาขุนวาง พระองค์ได้ส่งรถก่อสร้างทำถนน เข้ามาที่บ้านขุนวาง ใน พ.ศ. 2516 (จอนิ โอโตเซวาร์, สัมภาษณ์)

หลังจากบ้านขุนวางได้พัฒนาขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำกินในหมู่บ้านมากขึ้นกว่าเดิม และปัจจุบัน พ.ศ. 2563 มีประชากรทั้งหมด 171 หลังคาเรือน ชาย 510 คน หญิง 487 คน รวม 997 คน นอกจากนี้ก็ยังมีแรงงานรับจ้าง สัญชาติพม่าเข้ามาอาศัยเพื่อเป็นแรงงานรับจ้างในหมู่บ้าน

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในปัจจุบันสามารถฟัง พูด ภาษาไทย ได้เกือบทุกคน ยกเว้นผู้สูงอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สำหรับคนรุ่นหนุ่มสาว อายุ 40 ปี ลงมา สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยอย่างน้อย ในระดับประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงสื่อสารภาษาไทยได้

ประชากรม้ง ในหมู่บ้านขุนวาง นับถือ ศาสน์คริสต์ เป็นส่วนใหญ่

4.3.3 เศรษฐกิจ

พื้นฐานการประกอบอาชีพของ ม้ง คือ การปลูกข้าวเพื่อบริโภค ปลูกข้าวโพดไว้เลี้ยงสัตว์ ปลูกฝิ่นไว้ขาย ได้เงิน 2,000 – 3,000 บาทต่อปี นอกจากนี้ก็ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงเป็ด ไก่ หมู และม้า เลี้ยงม้าเพื่อบรรทุกสิ่งของ ระบบการผลิตเพื่อบริโภคก่อน พ.ศ. 2517 ยังขาดปัจจัยพื้นฐานในการผลิต เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ระบบชลประทานขนาดเล็ก ผลผลิตที่ได้จึงพอกินพอใช้ แต่บางปี ก็ขาดแคลน เพราะเกิดจากภัยธรรมชาติ ขาดระบบการตลาด จึงมีผลผลิตส่วนน้อย เช่น ฝิ่น หมู ใช้ในการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้เงินตรา

หลังจากเริ่มสร้างถนน และโครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขาขุนวาง ระบบการผลิตเพื่อขาย เริ่มเกิดขึ้นควบคู่กับการผลิตเพื่อบริโภค จนกระทั่งในปัจจุบัน พ.ศ. 2563 ระบบการผลิตเพื่อขายเกิดขึ้นทุก ๆ ครัวเรือน แต่ทุก ๆ ครัวเรือนก็ยังมีผลผลิตเพื่อบริโภค

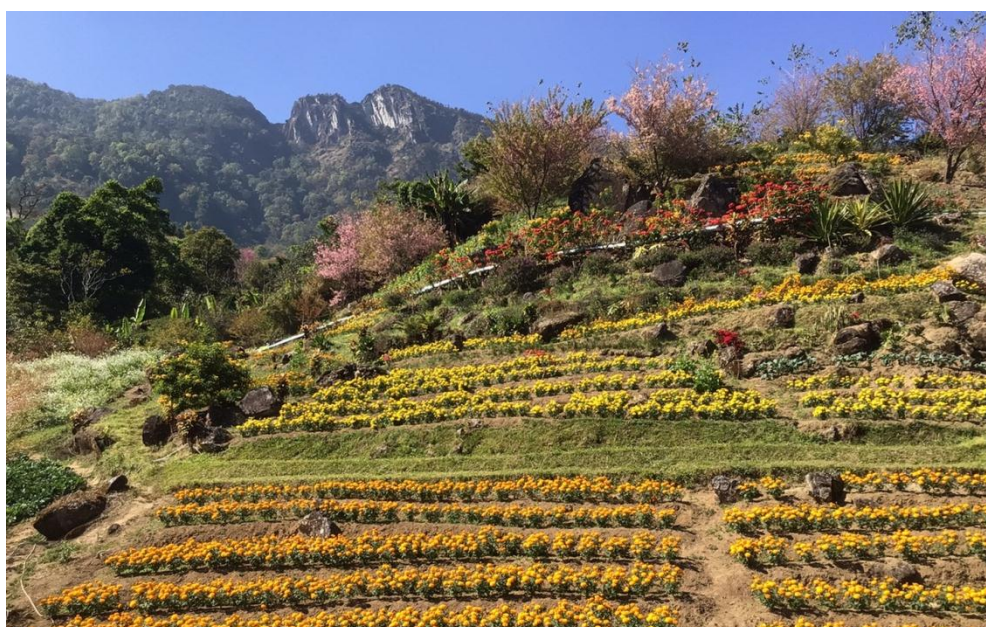
จากการสำรวจพบว่า ในหมู่บ้านขุนวางทุก ๆ ครัวเรือน มุ่งเน้นการผลิตเพื่อขายประมาณ ร้อยละ 75 ที่เหลือผลิตเพื่อบริโภคร้อยละ 25 ในลักษณะการผลิตในภาพรวมทุก ๆ ครัวเรือน ยังมีระบบการผลิตทั้ง 2 ระบบ ควบคู่กันในอัตราร้อยละ 75 และ 25 ดังกล่าวแล้ว การผลิตควบคู่กันทั้งสองระบบ ทำให้ชุมชนเลี้ยงตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งพิงจากภายนอกมากเกินไป ดังนั้นประชาชนในหมู่บ้านม้ง รวมทั้งกะเหรี่ยง ที่มีการผลิต 2 ระบบ จึงไม่เดือดร้อนประสบปัญหาเศรษฐกิจ และการขาดแคลนอาหารในยามเกิดวิกฤตจากสังคมเมือง ชุมชนยังคงยืนอยู่บนการพึ่งพิงตนเองได้

ในระบบการผลิตเพื่อขาย หมู่บ้านขุนวางปลูกผักและดอกไม้เป็นรายได้หลัก ผักที่ปลูกมาก ได้แก่ กะหล่ำปลี ผักกาด กระเทียม

รายได้จากการปลูกผัก ขึ้นอยู่กับผลผลิตในตลาด ถ้าผลผลิตในตลาดน้อย ราคาแพง แต่ถ้าผลผลิตในตลาดมีมาก ราคาถูก และยอมขาดทุน โดยการเลิกเก็บผลผลิตออกสู่ตลาด ยกตัวอย่าง

เช่น กะหล่ำปลี ระยะเวลาปลูก 3.5 เดือน ปลูกครั้งละ 10,000 ต้น ได้ผลผลิตประมาณ 1,000 กิโลกรัม ลงทุนค่าปุ๋ย 2 กระสอบ 2,000 บาท ค่ายาฆ่าแมลง 1,000 บาท ค่ากล้า 4,000 บาท รวมต้นทุนไม่คิดค่าแรง 7,000 บาท ถ้าราคาขายจากแปลงผัก ต่ำกว่ากิโลกรัมละ 7 บาท จำนวน 1,000 กิโลกรัมก็ขาดทุน แต่ถ้าราคากิโลกรัมละ 10 บาท ก็มีกำไร (นุ แซ่หลี่, สัมภาษณ์)

ดอกไม้ ในเขตพื้นที่ขุนวางนิยมปลูกดอกเบญจมาศ มากที่สุด รองลงมาคือ ดาวเรือง การปลูกดอกเบญจมาศได้กำไรดีกว่าการปลูกผัก เบญจมาศ 1 รุ่น ระยะเวลาเก็บเกี่ยว 3 – 4 เดือน ลงทุนค่าปุ๋ย และยาฆ่าแมลง ประมาณ 3,500 บาท ขายได้ราคา 15,000 – 20,000 บาท ต่อการปลูก 1 ครั้ง แต่ถ้าเช่าพื้นที่โรงเรียนโครงการหลวงขุนวาง ต้องเสียค่าเช่า 7,000 บาท แต่เมื่อขายแล้วก็ยังมีกำไร แต่ถ้าปลูกในพื้นที่ตนเอง มีกำไรมากกว่า ถึงแม้ว่าคิดต้นทุนโรงเรียนแล้ว

รูปที่ 4.9 สวนดอกไม้บ้านขุนวาง

ดอกดาวเรือง การปลูกดาวเรือง ระยะเวลาเก็บเกี่ยว 2 เดือน ปลูกดาวเรือง 3,000 ต้น ลงทุน 2,800 บาท เป็นค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าขนส่ง ขายดาวเรืองได้ ครั้งละ 25,000 บาท

ดาวเรือง เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีรายได้ดี แต่ก็มีความเสี่ยงในเรื่อง ดอก อาจมีขนาดเล็กไม่สมบูรณ์ หรือร่วงโรย จำหน่ายไม่ได้

ดาวเรือง อาจมีรายได้ลดลง เมื่อมีปริมาณเกษตรกรปลูกมากขึ้น และไม่มีการรวมกลุ่มกันต่อรองกับผู้รับซื้อ

รูปที่ 4.10 การส่งดอกไม้จำหน่ายในตลาดบ้านขุนวาง

ไม้ผลประเภทพีชลัมลูก ที่นิยมปลูกกันมากอีกชนิดหนึ่ง คือ สตรอว์เบอร์รี เริ่มต้นจากการเพาะกล้า (ไหล) ขยายกล้าต้นละ 2 บาท เพาะกล้าขายปีละ 200,000 บาท ต้น ได้เงิน 400,000 บาท ค่าจ้างทำต้นกล้า 100,000 ถุง ราคา 12,000 บาท หรือ 100 ถุง เท่ากับ 12 บาท ต้นทุนการทำกล้าขึ้นอยู่กับค่าแรงงานและการดูแลรักษา

สำหรับการปลูกสตรอว์เบอร์รี ค่อนข้างลงทุนสูงในด้านการใส่ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง การปลูกจำนวน 10,000 ต้น ใส่ปุ๋ย 10 กระสอบ เป็นเงิน 12,000 บาท ยาฆ่าแมลงขวดละ 600 บาท จำนวน 50 ขวด เป็นเงิน 30,000 บาท ต้นกล้าต้นละ 2 บาท เป็นเงิน 20,000 บาท รวมต้นทุน ไม่คิดค่าแรง เป็นเงิน 62,000 บาท จำหน่ายผลผลิตได้ประมาณ 100,000 – 120,000 บาท ได้กำไรโดยไม่หักค่าแรงงาน 38,000 บาท ถ้าจำหน่ายได้เป็นเงิน 100,000 บาท

รูปที่ 4.11 แปลงปลูกสตรอว์เบอร์รี

ระบบเศรษฐกิจเพื่อขายในหมู่บ้านขุนวาง ทำให้ชาวบ้านมีกำไรจากการผลิตไม้ดอก พืชผักเพื่อขาย กำไรมากหรือน้อย หรือบางครั้งขาดทุน ขึ้นอยู่กับกลไกของตลาด ในการกำหนดราคา ในหมู่บ้านขุนวาง มีร้านขายของชำ จำนวน 12 ร้าน และมีร้านแผงลอยเล็ก ๆ ขายสินค้าตามฤดูกาล ในหมู่บ้านมีโฮมสเตย์ ร้านอาหาร และเครื่องต้ม เงินตราที่ได้จากระบบการผลิตเพื่อขาย ส่วนหนึ่ง อาจหมุนเวียนออกนอกหมู่บ้าน เพื่อซื้อสินค้าในเมือง แต่การมีร้านค้า ร้านอาหารในหมู่บ้าน ก็ทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เงินตราไม่รั่วไหลออกจากหมู่บ้าน

ระบบการผลิตเพื่อบริโภค บ้านขุนวางปลูกพืชผักหลายชนิดเพื่อบริโภคในครัวเรือน ใช้ประกอบอาหารในชีวิตประจำวัน ดังนั้นชาวบ้านจึงมีสวนผัก สวนดอกไม้เพื่อขาย แต่ก็มีพื้นที่ส่วนหนึ่ง เว้นไว้สำหรับปลูกบริโภค ในการเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงไก่เพื่อบริโภคไข่ และเนื้อไก่ ทุกครัวเรือน นอกจากนี้มีการเลี้ยงหมู เป็ด ฯลฯ เพื่อบริโภคเหลือขาย

รูปที่ 4.12 การเลี้ยงหมูเพื่อบริโภค และจัดจำหน่าย

ในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านขุนวาง ยังมีการผลิตแบบ 2 ระบบ ควบคู่กันไป ในท่ามกลางการพัฒนาและความพร้อมของปัจจัยพื้นฐานการผลิต เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร แต่ยังมีปัญหาเรื่องการสาธารณสุข และการศึกษา ต้องพึ่งพิงตัวเมือง

4.3.4 การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในเขตหมู่บ้านขุนวาง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ และ วัฒนธรรม การจัดบริการด้านการท่องเที่ยว และเรื่องราวของการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย สิ่งประทับใจต่อไปนี้

ระบบนิเวศและภูมิอากาศ ระบบนิเวศป่าเขตภูเขาสูงของหมู่บ้าน ในระดับความสูงตั้งแต่ 1,200 – 1,450 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง นอกจากทำให้เกิดระบบนิเวศป่าสน ป่าเบญจพรรณ และความหลากหลายทางชีวภาพ ของพืชพันธุ์ไม้ ซึ่งมีภูมิปัญญาเป็นเรื่องราวอยู่เบื้องหลัง ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ในเรื่อง สมุนไพร อาหาร สีย้อมผ้า ยารักษาโรค และไม้ใช้สอย วัฒนธรรม พื้นบ้านเหล่านี้สามารถผูกร้อยโยงใยกับกิจกรรมการนำเที่ยว ในพื้นที่ระบบนิเวศ ให้เกิดคุณค่าและความน่าสนใจ ในการสร้างประสบการณ์ ความรู้ใหม่ให้กับผู้มาเยือน

ในเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ อากาศหนาว อุณหภูมิกลางวันลดต่ำกว่า 25 องศาเซลเซียส และลดต่ำกว่า 15 องศาเซลเซียสในเวลากลางคืน อากาศหนาวเย็น ช่วงปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาวและตลอดฤดูหนาว ซึ่งปราศจากหมอกควัน ท้องฟ้าโปร่งใส แต่ไม่ร้อนแรงเหมือนในฤดูร้อน ซึ่งมีทั้งหมอกควันและเปลวแดด อากาศจึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดอย่างยิ่งในการท่องเที่ยว

พันธุ์พืชและดอกไม้ ในหมู่บ้านขุนวางมีพันธุ์พืชหลายชนิดที่ดึงดูดใจการท่องเที่ยว เช่น ต้นนางพญาเสือโคร่ง ซึ่งออกดอกสีชมพู บานสะพรั่งเต็มต้น ในปลายเดือนธันวาคม ถึง มกราคมของทุกปี

รูปที่ 4.13 ต้นนางพญาเสือโคร่ง

การนำชมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแปลงปลูกสตรอว์เบอร์รี เริ่มตั้งแต่การสร้างอุ้งเพาะกล้า (ไหล) การเพาะกล้า การลงแปลงปลูก การเก็บเกี่ยวพืชผล แปลงสตรอว์เบอร์รีไหล เขาเป็นแปลงที่มีทัศนียภาพสวยงาม และอากาศหนาวเย็น

รูปที่ 4.14 การเพาะกล้า (ไหล) สตรอว์เบอร์รี

รูปที่ 4.15 แปลงสตรอว์เบอร์รี

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในเขตพื้นที่หมู่บ้านขุนวาง ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) พื้นที่ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จัดตั้งขึ้นตามพระราชดำริส ใน พ.ศ. 2525 เพื่อลดการปลูกฝิ่น และปลูกพืชเมืองหนาวทดแทน เป็นแปลงสาธิตของประชาชนในเขตพื้นที่ขุนวาง ในปัจจุบันมีสถานที่ท่องเที่ยวในโครงการที่สำคัญ ได้แก่ ประวัติพระราชกรณียกิจที่ขุนวาง แปลงผลไม้เมืองหนาว แปลงดอกไม้เมืองหนาว และสวนต้นพญาเสือโคร่ง ที่ออกดอกสวยงามในปลายเดือนธันวาคม ถึงเดือนมกราคมของทุกปี ในพื้นที่โครงการ ยังมีร้านอาหาร บ้านพัก ไว้บริการนักท่องเที่ยว (ศูนย์วิจัยเกษตรหลวง ขุนวาง. ม.ป.ป.)

รูปที่ 4.16 แปลงดอกไม้ที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ ขุนวาง

พื้นที่ใกล้เคียงหมู่บ้านขุนวาง ยังมีศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ แม่จอนหลวง น้ำตกสิริรัตน์ ทะเลหมอกยามเช้า ดวงอาทิตย์ตกดินยามเย็น สวนดอกพญาเสือโคร่งแม่จอนหลวง บนเส้นทางหลวงชนบท ชม.5054

ในหมู่บ้านขุนวางมีร้านอาหาร เครื่องดื่ม และโฮมสเตย์ขนาดเล็ก ไว้บริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับธรรมชาติ และวัฒนธรรมของหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด

4.4 บ้านห้วยอีค่าง

4.4.1 ระบบนิเวศของบ้านห้วยอีค่าง

จากจุดเริ่มต้นความเป็นมาในพื้นที่แห่งนี้ตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมาจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นปัจจุบัน ทำให้ทราบว่าบริเวณบ้านห้วยอีค่าง แต่เดิมในอดีตเคยเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าลัวะมาก่อนแต่ภายหลังชนเผ่าลัวะได้ละทิ้งถิ่นฐานไป ซึ่งเราสามารถสังเกตได้จากซากวัดเก่า ป่าช้าและวัสดุเครื่องใช้ต่าง ๆ สำหรับการอพยพชาวบ้านย้ายมาจากบ้านแม่อุคอ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนบนพื้นที่สูงในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำวาวและตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านห้วยอีค่าง” (ตาซั่วถ่า) ซึ่งตอนเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ๆ ชาวบ้านเห็นอีค่างมาดื่มน้ำและหาอาหารในลำห้วยแถวนั้นชาวบ้านจึงตั้งชื่อลำห้วยนั้นว่า “ตาซั่วโก๊ะ” และใช้ลำห้วยนั้นเป็นชื่อเรียกของหมู่บ้านห้วยอีค่าง “ตาซั่วถ่า” ประมาณการเริ่มตั้งถิ่นฐานของบ้านห้วยอีค่างพบว่าหมู่บ้านนี้มีอายุประมาณ 457 ปี ล่วงมาแล้วจัดตั้งเป็นหมู่ที่ 1 เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกๆ มีการตั้งชุมชนเป็นแนวยาวจากดอยปูโปเตจจนถึงห้วยอีค่างมีชื่อว่า “บ้านยาว” หรือ “แดลอพะทอ” ในขณะนั้นบ้านห้วยอีค่างกับบ้านทุ่งหลวงยังเป็นหมู่บ้านเดียวกันมีเพียง 20 หลังคาเรือน ต่อมาเกิดโรคระบาดมีผู้คนล้มตายทำให้มีการอพยพโยกย้ายชุมชน โดยส่วนที่ย้ายขึ้นทางเหนือตั้งเป็นชุมชนบ้านห้วยอีค่าง ส่วนที่ย้ายลงทางใต้ตั้งเป็นชุมชนบ้านทุ่งหลวงและมีการแยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานคือไม้ผลที่ปลูกในบริเวณหมู่บ้านเช่น ต้นมะขาม ต้นขนุน มะม่วง ซึ่งมีอายุราว 200 กว่าปี บ้านห้วยอีค่างได้จัดตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2412 ลักษณะภูมิประเทศ บ้านห้วยอีค่างอยู่ในเขตการปกครอง อบต. แม่วิน ตั้งอยู่ที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 500-1400 เมตร ลักษณะเป็นหุบเขามียอด (ภูเขา) สำคัญรอบหมู่บ้าน มีป่าอุดมสมบูรณ์เป็นป่าดิบเขาผสมป่าเต็งรังเป็นส่วนใหญ่ มีป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณผสมอยู่บ้าง สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าที่มีความหลากหลายสูงมีดอยสำคัญล้อมรอบหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละดอยมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนปกากะญอบ้านห้วยอีค่างอย่างมาก ได้แก่ ดอยกะใจะ ดอยม่อนยะ ดอยเหลื่อปอเฮอ ดอยแฉะก้อ ดอยพระธาตุศรีพุทธรังค์ ปอภูเด ปือโส่ตู๋ ดอยต่ากีย่าอะหลู๋ ดอยช้างน้อย ซึ่งดอย (ภูเขา) ต่างๆ เป็นต้นกำเนิดของลำห้วยสายเล็ก เช่น ห้วยมะกอก ห้วยมะโอ ห้วยมะนาว ห้วยเก๋อซอแซะเก๋อ ปูไม้ห้าโก๊ะ เซอะผี่โก๊ะ แดลอโพโก๊ะ ห้วยโป่งเกียะ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะไหลลงสู่ลำห้วยอีค่างและไหลลงสู่ลำน้ำแม่เตียน ลำน้ำแม่วาวและลำน้ำปิงตามลำดับ โดยเฉพาะลุ่มน้ำแม่วาวเป็นที่ราบระหว่างหุบเขา (Valley) ความสูงประมาณ 500 เมตรจากระดับน้ำทะเลและมีภูมิประเทศบางส่วนที่เกิดจากหินปูน สภาพทางภูมิศาสตร์โดยรอบหมู่บ้านมีลักษณะเป็นภูเขาสูงชันมีระดับความสูงของพื้นที่ประมาณ 970 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล สภาพป่าเป็นแบบ ป่าเต็งรังผสมเขา (Pine-dipterocarp forest) ป่าชนิดนี้พบในระดับความสูง 700-1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพดินเป็นดินลูกรัง มีสนสองใบ สนสามใบ ขึ้นปะปนกับไม้เต็ง พลวง ก่อแพะ และไม้อื่น ๆ ซึ่งมีความสูงไม่เกิน 20 เมตร

สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคชาวบ้านห้วยอีค่างใช้น้ำจาก “ประปาภูเขา” ด้วยการต่อท่อจากต้นน้ำของลำห้วยแม่เตียน ซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักของหมู่บ้านที่อยู่ทางเหนือขึ้นไปและอยู่สูงกว่าระดับความสูงของหมู่บ้านโดยการต่อท่อเข้ามาเก็บไว้ในถังพักน้ำขนาดใหญ่ของหมู่บ้าน ส่วนน้ำที่ใช้ในการเกษตรเป็นน้ำที่ทดได้จากการทำเหมืองฝายผ่านเข้าสู่ลำเหมืองในปัจจุบันมีทั้ง ลำเหมืองดิน, ลำเหมืองคอนกรีต และส่งน้ำเข้าสู่นาขั้นบันไดและแปลงเกษตร ผลจากการสำรวจพบว่าชาวบ้านห้วยอีค่างมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี ยกเว้นบางปีในฤดูแล้งที่น้ำใช้ในการเกษตรอาจขาดแคลนบ้างสำหรับการถือครองพื้นที่ของปกากะญอ (กะเหรี่ยง) หมายถึง การใช้พื้นที่และการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน ชนเผ่าปกากะญอจัดแบ่งประเภทของป่าตามลักษณะการใช้ประโยชน์ออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ **ประเภทที่ 1** ป่าอนุรักษ์ หมายถึง ป่าต้นน้ำลำธาร ป่าพิธีกรรม ป่าไถ่บ้าน ป่าสมุนไพร ป่าชนิดนี้ต้องมีการอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ในการใช้น้ำและการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ **ประเภทที่ 2** ป่าใช้สอย หมายถึง การใช้ประโยชน์จากป่าที่ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการชุมชน เช่น การตัดไม้เพื่อสร้างบ้าน การเลี้ยงสัตว์ การเก็บของป่า และเชื้อเพลิง เป็นต้น **ประเภทที่ 3** พื้นที่ทำกิน หมายถึง พื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้านในการทำเกษตรกรรม เช่น การทำไร่ การทำนา การทำสวน ต่าง ๆ เป็นต้น พื้นที่ทั้งหมดของบ้านห้วยอีค่างมีเนื้อที่รวม 9,763 ไร่ หรือ 15.70 ตารางกิโลเมตร

รูปที่ 4.17 แผนที่หมู่บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา: แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ.2563

อาณาเขต บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตั้งอยู่ในตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากอำเภอแม่วาง ไป ทางทิศใต้ 50 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ไปทางทิศใต้ 90 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านม่อนยะ หมู่ 13 ต.แม่วิน , บ้านแม่ชะปู อ.สะเมิง
 ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านห้วยตอง หมู่ 10 ต.แม่วิน
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านทุ่งหลวง หมู่ 2 ต.แม่วิน
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านห้วยข้าวสับ หมู่ 8 ต.แม่วิน

4.4.2 ประชากรหมู่บ้านห้วยอีค่าง

ประชากรบ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ประกอบด้วยครัวเรือนทั้งหมด 120 ครัวเรือน และมีประชากรรวม 560 คน ชาย 267 คน หญิง 293 คน ทั้งหมดเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (ปากเกอะญอ) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาคริสต์บ้าง โดยมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย

1. นายบุญใจ	ไสลทองเพริศ	ตำแหน่ง ประธาน
2. นายบุญเอ	กานนภูมิ	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นางศรีจันทร์	ศรีเอื้องดอย	ตำแหน่ง เภรัญญิก
4. นายศรีมา	ทุ่งเมืองทอง	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
5. น.ส.พิรดา	มันสุขเจริญวงศ์	ตำแหน่ง กรรมการ
6. นางจันทร์ฉาย	โนลอย	ตำแหน่ง กรรมการ
7. นายวุฒิไกร	พุทธรักสกุล	ตำแหน่ง กรรมการ
8. นายกาพอ	เจาะโต	ตำแหน่ง กรรมการ
9. นางอัมพา	ปาโณทัย	ตำแหน่ง กรรมการ
10.นางปุพอ	ปาฐคันธา	ตำแหน่ง กรรมการ
11. นายอัศรพล	แสนทวีสุข	ตำแหน่ง กรรมการ
12. นายอาทิตย์	พุทธรักสกุล	ตำแหน่ง กรรมการ
13. นายประชา	วิหคไพรวลย์	ตำแหน่ง กรรมการ
14. นายคำดี	ตะโฮ	ตำแหน่ง กรรมการ
15. นายบุญมี	พุทธรักสกุล	ตำแหน่ง กรรมการ
16. นางอารีย์	ชนบจรรยา	ตำแหน่ง กรรมการ
17. นางหน่อแอริ	ทุ่งเมืองทอง	ตำแหน่ง เลขฯ
18. นายพะบาง	ควันอารมณ์	ตำแหน่ง ที่ปรึกษา

19. นายดี ดาวระยิบฟ้า ตำแหน่ง ที่ปรึกษา

20. นางสาวสุดา ศรีเอื้องดอย ตำแหน่ง ที่ปรึกษา

คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ รวม 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านอำนวยการ

1. นางหน่อแอริ	ทุ่งเมืองทอง	หัวหน้าคณะกรรมการ
2. นายบุญใจ	ไสลทองเพริศ	คณะกรรมการ
3. นายคำดี	ตะโฮ	คณะกรรมการ
4. น.ส.ศรีจันทร์	ศรีเอื้องดอย	คณะกรรมการ
5. นางอารีย์	ชนบจรรยา	คณะกรรมการ

2. ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย

1. นายคำดี	ตะโฮ	หัวหน้าคณะกรรมการ
2. นายสุรศักดิ์	เจริญสุขสมบัติ	คณะกรรมการ
3. แจ่มจันทร์	จุโซ	คณะกรรมการ
4. นายแก้ว	อนุสรณ์พนา	คณะกรรมการ
5. นางพรนิภา	ดุจเพชรพลอย	คณะกรรมการ

3. ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1. นายบุญใจ	ไสลทองเพริศ	หัวหน้าคณะกรรมการ
2. นายวุฒิไกร	พุทธรักสกุล	คณะกรรมการ
3. นางหน่อแอริ	ทุ่งเมืองทอง	คณะกรรมการ
4. น.ส.พิรดา	มันสุขเจริญวงศ์	คณะกรรมการ
5. นางอำพร	ไพโรพนาสัมพันธ์	คณะกรรมการ

4. ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ

1. นางหน่อแอริ	ทุ่งเมืองทอง	หัวหน้าคณะกรรมการ
2. น.ส.หน้อยะที	ไสลทองเพริศ	คณะกรรมการ
3. น.ส.จิรัญ	มันสุขเจริญวงศ์	คณะกรรมการ
4. นายบุญศรี	ฉลักกนก	คณะกรรมการ
5. นางจันทร์ฉาย	โนลอย	คณะกรรมการ

5. ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข

1. นายบุญใจ	ไศลทองเพริศ	หัวหน้าคณะทำงาน
2. นางอารีย์	ชนบจรรยา	คณะทำงาน
3. นายเริงชัย	ฉลองขุนยวม	คณะทำงาน
4. น.ส.นารี	พุทธรักสกุล	คณะทำงาน
5. นางพรนิภา	ดุจเพชรพลอย	คณะทำงาน

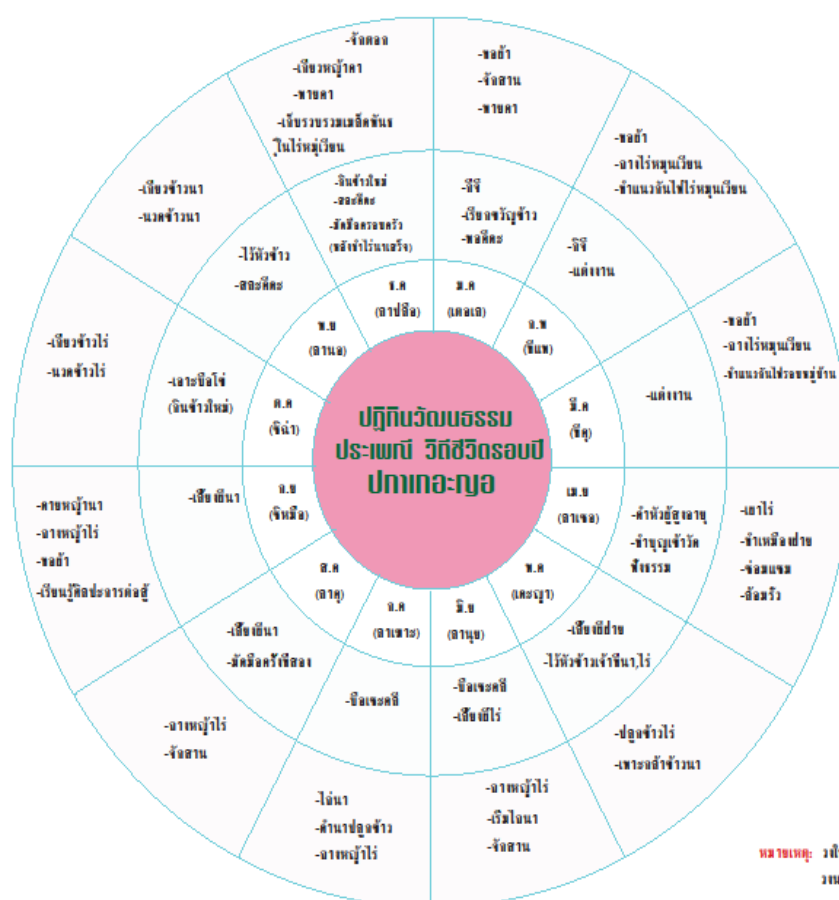
6. ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1. นางศรีจันทร์	ศรีเอื้องดอย	หัวหน้าคณะทำงาน
2. นายวุฒิไกร	พุทธรักสกุล	คณะทำงาน
3. นายคำดี	ตะโฮ	คณะทำงาน
4. นายดี	ดาวระยิบฟ้า	คณะทำงาน
5. น.ส.พริดา	มันสุขเจริญวงศ์	คณะทำงาน

7. ด้านอื่น ๆ (รณรงค์ประชาสัมพันธ์, ภาษีเครือข่าย)

1. นางหน่อแอริ	ทุ่งเมืองทอง
2. น.ส.อำพร	ไพรพนาสัมพันธ์
3. นายบุญศรี	ฉลักกนก
4. นายบุญใจ	ไศลทองเพริศ

ต้นทุนทางสังคม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ของชุมชนบ้านห้วยอีค่าง ภาษาที่ใช้สำหรับการสื่อสาร ภาษาชนเผ่าปกาเกอะญอ และภาษาไทย การนับถือศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ แบบดั้งเดิม (เคารพจิตวิญญาณบรรพชน) และศาสนาคริสต์ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแต่งกาย ภาษาพูด ภาษาเขียน และประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ แต่งงาน, กินข้าวใหม่, กินข้าวหมา, ขึ้นปีใหม่, ดำหัวผู้สูงอายุ

รูปที่ 4.18 ปฏิทินวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตรอบปี ปกาเกอะญอ

ที่มา: แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ.2563

บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่1 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

4.4.3. สภาพเศรษฐกิจบ้านห้วยอีค่าง

บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เพราะหัวใจสำคัญของหมู่บ้านและสังคมก็คือแหล่งน้ำ ลำน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านห้วยอีค่างคือ ลำน้ำหรือลำห้วยแม่เตียน

จากเหมืองฝายระบายน้ำเข้าสู่ลำเหมืองจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกษตรกรรม ชาวกะเหรี่ยงทำการเกษตร 2 รูปแบบ คือ การทำการเกษตรเพื่อยังชีพ และการทำการเกษตรเพื่อสร้างรายได้ ลักษณะของการเกษตรเพื่อยังชีพของชาวกะเหรี่ยงได้แก่ การทำไร่ การปลูกข้าวไร่ การทำนาขั้นบันได ส่วนการทำการเกษตรเพื่อสร้างรายได้เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ ปลูกพืชเมืองหนาวได้แก่ การปลูกผัก การปลูกพันธุ์ไม้ดอกประเภทต่าง ๆ การเลี้ยงสัตว์ การปลูกกาแฟและการผลิตสินค้าชุมชน เช่น การทอผ้ากะเหรี่ยง, สินค้ากาแฟ เป็นต้น

ตารางที่ 4.3 แสดงองค์กรบ้านห้วยอีค่าง

ที่	ชื่อกลุ่ม/องค์กร	ปีก่อตั้ง	วัตถุประสงค์	สมาชิก (คน)	เงินทุนเวียน (บาท)
1.	ธนาคารข้าว	2528	ให้ชุมชนมีข้าวกินในยาม วิกฤต	120 ครัวเรือน	-ข้าว 800 ปี๊บ -70,000 บาท
2.	กลุ่มสตรี	2538	-มีกองทุนของกลุ่มผู้หญิงใน การการกู้ยืมเงินทุนเวียน ประกอบอาชีพ -มีการออมเงินของกลุ่ม ผู้หญิง	160 คน	520,000 บาท
3.	กลุ่มเยาวชน	2545	-สามารถส่งเสริมกิจกรรมได้	40 คน	40,000 บาท
4.	กลุ่มกาแฟ	2558	-สร้างอาชีพเสริมให้คนใน ชุมชน	25 คน	
5.	กลุ่มทอผ้าย้อมสี ธรรมชาติ (เซ ชู โหม)	2558	-สร้างอาชีพให้กลุ่มผู้หญิงใน ชุมชน -ถ่ายทอดและสืบทอด องค์ความรู้ของชนเผ่า ตนเอง	15 คน	120,000 บาท (สินค้า+เงิน สด)

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบ้านห้วยอีค่าง การศึกษาด้านฐานทางเศรษฐกิจและรายได้ของประชากรในหมู่บ้านห้วยอีค่าง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงฐานะยากจนจากการสัมภาษณ์คนในท้องถิ่น เพราะการผลิตผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่จะเก็บไว้เพื่อยังชีพ และการทำพิธีกรรมตามความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิม รายได้ของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงจะมาจากการปลูกพืชผักเมืองหนาว, ไม้ดอก, กาแฟ ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากสิ้นสุดฤดูกาลทำไร่ ทำนาแล้ว ดังนั้นชาวบ้าน

ส่วนใหญ่จะอยู่ในฐานะปานกลางถึงยากจน ปัจจุบันมีคนรุ่นใหม่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี กลับมาอยู่ในหมู่บ้านและร่วมกับชุมชนในการพัฒนาวิชาชีพ อาทิเช่น การปลูกกาแฟ การเพาะพันธุ์ ต้นไม้และไม้สวยงามจำหน่าย การสร้างกลุ่มเยาวชนให้เข้มแข็ง สร้างกลุ่มวิชาชีพเช่นกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ การเลี้ยงปลา รวมถึงการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในรูปแบบการผลิตแบบเดิม ๆ เปลี่ยนรูปแบบการผลิตสินค้าของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์มากขึ้น โดยมีเป้าหมายของการผลิตที่ชัดเจนด้วยการได้รับความรู้ เทคนิค วิธีการสมัยใหม่ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมอย่างลงตัว สำหรับลักษณะของสังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมชนบทที่มีความเป็นอยู่แบบพี่น้อง แบบเครือญาติ ต่างมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะชุมชนบ้านห้วยอีค่าง ชาวกะเหรี่ยงยังคงยึดถือ ความเชื่อทางพิธีกรรมแบบดั้งเดิม และมีความเชื่อในตัวของผู้นำตามโครงสร้างของสังคมชาวกะเหรี่ยงจะมีแกนนำของหมู่บ้านประกอบด้วย 2 แกนหลักด้วยกัน คือ แกนทางด้านการปกครอง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แกนทางด้านตัวแทนอบต. คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงผู้อาวุโสในหมู่บ้านด้วย แกนทางด้านพิธีกรรมที่ชาวบ้านเรียกว่า “อีโค” เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวกะเหรี่ยง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีความเป็นมิตรสูง โดยเฉพาะการให้ความเป็นมิตรต่อบุคคลแปลกหน้าและการให้ความร่วมมืออย่างดีต่อหน่วยงานราชการ สำหรับกิจกรรมหรือพิธีกรรมในหมู่บ้านชาวบ้านส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีการจัดกฎระเบียบของหมู่บ้าน มีการบริหารจัดการในรูปแบบของโครงสร้างและคณะทำงานที่ชัดเจนและยังให้ความเชื่อถือ ความนับถือต่อสิ่งที่กระทำสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เหตุผลที่สนับสนุนให้สังคมนี้เป็นเช่นนี้เพราะชาวกะเหรี่ยงมีการนับถือผีต่าง ๆ ถ้ามีการผิดผีหรือทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องผีที่นับถืออยู่จะลงโทษ ทำให้ชาวกะเหรี่ยงกลัวมากที่จะทำความผิด เป็นการนำมาซึ่งความเข้มแข็ง การอนุรักษ์ ความสามัคคี การอยู่ร่วมกัน การใช้ทรัพยากรร่วมกันประหยัดและคุ้มค่า รวมถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม จากพิธีกรรมความเชื่อ และภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) ในการทำเกษตรกรรมระบบเหมืองฝาย ในมุมมองด้านการท่องเที่ยวลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ระบบเหมืองฝาย เราจะไม่มองเพียงสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ของการท่องเที่ยวเพียงแค่ธรรมชาติ (Nature) แต่จะนำเสนอถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นกับการแบ่งปันการใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรประเภทต่าง ๆ ด้วยภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นความเข้มแข็งด้านหนึ่งของสังคมชาวกะเหรี่ยงและสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบนี้สามารถจัดนำเที่ยวได้ตลอดทุกช่วงฤดูกาล และฤดูกาลท่องเที่ยว เพราะจากเหมืองฝายของหมู่บ้านถือเป็นขั้นแรกของ การนำน้ำเข้ามาใช้ในพื้นที่การเกษตร โดยผ่านไปตามลำเหมือง ดังนั้นโดยภูมิปัญญาของชาวบ้านการเลือกบริเวณหรือสถานที่ ที่ใช้ทำลำเหมืองบน ลำเหมืองกลาง และลำเหมืองล่าง นั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์ที่สอดคล้องตามหลักวิทยาศาสตร์และแรงโน้มถ่วงของโลก ที่เป็นกฎตายตัวว่าน้ำจะต้องไหลจากที่สูงลงสู่พื้นที่ ๆ ต่ำกว่าโดยธรรมชาติ ที่สำคัญคือน้ำต้องเดินทาง

ไปในทุกพื้นที่ที่ใช้ทำเกษตรกรรมของหมู่บ้านโดยเฉพาะหัวใจสำคัญคือ การปลูกข้าว ของชุมชนนี้ ดังนั้นคนในชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องสามัคคียึดมั่นในกฎระเบียบในการแบ่งปันการใช้น้ำร่วมกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้นถ้าพิจารณาถึงกิจกรรมทางการเกษตรในรอบ 12 เดือน หรือ 1 ปี ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านห้วยอีค่างสามารถจัดแบ่งช่วงเวลาต่าง ๆ ได้ดังนี้

เดือนมกราคม	วางแผนการกิจจากการทำไร่ ทำนา
เดือนกุมภาพันธ์	เทศกาลขึ้นปีใหม่ทำพิธีผูกข้อมือ
เดือนมีนาคม	ทำการถางไร่ และตากไร่
เดือนเมษายน	ทำการเผาไร่ และใส่เมล็ด ผักเขียว ข้าวโพด พืชผัก
เดือนพฤษภาคม	เริ่มปลูกข้าวไร่ ปลูกผัก และพิธีกรรมเลี้ยงผีฝ่าย การซ่อมแซมฝาย
เดือนมิถุนายน	เริ่มปลูกข้าวนา
เดือนกรกฎาคม	เริ่มปลูกข้าวนา
เดือนสิงหาคม	ทำพิธีกรรมเลี้ยงผี อาทิเช่น ผีไร่ ฝืนา ฝืน้ำเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของการทำการเกษตร
เดือนกันยายน	ดูแลไร่ นา ไม่ให้มีศัตรูพืช และวัชพืช
เดือนตุลาคม	ทำการเกี่ยวข้าวไร่ พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว
เดือนพฤศจิกายน	ทำการเก็บเกี่ยวข้าวนาเสร็จสิ้นฤดูกาล
เดือนพฤศจิกายน - มกราคม	ทำการปลูกพืชเศรษฐกิจ แปลงพืชเมืองหนาว เช่น ไม้ดอก ผักสลัด เป็นต้น
เดือนธันวาคม	พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญเด็ก

4.4.4 การท่องเที่ยวบ้านห้วยอีค่าง

จากการศึกษาความพร้อมในพื้นที่บ้านห้วยอีค่างด้านศักยภาพการท่องเที่ยว สามารถจัดแบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและป่านุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้วยพื้นฐานของการทำการเกษตรในรูปแบบของเหมืองฝาย จากพิธีกรรมความเชื่อ และภูมิปัญญาของชนเผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง) ในการทำเกษตรกรรม

ระบบเหมืองฝายกับการท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝาย เราไม่มองเพียงสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ของการท่องเที่ยวเพียงแค่ธรรมชาติแต่จะนำเสนอถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นกับการแบ่งปันการใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรประเภทต่าง ๆ ด้วยภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นความเข้มแข็งด้านหนึ่งของสังคมชาวกะเหรี่ยงและสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบนี้สามารถจัดนำเที่ยวได้ตลอดทุกช่วงฤดูกาล เป็นการท่องเที่ยวตามลำเหมืองและการศึกษาวิถีแห่งการเกษตรตามลำเหมือง น้ำจากเหมืองฝายของหมู่บ้านถือเป็นขั้นแรกของการนำน้ำเข้ามาใช้ในพื้นที่การเกษตรโดยผ่านมาตามลำเหมือง ดังนั้นโดยภูมิปัญญาของชาวบ้านการเลือกบริเวณหรือสถานที่ ที่ใช้ทำลำเหมืองบน กลาง ล่าง นั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์ที่สอดคล้องตามหลักวิทยาศาสตร์และแรงโน้มถ่วงของโลก ที่เป็นกฎตายตัวว่าน้ำจะต้องไหลจากที่สูงลงสู่พื้นที่ ๆ ต่ำกว่า และน้ำต้องเดินทางไปในทุกพื้นที่ ที่ใช้ทำเกษตรกรรมของหมู่บ้าน ดังนั้นคนในท้องถิ่นมีการแบ่งปันการใช้น้ำ และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอย่างเท่าเทียมกันภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ด้วยความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของหมู่บ้านกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวและการเข้ากันได้อย่างกลมกลืน การมีวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งที่สั่งสมกันมาจากบรรพบุรุษและถ่ายทอดมาตามสายโลหิต และความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายนี้จึงกลายเป็น “การท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรม” ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นการท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีคุณค่าอย่างยิ่งในการถ่ายทอดทางด้านการศึกษา การเรียนรู้จากประสบการณ์ของความเป็นจริงจากพื้นที่ ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีส่วนประกอบทั้งระบบนิเวศ การอนุรักษ์ การเกษตร วิถีชีวิต วัฒนธรรม เข้าไปเป็นองค์รวมของความรู้ สำหรับการนำเที่ยวประเภทนี้ จะต้องมีการสำรวจพื้นที่ การพัฒนาผู้สื่อความหมายท้องถิ่น การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น อธิบายโครงการและให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง มัคคุเทศก์ผู้ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนพานักท่องเที่ยวเข้าไปยังในพื้นที่ควรจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบของหมู่บ้าน การปฏิบัติตัวกลมกลืนสภาพแวดล้อม การเคารพกติกาของสังคม และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อชุมชนท้องถิ่น การสนใจศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ เพื่อให้การให้ ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและปอเนาะ ด้วยชุมชนบ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านดั้งเดิมที่อาศัยในพื้นที่นี้มาอย่างยาวนาน ประกอบกับชนเผ่าปกากะญอ มีความเข้มแข็งในการสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ในการอยู่ร่วมกับแบบเกื้อกูลกับธรรมชาติ การมีวิถีแห่งความเชื่อในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ผ่านทางเรื่องเล่า นิทาน พิธีกรรมต่าง ๆ

รวมถึงการดำเนินชีวิต ดังนั้นในปัจจุบันทางผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการและผู้อาวุโสในหมู่บ้านได้ร่วมกันจัดพิธีกรรม การรื้อฟื้นจารีตประเพณีและภูมิปัญญาของท้องถิ่น อาทิเช่น การรักษาป่าสมุนไพร, การรักษาป่าต้นน้ำ, การสืบทอดพิธีกรรมให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ การรวมกลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงย้อมสีธรรมชาติ

รูปที่ 4.19 ผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

รูปที่ 4.20 การสัมภาษณ์ผู้อาวุโส (คุณแควา) บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

รูปที่ 4.21 พุงนาบ้านห้วยอีค่าง

รูปที่ 4.22 แปลงผักบ้านห้วยอีค่าง

รูปที่ 4.23 นักวิจัยบ้านห้วยอีค่าง

รูปที่ 4.24 พิธีสืบทอดน้ำ ป่า และอนุรักษ์ธรรมชาติ

4.5 บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

4.5.1 ระบบนิเวศ

จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส ชุมชนบ้านห้วยตองเริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2533 โดยพ่อเผ่ากลาโพ ซึ่งได้อพยพมาจากบ้านแม่อุคอ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ่อเผ่ากลาโพเคยรับจ้างลากไม้ให้กับบริษัทของอังกฤษ ในช่วงที่พ่อเผ่ากลาโพทำงานให้กับบริษัทดังกล่าวได้เดินทางผ่านบริเวณลุ่มน้ำห้วยตองและเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อได้ลาออกจากบริษัทอังกฤษแล้วจึงได้ชักชวนญาติพี่น้องมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณลุ่มน้ำห้วยตอง จุดแรกที่มีการตั้งหมู่บ้านปัจจุบันคือบริเวณที่นาของนายหม่อเคอ โดยมีพ่อเผ่ากลาโพเป็นผู้นำของหมู่บ้าน หลังจากนั้นก็มีคนอพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้น

บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 7,922 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากอำเภอแม่วางไปทางทิศตะวันตกประมาณ 30 กิโลเมตร หมู่บ้านมีลักษณะเป็นที่ราบสูง และพื้นที่สูงต่ำสลับมีแหล่งน้ำในพื้นที่ สภาพพื้นที่เป็นป่าเขาค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำที่สำคัญคือ ห้วยแม่สะปอก มีต้นกำเนิดบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยตองทางทิศตะวันตก

เฉียงใต้ ของบ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 เริ่มไหลจากทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ผ่านทางด้านทิศตะวันตกของกลุ่มบ้านแม่สะปอกเหนือ หมู่ที่ 5 ผ่านทางด้านทิศตะวันออกของกลุ่มบ้านแม่สะปอกใต้ หมู่ที่ 5 จากนั้นไหลไปบรรจบกับแม่น้ำแม่วางบริเวณพื้นที่ของกลุ่มบ้านแม่สะปอกใต้ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วิน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านหนองเต่า หมู่ที่ 4 ตำบลแม่วิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านทุ่งหลวง หมู่ที่ 2 ตำบลแม่วิน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านห้วยข้าวสาลี หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน

หมู่บ้านแห่งนี้มีเป้าหมายในการพัฒนาของหมู่บ้าน ดังนี้

1. ดูแลรักษาป่าต้นน้ำให้มีความชุ่มชื้นเพิ่มมากขึ้นเพื่อป้องกันไฟป่า ป่าถูกไฟ และทำฝายชะลอน้ำ
2. ขุดบ่อกักเก็บน้ำในพื้นที่ของชาวบ้านเพื่อเก็บน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้ง
3. ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงให้กับชาวบ้านเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น และวางแผนส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้แก่ชาวบ้าน

4.5.2 ประชากร

บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากรรวม 590 คน 135 ครัวเรือน แยกเป็น ชาย 317 คน หญิง 273 คน เป็นชุมชนชาติพันธุ์ปกากะญอ (กะเหรี่ยง) โดยในหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการบริหารจัดการหมู่บ้านดังนี้

คณะกรรมการหมู่บ้าน

1. นายสำราญ	รัตนชัยประสิทธิ์	ตำแหน่งประธาน
2. นายรณชัย	เกษตรสุขใจ	ตำแหน่งรองประธาน
3. นายมานอนชัย	อดุลย์พรหทัย	ตำแหน่งรองประธาน
4. น.ส.วิไลพร	มณีรัตนวงศ์ศิริ	ตำแหน่งเลขานุการ
5. นายวิสุทธิ์	วัชรไพรวลัย	ตำแหน่งกรรมการ
6. นางวลัยพร	รัตนชัยประสิทธิ์	ตำแหน่งกรรมการ
7. นายสังเวียน	เกษตรสุขใจ	ตำแหน่งกรรมการ
8. นายบัญญัติชัย	ศศิธรรัตนชัย	ตำแหน่งกรรมการ
9. นายโนวัชัย	สุดเสรี	ตำแหน่งกรรมการ

10. นายจันจิรา	อดุลย์พรหทัย	ตำแหน่งกรรมการ
11. นายประภาส	คามีพนาจร	ตำแหน่งกรรมการ
12. นางพิสมัย	พฤชาฉิมพลี	ตำแหน่งกรรมการ
13. นายศุภกิตติ์	แสนเกษตรกร	ตำแหน่งกรรมการ
14. นายบุญสุข	ดวงจิน	ตำแหน่งกรรมการ
15. นายวิจิต	อดุลย์พรหทัย	ตำแหน่งกรรมการ
16. นายยุทธนา	ดั่งเพชรพลอย	ตำแหน่งกรรมการ
17. นางยุวธิดา	พฤชาฉิมพลี	ตำแหน่งกรรมการ
18. นายบุญเลิศ	เกษตรสุขใจ	ตำแหน่งกรรมการ
19. นายสมบัติ	เดชไพรสน	ตำแหน่งกรรมการ
20. นายอนุพงศ์	วัชรไพรวัลย์	ตำแหน่งกรรมการ

คณะกรรมการด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

1. ด้านอำนวยการ

1. นายสำราญ	รัตนชัยประสิทธิ์	หัวหน้าคณะทำงาน
2. นายมาโนชญ์	อดุลย์พรหทัย	คณะทำงาน
3. น.ส.วิไลพร	มณีรัตนวงศ์ศิริ	คณะทำงาน
4. นายรณชัย	เกษตรสุขใจ	คณะทำงาน

2. ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย

1. นายสังเวียน	เกษตรสุขใจ	หัวหน้าคณะทำงาน
2. นายกาเบรียล	สุดเสรี	คณะทำงาน
3. นายสุริยา	คามีพนาจร	คณะทำงาน
4. นายอัชวิน	สายทรัพย์สิน	คณะทำงาน
5. นายสิงหนธร	บุญเลิศรักษ์	คณะทำงาน

3. ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1. นายประภาส	คามีพนาจร	หัวหน้าคณะทำงาน
2. นายบุญสุข	ดวงจิน	คณะทำงาน
3. นายบัญญัติ	ดวงจิน	คณะทำงาน
4. นายนุติ	คามีพนาจร	คณะทำงาน
5. นายเกริกติ	เกษตรสุขใจ	คณะทำงาน

4. ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ

1. นายโนวิชัย	สุดเสรี	หัวหน้าคณะทำงาน
2. นายสมชาย	บุญลือ	คณะทำงาน
3. นายวิสุทธิ์	วัชรไพรวลัย	คณะทำงาน
4. นายวิจิต	อดุลย์พรหทัย	คณะทำงาน
5. นายอนุวัฒน์	คลใจไพรวลัย	คณะทำงาน

5. ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข

1. นางพิสมัย	พฤษภาณีมล	หัวหน้าคณะทำงาน
2. นางรุ่งฤทัย	โกपालี	คณะทำงาน
3. นางจันทร์ฉาย	ปอโชโร	คณะทำงาน
4. นางสุมาลี	ดวงจิน	คณะทำงาน
5. นางดอกคำ	สุขโพธิญาณ	คณะทำงาน

6. ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1. นางจันจิรา	อดุลย์พรหทัย	หัวหน้าคณะทำงาน
2. นายอนุพงศ์	วัชรไพรวลัย	คณะทำงาน
3. นางณัฐธิดา	ศศิธรรัตนชัย	คณะทำงาน
4. นางอัมพา	แสนทวีสุข	คณะทำงาน
5. น.ส.นุสรา	สุดเสรี	คณะทำงาน

7. ด้านอื่น ๆ

1. นายศุภกิตต์	แสนเกษตรกร	หัวหน้าคณะทำงาน
2. น.ส.วัชรินทร์	มณีโรจน์	คณะทำงาน
3. นายอนุชา	เกษตรสุขใจ	คณะทำงาน
4. นายบุญช่วย	สินันท์วิชัย	คณะทำงาน
5. นายสมพล	บุญน้อย	คณะทำงาน

4.5.3 เศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ในบ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคือ รับจ้าง ทำงานในบริษัทเอกชน ค้าขาย และรับราชการ ตามลำดับ รายรับ-รายจ่ายรวมทุกครัวเรือน มีดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงรายได้ รายจ่ายต่อปีบ้านห้วยตอง

ลำดับที่	รายการ	จำนวน (บาท)	เฉลี่ย/คน/ปี (บาท)
รายได้/ปี			
1.	รายรับจากอาชีพหลัก	15,994,000.00	38,080.95
2.	รายรับจากอาชีพเสริม	3,128,200.00	7,448.10
3.	รายรับอื่น ๆ	1,183,200.00	2,817.14
4.	มูลค่าปลูกเลี้ยงไว้เอง	3,151,500.00	7,503.57
	รวม	23,456,900.00	55,849.76
รายจ่าย/ปี			
1.	รายจ่ายต้นทุนอาชีพ	3,143,600.00	7,484.76
2.	รายจ่ายที่จำเป็น	5,635,550.00	13,417.98
3.	รายจ่ายที่ไม่จำเป็น	1,926,300.00	4,586.43
4.	รายจ่ายชำระหนี้	2,057,500.00	4,898.81
	รวม	12,762,950.00	30,387.398

หนี้สินรวม 2,057,500.00 บาท เฉลี่ย 4,898.81 บาท/ครัวเรือน

ในด้านทุนชุมชน บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 มีทุนชุมชนแยกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ทุนมนุษย์ (ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้มีความรู้ความสามารถ)

1.1 นายบุหลุ่ บุญลือ ปราชญ์ชาวบ้านด้านประวัติของชนเผ่า วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ

1.2 นางหม่อเอ สุขสวัสดิ์ ปราชญ์ชาวบ้านด้านการส่งเสริมอาชีพในหมู่บ้าน และเป็นผู้ดำเนินการสอน การอบรมพัฒนาความคิด และจิตใจ

1.3 นางวิไลวรรณ สาบรรณกิจ ปราชญ์ชาวบ้านด้านผ้าทอ และภาษากะเหรี่ยง

1.4 นายณฤชัย สุดเสรี ปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาดั้งเดิม และทักษะวิชาการสมัยใหม่

1.5 นายบุญมี รักยิ่งงาน ปราชญ์ชาวบ้านด้านการทำการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม และการเลี้ยงสัตว์

2. ทุนสังคม (ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี กลุ่มองค์กรทางสังคม)

2.1 ภาษา บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทย และภาษากะเหรี่ยง เป็นหลัก

2.2 ศาสนา ในพื้นที่นับถือ ศาสนาคริสต์

2.3 วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ งานกองบุญข้าว

2.4 ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีรดน้ำดำหัว

2.5 มีกลุ่ม/องค์กรในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง ได้แก่

ตารางที่ 4.5 แสดงกลุ่ม/องค์กร บ้านห้วยตอง

ที่	ชื่อกลุ่ม/องค์กร	ปีที่ก่อตั้ง พ.ศ.	วัตถุประสงค์	สมาชิก (คน)	เงินหมุนเวียน (บาท)
1	กองทุนหมู่บ้าน	2544	เพื่อลงทุนต่อยอด	80	2,000,000
2	กลุ่มออมทรัพย์วัด นักบุญเปาโลห้วยตอง	2548	เพื่อการออมเงิน และปล่อยกู้	959	21,000,000
3	กองทุน กขคจ.	2530	เพื่อแก้ไขปัญหา ความยากจน	30	300,000
4	กองทุนคณะกรรมการ หมู่บ้าน อพป.	2520	เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน	20	100,000
5	กองทุนแม่ของแผ่นดิน	2548	เพื่อแก้ไขปัญหา เสพติด	20	40,000

3. ทุนกายภาพ (สาธารณูปโภค สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นที่โดดเด่นสามารถสร้างประโยชน์ได้)

3.1 อ่างเก็บน้ำ

3.2 ฝ่ายชลอ น้ำ

3.3 โครงการหลวงทุ่งหลวง

3.4 ที่นาทำการเกษตรกรรม

3.5 ประปาจากอ่างเก็บน้ำ

3.6 ประปาจากภูเขา

4. ทุนธรรมชาติ (ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ)

4.1 ทรัพยากรป่าไม้

4.2 ทรัพยากรน้ำ ได้แก่ ลำธาร ลำห้วย

4.5.4 การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวภายในพื้นที่บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันยังไม่มีการท่องเที่ยวภายในพื้นที่อย่างชัดเจน เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ผ่านไปยังหมู่บ้านอื่น และประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่ในอนาคตมีแผนจะทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกับหมู่บ้านอื่น เช่น บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 บ้านห้วยข้าวลีบ-โป่งสมิต หมู่ที่ 8 เป็นต้น เนื่องจากเส้นทางดังกล่าวมีการนำนักท่องเที่ยวจากบริษัทนำเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวเป็นประจำอยู่แล้ว ทางหมู่บ้านจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาเส้นทางดังกล่าวให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวของหมู่บ้านเพื่อให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว และยังเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักหมู่บ้านมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ทางหมู่บ้านยังมีแนวคิดในการขุดหลุมกลางป่าเพื่อทำเป็นบ่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง และมีแนวคิดที่จะทำพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

4.6 บทสรุป

เขตลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ในงานวิจัยเรื่องนี้ ประกอบด้วย หมู่บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง บ้านห้วยตอง และบ้านขุนวาง ประชากร 3 หมู่บ้าน แรกเป็นกะเหรี่ยง บ้านขุนวาง เป็นม้ง ตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตรบบนิเวศป่า ในระดับความสูงตั้งแต่ 900 เมตร ถึง 1,450 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง หมู่บ้านดังกล่าวแล้ว มีระบบการผลิต 2 แบบ คือ การผลิตเพื่อขาย กับระบบการผลิตเพื่อบริโภค ระบบการผลิตเพื่อขาย ยึดอาชีพการเกษตรปลูกผลไม้ผัก และดอกไม้เมืองหนาว เป็นผลผลิตเพื่อการส่งออกที่สำคัญ นอกจากนี้ก็ยังมีเลี้ยงวัว ควาย ไว้เพื่อขาย ทุกหมู่บ้านมีร้านขายของชำในหมู่บ้าน

ระบบการผลิตเพื่อบริโภค ประกอบด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น พริก แตงกวา ถั่ว ผักพื้นบ้าน ไว้เพื่อบริโภค มีการเลี้ยงไก่ เป็ดขว้า สุกร สำหรับสุกรไว้บริโภค จำหน่าย และประกอบในงานพิธีกรรม การเก็บหาของป่า เช่น พืช ผัก หรือสัตว์ขนาดเล็กในธรรมชาติ ก็เป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่ง ในระบบการผลิตเพื่อบริโภค

ระบบการผลิตเพื่อขาย และระบบการผลิตเพื่อบริโภค ทำให้ชาวบ้านอยู่บนลำแข้งลำขา หรือพึ่งตนเองได้ สามารถป้องกันวิกฤตเศรษฐกิจต่าง ๆ ซึ่งกระทบจากภายนอก ในการผ่านวิกฤตเศรษฐกิจจากภายนอกมาแล้ว 2 ครั้ง คือ ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2539 – 2540 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง หรือเศรษฐกิจฟองสบู่ (Bubble Economy) ทำให้เศรษฐกิจในเมืองประสบปัญหา แต่เศรษฐกิจชนบทลุ่มน้ำวางตอนบน ประชาชนมีกินมีใช้ ไม่เดือดร้อน เพราะผลิตเอง บริโภคเอง เหลือขายมิได้ก็หันไปขายสินค้าจากธนาคาร และครั้งที่ 2 เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจจากโควิด 19 ก็เช่นเดียวกัน

ชาวบ้านไม่เดือดร้อน นี่คือผลดีของการพัฒนาระบบการผลิตทั้ง 2 ระบบ บนพื้นฐานของวัฒนธรรมเดิม แล้วค่อย ๆ พัฒนาสู่ระบบการผลิตเพื่อขายตามลำดับขั้น อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นี่คือนิยามของชาวบ้าน

ดังนั้นถึงแม้ว่า กลุ่มแม่น้ำวางตอนบน มีทรัพยากรธรรมชาติ เหมาะสมกลมกลืนกับการท่องเที่ยว แต่อย่าให้ชาวบ้านก้าวกระโดดสู่การท่องเที่ยว และละทิ้งการเกษตร การเกษตรต้องเป็นอาชีพหลัก การท่องเที่ยวเป็นอาชีพรอง และต้องจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมความเข้าใจดี ระหว่างคนกับธรรมชาติ เกิดการอนุรักษ์ สืบสาน ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

บทที่ 5

ผลการวิจัย

จากการอธิบายถึงบริบทของพื้นที่ในการวิจัยในบทที่ 4 เพื่อเป็นพื้นฐานในการตอบ
วัตถุประสงค์ของการวิจัยในบทที่ 5 ทั้งหมด 3 ข้อ คือ

1. เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชานนา
2. เพื่อกำหนดแนวทางการตลาด ในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชานนา
3. เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชานนา

การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว ในสังคมชานนาทั้ง 4 หมู่บ้านคือ กลุ่มบ้านโป่งสมิต ชุนวาง ห้วยอี
ค่างและห้วยตอง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พึ่งตนเองได้ (Self-Reliance) ต้องยึดการเกษตรควบคู่กับ
การส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้ง 4 หมู่บ้านในเวลานี้ ต้องยึดการเกษตรเป็นหลัก การท่องเที่ยวเป็นอาชีพ
รอง แต่การประกอบอาชีพการเกษตร ต้องเป็นการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ ยึดแนวทางศาสตร์พระราชายึดการตลาดแบบสหกรณ์ จึงทำให้ระบบการเกษตร
ของชาวบ้านอยู่ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน

ในด้านการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่า เป็นอาชีพรองอาชีพ เสริมแต่ถ้าพัฒนาอย่างยั่งยืน ก็อาจกลายเป็น
อาชีพหลักของชาวบ้าน แต่การท่องเที่ยวมีความเปราะบางต่อสภาพปัญหาเศรษฐกิจการเมือง และ
สาธารณสุข จึงต้องป้องกันความเสี่ยง ด้วยอาชีพการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการเกษตร
ปลอดภัยการเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละ
หมู่บ้านมีลักษณะดังนี้

บ้านโป่งสมิต

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโป่งสมิต จึงกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐาน
ศาสตร์พระราชาได้ 4 กิจกรรมดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรม
2. การท่องเที่ยวสวนสมุนไพร
3. การท่องเที่ยวชมสวนดอกไม้ สวนผัก และนาข้าวในหุบเขา

4. การวิ่งเทรล Trail Running

1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมวัฒนธรรม

วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านโป่งสมิต มีความสัมพันธ์ในการดำรงชีวิตเกี่ยวข้องกับระบบธรรมชาติ คือ ดิน น้ำ ป่า ท้องฟ้า และสิ่งสูงสุด ได้แก่สิ่งเหนือธรรมชาติ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เทวดา ผีประเภทต่างๆ เช่น ผีป่า ผีน้ำ ผีฝ่าย ผีนา เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างคน กับธรรมชาติ และสิ่งสูงสุด มีลักษณะของการเกรงกลัว เคารพบูชา สำนึกในบุญคุณ และปกป้องรักษา (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2541: 60-71)

ดังนั้นการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ จึงมีส่วนของความเชื่อ พิธีกรรม เข้ามาเกี่ยวข้อง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมวัฒนธรรม ในรอบ 12 เดือนประยุกต์ให้เข้ากับเดือนทางสุริยคติได้ ดังนี้

มกราคม - ปลุกดอกไม้ ปลุกผัก และปลายเดือนอาจมีพิธีขึ้นปีใหม่ หรือบางปีใหม่อาจอยู่ในต้นเดือนกุมภาพันธ์

กุมภาพันธ์ - ประมาณต้นเดือน ทำพิธีขึ้นปีใหม่(หนีซอโซ) ในวันนี้ ฮีโซผู้นำทางพิธีกรรม หรือผู้อาวุโสในครอบครัว จะทำพิธีผูกข้อมือแก่ลูกหลาน หลังจากผูกข้อมือแล้ว ชาวบ้านจะร่วมกันรดน้ำดำหัว ผู้นำทางพิธีกรรมของหมู่บ้าน (ฮีโซ) และฮีโซจะทำพิธีสวดอ้อนวอนให้เทพเจ้าแห่งฟ้า แห่ดิน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงดคุ้มครองให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข หลังจากเสร็จพิธีก็ดื่มสุราร่วมกัน ปีใหม่ คือการเริ่มต้นชีวิตใหม่ สัมความทุกข์ความบาดหมาง ความโกรธแค้น ให้อภัยซึ่งกันและกัน เริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยความดีงาม

มีนาคม หลังจากขึ้นปีใหม่แล้ว กะเหรี่ยงจะทำพิธีเลือกไร่เก่าซึ่งทิ้งไว้ประมาณ 6-8 ปี เป็นที่ทำไร่ ปัจจุบันประชาชนเพิ่มขึ้น การเลือกที่ทำไร่หมุนเวียนใช้ระยะเวลาให้ป่าฟื้นตัวขึ้นลง เช่น หมู่บ้านโป่งสมิตใช้เวลาหมุนเวียน ค่าเฉลี่ยประมาณ 3 ปี เมื่อเลือกพื้นที่ทำไร่ได้แล้ว ปลายเดือนกุมภาพันธ์ และเดือนมีนาคม ชาวบ้านจะถางไร่โดยการตัดฟันต้นไม้ เพื่อให้ต้นข้าวได้รับแสงแดด การตัดฟันจะเหลือต่อไว้ เพื่อให้ต้นไม้แตกกิ่งก้านสาขาใหม่

เมษายน หลังจากถางไร่แล้ว ตากไร่ไว้จนแห้ง ชาวบ้านจะร่วมกันทำแนวกันไฟกว้างประมาณ 2-3 เมตร แล้วจึงเผาไร่โดยการจุดไฟ จากการจุดไฟให้ไฟลามขึ้นด้านบน ต่อจากนั้นจุดไฟจากด้านล่าง เพื่อให้ไฟลุกลามมาบรรจบกันที่ตรงกลางไร่ หลังจากเผาไร่แล้วประมาณ 3-4 วัน ชาวบ้านจะเก็บกวาดกิ่งไม้ซึ่งเผาไหม้ไม่หมด กองๆรวมกันไว้ แล้วจุดไฟเผาซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปิดกวาดไร่เรียบร้อยแล้ว จึงนำเมล็ดข้าวโพด ฟักทอง งา ถั่ว เผือก มัน ปลูกลงในไร่ แล้วปล่อยทิ้งไว้เพื่อรอฝนตก

พฤษภาคม ฝนเริ่มตก ชาวบ้านช่วยกันขุดหลุมหว่านเมล็ดข้าวลงในไร่ให้เสร็จภายในวันเดียว ฝนเริ่มตกตั้งแต่ปลายเดือนเมษายน เดือนพฤษภาคมทำให้เมล็ดพันธุ์พืช แตกออกเป็นต้นอ่อน และเจริญเติบโตควบคู่กับต้นข้าว ดังนั้นไร่ข้าว จึงไม่ได้มีแต่ข้าวเพียงอย่างเดียว แต่มีพืชผักสวนครัวอื่นๆผสมด้วย

มิถุนายน เสร็จจากการทำไร่ ชาวบ้านเริ่มหว่านข้าว และเริ่มต้นทำนา

กรกฎาคม เดือนนี้เป็นฤดูการทำนา ชาวบ้านช่วยกันไถนา ดำนา การทำนาใช้พิธีกรรมเช่นเดียวกับการทำไร่

สิงหาคม หลังจากชาวบ้านปลูกข้าวไร่ และข้าวนาเรียบร้อยแล้ว ในเดือนสิงหาคมต้นข้าว และพืชผักเจริญเติบโต ชาวบ้านจะจัดพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่ และเลี้ยงผีนา เพื่อขอโทษสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการเผาไร่ พร้อมกับวิงวอนขอร้องให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้อง ดูแล ให้พืชผลในไร่นาอุดมสมบูรณ์ ในเดือนสิงหาคม จะจัดให้มีพิธีกรรมกลางปี คล้ายกับพิธีกรรมขึ้นปีใหม่ เริ่มต้นในเวลาเช้า ผู้อาวุโสของครอบครัว จะผูก ข้อมือให้แก่บุคคลในครอบครัว ในตอนสายจะเป็นผู้นำทางพิธีกรรม หลังจากทำพิธีกรรมในครอบครัวเรียบร้อยแล้ว ก็จะหมุนเวียนไปทำพิธีกรรมให้แก่ครอบครัวอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ผู้นำทางพิธีกรรมจะกล่าวสวดอ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้คุ้มครองสมาชิกในครอบครัว พร้อมกับผู้อาวุโสในหมู่บ้าน หลังจากนั้นก็ดื่มสุรাজกจ่ายให้สมาชิกในครอบครัวที่ทำพิธีดื่ม ทั้งหญิง และชาย รวมทั้งเด็กด้วย เมื่อสมาชิกในครอบครัวดื่มแล้ว จึงเสร็จพิธี บุคคลที่มาร่วมพิธี จึงร่วมกันดื่มสุราซึ่งเจ้าของบ้านเตรียมไว้ หลังจากนั้นผู้นำทางพิธีกรรมพร้อมกับผู้อาวุโส ก็หมุนเวียนไปครอบครัวอื่น ๆ ในหมู่บ้าน

กันยายน ชาวบ้านจะดูแลไร่และนา เช่นการทำลายวัชพืช การกำจัดหนูในนาข้าว การไล่ฝูงนก ฯลฯ

ตุลาคม ชาวบ้านช่วยกันเก็บเกี่ยวข้าวไร่ โดยเก็บเกี่ยวข้าวเชื้อ 7 กอ ก่อน แล้วจึงเกี่ยวข้าวในไร่จนหมดสิ้น การตีข้าวในไร่ ให้นำข้าว 7 กอ มาวางไว้บนศาลเพื่อทำพิธี ต่อจากนั้นจึงตีข้าวเพื่อแยกเมล็ดข้าวออกจากต้นข้าว แล้วนำข้าวใส่กระสอบกลับบ้าน

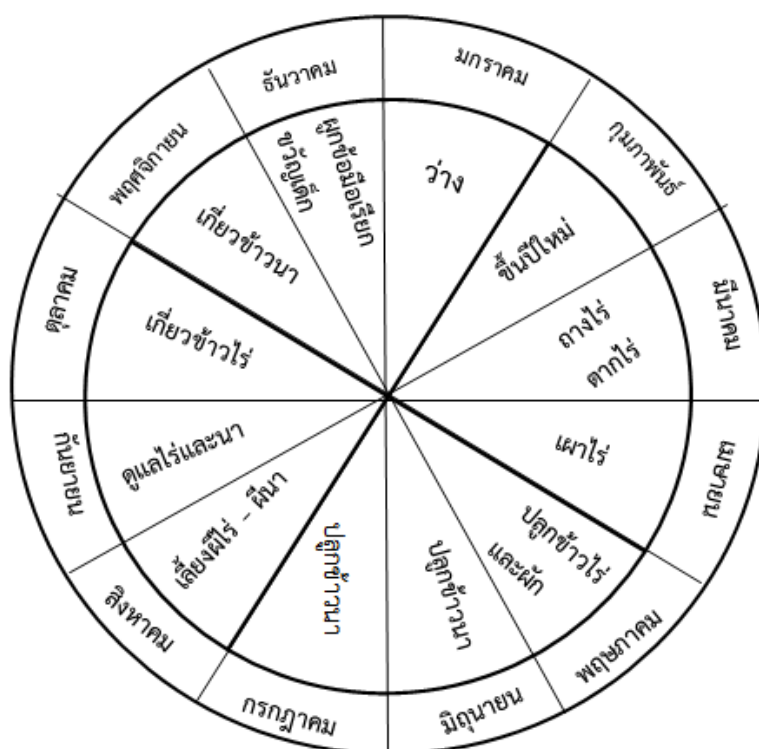
พฤศจิกายน ปลายเดือนตุลาคม และต้นพฤศจิกายน หลังจากเกี่ยวข้าวไร่แล้ว ก็เกี่ยวข้าวในนา พิธีกรรมเกี่ยวข้าวนาก็เช่นเดียวกับเกี่ยวข้าวไร่ เมื่อทำพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว 7 กอ เรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มต้นเกี่ยวข้าวในนา แล้วตีข้าวเพื่อแยกเมล็ดข้าวออกจากต้นข้าว ตั้งแต่กลางเดือนถึงปลายเดือนพฤศจิกายน ชาวบ้านจะล่าเหยี่ยวข้าวเปลือก จะนำไปเก็บไว้ในยุ้งฉาง การนำข้าวเปลือกสู่ยุ้งฉางต้องเชิญ นกขั้วญข้าว "โถ่บิคะ" ไปยังยุ้งข้าวด้วย ดังนั้นเมื่อแบกหามข้าวเปลือกข้ามลำธาร จึงต้องสร้างสะพานเชือกฟางข้าว ให้นกขั้วญข้าวเดินผ่าน การนำข้าวเปลือก ขึ้นสู่ยุ้งข้าวเรียบร้อยแล้ว ก็จัดพิธี

เชิญนกขั้วข้าวขึ้นสู่ท้องฟ้า แสดงถึงการเสร็จสิ้นการทำไร่ ทำนา ในปีต่อไป ในฤดูการทำไร่จะทำ
เชิญลงมาดูแลไร่ข้าวและนาข้าวอีกครั้งหนึ่ง

ธันวาคม หลังจากเสร็จสิ้นการทำไร่ทำนา พ่อแม่จะผูกข้อมือเรียกขวัญเด็กจากไร่มาให้
กลับมาอยู่กับเด็กในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะขณะทำไร่ทำนา ต้องนำลูกไปด้วย เด็ก ๆ อาจชุกชน ล่วงละเมิด
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเด็กอาจตกใจเสียขวัญ จึงต้องมีการผูกข้อมือเรียกขวัญเด็ก

มกราคม เป็นฤดูกาลว่างจากการทำไร่ทำนา

ในปัจจุบันหมู่บ้านโป่งสมิตและหมู่บ้านอื่น ๆ ในเขตลุ่มแม่น้ำวังหวังยังคงรักษาประเพณีและ
ความเชื่อดั้งเดิมไว้ ในการทำไร่ ทำนา แต่แตกต่างกันบ้าง ขึ้นอยู่กับการนับถือศาสนาของแต่ละ
ครอบครัว กลุ่มนับถือผี และพุทธยังคงปฏิบัติเหมือนเดิม แต่ศาสนาคริสต์ ได้ปรับเปลี่ยนไปบ้าง ใน
การปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับหลักของศาสนา อย่างไรก็ตามผู้นำของหมู่บ้านในเขตลุ่มแม่น้ำวังหวังที่นับ
ถือศาสนาคริสต์ ก็สนับสนุนและเข้าร่วมพิธีกรรมแบบเก่ากับชาวบ้าน ทั้งในหมู่บ้านของตนเอง และ
หมู่บ้านอื่น ข้อสังเกตนี้ค้นพบจากการเข้าร่วมพิธีกรรมในไร่ทำนาของชาวบ้านในระยะเวลา 2 ปี ที่
ร่วมงานวิจัยกับชาวบ้านทั้งหมู่บ้านโป่งสมิตและหมู่บ้านอื่นๆในเขตลุ่มแม่น้ำวังหวัง

รูปที่ 5.1 รูปกิจกรรมในรอบปีของกะเหรี่ยงในการทำไร่ ทำนา

จากกิจกรรมการเกษตรเชิงพิธีกรรมในรอบ 12 เดือน ดังกล่าวแล้ว สามารถนำมากำหนด กิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงเกษตรวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืนเกิดความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวและ เกิดการสืบสาน ต่อยอด อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การนำหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ามาใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร ทดแทนการ ปลุกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว เพราะมีความเสี่ยงสูงทั้งด้านการลงทุน และเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมพื้นที่ ขนาดเล็ก 2-5 ไร่ก็สามารถใช้หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ผสมผสานการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ การกักเก็บ น้ำให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ได้ การเกษตรทฤษฎีใหม่ ช่วยให้มีการกักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดปี ช่วยให้มีความอาหารบริโภคเหลือขาย และการสร้างสวนปลูกไม้ยืนต้น ช่วยให้เกิดการ ดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์แก้ปัญหาโลกร้อน และช่วยให้ฝนตกมากยิ่งขึ้น

การอนุรักษ์ป่าไม้ โดยยึดหลักการปลูกป่าในใจคน ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง คือปลูกเพื่อบริโภค ใช้สอย จัดจำหน่าย ประโยชน์ข้อที่ 4 คืออนุรักษ์ป่า และน้ำเพราะป่าเป็นปัจจัยทำให้เกิดน้ำ

การใช้ระบบการผลิต 2 ระบบ ต่อ 1 หมู่บ้านการผลิต 2 ระบบ คือการผลิตเพื่อบริโภค ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเก่าที่ชาวบ้านกระทำติดต่อกันมาช้านานจนถึง ปัจจุบัน ชาวบ้านยังคงทำนา ทำไร่ปลูกข้าวเพื่อบริโภค เก็บหาของป่า ปลูกพืชผักเพื่อกินเหลือขาย เลี้ยงไก่หมูเพื่อบริโภคและพิธีกรรม เลี้ยงวัวควายปล่อยป่าเพื่อการสะสมเงินแบบธนาคาร หรือ ธนาคารวัวควาย วิถีชีวิตการผลิตแบบนี้ ยังดำรงอยู่ในหมู่บ้านปัจจุบัน การผลิตเพื่อขาย (Market Economy) เป็นระบบการผลิตในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งเพิ่งเข้ามาในหมู่บ้านประมาณ 50 ปี แล้ว ทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ มากกว่าสัดส่วนของการผลิตเพื่อบริโภค การผลิตเพื่อขายมีความจำเป็นใน โลกปัจจุบัน แต่ต้องเป็นการผลิตที่สอดคล้อง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การปลูกพืชผักไม้ดอกเชิงเดี่ยวใน เขตภูเขาสูง ย่อมทำลายระบบป่าไม้และไม้ผลอย่างแน่นอน ดังนั้น เมื่อตลาดต้องการพืชผักเมืองหนาว ดอกไม้ก็สมควรปลูกต่อไป แต่ต้องสร้างมูลค่าเพิ่ม ทั้งระบบการผลิต การแปรรูปการจัดจำหน่าย และมีการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นในพื้นที่ตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ และการปลูกพืช 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่างไม่ใช่ปล่อยเป็นผักหรือดอกไม้เชิงเดี่ยว

การแก้ปัญหาอย่างอ้อมๆ ประนีประนอม โดยใช้ศาสตร์พระราชาและการผลิต 2 ระบบต่อ 1 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเริ่มต้น และทำการวิจัยแบบปฏิบัติจริง (Action Research) เพื่อ สร้างเป็นรูปแบบโมเดลขยายผลสำเร็จสู่หมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป ในระยะแรกของการวิจัย จะเริ่มต้นใน พื้นที่ต้นน้ำแม่ว่าง คือ บ้านขุนวาง บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยเตียน บ้านห้วยอีค่าง

เมื่อได้ผลก็จะหาโอกาสขยายผล หมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป เพื่อให้เป็นหมู่บ้านสวนดอกไม้ใน หุบเขาควบคู่กับการอนุรักษ์ระบบ วรรณเกษตร ตามแนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ ฝึกการปลูกพืช

3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระบบการผลิต 2 ระบบ คือผลิตเพื่อบริโภค และการผลิตเพื่อขาย

กิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการทำไร่ การทำนา

การทำไร่ เริ่มต้นตั้งแต่การถางไร่เดือนมีนาคม ต้องเลือกพื้นที่ไร่เก่าที่เคยไปแผ้วถางมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี ก่อนถางไร่ต้องเสี่ยงทายดูว่า พื้นที่นี้ มีสัตว์อยู่หรือไม่ ถ้ามีสัตว์ก็จะไปหาพื้นที่อื่น แต่ปัจจุบันพื้นที่เท่าเดิม แต่คนเพิ่มขึ้น การเว้นพื้นที่อาจน้อยกว่า 5 ปี และการเสี่ยงทายก็ลดน้อยลงไปตามข้อจำกัดของพื้นที่ เมื่อแผ้วถางแล้วก็ทิ้งต้นไม้ที่โค่นถาง ให้แห้งแล้วเผาในเดือนเมษายน ต่อจากนั้น ย่างเข้าฤดูฝนเดือนพฤษภาคม จึงเริ่มต้นปลูกข้าวไร่ และเดือนมิถุนายน เริ่มต้นการทำนา

การปลูกข้าวไร่ก็เช่นเดียวกับการปลูกข้าวนา ต้องปลูกข้าวเชื้อ 7 กอ ก่อนเมื่อปลูกข้าวเชื้อ 7 กอ หรือหยอดเมล็ดข้าว 7 หลุมแล้ว จึงปลูกในพื้นที่อื่น ๆ หลังจากปลูกแล้ว ก็ล้อมรั้วเข้าเชื้อ 7 กอ แล้วปักด้ามเสียบไม้ไผ่ผูกคอกไม้ซี่ไปบนท้องฟ้า เพื่ออัญเชิญนกขวัญข้าว (ไถ่บิคะ) ให้มาปกป้องดูแลข้าวในไร่ นา ให้อุดมสมบูรณ์ นกขวัญข้าว (ไถ่บิคะ) ก็จะเฝ้าไร่นาจนกว่าจะถึงเดือนเก็บเกี่ยวข้าว

รูปที่ 5.2 นาข้าวบ้านโป่งสมิต

สำหรับการทำนา เริ่มต้นในเดือน มิถุนายน ก็มีพิธีกรรมเช่นเดียวกับการทำไร่ การทำนา ในปัจจุบันใช้รถไถ แพนควาย มีการลงแขก ช่วยกันทำนา นักท่องเที่ยวก็อาจมีส่วนร่วมในการไถนา ดำนา และเกี่ยวข้าวได้เช่นเดียวกัน

เมื่อข้าวไร่ ข้าวนา เจริญเติบโต ตั้งท้องใกล้ออกรวง ประมาณเดือนสิงหาคม ก็ทำพิธีเลี้ยงผีไร่ผีนา เพื่อเป็นการขอบคุณผี ขอโทษผี ในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับไร่นา ที่อาจจะเมิดผีได้

ในฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวไร่ ประมาณเดือนตุลาคม และเก็บเกี่ยวข้าวนา ประมาณพฤศจิกายน ก็เริ่มพิธีกรรมโดยการเก็บเกี่ยวข้าวเช้า 7 กอ ก่อน แล้วเกี่ยวข้าวที่เหลือต่อไป หลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว มัดข้าวมากองไว้ ก่อนตีข้าวแยกเมล็ดข้าวออกจากรวงข้าว ก็มีการทำพิธีกรรม ขออนุญาตการตีข้าวจาก ผีนา และนกขวัญข้าว

รูปที่ 5.3 พิธีกรรมก่อนตีข้าว

เมื่อตีข้าวเสร็จ บรรจุเมล็ดข้าวเปลือกใส่กระสอบ สู่ฉางข้าว นกขวัญข้าว ก็จะเดินตามข้าวเปลือกสู่ยังฉาง เมื่อถึงลำธาร ชาวนาก็ทำเชือกฟาง (จากฟางข้าว) มัดจากฝั่งหนึ่ง สู่อีกฝั่งหนึ่ง ให้นกขวัญข้าวเดินข้าม ตามข้าวเปลือกสู่ยังฉาง จนขนย้ายข้าวเปลือกขึ้นยังฉางหมด จึงทำพิธีปล่อยนกขวัญข้าวขึ้นท้องฟ้า เป็นการแสดงว่าหมดสิ้นฤดูกาลทำนา และจะอัญเชิญมาเฝ้าไร่นาอีกครั้งเมื่อถึงฤดูกาลทำไร่ (พฤษภาคม) และทำนา (มิถุนายน)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการสร้างฝาย

ฝายทดน้ำเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของกะเหรี่ยง มาแต่โบราณ ฝายกั้นลำน้ำโป่งสมิต หลายสาย มีอายุไม่ต่ำกว่า 200 ปี (ติมอร์ คนรักธรรมชาติ, น้อย น้อยดอยสูงสง่า, ตินิ กำนันธรรม และชาวบ้านอาวุโสบ้านโป่งสมิต, สัมภาษณ์). ทุกๆปีชาวบ้านที่ใช้น้ำจากฝายเดียวกัน จะใช้วัสดุใน

ธรรมชาติ ส่วนมากเป็นไม้ไผ่ในหมู่บ้าน ช่วยกันซ่อมแซมฝาย และขุดลอกลำเหมืองที่หัวฝาย จะมีหอดีฝายไว้บูชาฝาย

ชาวบ้านเชื่อว่า บาบกรรมใหญ่หลวง ที่กระทำต่อธรรมชาติมี 2 อย่าง คือ 1 การกั้นน้ำ เช่น สร้างฝาย ส่งผลกระทบต่อผืนน้ำ (นที) สิ่งต้องสร้างหอดีฝาย ขอโทษ บูชา สำนักบุญคุณต่อผืนน้ำ และทำพิธีขอโทษที่น้ำ 2 การเผาไร่ อาจทำลายชีวิตสัตว์และพืช จึงต้องขอโทษผีไฟ ในการเผาไร่ เพราะเป็นการใช้ไฟ ทำลายสิ่งมีชีวิต

น้ำบริเวณเหนือฝาย หรือ หลังฝาย จะล้นเอ่อสูงขึ้น มีผืนน้ำอาศัยอยู่ ดังนั้น จึงห้ามจับสัตว์น้ำบริเวณนี้ เพราะอาจรบกวนผืนน้ำ จากเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงเกิดการอนุรักษ์สัตว์น้ำบริเวณหลังฝาย กิจกรรมความเชื่อในด้านการดำรงชีวิต และการเกษตรเหล่านี้ ล้วนเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว ได้มีส่วนร่วม ทำให้เกิดการสืบสาน รักษา ต่อยอดทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ส่งผลดีต่อระบบนิเวศบนภูเขา และระบบนิเวศพื้นราบ ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจในหมู่บ้านเจริญงอกงาม จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการปลูกพืช 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร (พ.ศ. 2470 - 2559) ได้มีพระราชดำรัสเรื่องการปลูกป่า 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่างหลายโรกาส แต่สรุปหลักการสำคัญจากพระราชดำรัสได้ว่า "...การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ 3 อย่าง แต่มีประโยชน์ 4 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยรองรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำ และปลูกอุดช่วงไหล่ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์อย่าง ที่ 4 ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ..." (ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง, 2016)

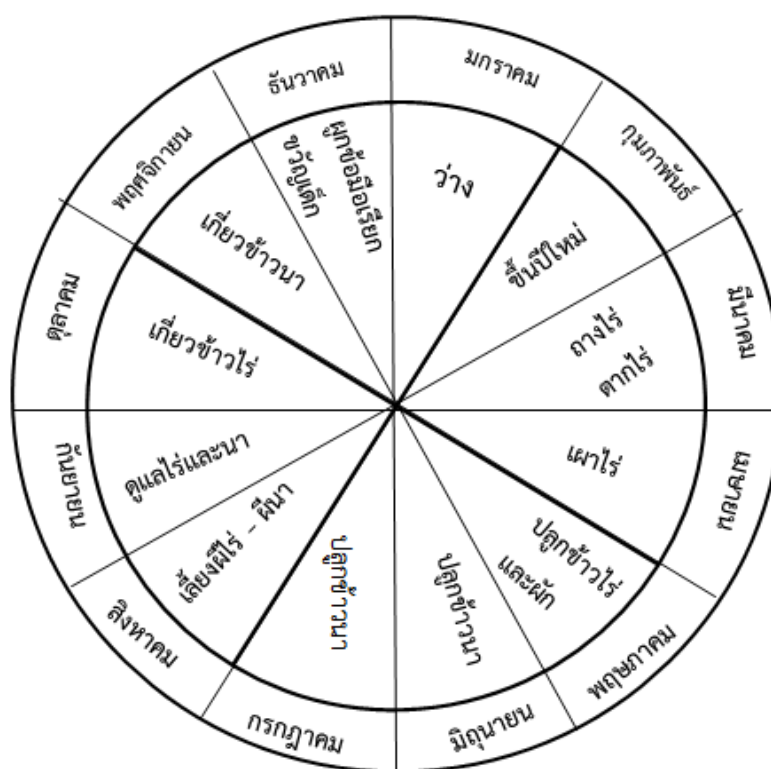
แนวพระราชดำริ เรื่อง การปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ควรนำมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยิ่ง เพราะได้ประโยชน์ทางด้านนักท่องเที่ยว และชาวบ้านที่สำคัญที่สุดกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

กิจกรรมการปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อบริโภค เพื่อใช้สอย เพื่อเศรษฐกิจ (จำหน่าย) ประโยชน์ข้อที่ 4 อนุรักษ์ดินและน้ำ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งกับหมู่บ้านโป่งสมิต และหมู่บ้านอื่นๆ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธาร การอนุรักษ์ต้องก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อนุรักษ์

บ้านโป่งสมิต ปลูกข้าวนา ข้าวไร่ เพื่อบริโภค ปลูกผัก ปลูกดอกไม้ เพื่อขาย ปลูกไม้ยืนต้นประเภทไม้ผลเพื่อขาย แต่สำหรับไม้ใช้สอยเก็บมาจากป่าจากธรรมชาติยกเว้นต้นไผ่หรือต้นหญ้าที่มีอยู่ในเขตหมู่บ้าน ดังนั้น จึงควรปลูกไม้ยืนต้นไว้ใช้สอยเพื่อสร้างบ้านเรือน หรือจำหน่าย หรืออนุรักษ์ดินและน้ำ ควบคู่กับไม้เพื่อบริโภคและจำหน่ายการจัดแบ่งพื้นที่ ทำกินของหมู่บ้านโป่งสมิต

จากแผนผังของพื้นที่ ระดับความสูงตั้งแต่ 950 - 1,100 เมตร ใช้พื้นที่ทำนาปลูกผักปลูกดอกไม้คิดเป็นร้อยละ 50 ระดับความสูง 1100 - 1200 เมตร ทำสวนผลไม้ ทำไร่ประมาณร้อยละ 25 และพื้นที่ความสูงตั้งแต่ 1,200 เมตรขึ้นไป ปลูกไม้ยืนต้นเพื่อสร้างบ้านเรือน เพื่อจำหน่าย หรือแลกเปลี่ยน

การนำนักท่องเที่ยวมาช่วยในกิจกรรมปลูกป่า 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่างนอกจากเกิดความสุข เพลิดเพลิน พอใจแล้ว ยังก่อให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และระบบสังคม ทั้งคนพื้นราบและคนพื้นที่สูง จากกิจกรรมในรอบ 12 เดือนของบ้านโป่งสมิต ถ้าปรับให้เข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงก็จะได้ดังรูปภาพที่ 5.4

รูปที่ 5.4 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในรอบปี

2. การท่องเที่ยวสวนสมุนไพร

ชาวบ้านโป่งสมิตมีความรู้เรื่องยาสมุนไพรและประโยชน์ของพืชเป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบัน การแพทย์สมัยใหม่ และยาแผนปัจจุบัน เข้าไปมีอิทธิพลต่อการใช้สมุนไพรในหมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ คนรุ่นหนุ่มสาว ไม่สนใจสมุนไพร และประโยชน์จากพืชในท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องนี้

จึงขาดความต่อเนื่อง และเกิดช่องว่าง แทนที่จะเกิดการ สืบสาน รักษา และต่อยอด พัฒนาสร้างคุณค่าและมูลค่า

ประกอบกับบ้านโป่งสมิต ยังมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในเขตหมู่บ้าน และเขตห้วยโป่งสมิต ก็มีทิวทัศน์ในหุบเขาสวยงาม ที่สำคัญกว่านั้น ทั้ง 2 สถานที่ มีสมุนไพร และพืชใช้ประโยชน์ในด้านปัจจัยสี่ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รวมทั้งปัจจัยที่ 5 คือ พืชพิธีกรรม

จึงได้เกิดให้มีการสำรวจ รวบรวม พืชพันธุ์ ได้ประมาณ 100 ชนิด และกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวสมุนไพร 2 เส้นทาง คือ

1. เส้นทางบนเนินเขาหลังหมู่บ้าน ตั้งแต่ความสูง 997 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง บริเวณเส้นรุ้ง 18 44' 21" เหนือ และ เส้นแวงที่ 98 32' 23" ตะวันออก จนกระทั่งยอดสูงสุด 1,035 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง

2. ลำห้วยโป่งสมิต เริ่มตั้งแต่เขตหมู่บ้าน ระดับความสูง 972 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลางบริเวณเส้นรุ้งที่ 18 14' 18" เหนือ ทวนกระแสลำน้ำไป 2 ฝั่งห้วย ยาวประมาณ 2 กิโลเมตร

ได้จัดเตรียมเส้นทาง ครูภูมิปัญญาชาวบ้าน และได้จัดอบรมให้แก่เยาวชนและผู้สนใจทั่วไปในหมู่บ้านเพื่อประกอบการนำเที่ยว

รูปที่ 5.5 สวนสมุนไพร

รูปที่ 5.6 ลำห้วยสมุนไพร

3. การท่องเที่ยวชมสวนดอกไม้ สวนผักและ นาข้าว ในหุบเขา

พื้นที่หุบเขา สองฝั่งลำห้วยโป่งสมิต ประชาชนได้ปลูกพืชผัก ผลไม้เมืองหนาว และดอกไม้ในระบบการผลิตเพื่อขาย เริ่มต้นตั้งแต่พ.ศ. 2530 เมื่อโครงการหลวงทุ่งหลวง เข้ามาส่งเสริมชาวบ้าน (เพ็ญเพ็ชร ประกองานที, ทิมาะ อนุรักษประเพณี และสมัคร ดอยสูงสง่า, สัมภาษณ์) ผู้วิจัยเข้ามาในพื้นที่บ้านโป่งสมิตครั้งแรก ในพ.ศ. 2535 เพื่อร่วมงานกองบุญข้าว (ศูนย์สังคมพัฒนาสังคมทล เชียงใหม่, 2540: 58 - 60) ในระยะเวลาดังกล่าว บ้านโป่งสมิต มีแต่ถนนดิน ใช้ได้เฉพาะฤดูแล้งเข้าสู่หมู่บ้าน ในหมู่บ้านไม่มีไฟฟ้า ประปา และการสื่อสาร ชาวบ้านใช้ไม้สนเป็นเชื้อเพลิงและแสงสว่างในเวลากลางคืน แต่ชาวบ้านเริ่มปลูกผัก ไม้ผลเมืองหนาวและดอกไม้ส่งขายโครงการหลวง และตลาดในเมืองเชียงใหม่

ระบบการผลิตของหมู่บ้านโป่งสมิต ในพ.ศ. 2535 ยึดระบบการผลิต เพื่อบริโภคร้อยละ 85 ระบบการผลิตเพื่อขายร้อยละ 15 เท่านั้น

ระบบถนนได้ขยายกว้างขึ้น แต่ยังคงเป็นถนนดิน จนกระทั่ง พ.ศ. 2561 จึงพัฒนาเป็นถนนคอนกรีตตลอดสายประมาณ 2.5 กิโลเมตร จากทางบ้านห้วยข้าวสับเข้าสู่หมู่บ้าน แต่ยังไม่มียานยนต์หมู่บ้านเข้าไปยังพื้นที่นาสวนมีแต่ถนนดิน สำหรับไฟฟ้า เข้าสู่หมู่บ้านในปีพ.ศ. 2536 (ณรงค์ฤทธิ์ ชัยเจริญกุล และดิณี กำนันธรรม, สัมภาษณ์)

เมื่อเกิดถนนดินใน พ.ศ. 2530 และไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านใน พ.ศ. 2536 จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งทำให้ชาวบ้าน ปลุกพืชผัก ดอกไม้เพื่อขายมากยิ่งขึ้น ดอกไม้บางอย่างเช่น ดอกเบญจมาศ ดอกสร้อยทอง ต้องการแสงสว่างต่อวันมาก จึงต้องมีกระแสไฟฟ้าช่วยให้เกิดแสงสว่างในแปลงดอกไม้ เวลากลางคืน ดอกดาวเรือง เป็นดอกไม้ที่ปลูกตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันหุบเขаб้านโป่งสมิต ปลูกดอกไม้คัตเตอร์ สร้อยทองมากที่สุด นอกจากนั้นก็ยังมีปลูกดอกไม้อื่นๆ เช่น ดาวเรือง ดอกแอสเตอร์ ดอกมากาเร็ต

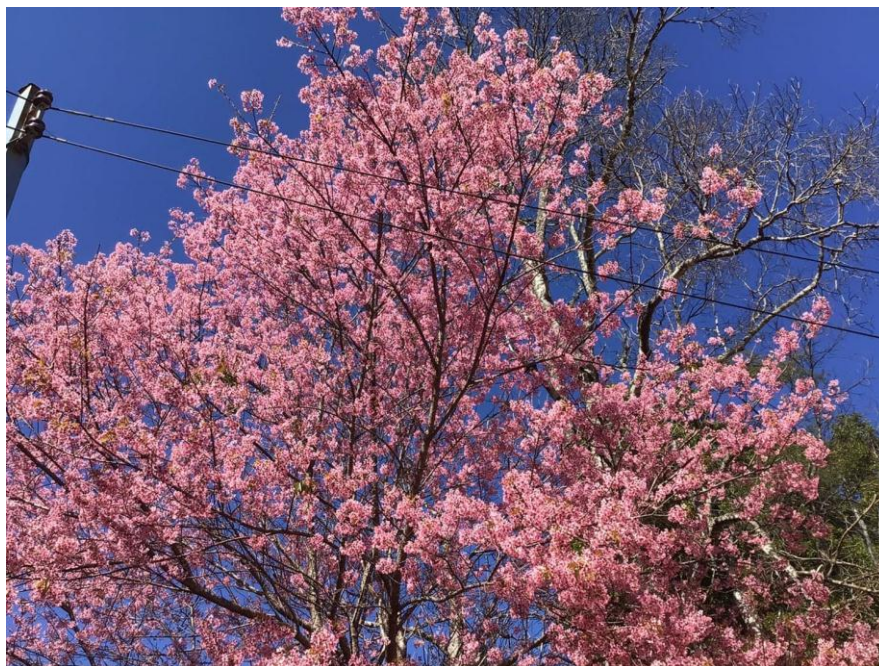
ในด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจขอให้เกิดมูลค่าเพิ่มและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะส่งเสริมให้ปลูกดอกเก๊กฮวย สีเหลือง สีขาว เพราะนอกจากดอกสวยงามแล้ว เก๊กฮวยยังแปรรูปเป็นเครื่องดื่ม ที่ประชาชนนิยมกันแพร่หลาย

รูป 5.7 แปลงดอกเก๊กฮวย

ไม้ดอก อื่น ๆ จะส่งเสริมให้ ปลูกได้แก่ ลาเวนเดอร์ นอกจากสวยงามแล้ว ยังมีคุณค่าในการสกัดตัวยารักษาโรคได้หลายชนิด (ลาเวนเดอร์ กลิ่นหอมภาษาคุณประโยชน์, มปป.) ไม้ดอกเวอร์บีนา นอกจากสวยงามแล้ว ยังเป็นพืชสมุนไพร ใช้สกัดตัวยารักษาโรคได้หลายชนิด (เวอร์บีนา, 2020)

ต้นนางพญาเสือโคร่ง (Wild Himalayan Cherry) สวยงามในปลายเดือนธันวาคม ต้นเดือนมกราคมของทุกปี บ้านโป่งสมิตมีต้นนางพญาเสือโคร่งอยู่บ้างแล้ว แต่จะส่งเสริม การปลูกต้นนางพญาเสือโคร่งให้น่าประทับใจในการท่องเที่ยว เมื่อต้นนางพญาเสือโคร่งให้ร่มเงาแล้ว ใต้ต้นนางพญาเสือโคร่งก็จะส่งเสริมปลูกกาแฟต่อไป

รูปที่ 5.8 ดอกนางพญาเสือโคร่ง

การจัดสวนดอกไม้เพื่อการท่องเที่ยวในบ้านโป่งสมิต มิได้ยึดหลักความสวยงามอย่างเดียว แต่ต้องยึดหลักการสร้างมูลค่าเพิ่มของดอกไม้ เพื่อแปรรูปเป็นอาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย ดังนั้นการสร้างมูลค่าเพิ่มของดอกไม้ จึงมีความสำคัญมากกว่าความสวยงามอย่างเดียว

การปลูกผักตามที่ราบเชิงเขาชาวบ้านโป่งสมิต เริ่มปลูกผักเพื่อขายให้แก่โครงการหลวง และส่งตลาดในเชียงใหม่ ไม่น้อยกว่า 30 ปีมาแล้ว แต่ในปัจจุบันปลูกมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ผักที่ปลูกได้แก่ สลัดแก้ว ผักกาด กะหล่ำปลี ชูภินี ถั่วแระญี่ปุ่น แตงกวาญี่ปุ่น มะเขือเทศ ฯลฯ

แปลงผักตามหุบเขาสามารถปลูกได้ตลอดปีเพราะมีน้ำจากธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ การเที่ยวชมแปลงผัก นอกจากได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังได้รับความรู้และคุณค่าของผักในทางโภชนาการ

รูปที่ 5.9 แปลงปลูกผักตามไหล่เขา

ชาวบ้านโป่งสมิตนอกจากปลูกผักไว้ส่งขายแล้ว ยังปลูกผักไว้บริโภค เช่น มะเขือ แตงกวา ถั่วฝักยาว ฟักทอง ผักกาดขวางต้ง ฯลฯ

นอกจากปลูกผักไว้บริโภคแล้ว ยังเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ไว้บริโภคและงานพิธีกรรม ส่วนวัวควาย เลี้ยงไว้ขาย

นาข้าว นาข้าวตามหุบเขา แบบขั้นบันได สองฝั่งริมห้วยโป่งสมิต ยาวประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นภาพทิวทัศน์ของทุ่งนาที่สวยงาม ในเดือนมิถุนายน - กันยายน และท้องทุ่งเหลืองอร่ามตามหุบเขา ในเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน ระยะเวลาดังกล่าวแล้ว เป็นฤดูของพิธีกรรมในการทำไร่

รูปที่ 5.10 นาข้าวเขียว

รูปที่ 5.11 นาข้าวเหือง

รูปที่ 5.12 เกี่ยวข้าว

ดังนั้นความสวยของท้องไร่ท้องนาจึงเกิดขึ้นไม่ได้ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติเพียงอย่างเดียว แต่รวมวัฒนธรรมในการผลิตไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน

การท่องเที่ยวในสวนผัก นาข้าว บ้านโป่งสมิต ระบบการผลิต 2 ระบบ คือ ระบบการผลิตเพื่อบริโภคในหลักเศรษฐกิจพอเพียง และระบบการผลิตเพื่อขายในระบบทุนนิยม

4. การวิ่งเทรล (Trail Running)

การวิ่งเทรลประกอบด้วยการวิ่งและการเดินในเส้นทางเดินเท้าหรือเส้นทางสัตว์ต่างในเขตภูเขา ป่าไม้ ทุ่งหญ้า ซึ่งค่อนข้างวิบากและกันดาร กีฬาประเภทนี้เริ่มเกิดขึ้นในสหราชอาณาจักร และไอร์แลนด์ เรียกว่าการวิ่งภูเขา (การวิ่งเทรล, 2018) การวิ่งประเภทนี้มีระยะตั้งแต่ 10 กม. 25 กม. 50 กม. หรือระยะทางมากกว่านั้น (วิ่งเทรลคืออะไร มาทำความรู้จักกับการวิ่งเทรลกันเถอะ, 2019). การวิ่งเทรลได้รับความนิยมทั่วโลกในปัจจุบันนี้สำหรับประเทศไทย ได้จัดให้มีการวิ่งเทรลครั้งแรกในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2531 เป็นการวิ่งและขี่จักรยานไปในภูมิประเทศบนพื้นดินหิน ลูกกรัง ป่าไม้และภูเขา ระยะทาง 8 กิโลเมตร สัตว์ที่ สวนพฤกษศาสตร์วรรณคดีบ้านจอมบึง และเขาประทับช้าง (ทิศทางการวิ่งเทรลเมืองไทยขึ้นเขาหรือลง, 2530) หลังจากนั้นได้มีการจัดวิ่งเทรลติดต่อกันมาอีกหลายครั้ง

เส้นทางท่องเที่ยวบ้านโป่งสมิต ถ้าจะเชื่อมกับหมู่บ้านอื่นๆ สามารถจัดวิ่งเทรลได้ 2 เส้นทางในระยะแรก คือ

1. เส้นทางจากบ้านห้วยข้าวลีบ น้ำตกโป่งสมิตระยะทาง 10 กิโลเมตร เส้นทางนี้เริ่มต้นจากสายบ้านห้วยอีค่าง ผ่านป่าไม้ ลำธารลุ่มน้ำเตียน บ้านห้วยข้าวลีบที่บ้านโป่งสมิต ผ่านทุ่งนาเขา ลำธารเข้าสู่ระบบนิเวศป่าและภูเขาถึงน้ำตกโป่งสมิต เส้นทางนี้ ผ่านธรรมชาติที่สวยงามประกอบด้วย ทุ่งนาเขต หุบเขา แปลงผัก นาขั้นบันได สวนดอกไม้ ลำธารโชดหิน ผาย ระบบนิเวศป่า และน้ำตก เป็นเส้นทางดินลูกกรัง และทางคนเดินเท้าเพื่อไปทำไร่นา บางเส้นทางค่อนข้างกันดาร ขึ้นลงตามแนวภูเขา แต่ก็สวยงามด้วยธรรมชาติ และดอกไม้ป่าตามฤดูกาล

รูปที่ 5.13 แปลงผัก

รูปที่ 5.14 ลำธาร โชดหิน

รูปที่ 5.15 ดอกบัวตองริมทางบ้านโป่งสมิต

จากสภาพเส้นทางที่ผ่านระบบนิเวศป่า ภูเขา โขดหิน ลำธาร สวนผัก สวนดอกไม้ พุงนา และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่นๆ จึงทำให้เส้นทางเส้นนี้ เหมาะสมแก่การวิ่งเทรลอย่างยิ่ง

2. เส้นทางบ้านหนองเต่า บ้านน้ำตกโป่งสมิต เส้นทางนี้ระยะทาง 25 กม. เริ่มต้นจากบ้านหนองเต่า ลัดเลาะไปตามป่าไม้ พุงนา และภูเขา ผ่านอ่างเก็บน้ำห้วยตอง เข้าสู่อ่างเก็บน้ำห้วยตอง ผ่านระบบนิเวศป่าและภูเขา ผ่านป่าอนุรักษ์บ้านห้วยอีค่าง เข้าสู่อ่างเก็บน้ำห้วยข้าวสาลี ผ่านแปลงผักเมืองหนาว

รูปที่ 5.16 สวนดอกไม้

รูปที่ 5.17 อ่างเก็บน้ำห้วยตอง

เข้าสู่ทุ่งนาและหุบเขаб้านโป่งสมิต ผ่านแปลงผัก แปลงดอกไม้บริเวณหุบเขา ไปตามเส้นทางค่อนข้างสูงชัน ผ่านระบบนิเวศป่า จนถึงน้ำตกโป่งสมิต หรือวิ่งผ่านเส้นทางที่ยังไม่บุกเบิกผ่านป่าดงดิบและลำธารสู่ น้ำตกชูลี ซึ่งอยู่ในป่าลึกและกันดาร เพิ่มระยะทางไป - กลับ อีกประมาณ 10 กิโลเมตร รวมระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร

รูปที่ 5.18 น้ำตกโป่งสมิต ต้นน้ำสำคัญของลำธารโป่งสมิตในการสร้างเหมืองฝาย

รูปที่ 5.19 ลำธารและโขดหิน

การวิ่งเทรลระยะ 25 กิโลเมตร เป็นการวิ่งผ่านหมู่บ้านหนองเต่า ห้วยตอง ห้วยอีค่าง ห้วยข้าวลีบ และบ้านโป่งสมิต รวม 5 หมู่บ้าน ได้ผ่านชีวิตวัฒนธรรมของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน

การวิ่งเทรลทั้ง 2 ระยะทาง ความสวยงามของธรรมชาติและวัฒนธรรม แตกต่างกันไปตลอดปีตามเดือนที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมดังนี้

มกราคม - กุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็น มีน้ำตก ลำธาร ป่าไม้ สวนผัก สวนดอกไม้ แต่เป็นฤดูหลังการเก็บเกี่ยวข้าว จึงขาดความสวยงามของท้องทุ่ง

มีถุนายน - กันยายน ฤดูฝน อากาศเย็น ระบบนิเวศป่าสมบูรณ์ มีลำธาร น้ำตกสวยงาม นาข้าวในหุบเขาเขียวขจี ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม แล้วจะเริ่มออกรวงในเดือนกันยายนในเดือนนี้ยังมีสวนผัก และสวนดอกไม้ควบคู่กับการทำนา

ตุลาคม - พฤศจิกายน ปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาวระบบนิเวศป่าสมบูรณ์ ดอกบัวตอง (Mexican Sunflower) ออกดอกบานเต็มที่ในเดือนพฤศจิกายนจึงทำให้บริเวณหุบเขา ตามเส้นทางวิ่งมีดอกบัวตอง 2 ข้างทาง สลับกับทุ่งนาที่ข้าวเหลืองอร่ามตามไหล่เขา และชาวนาเริ่มเกี่ยวข้าวในเดือนพฤศจิกายน นักวิ่งสามารถมีกิจกรรมเกี่ยวข้าว ตีข้าว ร่วมกับชาวนาได้

ธันวาคม เดือนที่อากาศหนาวเย็น ชาวนาเสร็จสิ้นฤดูการเก็บเกี่ยว การวิ่งผ่านทุ่งนา ในเดือนนี้ไม่มีต้นข้าวเหลืองอร่าม แต่มีดอกบัวตองบานในต้นเดือน และเริ่มเกี่ยวรวงในปลายเดือน ธันวาคม ระบบนิเวศป่ายังคงสมบูรณ์เหมือนเดิม ชาวนาเริ่มปลูกผัก ผลไม้ หลังจากการเก็บเกี่ยว

ดังนั้น การจัดกิจกรรมการวิ่ง จึงควรจัดในเดือนที่ ให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งมีความน่าประทับใจ แตกต่างไปแต่ละเดือน อย่างไรก็ตาม เดือนที่เหมาะสมและน่าประทับใจ คือ ปลายฤดูฝน ต้นฤดูหนาว เดือนตุลาคม - พฤศจิกายน ซึ่งเข้าออกรวงเหลืองอร่าม พร้อมเก็บเกี่ยวในเดือนพฤศจิกายน ดอกบัว ตอบบานสองข้างทาง อากาศเริ่มหนาวเย็น ระบบนิเวศป่ายังสมบูรณ์

รูปที่ 5.20 นาข้าวเหลืองอร่าม

สำหรับการวิ่งเทรล ไปยังหมู่บ้านอื่นๆ ผ่านทุ่งนา ระบบนิเวศ ลำธารโชดหิน น้ำตก และ ภูเขาที่แสนสวยงามตามธรรมชาติ แต่ทว่ากันดาร สามารถเชื่อมต่อได้เป็นระยะทาง 50 กิโลเมตร หรือนอกกว่านั้น นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดินทัพ ของกองทัพญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งอยู่ในเขต จังหวัดแม่ฮ่องสอนกับจังหวัดเชียงใหม่ระยะทางมากกว่า 100 กิโลเมตรซึ่งยังไม่เสนอในงานวิจัยครั้งนี้ ในระยะเริ่มแรกจึงขอเสนอระยะวิ่งเทรล 2 ระยะ คือ 10 กิโลเมตร และ 25 กิโลเมตร เพื่อบุกเบิก ก่อนแล้วจึงพัฒนาต่อไป

บ้านขุนวาง

บ้านขุนวางเป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งมีระบบการผลิตเพื่อขาย มากกว่าระบบการผลิตเพื่อ เลี้ยงตัวเอง การพัฒนาความเจริญมีมากกว่าหมู่บ้านกะเหรี่ยงโป่งสมิต ระบบการผลิตเชิงวัฒนธรรมใน

ระบบการผลิตเพื่อขายลดน้อยลง มั่ง ขุนวาง ประมาณร้อยละ 90 ไม่ทำนา ซื้อม้ากิน แต่หารายได้จากการปลูกผัก ปลูกดอกไม้ ปลูกไม้ผล การค้าขาย หรือประกอบธุรกิจอื่นๆ

ในด้านการจัดแบ่งเส้นทางการท่องเที่ยว กำหนดโดยยึดภาพรวมลักษณะเด่นๆ ได้ 2 แบบคือ

1. การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ (Flower Garden Tour) ประกอบด้วยดอกไม้ 2 ชุด ชุดแรกเป็นดอกไม้ล้มลุก เช่น เบญจมาศ ดาวเรือง ฯลฯ ชุดที่ 2 เป็นดอกไม้ยืนต้น คือ ดอกนางพญาเสือโคร่ง
2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism)

1. การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ Flower Garden Tour

การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ เช่น สวนดอกทิวลิปที่ซานเมืองลิเซ่ (Liese) เป็นสวนดอกทิวลิปที่ใหญ่ที่สุดในโลก ประกอบด้วย ดอกทิวลิปมากกว่า 7 ล้านดอก มากกว่า 1000 สายพันธุ์ บนพื้นที่มากกว่า 300 ตารางเมตร (สวนดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก, 2563) อย่างไรก็ตาม ถ้าเปรียบเทียบกับสวนดอกไม้ฮานะคาอิโระ (Tottori Hanakairo Flower Park) ในประเทศญี่ปุ่น มีพื้นที่ประมาณ 50 ตารางเมตร (10 พุ่มดอกไม้ที่สดอลังการในญี่ปุ่นที่จะต้องไปให้ได้สักครั้ง, 2016)

ในประเทศญี่ปุ่น เป็นดินแดนที่สร้างสวนดอกไม้เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก ดอกไม้ที่ปลูกในสวนเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ ดอกชิบะซากุระ (Fuji shibazakura) สีม่วง ดอกลาเวนเดอร์ ดอกโคเชีย (Kochia) ดอกเรปซีด (Rapeseed) ดอกทิวลิป ดอกทานตะวัน ฯลฯ (12 อันดับพุ่มดอกไม้ที่สวยงามไม่แพ้ซากุระ, 2562) ดอกไม้ที่สำคัญ และยอมรับกันว่าเป็นดอกไม้ประจำชาติ คือดอกซากุระ (Sakura) และดอกเบญจมาศ (kiku) ซึ่งใช้เป็นตราแผ่นดิน ตราสัญลักษณ์ของราชวงศ์ญี่ปุ่น ตั้งแต่สมัยเมจิ (ค.ศ. 1868 - 1912) มีชื่อเรียกว่าพระราชลัญจกรดอกเบญจมาศ (kikkamonshou) (ดอกเบญจมาศ...ดอกไม้ประจำราชวงศ์ญี่ปุ่น, 2017)

ในประเทศไทย การท่องเที่ยวชมสวนดอกไม้เริ่มเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในรีสอร์ท (Resort) สวนสามพราน เป็นสวนกุหลาบ ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าชมเป็นรุ่นแรกโดยดร. ชำนาญ และคุณหญิงวลี ยุวบูรณ์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2505 (สวนสามพราน, 2011) ต่อมาการสร้าง รีสอร์ทแบบสวนสามพราน ก็ได้รับความนิยมและขยายออกไปทั่วประเทศ แต่เป็นประเภทสวนดอกไม้ควบคู่กับที่พักแรม และบริการอื่นๆด้านการท่องเที่ยว

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้นเกิดสวนดอกไม้เพื่อการท่องเที่ยวและบริการต่างๆเพิ่มขึ้น ยกตัวอย่าง ในจังหวัดเชียงใหม่ มีสวนดอกไม้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 10 สวนดอกไม้ (รวมพิกัด 10 สวนดอกไม้เชียงใหม่, 2563)

สวนดอกไม้ส่วนมากอยู่ในเขตที่ราบแหล่งปลูกดอกไม้ของตำบลเหมืองแก้ว ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใกล้เคียงกับตัวเมืองเชียงใหม่ ไม่เกินระยะทาง 25 กิโลเมตร

สำหรับสวนดอกไม้ที่บ้านขุนวาง เป็นสวนดอกไม้ในเขตพื้นที่ความสูงตั้งแต่ 1250 เมตร - 1400 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นพื้นที่ส่วนเกษตรของชาวบ้านที่ปลูกสตอร์ว์เบอร์รี่ ผักกาดขาว กะหล่ำปลี พักทองญี่ปุ่น เกรปฟรุ้ต พริกหวาน มะเขือเทศ ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังปลูกไม้ดอกเพื่อขายตลอดปี ควบคู่กับปลูกผัก ไม้ดอกที่ปลูก ได้แก่ เบญจมาศ ดาวเรือง คาร์เนชั่น ไฮเดรนเยีย ฯลฯ แต่ไม้ดอกที่ปลูกขายมากที่สุดได้แก่ เบญจมาศ และ ดาวเรือง

จากพื้นฐานเดิมของการปลูกดอกไม้ ถ้าได้พัฒนาเป็นสวนดอกไม้เพื่อการท่องเที่ยว ก็จะเกิดความน่าประทับใจ และเกิดรายได้ 2 ทาง คือ การขายดอกไม้ และการท่องเที่ยวสวนดอกไม้ ซึ่งก่อให้เกิดการกระจายรายได้ทางตรง คือ การเก็บค่าผ่านประตู ระบบการขนส่ง ร้านอาหาร และ เครื่องดื่ม ที่พัก ของที่ระลึก แต่จะกระจายรายได้ทางอ้อมต่อการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และ ระบบพาณิชยกรรมและการบริการ การท่องเที่ยวสวนดอกไม้จึงเป็นบ่อเกิดสำคัญ ทำให้เกิดการไหลเวียนทางเศรษฐกิจ

สวนดอกไม้ อีกประเภทหนึ่ง เป็นไม้ยืนต้น ซึ่งมีอยู่ในธรรมชาติ และปลูกขึ้น เพราะเหมาะกับพื้นที่ซึ่งมีความสูงตั้งแต่ 1300 - 1700 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง หรือสูงกว่านั้น ดอกไม้ป่าธรรมชาติที่สวยงามในเขต ป่าบ้านขุนวาง ซึ่งมีพื้นที่สูงกว่าระดับ 1,600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง คือดอกก่อ สีขาวบานสะพรั่งในเขตภูเขาสูง การนำชมดอกก่อ ของต้นก่อ ในด้านการตลาดต้องเจาะจงเฉพาะกลุ่ม นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชอบผจญภัยมีความพร้อมทางร่างกาย และจิตใจในการเดินป่า การท่องเที่ยวแบบนี้ มีใช้ดูดอกก่ออย่างเดียว แต่เป็นการศึกษาระบบนิเวศป่าสนเขา หรือเขตป่าดิบเขาด้วย

สวนดอกไม้นางพญาเสือโคร่ง ต้นนางพญาเสือโคร่ง เป็นไม้ป่าขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในเขตพื้นที่สูงตั้งแต่ 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกสีชมพูบานสะพรั่งทั้งต้นตั้งแต่ กลางเดือนธันวาคมถึงกลางเดือนมกราคม

ในปัจจุบันได้ปลูกต้นนางพญาเสือโคร่งในเขตสถานที่ราชการ ในสวนของชาวบ้าน เพื่อเป็นร่มเงาของต้นกาแฟและเพื่อความสวยงาม ไม่น้อยกว่า 20 ปีมาแล้ว ในปัจจุบันดอกนางพญาเสือโคร่งกลับกลายเป็นสิ่งดึงดูดใจทางด้านการท่องเที่ยวตามกระแสนิยมมากยิ่งขึ้น

ในพื้นที่เขตสวนบ้านขุนวางได้มีการปลูkdต้นนางพญาเสือโคร่งไม่น้อยกว่า 20 ปีเพื่อเป็นร่มเงาของกาแฟ (แดง แซ่ลี่, สัมภาษณ์) สวนกาแฟใต้ต้นนางพญาเสือโคร่งได้พัฒนาเพิ่มเติมเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ในฤดูกาลดอกนางพญาเสือโคร่งบานอย่างน้อย 5 สถานที่

บางสถานที่ปลูกดอกไม้ขึ้นประกอบด้วย เช่น ดอกดาวเรือง ดอกเบญจมาศ เป็นต้นและบางสถานที่จัดที่พักไว้บริการ

การดัดแปลงการปลูkdต้นนางพญาเสือโคร่งเป็นร่มเงาของกาแฟ จนเกิดรายได้ทางด้านการขายเมล็ดกาแฟ หรือการแปรรูปเมล็ดกาแฟ และรายได้เกิดจากการท่องเที่ยว ทางด้าน ค่าธรรมเนียมการเข้าชม ค่าที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก และการขนส่ง

การนำเที่ยวสวนดอกนางพญาเสือโคร่งนอกจากก่อให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจแล้วยังส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามหลักการอยู่ร่วมกันของพืชยืนต้นกับกาแฟ และสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศ มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร เรื่อง ปลูkdป่า 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง คือ เพื่อการบริโภค การใช้สอย เศรษฐกิจ และการอนุรักษ์ดินและน้ำ (ปลูkdป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง, 2016)

2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro - Tourism)

บ้านขุนวาง เป็นพื้นที่การเกษตรตลอดปี ผลผลิตด้านการเกษตรส่วนมากประมาณร้อยละ 80 ของประมาณการผลิต เป็นการผลิตในระบบการผลิตเพื่อขาย ส่วนร้อยละ 20 ผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน เพื่อสะดวกรวดเร็ว ประหยัด ในการผลิตอาหารและยาสมุนไพรเพื่อป้องกันโรคพืชที่ปลูkdมาก ได้แก่ ดอกเบญจมาศ ดอกดาวเรือง เป็นดอกไม้ซึ่งผลิตเพื่อขายโดยเฉพาะ สำหรับประเภทไม้ผล ได้แก่ ท้อ บัวย อะโวคาโด และสตรอว์เบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน 80 ประเภทผัก ได้แก่ กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี ต้นหอมญี่ปุ่น กะหล่ำดอก ผักกวางตุ้ง กระเทียม ฯลฯ

ในจำนวนผลผลิตด้านการเกษตร ประเภทไม้ผล ไม้ดอก ผัก ในพื้นที่บ้านขุนวางปลูkdสตรอว์เบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน 80 มากที่สุด เป็นอันดับ 1 อันดับ 2 คือ ผักนานาชนิด อันดับ 3 คือ ดอกไม้ ได้แก่ ดอกเบญจมาศ และดาวเรือง สำหรับสวนผลไม้มีน้อยที่สุด ผลไม้เมืองหนาว เช่น ท้อ บัวย ก็ปลูkdควบคู่กับแปลงผักและสวนดอกไม้

นอกจากนี้ในบ้านขุนวางยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดึงดูดใจอีกอย่างหนึ่ง คือ ไร่ชา ดอยอินทนนท์บ้านขุนวาง ไร่ชาแห่งนี้ เริ่มเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมในพ.ศ. 2563 ค่าเข้าชมคนละ 50 บาท

รูปที่ 5.21 ไร่ชาดอยอินทนนท์ ชุนวาง

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านขุนวาง สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกสตอร์เบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน 80 เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก และมีสวนดอกไม้ แปลงผัก ไม้ผล เป็นส่วนประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อการศึกษาเรียนรู้ แต่ไม่ใช่การท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อนเพียงอย่างเดียว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านขุนวาง จึงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวเข้าไปร่วมเรียนรู้ สังเกต ทดลอง ปฏิบัติ ร่วมกับเกษตรกร จึงจะบรรลุเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านขุนวางโดยยึดการทำสวนสตอร์เบอร์รี่เป็นหลัก สามารถจัดเป็นกิจกรรมในรอบ 12 เดือนได้ ตามตารางที่ 5.1 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านขุนวาง 12 เดือนโดยยึดการทำสวนสตอร์วเบอร์รี่เป็นหลัก

ลำดับ	เดือน	กิจกรรม การปลูกสตอร์วเบอร์รี่	กิจกรรม พืชผัก - ดอกไม้อื่น
1	มีนาคม	เริ่มเพาะกล้า (ไหล) สตอร์วเบอร์รี่	ปลูกดอกไม้ เช่น ดอกเบญจมาศ ดาวเรืองและผัก
2	เมษายน	เพาะกล้า (ไหล) สตอร์วเบอร์รี่เตรียม อุปกรณ์ขยายพันธุ์	ปลูกดอกไม้และผัก
3	พฤษภาคม	ขยายกล้าสตอร์วเบอร์รี่	ปลูกดอกไม้และผัก
4	มิถุนายน	ขยายกล้าสตอร์วเบอร์รี่	ปลูกดอกไม้และผัก
5	กรกฎาคม	ขยายกล้าสตอร์วเบอร์รี่	ปลูกดอกไม้และผัก
6	สิงหาคม	ดูแลบำรุงกล้าสตอร์วเบอร์รี่ เตรียมดิน ยกร่องเพื่อปลูกสตอร์ว เบอร์รี่	ปลูกผัก
7	กันยายน	เตรียมดิน ยกร่องและแยกกล้าสตอร์ว เบอร์รี่ลงปลูกในแปลงใหม่	ปลูกผัก
8	ตุลาคม	ปลูกสตอร์วเบอร์รี่ในแปลงใหม่	ปลูกผัก
9	พฤศจิกายน	ดูแลสตอร์วเบอร์รี่	ปลูกผัก
10	ธันวาคม	เริ่มเก็บเกี่ยวผลสตอร์วเบอร์รี่	ปลายเดือนธันวาคม ดอกนางพญา เสือโคร่งเริ่มบาน
11	มกราคม	เก็บผลสตอร์วเบอร์รี่	ดอกนางพญาเสือโคร่งบาน
12	กุมภาพันธ์	เก็บผลสตอร์วเบอร์รี่	เริ่มปลูกดอกไม้ ปลูกผัก

จากตารางที่ 5.1 อธิบายได้ว่า การเริ่มเพาะกล้า หรือ ไหลของต้นสตอร์วเบอร์รี่ เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ชาวสวนต้อง เตรียมแปลงปลูก ยกร่องแล้วลงต้นสตอร์วเบอร์รี่ในแปลงปลูก ดูแลรักษาตั้งแต่เดือนมีนาคม เมษายนต้นสตอร์วเบอร์รี่เริ่มแตกหน่อ หรือแตกไหล ชาวสวนก็นำไหล ถิ่นหน่อที่แตกออกจากต้นบรรจุไว้ในถุงเพาะชำ ดูแล บำรุงรักษาให้แตกหน่อ แล้วเพาะชำ ขยายพันธุ์ออกไปเป็นเวลาประมาณ 5-6 เดือน

รูปที่ 5.22 แสดงการแตกหน่อ (ไหล)และการเพาะหน่อของสตรอว์เบอร์รี

จนกระทั่งเดือนกันยายน ก็เตรียมที่ดินแปลงใหม่ในการปลูกสตรอว์เบอร์รีเพื่อเก็บผล ปลายเดือนกันยายน - ตุลาคม ชาวสวนก็นำกล้า (ไหล) ที่แยกไว้จากแปลงเพาะเดิม ลงปลูกในแปลง ใหม่ แล้วดูแลรักษาจนกระทั่ง ไปเดือนพฤศจิกายน สตรอว์เบอร์รีเริ่มผลิตผล ชาวสวนเริ่มเก็บ จำหน่ายได้ตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ของปีต่อไปเป็นเวลาประมาณ 4 เดือน เดือนมีนาคม ก็เลิกเก็บสตรอว์เบอร์รี เตรียมแปลงใหม่ เพาะกล้า เพื่อขยายพันธุ์ปลูกใหม่ต่อไป

ในฤดูการปลูกสตรอว์เบอร์รีเพื่อเก็บผลผลิตจำหน่าย ระหว่างเดือนกันยายนถึงกุมภาพันธ์ ชาวสวนจะลดการปลูกดอกไม้และผัก หันมาปลูกสตรอว์เบอร์รีอย่างเดียว เพราะเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความต้องการของตลาดทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และต่างจังหวัด ดังนั้น ผลไม้ชนิดนี้จึงมีราคาสูงกว่า พืชผัก และดอกไม้

รูปที่ 5.23 แปลงสตรอว์เบอร์รี่ในฤดูกาล

ชาวสวนกลุ่มสตรอว์เบอร์รี่ ได้อธิบายถึงการลงทุนและผลตอบแทนว่า ในเวลา 12 เดือน ลงทุนปลูกสตรอว์เบอร์รี่ 10,000 กล้า ไหล จำแนกต้นทุนไม่คิดค่าแรง และค่าต้นกล้าซึ่งผลิตเอง

ค่าปุ๋ย 10 กระสอบ ๆ ละ 1,000 บาท = 10,000 บาท

ค่ายาบำรุงรักษา = 50,000 บาท

ค่าอุปกรณ์อื่นๆ = 10,000 บาท

ขายได้ประมาณ = 100,000 บาท

ดังนั้นปลูก 10,000 กล้า ได้กำไรประมาณ 30,000 บาท ถ้ามีการใช้ปุ๋ยคอก และลดการใช้สารเคมี อาจได้กำไรประมาณ 40,000 บาทต่อ 10,000 ต้น แต่ชาวสวนบางคนปลูกมากกว่านี้ เช่น ปลูกคนละ 30,000 - 50,000 ต้น ก็อาจได้กำไรมากขึ้นอีก ชาวสวนบางคนอาจได้กำไรถึง 40,000 บาทต่อกล้า 10,000 ต้น (แดง แซ่ย่าง, อุดม สงค์ศิลาวัฒน์ และกลุ่มชาวสวนสตรอว์เบอร์รี่, 2563)

การปลูกดอกดาวเรือง ปลูก 3,000 ต้น ระยะเวลาปลูก 2 เดือน ต้นทุน 2800 - 3,000 บาท ขายได้ 25,000 บาทต่อ 2 เดือน (นุ แซ่หลี, 2563) สำหรับการปลูกดอกเบญจมาศ ระยะเวลาปลูก 3-4 เดือน ลงทุน 4,000 บาท ขายได้ 15,000 - 20,000 บาทในระยะเวลา 4 เดือน (เพ็ญศิริ สงค์ศิลาวัฒน์ และพัชรภรณ์ แซ่ย่าง, 2563) ผู้ขายส่งดอกเบญจมาศ ซื้อมากจากเกษตรกร

50 - 60 บาท ขายส่งกิโลกรัมละ 70 - 80 บาท ขายส่งต่างจังหวัดครั้งละอย่างน้อย 200 กิโลกรัม (ตั้ง แซ่หลี่และหยง แซ่หลี่, 2563)

อย่างไรก็ตาม ในประเภทพืชเศรษฐกิจ เช่น ดอกไม้ ผัก มีตลาดรองรับน้อยกว่าสตรอว์เบอร์รี ดังนั้นชาวบ้านจึงปลูกสตรอว์เบอร์รีซึ่งมีตลาดรองรับทั้งในหมู่บ้าน และต่างจังหวัด ประกอบกับผลไม้ชนิดนี้ผลิตผลในเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ซึ่งเป็นฤดูการท่องเที่ยวประจำปี และบ้านขุนวาง มีอากาศหนาวเย็น ดอกนางพญาเสือโคร่งบานในเดือนธันวาคมถึงมกราคมจึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้ผู้คนมาเที่ยวชม และเป็นช่องทางหนึ่งในการจำหน่ายสตรอว์เบอร์รี

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชมสวนผัก สวนดอกไม้ และสวนสตรอว์เบอร์รี จึงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดการกระจายรายได้ทางตรงต่อชาวบ้าน และการกระจายรายได้ทางอ้อมต่อประชาชนนอกหมู่บ้านและภาคเศรษฐกิจโดยรวม

บ้านห้วยอีค่าง

การท่องเที่ยวบ้านห้วยอีค่างในมิติเศรษฐกิจพอเพียงสังคมชาวนา ประกอบด้วยรูปแบบที่เหมาะสม 5 รูปแบบด้วยกัน ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝายวิถีชีวิตสังคมชาวนา
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสังคมวัฒนธรรม
3. การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาปกากะญอ
4. การท่องเที่ยวโฮมสเตย์วิถีคนดอย
5. 12 เดือนเที่ยวห้วยอีค่างตามวิถีคนดอย

1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝายวิถีชีวิตสังคมชาวนา

ด้วยปัจจัยพื้นฐานของการทำเกษตรกรรมในรูปแบบของเหมืองฝายในพื้นที่ของการดำรงชีวิต ผนวกกับพิธีกรรมความเชื่อที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยภูมิปัญญาของชนเผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง) ในการทำเกษตรกรรมระบบเหมืองฝายกับการท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝาย เพียงแต่มุมมองของเราไม่มองเพียงแค่สิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยว (Tourism Attractions) ที่มีเพียงแค่ธรรมชาติ แต่เราจะนำเสนอถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นบนพื้นฐานของสังคมแห่งการแบ่งปัน การใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรประเภทต่าง ๆ ด้วยภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ได้กลายเป็นความเข้มแข็งอีกด้านหนึ่งที่สำคัญของสังคมชาวปกากะญอ (กะเหรี่ยง) อย่างเข้มแข็งและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านห้วยอีค่างรูปแบบนี้สามารถ

จัดนำเที่ยวได้ตลอดทุกช่วงฤดูกาล ถือเป็นการท่องเที่ยวตามลำเหมืองด้วยการศึกษาวิถีแห่งการเกษตรต้นกำเนิด กระบวนการ ความรู้ของภูมิปัญญาสู่การประยุกต์ใช้ลำเหมืองให้เป็นหัวใจสำคัญของการหล่อเลี้ยงของทุกชีวิตในวิถีแห่งสายน้ำ น้ำจากแหล่งน้ำแม่เตียนที่ผ่านเข้าทางเหมืองฝาย โดยเฉพาะฝายแบบไม้ไผ่แบบดั้งเดิมถือเป็นอัตลักษณ์ด้านภูมิปัญญา สู่เส้นทางความรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชนบนวิถีวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชนบ้านห้วยอีค่าง นับเป็นบันไดขั้นแรกของการนำน้ำเข้ามาใช้ในพื้นที่การเกษตรโดยผ่านมาตามลำเหมืองด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านการเลือกบริเวณหรือสถานที่ ที่ใช้ทำลำเหมืองด้านบน กลาง และด้านล่าง นั้นจำเป็น ต้องอาศัยประสบการณ์ที่สอดคล้องตามหลักทางภูมิศาสตร์ หลักทางวิทยาศาสตร์ และแรงโน้มถ่วงของโลก ที่เป็นกฎตายตัวว่าน้ำจะต้องไหลจากที่สูงลงสู่พื้นที่ที่ต่ำกว่าเสมอ และน้ำต้องเดินทางไปได้ในทุกพื้นที่ใช้สอย และพื้นที่ใช้ทำเกษตรกรรมของหมู่บ้าน ดังนั้น สังคมของคนในท้องถิ่นมีการแบ่งปันการใช้น้ำ และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอย่างเท่าเทียมกันภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ด้วยความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของหมู่บ้านกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวและการเข้ากันได้อย่างกลมกลืน การมีวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งที่สั่งสมกันมาจากบรรพบุรุษและถ่ายทอดมาตามสายโลหิต และความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายด้วยพื้นฐานการทำงานเพื่อให้มีข้าวกินดำรงชีวิตอยู่ได้ จากคำพูดที่ว่า “ข้าวคือชีวิตของคนปกาเกอญอ ข้าวสำคัญกว่าเงินทอง” และเหตุนี้เองนี้ จึงกลายเป็น “การท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรมสังคมชาวนา” สังคมชาวนาในยุคแรกพบได้จากงานของ John F Embree 1950 (อ้างถึงใน วีระ หวังสัจจะโชค, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 : 29) ที่อธิบายสังคมชาวนาเป็นระบบสังคมที่มีโครงสร้างกำกับแบบหลวมๆ (A Loosely Structured Social System) ที่อยู่กันเองในชุมชนผ่านพิธีกรรมและการช่วยเหลือระหว่างกันโดยจะแยกตัว ไม่มีความสนใจการเมืองระดับชาติมากนัก สังคมชาวนายังมีลักษณะเป็นสังคมปิดในหมู่บ้าน แต่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่โดยไม่เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจที่ว่าชาวนาเป็นกลุ่มคนยุคโบราณ (Traditional Society) โดยไม่ได้มีลักษณะของสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ที่เน้นเรื่องประโยชน์ปัจเจกบุคคล หลักเหตุผล และความสนใจทางการเมือง ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง สำหรับพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกได้แก่ “ป๊อพะโตะ” หมายถึง พันธุ์ข้าวเมล็ดใหญ่, “ป๊อโปะโหละ หมายถึง พันธุ์ข้าวเมล็ดกลม เป็นต้น “ป๊อ” เป็นภาษาปกาเกอญอ หมายถึง พันธุ์ข้าว นั่นเอง (องค์ความรู้เรื่องข้าว, 2564) ภูมิปัญญาชาวนาบนพื้นที่สูงของปกาเกอญอ พันธุ์ที่นิยมปลูกกันทั่วไปเป็นพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมที่ผ่านการคัดเลือกโดยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเป็นมรดกสืบทอดกันมา มีความหลากหลายทางชีวภาพ การตัดสินใจในการเลือกใช้พันธุ์แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลและท้องถิ่นขึ้นอยู่กับความต้องการในการรับประทาน ผลผลิต ลักษณะทางกายภาพของเมล็ด สภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศรวมทั้งความเชื่อและพิธีกรรมเป็นต้น พันธุ์

ข้าวที่นิยมปลูก ได้แก่ ป๊อโปะโละ, ป๊อพะทอ, ป๊อกิ, ป๊อพะโดะ, ป๊อแม้ว, ป๊อกิโพ, ป๊อกวา, ป๊อกอ, ป๊อพี, ป๊อมูโปะ, ป๊อเนอมุ, ป๊อซอมี, ป๊อโซ เป็นต้น ความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องข้าวของปกากะญอ ได้แก่ การเลี้ยง ฝืน้ำ ฝืน้ำฝาย ฝืน้ำ เป็นการเล่นเจ้าที่นา พิธีสู่ขวัญควาย พิธีแยกข้าว และประเพณีกินข้าวใหม่ การร่วมกันลดการใช้ยาฆ่าแมลงสู่วิถีการเกษตรกรรมแบบปลอดภัยเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ส่วนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวของท้องถิ่น สามารถทำได้ ดังนี้ การใช้ครกกระเดื่องในการตำข้าวแล้วใช้กระดังฝัดแยกแกลบออกอีกครั้ง หรือใช้วิธีการสีข้าวจากโรงสีแทน การประยุกต์ข้าวไปทำสุราพื้นถิ่น การทำข้าวปุก เป็นต้น ปัจจุบันมีการส่งเสริมการปลูกกาแฟและสร้างผลิตภัณฑ์สินค้าแบรนด์กาแฟของชุมชนเอง ดังนั้นการท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีคุณค่าอย่างยิ่งในการถ่ายทอดทางด้านความรู้ การศึกษาจากพื้นฐานภูมิปัญญา ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม ด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในบริบทพื้นที่ ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีส่วนประกอบทั้งระบบนิเวศ การอนุรักษ์การเกษตรด้วยการทำนา วิถีชีวิต วัฒนธรรม เข้าไปเป็นองค์รวมของความรู้ สำหรับการนำเที่ยวประเภทนี้ จะต้องมีการสำรวจพื้นที่กำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสม การพัฒนาผู้สื่อความหมายท้องถิ่น การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง มีคฤหบดีหรือผู้สื่อความหมายท้องถิ่น เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนพานักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝาย วิถีชีวิตสังคมชาวนาเข้าไปยังในพื้นที่ควรจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบของหมู่บ้าน การปฏิบัติตัวให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การเคารพกติกาของสังคมอย่างเคร่งครัด การเป็นเจ้าบ้านที่ดี รวมถึงการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชนท้องถิ่น การสนใจศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ เพื่อการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสังคมวัฒนธรรม

ประกอบด้วย สังคม วัฒนธรรมชาติพันธุ์และระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและป๊อนุรักษ์ ด้วยชุมชนบ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านดั้งเดิมที่อาศัยในพื้นที่นี้มาอย่างยาวนาน ประกอบกับชนเผ่าปกากะญอ มีความเข้มแข็งในการสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ในการอยู่ร่วมกับแบบเกื้อกูลกับธรรมชาติ การมีวิถีแห่งความเชื่อในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ผ่านทางเรื่องเล่า นิทาน พิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินชีวิต ดังนั้นในปัจจุบันทางผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการและผู้อาวุโสในหมู่บ้านได้ร่วมกันจัดพิธีกรรม การรื้อฟื้นจารีต ประเพณีและภูมิปัญญาของท้องถิ่น อาทิเช่น การรักษาป่าสมุนไพรโดยจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวป่า ผู้หญิง “เกอะเนอมี” ประกอบด้วย สมุนไพรต่างๆ ที่ใช้รักษาโรคและบาดแผลตามภูมิปัญญาการสร้างฝายชะลอน้ำ การใช้เปลือกไม้มาเย็บผ้า เป็นต้น การรักษาป่าต้นน้ำ เส้นทางท่องเที่ยวผืนป่าธรรมชาติ บนพื้นฐานความเชื่อและการอนุรักษ์ การสืบทอดพิธีกรรมให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่การ

รวมกลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงย้อมสีธรรมชาติเพื่อพัฒนาสู่สินค้างานฝีมือและของที่ระลึก สร้างรายได้ให้กับกลุ่มสตรีในชุมชน

3. การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาปกาเกอะญอ

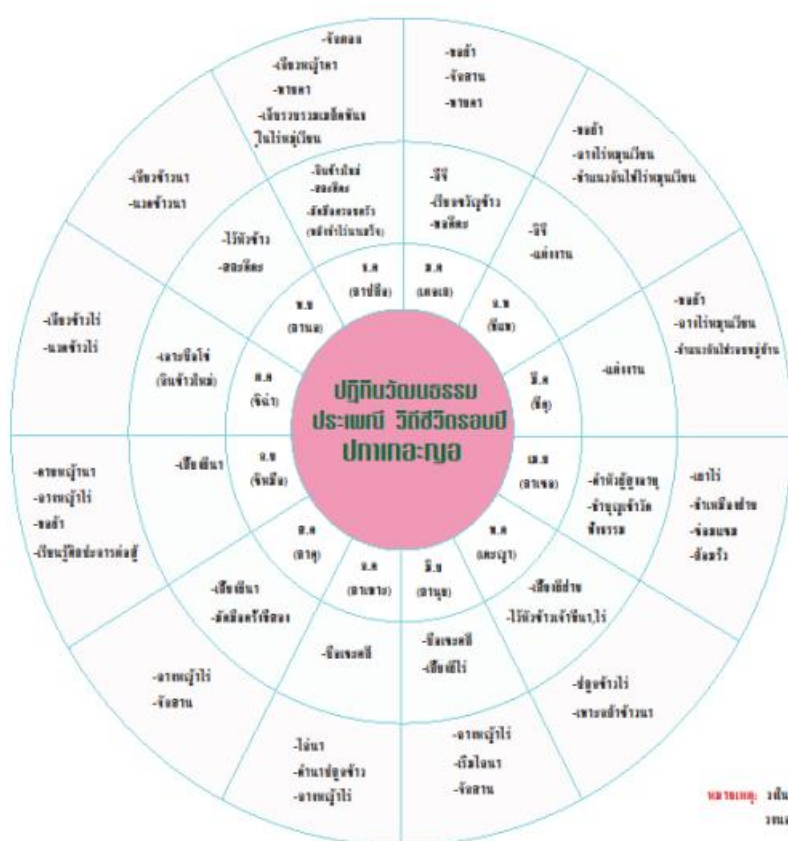
ด้วยวิถีชีวิตของปกาเกอะญอที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังสิ่งที่เราจะพบเห็นได้ในหมู่บ้านห้วยอีค่าง ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ไว้บริเวณรอบบ้านเช่น การเลี้ยงหมูเพื่อไว้ใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆ การเลี้ยงไก่ การปลูกพืชผักสวนครัว ปัจจุบันมีการปลูกต้นกาแฟไว้รอบๆ บ้านการขุดบ่อเลี้ยงปลาเพื่อไว้กินภายในบ้าน ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้คนในหมู่บ้านลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและลดการพึ่งพาจากภายนอก ทำให้เกิดความเข้มแข็งสามารถต่อสู้กับสถานการณ์ โควิด-19 ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวในแนวทางการศึกษาการถอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาปกาเกอะญอ จึงเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวบ้านห้วยอีค่าง

4. การท่องเที่ยวโฮมสเตย์วิถีคนดอย

ถ้ากล่าวถึงบรรยากาศของชุมชนบ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่รอบล้อมด้วยภูเขา อากาศดี ทัศนียภาพท้องทุ่งนาแบบลดหลั่นตามเชิงเขา บรรยากาศป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้ผู้ที่มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวต้องใช้เวลามากพอสมควรในการสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมตามแบบของปกาเกอะญอ ดังนั้นที่พักแบบโฮมสเตย์ตามแบบวิถีคนดอยจะเป็นอีกรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและกำลังได้รับการพัฒนาขึ้นใหม่ในชุมชนด้วยความพร้อมในการนำเสนอรูปแบบวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ส่งผลให้เกิดที่พักขึ้น อันเป็นจุดดึงดูดใจได้อีกทางหนึ่ง ปัจจุบันที่พักโฮมสเตย์ประยุกต์จากบ้านที่อยู่อาศัยและมีจำนวนห้องว่าง แต่กำลังพัฒนาสู่การจัดทำบ้านพักที่รองรับผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้สมบูรณ์แบบมากขึ้น ด้วยลักษณะความเป็นมิตรของคนปกาเกอะญอในชุมชนบ้านห้วยอีค่าง ความรู้ ความเข้าใจในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีเพื่อต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยความจริงใจและการที่ชุมชนบ้านห้วยอีค่างมีการจัดทำเพจเฟซบุ๊ก การสื่อสารออนไลน์กับบุคคลอื่นๆ ทัวไป เพราะในปัจจุบันนี้มีลูกหลานหลายคนในหมู่บ้านที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาแล้วกลับมาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านมาส่งเสริมต่อยอดภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ถือเป็นกำลังสำคัญในการสร้างกิจกรรมใหม่ๆ การต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิม และการสร้างเครือข่ายชุมชนคนปกาเกอะญอเป็นจุดเริ่มต้นอีกด้านที่สัมฤทธิ์ผลของหมู่บ้านนี้

5. 12 เดือนเที่ยวห้วยอีค่างตามวิถีคนดอย

ต้นทุนทางสังคม ชนบทธรรมนิยม จารีตประเพณี ของชุมชนบ้านห้วยอีค่าง ภาษาที่ใช้สำหรับการสื่อสาร ภาษาชนเผ่าปกาเกอะญอ และภาษาไทย การนับถือศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ แบบดั้งเดิม (เคารพจิตวิญญาณบรรพชน) และศาสนาคริสต์ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแต่งกาย ภาษาพูด ภาษาเขียน และประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ แต่งงาน, กินข้าวใหม่, กินข้าวหมา, ขึ้นปีใหม่, ดำหัวผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้นปฏิทินวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตรอบปีของคนปกาเกอะญอ สามารถนำเสนอเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว 12 เดือน เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ (Education Tourism), การนันทนาการ (Entertainment Tourism), การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงชนบท (Rural Tourism) นำเสนอเป็นการท่องเที่ยวในแต่ละเดือนได้ดังนี้

รูปที่ 5.24 ปฏิทินวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตรอบปี ปกาเกอะญอ

ที่มา: แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ.2563

บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่1 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

- เดือนมกราคม พิธีเวียนขวัญข้าว งานหัตถกรรมจักสานและงานทอผ้าในวิถี ปกาเกอญอ
- เดือนกุมภาพันธ์ พิธีแต่งงาน ถางไร่หมุนเวียนและการทำแนวกันไฟ งานทอผ้าในวิถี ปกาเกอญอ
- เดือนมีนาคม พิธีแต่งงาน ถางไร่หมุนเวียน การทำแนวกันไฟหมู่บ้าน งานทอผ้าในวิถี ปกาเกอญอ
- เดือนเมษายน พิธีดำหัวผู้สูงอายุ ทำบุญเข้าวัดฟังธรรม ซ่อมแซมและจัดทำเหมืองฝาย
- เดือนพฤษภาคม พิธีเลี้ยงผีฝาย ไหว้เจ้าที่นา ทำการปลูกข้าวไร่และเพาะกล้าข้าวนา
- เดือนมิถุนายน ถางหญ้าไร่แล้วเริ่มไถนา งานหัตถกรรมจักสาน
- เดือนกรกฎาคม เริ่มไถนา ดำนาปลูกข้าวและถางหญ้าไร่
- เดือนสิงหาคม พิธีเลี้ยงผีนา พิธีมัดมือครั้งที่สอง ถางหญ้าไร่และงานหัตถกรรมจักสาน
- เดือนกันยายน พิธีเลี้ยงผีนา ถางหญ้านา ถางหญ้าไร่ เรียนรู้ศิลปะการต่อสู้และงานทอผ้าในวิถี ปกาเกอญอ
- เดือนตุลาคม เกี่ยวข้าวไร่ นวดข้าวไร่ และประเพณีกินข้าวใหม่
- เดือนพฤศจิกายน เกี่ยวข้าวนา นวดข้าวนาและพิธีไหว้หัวข้าว
- เดือนธันวาคม พิธีกินข้าวใหม่ มัดมือครอบครว้ เก็บรวบรวมเมล็ดพันธุ์ในไร่หมุนเวียน

จากที่กล่าวมาทำให้เราสามารถประยุกต์จากปฏิทินวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตรอบปีของชุมชนปกาเกอญอ บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว 12 เดือน เพื่อเป็นการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ (Education Tourism), การท่องเที่ยวบันเทิงนันทนาการ (Entertainment Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงชนบท (Rural Tourism) เป็นจุดแข็งเพราะสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดปีบนพื้นฐานของความหลากหลายวิถีวัฒนธรรมชุมชนปกาเกอญอบ้านห้วยอีค่างแห่งนี้

บ้านห้วยตอง

การท่องเที่ยวบ้านห้วยตองในมิติเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยรูปแบบที่เหมาะสม 4 รูปแบบด้วยกัน ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากสภาพพื้นที่ของบ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นที่ราบสูง พื้นที่สูงต่ำสลับมีแหล่งน้ำในพื้นที่ และเป็นป่าค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ จึงเหมาะกับการจัดกิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ โดยการให้ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า และพืชพรรณธรรมชาติเป็นผู้สื่อความหมายทางด้านการท่องเที่ยวในการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปยังเส้นทางที่ทางหมู่บ้านได้จัดไว้ นอกจากนี้ควรมีการทำเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใน 2 ลักษณะ คือ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้เส้นทางภายในหมู่บ้าน และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกับหมู่บ้านอื่น

2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (โครงการหลวง)

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ของบ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นยังเป็นที่ตั้งของ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงได้มีการส่งเสริมการปลูกพืชผัก ผักอินทรีย์ ไม้ผล ไม้ดอก ภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย และวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่น เพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนบนพื้นที่สูง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ และประชาชนทั่วไป ซึ่งจุดเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงมีทั้งจุดเรียนรู้ที่อยู่ภายในศูนย์ฯ และจุดเรียนรู้ชุมชนที่เป็นเครือข่ายของศูนย์ฯ ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงมีแนวคิดฯ ทางชุมชนควรจะมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีเส้นทางภายในหมู่บ้าน เริ่มจากการนำนักท่องเที่ยวเข้าเรียนรู้ภายในศูนย์ฯ จากนั้นจึงนำนักท่องเที่ยวไปยังอ่างเก็บน้ำห้วยตองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากนั้นนำนักท่องเที่ยวเข้าไปเรียนรู้ในพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน โดยเฉพาะในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคมนักท่องเที่ยวจะได้ชมการทำนาขั้นบันได และมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองการทำนาขั้นบันไดด้วย

3. การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (พิธีทางศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก)

ประชาชนในบ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก และมีวัดนักบุญเปาโลห้วยตองเป็นศาสนสถานสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยในแต่ละปีจะมีประเพณีใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา ได้แก่ งานคริสต์มาส และประเพณีตานข้าวใหม่ โดยเฉพาะประเพณีตามข้าวใหม่ของบ้านห้วยตองนี้จะจัดอย่างยิ่งใหญ่ ชาวบ้านจะใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ และมีการเดินขบวนแห่ข้าวใหม่ไปยังวัดนักบุญเปาโลห้วยตองเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา ทางผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะจัดให้เป็นกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมปีละครั้ง เนื่องจากเป็นประเพณีที่หาชมได้ยาก

4. การท่องเที่ยวโฮมสเตย์

เนื่องจากบ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นทางผ่านไปยังบ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 บ้านห้วยข้าวสาลี-โป่งสมิต หมู่ที่ 8 และตำบลแม่แอ อำเภอมะแจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จึงมักที่จะเป็นจุดแวะพักของนักเดินทาง รวมทั้งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงจึงทำให้ชาวบ้านเดินทางเข้ามาเพื่อส่งผลผลิตให้แก่ทางศูนย์ฯ จากลักษณะสภาพพื้นที่ดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าทางหมู่บ้านควรจะมีการจัดทำโฮมสเตย์เพื่อรองรับทั้งนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางมายังหมู่บ้าน โดยเฉพาะหากในหมู่บ้านมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยจะยังสามารถยืดระยะเวลาการพำนักภายในหมู่บ้านออกไปอีกได้ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

2. แนวทางการตลาดในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชานา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จัดแบ่งแนวทางการตลาดในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชานา ออกได้เป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ความเข้าใจการตลาดและความต้องการของลูกค้า
2. บทบาทของการตลาด
3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ ของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชานาลุ่มน้ำวางตอนบน
4. กลยุทธ์การแข่งขันทางการตลาดของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชานาลุ่มน้ำวางตอนบน
5. การตลาดยุคใหม่

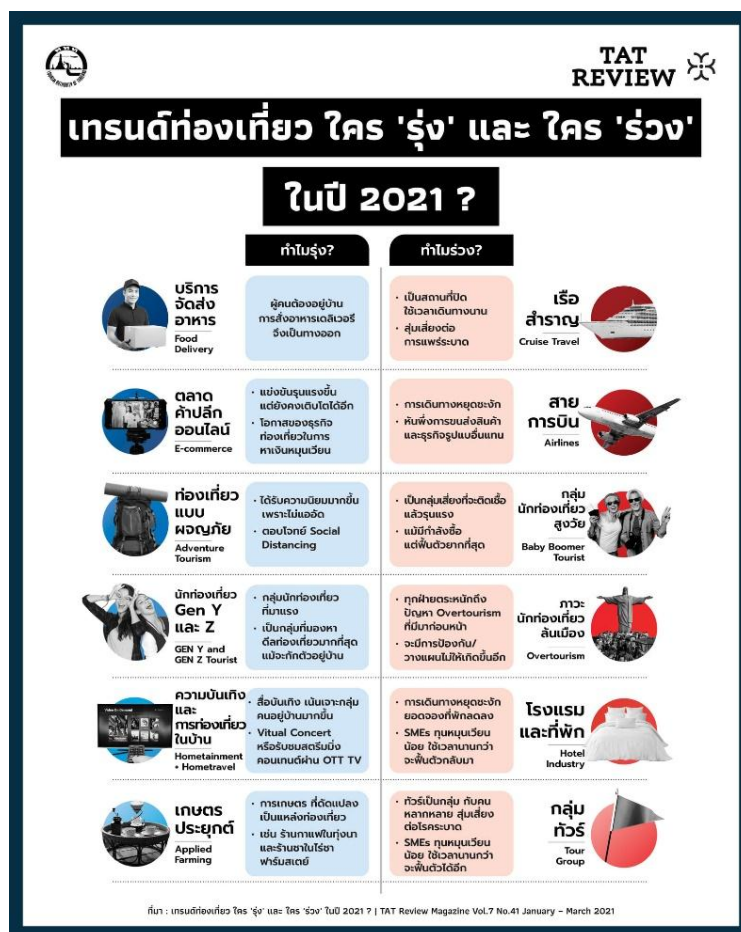
1. ความเข้าใจการตลาดและความต้องการของลูกค้า

ถ้าจะกล่าวถึงคำจำกัดความของการตลาดเพื่อความเข้าใจและครอบคลุมความหมายมากที่สุด ดังนั้นควรศึกษาจากนักการตลาดที่ให้คำจำกัดความของ “ความหมายการตลาด” ไว้ดังนี้ ความหมายของการตลาด (อ้างถึงใน ศุภชาติ เอี่ยมรัตนกุล, 2557 : 4-5) Philip Kotler ให้ความหมายว่า เป็นกิจกรรมของมนุษย์ดำเนินไปเพื่อให้มีการตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการ โดยอาศัยกระบวนการแลกเปลี่ยน, William Stanton ให้ความหมายว่า เป็นระบบของปฏิกิริยาภิกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การกำหนดราคาการส่งเสริมการตลาดและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งปัจจุบันและผู้บริโภคที่คาดหวังในอนาคต, คณะกรรมการสมาคมการตลาดแห่งสหรัฐอเมริกา ให้ความหมายว่า เป็นการปฏิบัติทางธุรกิจที่เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ในการให้สินค้าและบริการผ่านจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ทำให้สามารถพิจารณาถึงประเด็นสำคัญของความหมายด้านการตลาดประกอบด้วย 4 ปัจจัย สำคัญ

ได้แก่ 1. กิจกรรม เป็นการทำให้สินค้าและบริการไปถึงยังผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของส่วนประสมทางการตลาดและการวิจัยทางการตลาด 2. การตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภค ด้วยการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในตลาดที่มีอยู่ก่อนแล้วอยู่ตลอดเวลา 3. ลูกค้าคือผู้บริโภคคนสุดท้าย การดำเนินธุรกิจจะต้องมุ่งเป้าไปที่ผู้บริโภคคนสุดท้ายเสมอ และใช้กิจกรรมทางการตลาดไปรองรับผู้บริโภคเหล่านั้น ทั้งกลุ่มลูกค้าปัจจุบันและที่คาดหวังว่าจะเป็นกลุ่มผู้บริโภคในอนาคต 4. การบริการเคลื่อนย้ายสินค้าเพื่อส่งเสริมให้เกิดการขาย การแลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างผู้ซื้อหรือลูกค้ากับผู้ขายหรือผู้ผลิตจนถึงพ่อค้าคนกลาง การตลาด (นันทสารี สุขโต, 2558 : 2) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับลูกค้ามากกว่าหน้าที่อื่น เป็นการจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าที่ทำให้เกิดกำไร โดยมีเป้าหมายสองประการคือ การดึงดูดลูกค้าใหม่ด้วยการให้คำมั่นว่าจะนำเสนอคุณค่าที่ดีกว่า รวมทั้งรักษาและเสริมสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าปัจจุบัน การท่องเที่ยวและการตลาด (สมชาย ชมภู่น้อย, 2560 : 24-26) การตลาดด้านการท่องเที่ยว นั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในธุรกิจและสามารถจูงใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในสถานที่เป้าหมาย ด้วยหลักการตลาดเบื้องต้นบนพื้นฐานของหลักการตลาด 4 P ประกอบด้วย P1 : PRODUCT (สินค้า) สินค้าทางการท่องเที่ยว นั้นแตกต่างจากสินค้าในกลุ่มธุรกิจอื่นโดยสิ้นเชิง เพราะสินค้าจากการท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Product) ด้วยก่อนการตัดสินใจซื้อจึงมีแตกต่างจากสินค้าประเภทอื่นๆ ที่สามารถจับต้องได้ (Tangible Product) สามารถทดลองใช้ได้หรือสัมผัสก่อนการตัดสินใจซื้อ การซื้อสินค้าและบริการของลูกค้าขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นและความต้องการของลูกค้าโดยตรง ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวหมายถึงการซื้อความคาดหวัง (Expectation) และความคาดหวังดังกล่าวเป็นความยากที่จะรับทราบถึงความต้องการแท้จริงของผู้ซื้อสินค้าได้เนื่องจากผู้ขายไม่ทราบถึงความคาดหวังที่แท้จริงของลูกค้า อันเกิดจากประสบการณ์ของลูกค้าที่แตกต่างกับความคาดหวังเช่นนี้อาจจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ และในฐานะผู้ให้บริการมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตัวเองให้สูงขึ้นเช่นกัน หากผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการไม่มีการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวที่ตนเองประกอบอยู่ก็ไม่อาจบรรลุถึงเป้าหมายได้ P2 : PRICE (ราคา) การกำหนดราคาสินค้าของการท่องเที่ยวนั้นค่อนข้างลำบาก เนื่องจากปัจจัยและตัวแปรด้านความต้องการของตลาด (Demand) และจำนวนของสินค้าที่มีอยู่ในตลาด (Supply) อีกทั้งยังมีปัจจัยอื่นที่เป็นตัวกำหนดราคา ดังนี้ 1. ฤดูกาล (Seasonal) ตามปกติราคาสินค้าจะขึ้นอยู่กับฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งในสินค้าชนิดเดียวกันอาจมีราคาที่แตกต่างกันมากกว่าเท่าตัวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว 2. มาตรฐานการบริการ (Service Standard) ที่แตกต่างจะเป็นตัวกำหนดราคาสินค้า ซึ่งผู้ซื้อสินค้าจะต้องยอมรับในมาตรฐานดังกล่าว 3. ทิศทางและแนวโน้มความนิยม (Trend) จะเป็นตัวกำหนดราคาของสินค้าทางการท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งทิศทางและแนวโน้มความนิยมอาจแบ่งได้หลายลักษณะดังต่อไปนี้ ลักษณะปกติตามวงจร (Lifecycle) จะขึ้นลงตามความนิยมภายในช่วงเวลาลักษณะขึ้นลงแบบสลับ

(Parabola) ในช่วงเวลาอันสั้นและจะสลับสับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง ลักษณะขึ้นแบบถาวร (Stable) จะขึ้นและรักษาระดับความนิยมอยู่โดยตลอด ลักษณะขึ้นและลงอย่างรวดเร็ว (Fashion) เป็นลักษณะขึ้นและลงอย่างรวดเร็ว 4. ลักษณะของตัวสินค้าของการท่องเที่ยวเองซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงหรือลดน้อยลงได้และเป็นการกำหนดราคาได้ P3 : PLACE (ช่องทางการจำหน่าย) การท่องเที่ยวและสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนี้สามารถเปลี่ยนแปลงและเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายได้โดยไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ซึ่งจะถูกกำหนดโดยภาวะตลาดและผู้ประกอบการอย่างไรก็ตามช่องทางการจัดจำหน่ายนั้นสามารถแบ่งได้ดังนี้ 1. จัดจำหน่ายโดยตรงให้กับลูกค้า (Direct Sale) หรือ (B TO C-Business To Customer) ช่องทางดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่องทางที่เหมาะสมกับธุรกิจขนาดเล็กหรือกับแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการนิยมแบบถาวร ผู้ให้บริการหรือสินค้าสามารถจัดจำหน่ายโดยตรงให้กับลูกค้าโดยอาจใช้เครื่องมือบางอย่างเช่น Internet, Website, Facebook, Instagram, Line หรือ การโฆษณาโดยตรง สำหรับการจัดจำหน่ายในลักษณะนี้มี จุดเด่น กล่าวคือ สินค้าสามารถขายได้ราคาโดยที่มิต้องเสียค่านายหน้า และผู้ขายหรือผู้ให้บริการสามารถควบคุมระบบการขายได้โดยตรง อย่างไรก็ตามช่องทางการจัดจำหน่ายในลักษณะนี้มีจุดด้อยและข้อจำกัด กล่าวคือ สินค้า หรือบริการจะไม่สามารถขายได้ตลอดได้อย่างทั่วถึงและอาจจะผูกติดกับกลุ่มลูกค้ากลุ่มหนึ่งมากเกินไป 2. การจัดจำหน่ายโดยผ่านตัวกลาง หรือ (B To B – Business To Business) การจัดจำหน่ายลักษณะนี้เป็นการจัดจำหน่ายโดยผ่านตัวแทนทั้งในรูปแบบของการค้าปลีก (Retail) และการค้าส่ง (Wholesales) P4 : PROMOTION (การส่งเสริมการตลาด) การจัดการส่งเสริมการขายถือเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการจัดการตลาดสินค้าทางด้านการท่องเที่ยว นอกจากกลยุทธ์ทางด้านราคาหรืออื่น ๆ การจัดการส่งเสริมการขายสินค้าทางด้านการท่องเที่ยวนี้สามารถจัดทำได้หลายลักษณะดังนี้ 1. การจัดส่งเสริมการขายแบบเน้นในตัวสินค้าเอง (Product Promotion) เป็นการส่งเสริมการขายโดยตรงสร้างความคุ้นเคยในตัวสินค้า (Product Awareness) อาจใช้กลยุทธ์หลายวิธี เช่น การโฆษณา การลดราคา การจับรางวัล หรือข้อเสนอราคาพิเศษ 2. การส่งเสริมการขายแบบร่วมกับสินค้าอื่น (Joint Promotion) เป็นการส่งเสริมการขายร่วมกับสินค้าอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวหรือไม่ก็ได้เป็นการสร้างคุณค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับตัวสินค้าโดยมิได้เน้นกลยุทธ์ทางด้านราคาเป็นหลัก การจัดการลักษณะดังกล่าวจะมีผลต่อการกระตุ้นตลาด หากสินค้าหรือบริการได้รับการยอมรับในตลาดอยู่แล้วหรือเป็นสินค้าที่ตลาดมีความต้องการสูง อย่างไรก็ตามข้อเสียของการจัดส่งเสริมการขายในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นหากไม่สามารถให้บริการตามความต้องการได้ 3. การจัดส่งเสริมการขายแบบเน้นที่เครื่องหมายการค้า (Brand Awareness) เป็นการจัดที่ไม่เน้นการขายหรือกลยุทธ์การตลาดอื่นใด ส่วนใหญ่จะใช้การโฆษณา การบริการ หรือกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ เพื่อสร้างภาพ (Reputation) และเน้นให้เครื่องหมายการค้า ออกสู่มวลชนเป็นส่วนใหญ่ เทรนด์ท่องเที่ยว ใคร ‘รุ่ง’ ใคร ‘ร่วง’ ในปี 2021 วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-

19) TAT Review จุลสารวิชาการ การท่องเที่ยว รายสามเดือน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2021) ถือเป็นหมุดใหญ่หมุดหนึ่งที่จะโดดเด่นอยู่บนทิวทัศน์ประวัติศาสตร์โลก เพราะไวรัสนี้ทำให้ผู้คนต้องปรับตัวเข้าสู่การดำรงชีวิตในวิถีใหม่ (New Normal) ทั้งงดและถูกจำกัดการเดินทางต้องกักตัวอยู่บ้านใส่หน้ากากอนามัยเกือบตลอดเวลาว่างมือเป็นกิจวัตร และการรักษาระยะห่างระหว่างกัน (Social Distancing) เมื่อเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่รวดเร็ว ฉับพลัน และยิ่งใหญ่ กระแสคลื่นแห่งความเปลี่ยนแปลงก็ก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว และโหมเข้ากระแทกทั้งไลฟ์สไตล์ของผู้คน ไปจนถึงธุรกิจและอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิกฤตการระบาดของ COVID-19 เป็นต้นเหตุนี้ หนุนนำเทรนด์ เทรนด์รุ่งที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนได้แก่ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) การแคมป์ปิ้งตามสถานที่ธรรมชาติ ไปจนถึงอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ได้รับความนิยมมากขึ้น เพราะตอบโจทย์การรักษาระยะห่างทางสังคม แถมยังได้สูดอากาศบริสุทธิ์ท่ามกลางธรรมชาติอีกด้วย นักท่องเที่ยวเจน Y และ Z (GEN Y and GEN Z Tourists) กลุ่มคนเจนเนอเรชั่นทั้ง Y และ Z จะกลายเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาแรง โดยข้อมูลจาก Deloitte Insights ระบุว่าในช่วงปี 2563 ที่ผ่านมา กลุ่มอายุ 18 - 34 ปี เป็นกลุ่มที่มองหาซื้อดีลหรือข้อตกลงท่องเที่ยวผ่านช่องทางออนไลน์มากที่สุด เกษตรประยุกต์ (Applied Farming) กระแสที่มาควบคู่กับความยั่งยืน ก็คือการเกษตร ที่ประยุกต์ดัดแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นมากกว่าการเกษตรแบบดั้งเดิม เช่น ร้านกาแฟในทุ่งนา บุกเฟตไร่ผลไม้ ร้านชาพรีเมียมใน ไร่ชา และฟาร์มสเตย์ เป็นต้น

รูปที่ 5.25 เทรนด์ท่องเที่ยว ใคร 'รุ่ง' ใคร 'ร่วง' ในปี 2021

ที่มา : <https://www.TATreviewMagazine.com>

การตลาดสินค้าและบริการชุมชน หมายถึง การนำเอาทรัพยากร จุดเด่นและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในด้าน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี บนพื้นฐานความเข้าใจต้นทุนของชุมชนผ่านกระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เตรียมความพร้อมเพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Products) ตอบสนองต่อแนวโน้มความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยว โดยใช้หลักการตลาด 4 Ps เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนสินค้าหรือรูปแบบกิจกรรมและการบริการการท่องเที่ยวนำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ สู่เป้าหมายทุกกลุ่มการตลาด (Market Segment) ได้อย่างเหมาะสม

2. บทบาทของการตลาด

บทบาทของการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชนการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มน้ำแม่วางตอนบน เพื่อการแสวงหาตลาดนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม การสร้างศักยภาพและความสามารถในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยไม่กระทบต่ออัตลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนรวมทั้งไม่มีผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการนำเที่ยวให้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่เหมาะสมเป็นการช่วยเพิ่มมูลค่าในรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว บทบาทของการตลาด (ศุภชาติ เอี่ยมรัตนกุล, 2557 : 15-21) การตลาดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของมนุษย์นับตั้งแต่เกิดและดำรงชีวิตอยู่เพียงเพราะเหตุผลเรื่องความต้องการเป็นสำคัญ ความต้องการส่งผลให้เกิดความอยากได้ในสิ่งของ สินค้าและบริการเพื่อการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขาย เมื่อการแลกเปลี่ยนการซื้อขายกลายเป็นสังคม การตลาดจึงเข้าไปมีบทบาทอยู่ด้วยเสมอ แต่การตลาดนั้นจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมหรือความต้องการของมนุษย์ การตลาดจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหว (Dynamic) อยู่ตลอดเวลาตามความต้องการของมนุษย์หรืออาจสรุปได้ว่าการตลาดมีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต เจ้าของ ผู้ขายหรือแหล่งเสนอขาย (Supply) กับผู้ซื้อ ผู้ใช้บริการหรือความต้องการ (Demand) ดังนั้นหน้าที่การตลาด (Marketing Function) จะทำหน้าที่ให้สินค้าหรือบริการ มีการเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคคนสุดท้าย ด้วยการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน้าที่การวิเคราะห์ตลาดเพื่อประเมินลักษณะความต้องการและขั้นตอนการบริโภค, หน้าที่ในการแลกเปลี่ยนศึกษารายละเอียดของการซื้อและการขาย, หน้าที่ในการอำนวยความสะดวกเพื่อทำการจัดมาตรฐานสินค้า ข้อมูลข่าวสาร การเงินและการเสี่ยงภัย, หน้าที่เกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด การจัดการ 4 Ps, หน้าที่ในการวิจัยการตลาดเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและที่เกี่ยวข้องกับตลาด, หน้าที่ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการติดต่อสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร และหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง ดังนั้นจากสถานการณ์ปัจจุบันที่รูปแบบการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปด้วยสถานการณ์โควิด-19 ทำให้เกิดรูปแบบที่เรียกว่า “ปกติวิถีใหม่ (New Normal)” ความเจริญก้าวหน้าด้านนวัตกรรมของข้อมูลข่าวสารและการเดินทางท่องเที่ยวเป็นต้น ทำให้ชุมชนชุมชนการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มน้ำแม่วางตอนบน เริ่มปรับตัวด้วยวิถีแบบร่วมสมัยดังที่จะเห็นได้จากบุคลากรรุ่นใหม่ในชุมชนที่ได้รับการศึกษาสำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ จากสถาบันอุดมศึกษาทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ หลายคนประสบปัญหาจากการประกอบอาชีพในเมืองประสบกับวิกฤตการณ์จ้างงาน จึงหันกลับมาดำรงชีพสานต่อจากบรรพบุรุษด้วยวิชาการความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ ที่ได้ร่ำเรียนมา รวมทั้งหลายคนตั้งใจกลับมาดำรงชีพที่บ้านเกิด รวมทั้งเกิดแนวทางอาชีพใหม่ๆ เกิดการสานต่อและต่อยอดภูมิปัญญาได้ผลิตภัณฑ์แบบใหม่ๆ ดังนั้นการสร้างบทบาททางการตลาดของชุมชนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงจึงอยู่ในช่วงเวลาอันเหมาะสม เพียงแต่บุคลากร

ของชุมชนที่มาทำการตลาดต้องอยู่ในความร่วมมือ สามัคคีกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันโดยแต่ละหมู่บ้าน จัดตั้งเป็นกลุ่มงานหรือวิสาหกิจชุมชน การทำการตลาดของแต่ละหมู่บ้านเป็นภาพรวมจะทำให้การสื่อสารทำได้ง่ายขึ้น มีความชัดเจน สามารถสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในบทบาทของการตลาดได้ง่าย และเร็วมากขึ้น

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ ของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน

3.1 บ้านโป่งสมิต มีรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยชุมชนที่สามารถรองรับผู้เดินทาง นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโป่งสมิต แบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรม เป็นการทำการเกษตรจากจุดเริ่มต้นเพื่อยังชีพผสม ผสาน กับความเชื่อของคนปกากะญอ ในการเลือกทำเลพื้นที่ทำกิน ความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษในการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมและเกื้อกูลกับระบบนิเวศ ทำให้ความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ กลายเป็นการสืบสานอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างลงตัว ด้วยการทำการเกษตรเพื่อการยังชีพเช่นการปลูกข้าวนา ข้าวไร่ จนมาถึงการปลูกผักสลัด การปลูกไม้ดอกพื้ค็อก การปลูกเสาวรส การเลี้ยงวัว การเลี้ยงควาย การเลี้ยงหมู เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรม ได้เห็นถึงวิธีการอยู่ร่วมกับระหว่างคนปกากะญอกับระบบนิเวศบนภูเขา บนพื้นฐานของความเชื่อที่สอดคล้องกับการดูแล การป้องกันรักษา การใช้อย่างมีคุณค่า ซึ่งสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและยังคงสามารถเห็นความเป็นธรรมชาติ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยการมีผู้สื่อความหมาย ท่องถิ่นที่จะคอยถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์และความสนุกสนาน จะเดินทางไปแบบวันเดียว (One Day Trip) หรือถ้าต้องการเยี่ยมชมและสัมผัสวิถีการเกษตรแบบปกากะญอก็ต้องมีเวลาอย่างน้อยโปรแกรม 2 วัน 1 คืน หรือ โปรแกรม 3 วัน 2 คืน จะได้สัมผัสบรรยากาศ วิถีแบบปกากะญอที่พักแบบโฮมสย์ อาหารแบบท้องถิ่นและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรมบ้านโป่งสมิต

2. การท่องเที่ยวสวนสมุนไพร ด้วยระบบนิเวศป่าบริเวณพื้นที่บ้านโป่งสมิตที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า ผนวกกับความรู้ของวิถีชีวิตคนปกากะญอที่ต้องอาศัยอยู่กับป่า จึงมีความรู้ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในเรื่องของสมุนไพร สมุนไพรในเขตพื้นที่หมู่บ้านจัดทำเป็นสวนสมุนไพรและป่าสมุนไพรต่างๆ ที่ใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ จึงเป็นอีกหนึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านสวนสมุนไพร ที่เป็นจุดหมายแห่งการเรียนรู้ การถ่ายทอด และการอนุรักษ์วัตถุดิบที่เรามีอยู่ตามธรรมชาติให้คงอยู่สืบไป

3. การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ สวนผักและนาข้าวในหุบเขา เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมเฉพาะด้วยแนวโน้มการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวปัจจุบันให้ความสนใจกับการถ่ายภาพในรูปแบบต่างๆ การนำเสนอภาพผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) ด้วยบรรยากาศพื้นที่แปลงเกษตร สวนผัก สวนดอกไม้ และท้องนา ที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมหุบเขาลดหล่น โอบล้อมด้วยเทือกเขา อากาศดีเย็นสบายตลอดทั้งปี นับเป็นทัศนียภาพที่สวยงามตลอดปีเหมาะกับกิจกรรมท่องเที่ยวสวนดอกไม้ สวนผักและนาข้าวในหุบเขา ณ บ้านโป่งสมิต

4. การท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมการวิ่งเทรล (Trail Running) บ้านโป่งสมิตตั้งอยู่ในหุบเขาล้อมรอบด้วยภูเขาอากาศดีมากตลอดปี มีธรรมชาติป่า น้ำตก ลำธาร โดยเฉพาะในช่วงฤดูการเกษตรและฤดูกาลตามปกติ รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมความเชื่อของคนปกากะญอ ทำให้บรรยากาศเหมาะกับการออกกำลังกายด้วยกิจกรรมการวิ่งเทรล เพราะการวิ่งเทรลเกิดจากการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์และไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม แต่จะสามารถสร้างแรงดึงดูดให้บ้านโป่งสมิตเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป รวมถึงนักกีฬาวิ่งเทรล ทีมงาน ผู้ติดตามและผู้ชม จะได้เห็นทัศนียภาพความสวยงามของพื้นที่บ้านโป่งสมิตในบรรยากาศธรรมชาติ แปลงเกษตรกรรมทุ่งนาข้าวและวิถีชีวิตคนปกากะญอด้วย นับเป็นประสบการณ์ที่ดีของผู้มาเยือน

3.2 บ้านขุนวาง มีรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยชุมชนที่สามารถรองรับผู้เดินทาง นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านขุนวาง แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ (Flower Garden Tour) แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 สวนไม้ดอก อาทิเช่น ดาวเรือง, เบญจมาศ และดอกไม้ชนิดอื่นๆ กลุ่มที่ 2 ชมดอกและต้นพญาเสือโคร่ง หรือซากุระเมืองไทย ณ ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ในช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ เราจะได้ชมดอกพญาเสือโคร่งบานสะพรั่งเป็นสีชมพูสวยงามภายในศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) การชมดอกพญาเสือโคร่งขุนวาง ที่ขึ้นเรียงรายเป็นทิวทัศน์ทอดยาวกลายเป็นซุ้มพญาเสือโคร่งที่สวยงามตลอดริมถนนจนกลายเป็นบรรยากาศอุโมงค์พญาเสือโคร่งที่สวยงาม และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต้องไปเก็บภาพถ่ายและบรรยากาศที่สวยงามนี้กัน รวมทั้งที่นี่ยังมีเปิดให้ชมแปลงพืชผัก ไม้ผล เมืองหนาวต่าง ๆ แปลงกาแฟ แปลงทดสอบพันธุ์แมคคาเดเมีย เป็นต้น ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่(ขุนวาง) จากจุดเริ่มที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินมาที่บ้านขุนวางในปี พ.ศ. 2523 พระองค์ทอดพระเนตรเห็นการปลูกฝิ่นในพื้นที่จำนวนมาก ส่งผลถึงการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าของชาวบ้านพระองค์ทรงมีพระราชดำรัสให้หน่วยงานกองพืชสวนกรมวิชาการเกษตร เข้ามาดำเนินการปรับปรุงพื้นที่นี้ให้เป็นสถานที่ทดลองขยายพันธุ์ ทำการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกพืชเมืองหนาวบนที่ราบสูงให้แก่เกษตรกรทดแทนการปลูกฝิ่น

ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) จัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2525 ในปัจจุบันเป็นแหล่งเพาะปลูกและวิจัย พืชพรรณและผลไม้เมืองหนาวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของไทย ได้แก่ องุ่นไร้เมล็ด กีวีฟรุต พืชพลับ เคพกูสเบอร์รี่และสตรอว์เบอร์รี่ รวมทั้งมีโรงเรือนปลูกดอกเบญจมาศ ลิเซียทัส คาเนชั่น ลิลลี่ และยูโดมิส ไว้ให้เที่ยวชมและถ่ายภาพสวยงามอีกด้วย

2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) ณ ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ประกอบด้วยการท่องเที่ยวชมแปลงสาธิตการปลูกไม้ผลเมืองหนาว อาทิเช่น องุ่นไร้เมล็ด โรงเรือนวนิลาเป็นต้น การชมแปลงสาธิตการปลูกผัก อาทิเช่น บล็อกโคลี่ บล็อกโคลี่ ถั่วลันเตาหวาน เป็นต้น การชมโรงเรือนปลูกเห็ดเมืองหนาว อาทิเช่น เห็ดแชมปิยอง เห็ดพุดตาเบลโล เป็นต้น การชมแปลงสาธิตการปลูกดอกเบญจมาศหลากสี การปลูกกล้วยไม้ซิมบิเดียม รวมถึงการสาธิตการเลี้ยงสัตว์ อาทิเช่น ไก่ดำ กระต่ายพันธุ์เนื้อ เป็นต้น ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจจะได้รับความรู้ ความสนุกสนาน และความเพลิดเพลินในพื้นที่ของศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) แห่งนี้และสามารถเดินทางมาเยี่ยมชมได้ตลอดทั้งปี

3.3 บ้านห้วยอีค่าง มีรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยชุมชนที่สามารถรองรับผู้เดินทาง นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยอีค่าง แบ่งออกได้เป็น 5 รูปแบบดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝายวิถีชีวิตสังคมชาวนา

จากจุดเริ่มต้นของการทำเกษตรกรรมในรูปแบบของเหมืองฝายในพื้นที่บ้านห้วยอีค่างเพื่อการดำรงชีวิต ผสมผสานกับพิธีกรรมความเชื่อที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยภูมิปัญญาของชนเผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง) ในการทำเกษตรกรรมระบบเหมืองฝายกับการท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝาย เพียงแต่มุมมองของเราไม่มองเพียงแค่สิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยว (Tourism Attractions) ที่มีเพียงแค่ธรรมชาติ แต่เราจะนำเสนอถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นบนพื้นฐานของสังคมแห่งการแบ่งปันการใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรประเภทต่าง ๆ ด้วยภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ได้กลายเป็นความเข้มแข็งอีกด้านหนึ่งที่สำคัญของสังคมชาวปกากะญอ (กะเหรี่ยง) อย่างเข้มแข็งและสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านห้วยอีค่างรูปแบบนี้สามารถจัดนำเที่ยวได้ตลอดทุกช่วงฤดูกาล ถือเป็นการท่องเที่ยวตามลำเหมืองด้วยการศึกษาวิถีแห่งการเกษตรต้นกำเนิด กระบวนการ ความรู้ของภูมิปัญญาสู่การประยุกต์ใช้ลำเหมืองให้เป็นหัวใจสำคัญของการหล่อเลี้ยงของทุกชีวิตในวิถีแห่งสายน้ำ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสังคมวัฒนธรรม

ด้วยชุมชนบ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านดั้งเดิมที่อาศัยในพื้นที่นี้มาอย่างยาวนาน ประกอบกับชนเผ่าปกากะญอ มีความเข้มแข็งในการสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ในการอยู่ร่วมกับแบบเกื้อกูลกับธรรมชาติ การมีวิถีแห่งความเชื่อในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ผ่านทางเรื่องเล่า นิทาน พิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินชีวิต ดังนั้นในปัจจุบันทางผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการและผู้อาวุโสในหมู่บ้านได้ร่วมกันจัดพิธีกรรม การรื้อฟื้นจารีตประเพณีและภูมิปัญญา ของท้องถิ่น อาทิเช่น การรักษาป่าสมุนไพรโดยจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวป่าผู้หญิง “เกอะเนอมือ” ประกอบด้วย สมุนไพรต่างๆ ที่ใช้รักษาโรคและบาดแผลตามภูมิปัญญา การสร้างฝายชะลอน้ำ การใช้เปลือกไม้มาเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น การรักษาป่าต้นน้ำ เส้นทางท่องเที่ยวผืนป่าธรรมชาติบนพื้นฐานความเชื่อและการอนุรักษ์ การสืบทอดพิธีกรรมให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ การรวมกลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงเย็บย้อมสี ธรรมชาติเพื่อพัฒนาสู่สินค้างานฝีมือและของที่ระลึก สร้างรายได้ให้กับกลุ่มสตรีในชุมชน

3. การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาปกากะญอ

วิถีชีวิตของปกากะญอที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังสิ่งที่เราจะพบเห็นได้ในหมู่บ้านห้วยอีค่าง ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ไว้บริเวณรอบบ้านเช่น การเลี้ยงหมูเพื่อไว้ใช้ในงาน พิธีกรรมต่างๆ การเลี้ยงไก่ การปลูกพืชผักสวนครัว ปัจจุบันมีการปลูกต้นกาแฟไว้รอบๆ บ้าน การขุดบ่อเลี้ยงปลาเพื่อไว้กินภายในบ้าน ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้คนในหมู่บ้านลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและลดการพึ่งพาจากภายนอก ทำให้เกิดความเข้มแข็งสามารถต่อสู้กับสถานการณ์โควิด-19 ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวในแนวทางการศึกษา การถอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญา ด้านการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาปกากะญอ

4. การท่องเที่ยวโฮมสเตย์วิถีคนดอย

ชุมชนบ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยภูเขา เป็นหุบเขา อากาศดี ทัศนียภาพท้องทุ่งนาแบบลดหลั่นตามเชิงเขา บรรยากาศป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้ผู้ที่มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวต้องใช้เวลามากพอสมควรในการสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมตามแบบของปกากะญอ ดังนั้นที่พักแบบโฮมสเตย์ตามแบบวิถีคนดอยจะเป็นอีกรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และกำลังได้รับการพัฒนาขึ้นใหม่ในชุมชนด้วยความพร้อมในการนำเสนอรูปแบบวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ส่งผลให้เกิดที่พักขึ้น อันเป็นจุดดึงดูดใจได้อีกทางหนึ่ง ปัจจุบันที่พักโฮมสเตย์ประยุกต์จากบ้านที่อยู่อาศัยและมีจำนวนห้องว่าง แต่กำลังพัฒนาสู่การจัดทำบ้านพักที่รองรับผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้สมบูรณ์

แบบมากขึ้น ด้วยลักษณะความเป็นมิตรของคนปกาเกอญอในชุมชนบ้านห้วยอีค่าง ความรู้ ความเข้าใจในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีเพื่อต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยความจริงใจ

5. กิจกรรมการท่องเที่ยว 12 เดือนเที่ยวห้วยอีค่างตามวิถีคนดอย

วิถีชีวิตรอบปีของคนปกาเกอญอ สามารถนำเสนอเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว 12 เดือน เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ (Education Tourism), การนันทนาการ (Entertainment Tourism), การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงชนบท (Rural Tourism) นำเสนอเป็นการท่องเที่ยวในแต่ละเดือนดังต่อไปนี้

เดือนมกราคม	พิธีเวียนขวัญข้าวงานหัตถกรรมจักสานและงานทอผ้าในวิถีปกาเกอญอ
เดือนกุมภาพันธ์	พิธีแต่งงาน ถางไร่หมุนเวียนและการทำแนวกันไฟ งานทอผ้าในวิถีปกาเกอญอ
เดือนมีนาคม	พิธีแต่งงาน ถางไร่หมุนเวียน การทำแนวกันไฟหมู่บ้าน งานทอผ้าในวิถีปกาเกอญอ
เดือนเมษายน	พิธีดำหัวผู้สูงอายุ ทำบุญเข้าวัดฟังธรรม ซ่อมแซมและจัดทำเหมืองฝาย
เดือนพฤษภาคม	พิธีเลี้ยงผีฝาย ไหว้เจ้าที่นา ทำการปลูกข้าวไร่และเพาะกล้าข้าวนา
เดือนมิถุนายน	ถางหญ้าไร่แล้วเริ่มไถนา งานหัตถกรรมจักสาน
เดือนกรกฎาคม	เริ่มไถนา ดำนาปลูกข้าวและถางหญ้าไร่
เดือนสิงหาคม	พิธีเลี้ยงผีนา พิธีมัดมือครั้งที่สอง ถางหญ้าไร่และงานหัตถกรรมจักสาน
เดือนกันยายน	พิธีเลี้ยงผีนา ถางหญ้านา ถางหญ้าไร่ เรียนรู้ศิลปะการต่อสู้และงานทอผ้าในวิถีปกาเกอญอ
เดือนตุลาคม	เกี่ยวข้าวไร่ นวดข้าวไร่ และประเพณีกินข้าวใหม่
เดือนพฤศจิกายน	เกี่ยวข้าวนา นวดข้าวนาและพิธีไหว้หัวข้าว
เดือนธันวาคม	พิธีกินข้าวใหม่ มัดมือครอบครัว เก็บรวบรวมเมล็ดพันธุ์ในไร่หมุนเวียน

3.4 บ้านห้วยตอง

มีรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยชุมชนที่สามารถรองรับผู้เดินทาง นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยตอง แบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยศักยภาพพื้นที่ของบ้านห้วยตอง มีลักษณะเป็นที่ราบสูงพื้นที่สูงต่ำสลับมีแหล่งน้ำในพื้นที่และเป็นป่าค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ จึงเหมาะกับการจัดกิจกรรมการธรรมชาติ เป็นผู้สื่อความหมายทางด้านการท่องเที่ยวในการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปยังเส้นทางที่ทางหมู่บ้านได้จัดวางแผนไว้ นอกจากนี้ควรมีการทำเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 2 ลักษณะ คือ เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้เส้นทางภายในหมู่บ้าน และเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกับหมู่บ้านอื่น

2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงการหลวงทุ่งหลวง เขตพื้นที่บ้านห้วยตองเป็นที่ตั้งของ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงได้มีการส่งเสริมการปลูกพืชผัก ผักอินทรีย์ ไม้ผล ไม้ดอก ภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย และการวิจัยการอนุรักษ์และการฟื้นฟูพืชท้องถิ่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้กับชุมชนบนพื้นที่สูง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่และประชาชนทั่วไป ซึ่งจุดเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงมีทั้งจุดเรียนรู้ที่อยู่ภายในศูนย์ฯ และจุดเรียนรู้ชุมชนที่เป็นเครือข่ายของศูนย์ฯ ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่ว่า ทางชุมชนสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีเส้นทางภายในหมู่บ้าน เริ่มจากการนำนักท่องเที่ยวเข้าเรียนรู้ภายในศูนย์ฯ จากนั้นสามารถนำนักท่องเที่ยวไปยังอ่างเก็บน้ำห้วยตองอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำนักท่องเที่ยวเข้าไปเรียนรู้ในพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน โดยเฉพาะในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม นักท่องเที่ยวจะได้ชมการทำนาขั้นบันได และมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองการทำนาขั้นบันไดด้วย

3. การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ประชาชนในบ้านห้วยตองส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก และมีวัดนักบุญเปาโลห้วยตอง เป็นศาสนสถานสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยในแต่ละปีจะมีประเพณีใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา ได้แก่ งานคริสต์มาส และประเพณีตานข้าวใหม่ โดยเฉพาะประเพณีตามข้าวใหม่ของบ้านห้วยตองนี้จะจัดอย่างยิ่งใหญ่ ชาวบ้านจะใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ และมีการเดินขบวนแห่ข้าวใหม่ไปยังวัดนักบุญเปาโลห้วยตองเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาและควรที่จะส่งเสริมให้เป็นกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมเนื่องจากเป็นประเพณีที่หาชมได้ยากและจัดขึ้นเพียงปีละหนึ่งครั้ง

4. การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เนื่องจากบ้านห้วยตองเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นทางผ่านไปยังบ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 บ้านห้วยข้าวลีบ-โป่งสมิต หมู่ที่ 8 และตำบลแม่แฮ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จึงมักที่จะเป็นจุดแวะพักของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงจึงทำให้มีชาวบ้านเดินทางเข้ามาเพื่อส่งผลผลิตให้แก่ทางศูนย์ฯ มีบริษัทนำเที่ยวนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเดินป่า จากลักษณะสภาพพื้นที่ดังกล่าว ทางหมู่บ้านควรจะมีการจัดทำโฮมสเตย์หรือที่พักนักท่องเที่ยว เพื่อรองรับทั้งนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางมายังหมู่บ้าน เพื่อเป็นการสร้างและกระจายรายได้ให้ชุมชน และการรองรับของหมู่บ้านในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นการเพิ่มระยะเวลาการพำนักภายในหมู่บ้านออกไปได้อีก

4. กลยุทธ์การแข่งขันทางการตลาดของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน

กลยุทธ์การแข่งขันทางการตลาดของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน เราอาจเริ่มต้นจากแนวคิดที่ผนวกกันระหว่างแนวคิดแบบเดิมกับแนวคิดใหม่ในการดำเนินธุรกิจที่จะส่งเสริมกิจกรรมทางธุรกิจให้สินค้าหรือบริการเกิดการเคลื่อนย้ายจากต้นทางผู้ผลิตไปยังผู้ใช้หรือผู้บริโภคได้ตามเป้าหมายด้วยแนวคิด 10 M และ 10 P ทวีความสำเร็จทางธุรกิจ (สมชาติ กิจยรรยง, 2558 : 24-33) สำหรับ 10 M ที่ธุรกิจการจัดจำหน่ายถือเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการ ได้แก่ 1. Man (คน) ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนทุกระดับในองค์กร 2. Money (เงิน) ต้องมีเงินทุนเป็นงบประมาณดำเนินการในต้นทุนค่าใช้จ่ายทุกประเภท 3. Material (วัสดุ อุปกรณ์ วัตถุดิบ) เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการบริหารและปฏิบัติงาน รวมถึงวัตถุดิบที่จะนำมาเป็นส่วนประกอบการผลิต 4. Method (ทฤษฎีหรือวิธีการ) ความรอบรู้และสูตรที่จะใช้ในการดำเนินกิจกรรมช่วยให้กิจการขององค์กรสามารถดำเนินต่อไปได้ 5. Minutes (ให้เวลา) การกำหนดเวลาดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจนภารกิจแล้วเสร็จ 6. Machine (เครื่องจักรกล) สามารถนำเครื่องจักรมาใช้ในภาคการผลิตเน้นปริมาณมากและการทำงานแบบรอบเวลา 7. Marketing (การตลาด) เป็นการรับรู้และรับทราบข้อมูล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้สามารถวางแผนการขาย ดำเนินการขายและสร้างกลยุทธ์การขาย ให้เป้าหมายสัมฤทธิ์ผลตามแผนที่ได้วางไว้ 8. Management (การจัดการ) จากกระแสของความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ต้องปรับตัวให้ทันไม่ว่าจะเป็น การบริหาร ทรัพยากรบุคคล การเงิน ฯลฯ จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 9. Motivation (การกระตุ้นจิตใจ) การจูงใจบุคคลต่างๆ นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารเพราะใช้ทั้ง ศาสตร์ และ ศิลป์ ในการสร้างแรงจูงใจให้ทีมงาน การจูงใจจึงแบ่งออกได้เป็น กลยุทธ์ และเทคนิค 10. Morale วัฒนธรรมองค์กรหรืออาจเรียกว่าธรรมเนียมปฏิบัติ คือการที่ผู้นำหรือผู้บริหาร มีความสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม และสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่พนักงาน เพื่อความสามัคคีและรับผิดชอบร่วมกัน สำหรับหลักแนวคิด 10 P เพื่อชัยชนะ ได้แก่ 1. Product (สินค้า)

การมีผลิตภัณฑ์สินค้าที่หลากหลายให้เลือก 2. Price (ราคา) กลยุทธ์ราคานับว่ายังเป็นความสำคัญเสมอ แต่ต้องคำนึงว่าราคาสินค้าถูกและคุณภาพดี ยังคงเป็นที่น่าสนใจของผู้ซื้อหรือผู้ใช้บริการอยู่ตลอดเวลา 3. Place (ช่องทางและวิธีการขาย) เป็นความจำเป็นที่จะต้องหาช่องทางการขาย ด้วยวิธีการหรือระบบใดก็ตาม การเพิ่มช่องทางมากขึ้นนั้นก็หมายถึงการเพิ่มโอกาสกับส่วนแบ่งการตลาด 4. Promotion (การส่งเสริมการขาย) การช่วยกระตุ้นให้ ผู้บริโภค ผู้ใช้ ลูกค้า ตัวแทนขาย เกิดความต้องการสามารถกระทำได้ 4 วิธี คือ การโฆษณา การใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขายและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร 5. Public Relation (การประชาสัมพันธ์) เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการตลาดหรือการขาย เน้นการโฆษณาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าในช่องทางที่ได้ผล 6. Packing Strategy (กลยุทธ์บรรจุภัณฑ์) เปรียบเสมือนหน้าตาของสินค้า การออกแบบ รูปลักษณ์ ความสวยงามบรรจุภัณฑ์จึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญต่อคู่แข่ง 7. Personal Strategy (กลยุทธ์การใช้พนักงานขาย) เป็นความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและยอดขาย เพราะพนักงานขายถือเป็นการใช้ศิลปะวิทยาการขั้นสูงเพื่อช่วยการตัดสินใจในการซื้อสินค้าและบริการของผู้ซื้อหรือผู้บริโภค 8. Public Relation Strategy (กลยุทธ์ข่าวสาร) เป็นกุญแจสำคัญที่ตอบโจทย์ในสังคมและสิ่งแวดล้อมปัจจุบันโดยเฉพาะยุคแห่งเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) 9. People (พลังของมวลชน) การหายุทธวิธีครองใจลูกค้าด้วยการใช้แนวทาง การบริการ (Service) และการศึกษา พฤติกรรมผู้บริโภค (Customer Behavior) 10. Power (พลังหรือกำลัง) การมีเครือข่ายที่ช่วยสนับสนุนภารกิจขององค์กรให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างราบรื่น, กลยุทธ์การตลาดสำหรับผู้บริหาร (สมชาติ กิจยรรยง, 2557 : 23-30) ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ซึ่งประกอบด้วย 4 P ดังนี้ สินค้า (Product) ได้แก่ คุณภาพ ลักษณะ สินค้าให้เลือก รูปแบบ ตรายี่ห้อ การบรรจุหีบห่อ ขนาด บริการ การรับประกัน การรับคืน ราคา (Price) ได้แก่ ราคาสินค้าในรายการ ส่วนลด ระยะเวลาการชำระเงิน ระยะเวลาการให้สินเชื่อ นโยบายและกลยุทธ์ราคา การจัดจำหน่าย (Place) ได้แก่ ช่องทาง ความสะดวก รวดเร็ว ทำเลที่ตั้ง สินค้าคงเหลือ การขนส่ง การคลังสินค้า การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ได้แก่ การโฆษณา การขายโดยใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ กระบวนการทางการขาย (Sales Process) ประกอบด้วยกระบวนการขาย 8 ขั้นตอน คือ 1. การเสาะแสวงหาผู้มุ่งหวังที่จะเป็นลูกค้า 2. การคัดเลือกผู้มุ่งหวัง 3. การเตรียมการก่อนการขาย 4. การเข้าพบที่ดี 5. การนำเสนอขาย 6. การแก้ไขข้อโต้แย้ง หรือการเจรจาต่อรอง 7. การสรุป หรือปิดการขาย 8. การติดตาม ส่งมอบ และบริการ สำหรับกลยุทธ์การขายสมัยใหม่ (Modern Sales Strategy) ผู้ขายหรือให้บริการจำเป็นต้องนำการตลาดเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกด้วยการวางแผนให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายเป็นกลยุทธ์ 4 ขั้น ดังนี้ 1. ศึกษาข้อมูล (Study) ผู้ซื้อหรือผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการที่จะเข้าสู่ตลาด ต้องวิเคราะห์ตลาดและการขายให้ออก เพื่อวางแผนการขายบนฐานข้อมูลดังกล่าว 2. กำหนดยุทธวิธี (Strategies) การวางแผนสร้างกลยุทธ์การขายด้วย การวางแผนการขาย

การเพิ่มยอดขาย การเลือกวิธีเข้าสู่ตลาด และการบริหารจัดการเวลา 3. ดำเนินการตามแผน (Action Plan) ประกอบด้วย วางแผนการขาย จัดทำขั้นตอนและวิธีการขาย ทำตามแผนที่วางไว้ และเก็บข้อมูลในการทำงานพร้อมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าระยะยาว 4. การวัดผล (Evaluation) เป็นการตรวจสอบกลยุทธ์ประกอบด้วย การทบทวนแนวทางและการปรับปรุงแผนการขายใหม่ ดังนั้น กลยุทธ์การแข่งขันทางการตลาดของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน ด้วยรูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยวรวมถึงสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชนท้องถิ่นเกิดจากการต่อยอดความเข้มแข็งของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ และบริบทของสังคมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ด้วยการใช้แนวทางส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ประกอบด้วย 4 P ที่เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ผลักดันให้เกิดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าชุมชนที่น่าเสนอของบ้านโป่งสมิต บ้านขุนวาง บ้านห้วยอีค่างและบ้านห้วยตอง มาก่อนหน้านี้ด้วยหลักการ 4 P ประยุกต์ หมายถึง Right Product, Right Price, Right Place, Right Promotion โดยหลักทางการตลาดจะจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1. การตลาดภาพรวมของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน ได้แก่ บ้านโป่งสมิต บ้านขุนวาง บ้านห้วยอีค่างและบ้านห้วยตอง ที่ได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้ และ 2. การตลาดของแต่ละหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโป่งสมิต บ้านขุนวาง บ้านห้วยอีค่างและบ้านห้วยตอง เป็นการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวและสินค้าบริการเป็นรายหมู่บ้านในมิติของการบริหารจัดการตนเองขับเคลื่อนผ่านการตลาดยุคใหม่ที่จะอธิบายในลำดับต่อไป

5. การตลาดยุคใหม่

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจคำว่าสังคมออนไลน์ Social Media หมายถึง สังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้เป็นผู้สื่อสาร เขียนเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ รูปภาพ คลิปวิดีโอ ที่ผู้ใช้จัดทำขึ้นเองหรือค้นพบจากสื่ออื่นๆ แล้วแชร์แบ่งปันในเครือข่ายของตนเอง ผ่านทางเว็บไซต์ที่ให้บริการสร้างสังคมเครือข่ายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (Social Network) อาทิเช่น www.facebook.com ที่ให้บริการบนโลกออนไลน์ปัจจุบันผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต (Internet) บัญญัติ 10 ประการของการตลาดบนโซเชียลมีเดีย (Michael Tasner, 2562 : 48-52) ได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญที่ใช้ทำแนวการตลาดในโลกโซเชียลมีเดียประกอบด้วย

1. วางกรอบความคิดใหม่ โดยเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์และการเชื่อมต่อกับกลุ่มเป้าหมาย
2. การตลาดบนโซเชียลมีเดียควมมีน้ำหนัมากสุดในกลยุทธ์การตลาดคอนเทนต์ (Content Marketing)

3. ให้ใช้ข้อความทางการตลาดแบบเดียวกันในทุกช่องทาง เพื่อป้องกันกลุ่มเป้าหมายหรือลูกค้าสับสน แต่กลับจะได้ฟังได้เห็นแบบเดิม ๆ ซ้ำ ๆ การเข้าถึงลูกค้าก็จะดีขึ้น
4. ดูโซเชียลเน็ตเวิร์คแต่ละประเภทด้วยความแตกต่างกัน ใช้เป็นกลยุทธ์ที่แตกต่างเพื่อให้เข้ากับโซเชียลมีเดียในแต่ละแพลตฟอร์มและเตรียมคอนเทนต์สำหรับแต่ละแพลตฟอร์ม
5. กลุ่มเป้าหมายที่เป็นลูกค้าของคุณคาดหวังว่าคุณจะตอบกลับพวกเขาอย่างรวดเร็ว
6. ให้ใช้ความถี่ในการสื่อสารการโพสต์คอนเทนต์ให้มากกว่า 1 ครั้งต่อวัน
7. วัตถุประสงค์ทางการตลาดคือการสร้างยอดขายที่เพิ่มมากขึ้นไปสู่ผลกำไร จงเน้นการปิดการขายและการขายเพิ่มขึ้น
8. โซเชียลมีเดียเป็นเรื่องของการสร้างความผูกพัน (Engagement) เช่น การใช้ Twitter.com เกิดผู้ติดตามนำไปสู่การตลาดและการขายสินค้าในที่สุด
9. ความอดทนเป็นสิ่งสำคัญแต่การสร้างผลลัพธ์ที่ดีกว่าและรวดเร็วนั้นควรเลือกวิธีการซื้อโฆษณาบนเว็บไซต์แทน
10. การสร้างคอนเทนต์ที่มีประโยชน์อย่างแท้จริงจะได้รับการเข้าชมและถูกแชร์มากที่สุด ในทางกลับกันก็จะเป็นประโยชน์ต่อชื่อเสียงและการขายสินค้ามากที่สุดเช่นกัน

ดังนั้นโซเชียลมีเดียยักษ์ใหญ่ที่น่าสนใจประกอบด้วย YouTube เปรียบเสมือนเครื่องมือในการสืบค้น, Google+ เป็นเครือข่ายที่มุ่งเน้นการให้เนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวข้องกับผู้ใช้แต่ละราย รวมถึงมีผู้ใช้บริการจำนวนมาก, LinkedIn มุ่งเน้นเครือข่ายทางธุรกิจ, Twitter เน้นการให้ข้อความกระชับใช้เวลาไม่ยืดยาวทำให้ผู้เข้าชมได้รับข้อมูลใหม่อย่างรวดเร็ว, Facebook เป็นเครือข่ายโซเชียลเน็ตเวิร์กที่เติบโตมากที่สุด ส่วน Instagram.com เป็นแอปพลิเคชันในเครือข่ายของ Facebook เน้นการใช้งานด้านการนำเสนอรูปภาพและสิ่งที่คุณใช้งานกำลังจะสื่อให้รู้ สำหรับแนวทางการตลาดในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว

ในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนา สามารถเลือกใช้การตลาดยุคใหม่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย อาทิเช่น กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว, การศึกษาดูงาน, การบริโภคสินค้า เป็นต้น โดยที่กลุ่มการตลาดของชุมชนประกอบด้วยคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาและมีความรู้ด้านการใช้สื่อโซเชียล และให้ผู้อาวุโส ตัวแทนกลุ่มในหมู่บ้านเป็นผู้ให้คำปรึกษา เลือกใช้สื่อโซเชียลในช่องทางการตลาดที่เหมาะสมพร้อมจัดทีมงานในการดูแลข้อมูลและการติดต่อสื่อสาร การสร้างคอนเทนต์ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ติดตามในการขายสินค้าและบริการของชุมชน รวมการประสานช่องทางการส่งสินค้าให้ถึงผู้รับ การประสานการสำรองที่พักโฮมสเตย์ การสื่อสารด้านข้อมูลข่าวสารกิจกรรม และการประสานการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เพียงเท่านั้นชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำวาทอนบน

สามารถเข้าถึงระบบการตลาดยุคใหม่ที่สามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายแต่เพิ่มประสิทธิภาพในการทำ
การตลาดและการขายได้ถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริงด้วยการบริหารจัดการโดยชุมชนเอง

3. การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ทรัพยากรการท่องเที่ยว (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2553 : 32) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดึงดูดใจให้
นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง
ตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ทั้งที่สามารถสัมผัสได้และไม่สามารถสัมผัสได้ สามารถ
จัดแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตาม
ธรรมชาติ มีลักษณะเด่น แปลก สวยงาม และมีคุณค่าต่อการเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจหรือแสวงหา
ความรู้ เช่น น้ำตก ป่าไม้ ทะเล เกาะ สภาพภูมิอากาศ สัตว์ป่า เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทที่มนุษย์สร้าง คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น
ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น เพื่อการพักผ่อน เพื่อการศึกษา เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เพื่อ
การรักษาสุขภาพ ศาสนสถาน เป็นต้น สามารถแบ่งแยกย่อยได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิต
ของชุมชนนั้น ๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา การแข่งเรือยาว
ประเพณีวิ่งควาย พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากความเชื่อของบุคคลในชุมชน เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสน
สถาน เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แสดงถึงความเป็นมาในอดีต หรือเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ในอดีต
เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ เมืองโบราณ วัด โบสถ์ เจดีย์ อนุสาวรีย์ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์
 เป็นต้น

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 5) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืนว่า การท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายมุ่งสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอันจะเอื้อประโยชน์ในทาง
เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งหารายได้ทางเศรษฐกิจ ใน
ขณะเดียวกันก็มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปพร้อมกัน
ในขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน(การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย, 2538, น.14 อ้างใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น.6) หมายถึง “การท่องเที่ยว
รวมถึงการจัดการบริการด้านอื่นๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตประกอบด้วย

1. ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fennell (1999 : 31) ซึ่งได้เสนอแนะว่า การท่องเที่ยวต้องรับผิดชอบต่อปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่

1. การท่องเที่ยวต้องกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. การท่องเที่ยวต้องเคารพในวัฒนธรรมของท้องถิ่น และกระทบต่อวัฒนธรรมให้น้อยที่สุด
3. การท่องเที่ยวต้องยอมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์มากที่สุด
4. นักท่องเที่ยวต้องได้รับความพึงพอใจจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ Rogers and Slinn (1995 : 162-163) ได้เสนอว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามข้อตกลงระหว่างประเทศต้องประกอบด้วยหลักการดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินสมบัติที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยวต้องรักษาไว้ให้มีสภาพคงเดิม สำหรับลูกหลานในอนาคต มิใช่เกิดการทำลายด้วยระยะเวลาสั้นๆ
2. การท่องเที่ยวต้องจัดกิจกรรมที่ส่งผลประโยชน์ให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว นั้นหมายถึงนักท่องเที่ยวมิได้แสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเพียงฝ่ายเดียว แต่ชุมชนท้องถิ่นควรได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน
3. การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมต้องส่งผลต่อการพัฒนาแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวต้องไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรและส่งผลกระทบให้เกิดขึ้นในอนาคต หรือส่งผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม
4. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของพื้นที่ ซึ่งเป็นที่ประกอบกิจกรรมหรือการพัฒนาการท่องเที่ยว อาทิเช่น ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดมีความเปราะบางทางธรรมชาติสูง การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวนั้นจะอยู่ภายใต้ขอบเขตการส่งผลกระทบต่อธรรมชาติให้น้อยที่สุด เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ประเภทของกิจกรรมและช่วงเวลาต้องเหมาะสม

5. การสร้างความกลมกลืนในแหล่งท่องเที่ยว ต้องมาจากปัจจัยของการคำนึงถึงได้แก่นักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นและสถานที่ท่องเที่ยว

6. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ขัดต่อหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน

7. องค์กรด้านการท่องเที่ยว องค์กรชุมชนท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต้องยอมรับในหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน และต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องสามารถบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายใต้วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน พื้นที่เป้าหมายประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 8 บ้านห้วยข้าวลิบ-โป่งสมิต หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตอง และหมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ทางผู้วิจัยได้มีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมโดยยึดหลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นั่นคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะพัฒนาตามบริบทของแต่ละหมู่บ้าน โดยการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ รวมทั้งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจะคำนึงถึงบริบทของแต่ละชุมชน จะต้องเป็นกิจกรรมที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน อันได้แก่

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติสร้าง เช่น พื้นที่ป่า น้ำตก ลำธาร เป็นต้น
2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง เช่น วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เป็นต้น

สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเมื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว คือ ต้องมีการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้นรูปแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของลุ่มน้ำวางตอนบนนั้นจะประกอบด้วย

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ศศิโนภาส, 2550 : 276) คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และในขณะเดียวกันต้องมีการดูแลรักษา ซ่อมแซม หรือหาทางเลือกสำหรับการนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีให้ใช้ในวันข้างหน้า สาเหตุหลักที่จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนจำกัดซึ่งสวนทางกับความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอัตราเพิ่มขึ้น และยังมีการเสื่อมโทรมจากการถูกใช้งาน เช่น ป่าไม้ ลักษณะภูมิประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้การอนุรักษ์นั้นยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางวัฒนธรรม นั่นคือ หากประชาชนกลุ่มใด หรือประเทศใดสามารถอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้ ย่อมหมายถึงประชาชนกลุ่มนั้น หรือประเทศนั้นเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมสูง ดังนั้นพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติยังมีความจำเป็นต้องอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ โดยการสร้างความตระหนักให้แก่คนในชุมชนให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการให้ข้อมูล ความรู้ที่ถูกต้องแก่คนในชุมชน และต้องสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

พื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 8 บ้านห้วยข้าวลิบ-โป่งสมิต หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตอง และหมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ซึ่งทั้ง 4 หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่า รูปแบบการท่องเที่ยวของทั้ง 4 หมู่บ้าน มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมการวิ่งเทรล (Trail Running) การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักของรูปแบบกิจกรรมเหล่านี้ คือ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นหากทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีความสมบูรณ์ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวธรรมชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

2. การอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา

การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน (kruternsaksak, 2019) หมายถึง การสนับสนุนฟื้นฟู ดูแล บำรุงรักษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในชุมชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าดีงาม ให้คงสภาพหรือปรับปรุงในส่วนที่ดีงามของสิ่งเหล่านั้นจากสติปัญญาชาวบ้าน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างสมสมัย ซึ่งวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา จัดได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว และเรียนรู้วิถี

ชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ให้คงอยู่ตลอดไปโดยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

พื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายในเขตลุ่มน้ำวางตอนบนทั้ง 4 หมู่บ้าน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ 2 กลุ่ม ได้แก่ ปกาเกอญอ (กระเหรี่ยง) และ ม้ง ซึ่งทั้ง 2 ชาติพันธุ์ มีความแตกต่างในด้านของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา แต่ทั้ง 4 หมู่บ้านยังมีการอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ไว้อย่างเหนียวแน่น ดังจะเห็นจากรูปแบบการท่องเที่ยวในแต่ละหมู่บ้าน โดยผู้วิจัยได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่โดยมีพื้นฐานการจัดกิจกรรม จากวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเป็นหนึ่งในหลักการของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในด้านการดำเนินการ ภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อ ขบวนการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คง อยู่สืบไป

3. การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง)

จากการวิจัย พบว่า สภาพพื้นฐานของทั้ง 4 หมู่บ้าน เป็นทางด้านการเกษตรกรรม โดยมีการอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป็นปัจจัยในการผลิต เช่น น้ำ สภาพอากาศ เป็นต้น ซึ่ง จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์รักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่เพื่อให้สามารถทำการเกษตรกรรมได้ต่อไป ประกอบกับทั้ง 4 หมู่บ้านมีแนวคิดในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการจัดการด้วยความมีเหตุผล พอประมาณ มี ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยการใช้ความรู้และคุณธรรมเพื่อนำไปสู่ความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งตรงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คณะอาจารย์ผู้สอนรายวิชา GEN 1303-62 ,2563 : 73-74) ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่าง มีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ กระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคตทั้งใกล้และไกล

นอกจากนี้ยังต้องทำการกำหนดเงื่อนไข 2 ประการ คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม เพื่อให้การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับพอเพียง ดังนี้

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทนพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จากความหมายดังกล่าว การที่ชุมชนจะสามารถทำการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้นั้น ควรที่จะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนี้

ความพอประมาณ คือ การที่ชุมชนรู้วาระระดับของการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ระดับใดที่เหมาะสมกับตนเอง ไม่เข้มงวดมากจนเกินไปและไม่ย่อหย่อนมากเกินไป อยู่บนความพอดี เช่น ไม่ออกกฎระเบียบการอนุรักษ์ที่เข้มงวดมากจนประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ หรือย่อหย่อนเกินไปจนเป็นการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นต้น

ความมีเหตุผล คือ การที่ชุมชนจะต้องพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ว่าสิ่งใดควรทำการอนุรักษ์ สิ่งใดควรทำการถ่ายทอด และสิ่งใดจะต้องรื้อฟื้นกลับขึ้นมาใหม่ โดยต้องคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับการตัดสินใจนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การเตรียมพร้อมของชุมชนในการพร้อมรับกับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท

เงื่อนไขความรู้ คือ การที่ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และพร้อมนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่ได้ รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

เงื่อนไขคุณธรรม คือ ความมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เอารัดเอาเปรียบทรัพยากรการท่องเที่ยว หรือการเอื้อประโยชน์ให้แก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่เพียงฝ่ายเดียว

ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ นอกจากการใช้หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเข้ามาบริหารจัดการ และอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว ยังสามารถใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ ทั้งยังเป็นการสืบสานปณิธานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ต้องการให้ประชาชนชาวไทยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง พออยู่ พอกิน มีภูมิคุ้มกัน และพึ่งตนเองได้

บทที่ 6

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำวางตอนบน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชนา กำหนดแนวทางการตลาดในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชนา และเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขอบเขตพื้นที่กลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ประกอบด้วย บ้านโป่งสมิต บ้านขุนวาง บ้านห้วยอีค่าง และบ้านห้วยตอง ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นน้ำของกลุ่มแม่น้ำวาง การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มเป้าหมาย มีการวางแผนการวิจัยร่วมกับชาวบ้าน และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. บทสรุป

ผลการวิจัยค้นพบว่า ชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน คือ บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง บ้านห้วยตอง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ (กระเหรี่ยง) บ้านขุนวางเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ในปัจจุบันมีความศรัทธา สำนึกบุญคุณ สืบสาน ต่อยอดรากฐานที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงวางไว้ เพราะสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสังคมวัฒนธรรมของทั้ง 4 หมู่บ้าน มีระบบการผลิต 2 ระบบ คือ ระบบการผลิตเพื่อขาย โดยยึดหลักระบบทุนนิยม และระบบการผลิตเพื่อการบริโภค โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นใน 1 หมู่บ้าน จึงมีการผลิต 2 ระบบ ควบคู่กัน หมู่บ้าน ปากะญอ 3 หมู่บ้าน มีระบบการผลิตเพื่อการบริโภคควบคู่ระบบการผลิตเพื่อขายมากกว่าหมู่บ้าน ขุนวางแต่ทั้ง 4 หมู่บ้านยังยึดมั่นในศาสตร์พระราชาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่งสร้างสรรค์จากทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมบนพื้นฐานของการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง สามารถกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว ตามความต้องการ และความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้านได้ดังนี้

1.1 บ้านโป่งสมิต

บ้านโป่งสมิตได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในหมู่บ้านหุบเขาห่างไกลจากถนนสายหลัก หมายเลข 4053 ออกเป็น 4 รูปแบบการท่องเที่ยว ได้แก่

1.1.1 การท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรม ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวทางการเกษตร เน้นการผลิตเพื่อขายควบคู่กับการผลิตเพื่อบริโภค บนพื้นฐานของวัฒนธรรมที่อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งสูงสุด

1.1.2 การท่องเที่ยวสวนสมุนไพร ในพื้นที่หมู่บ้านโป่งสมิตมีป่าอนุรักษ์ ในป่าอนุรักษ์ มีสมุนไพรหลากหลายชนิดที่เกิดประโยชน์ทางด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม จึงจัดให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวสวนสมุนไพรเพื่อรักษา สืบสาน ต่อยอด ความรู้ด้านสมุนไพรให้แก่ ชาวบ้านโป่งสมิต และนักท่องเที่ยว

1.1.3 การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ สวนผัก และนาข้าวในหุบเขา ทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังกล่าวมีความน่าประทับใจ เป็นสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านให้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว

1.1.4 การวิ่งเทรล (Trail Running) การวิ่งเทรลเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการวิ่งเทรลนอกจากเป็นการออกกำลังกายแล้ว ยังเป็นการนำนักท่องเที่ยวเข้าศึกษาธรรมชาติ วัฒนธรรมของหมู่บ้านโป่งสมิต และหมู่บ้านใกล้เคียงพร้อม ๆ กับการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยว

1.2 บ้านขุนวาง

รูปแบบการท่องเที่ยวของบ้านขุนวางซึ่งเป็นคนละเส้นทางและห่างไกลจากหมู่บ้านโป่งสมิต ประมาณ 26 กิโลเมตร ไม่สามารถเชื่อมต่อกันได้อย่างใกล้ชิดเหมือนบ้านห้วยอีค่าง และบ้านห้วยตอง เนื่องจาก 2 หมู่บ้านนี้อยู่ในแนวลำน้ำแม่เตียน และแนวถนนเดียวกัน การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงแบบออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.2.1 การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ ชาวบ้านบ้านขุนวางปลูกดอกเบญจมาศ ดาวเรือง และดอกไม้เขตหนาว ในระบบการผลิตเพื่อขาย และมีการปลูกไม้ยืนต้น คือ ต้นนางพญาเสือโคร่ง เป็นไม้ร่มเงาของการปลูกกาแฟ ต้นนางพญาเสือโคร่งจะออกดอกบานสะพรั่งในช่วงประมาณเดือน ธันวาคม จนถึงเดือนมกราคม นอกจากนี้บนยอดเขายังมีต้นก่อซึ่งออกดอกสีขาวในฤดูฝน ทรัพยากร การท่องเที่ยวดังกล่าวมิได้มองในมิติด้านความสวยงามเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเน้นให้ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าในมิติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การปลูกป่า (ปลูกพืช) 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อการสืบสาน ต่อยอดแนวพระราชดำริ

1.2.2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การนำนักท่องเที่ยวชม และ ร่วมกิจกรรมในการทำสวนสตรอว์เบอร์รี่ในรอบ 12 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่การเพาะต้นกล้า จนถึงการเก็บผลผลิต การปลูกดอกดาวเรือง ดอกเบญจมาศ การปลูกผักในระยะเวลา 2-3 เดือน การจัด

สวนกาแฟได้ร่มเงาของต้นนางพญาเสือโคร่ง การชมไร่ชาและการแปรรูปชา-กาแฟเป็นเครื่องดื่ม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติควบคู่กับการนำชม

1.3 บ้านห้วยอีค่าง

บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสร้างและกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนา ประกอบด้วยรูปแบบที่เหมาะสม 5 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่

1.3.1 การท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝายวิถีชีวิตสังคมชาวนา ด้วยภูมิปัญญาของชนเผ่าปกาเกอะญอ (กะเหรี่ยง) ในการทำเกษตรกรรมระบบเหมืองฝายกับการท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝาย เพียงแต่มุมมองของเราไม่มองแค่สิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยว (Tourism Attractions) ที่มีเพียงแค่ธรรมชาติ แต่เราจะนำเสนอถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นบนพื้นฐานของสังคมแห่งการแบ่งปัน การใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรประเภทต่าง ๆ ด้วยภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

1.3.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสังคมวัฒนธรรม สังคม วัฒนธรรมชาติพันธุ์และระบบนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและป่อนุรักษ์ ด้วยชุมชนบ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านดั้งเดิมที่อาศัยในพื้นที่นี้มาอย่างยาวนาน ประกอบกับชนเผ่าปกาเกอะญอ มีความเข้มแข็งในการสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ในการอยู่ร่วมกับแบบเกื้อกูลกับธรรมชาติ การมีวิถีแห่งความเชื่อในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ผ่านทางเรื่องเล่า นิทาน พิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินชีวิต

1.3.3 การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาปกาเกอะญอ ด้วยวิถีชีวิตของปกาเกอะญอที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังสิ่งที่เราจะพบเห็นได้ในหมู่บ้านห้วยอีค่าง ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ไว้บริวารรอบบ้าน การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกต้นกาแฟไว้รอบๆ บ้าน การขุดบ่อเลี้ยงปลาเพื่อไว้รับประทานภายในครอบครัว ทั้งหมดนี้ทำให้คนในหมู่บ้านลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและลดการพึ่งพาจากภายนอก เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในแนวทางการศึกษาการถอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาปกาเกอะญอ

1.3.4 การท่องเที่ยวโฮมสเตย์วิถีคนดอย ด้วยพื้นที่ที่ตั้งของหมู่บ้านรอบล้อมด้วยภูเขา อากาศดี ทิวทัศน์ภาพท้องทุ่งนาแบบลดหลั่นตามเชิงเขา บรรยากาศป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้ผู้ที่มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวต้องใช้เวลามากพอสมควรในการสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมตามแบบของปกาเกอะญอ ดังนั้นที่พักแบบโฮมสเตย์ตามแบบวิถีคนดอยจะเป็นอีก

รูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและกำลังได้รับการพัฒนาขึ้นใหม่ในชุมชนด้วยความพร้อมในการนำเสนอรูปแบบวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ส่งผลให้เกิดที่พักรื่น

1.3.5 12 เดือนเที่ยวห้วยอีค่างตามวิถีคนดอย ต้นทุนทางสังคม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีของชุมชนบ้านห้วยอีค่างภาษาที่ใช้สำหรับการสื่อสาร ภาษาชนเผ่าปกากะญอและภาษาไทย การนับถือศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธแบบดั้งเดิม (เคารพจิตวิญญาณบรรพชน) และศาสนาคริสต์ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ได้แก่ การแต่งกาย ภาษาพูด ภาษาเขียนและประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ แต่งงาน, กินข้าวใหม่, กินข้าวหมา, ขึ้นปีใหม่, ดำหัวผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตรอบปีของคนปกากะญอ สามารถนำเสนอเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว 12 เดือน เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ (Education Tourism), การนันทนาการ (Entertainment Tourism), การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงชนบท (Rural Tourism)

1.4 บ้านห้วยตอง

จากการวิจัย พบว่า เนื่องจากบ้านห้วยตองตั้งอยู่บนทางหลวงชนบทหมายเลข 4053 ซึ่งเป็นเส้นทางหลักผ่านไปยังบ้านห้วยอีค่าง และบ้านห้วยข้าวลีบ-โป่งสมิต และเป็นจุดแวะพักของนักเดินทาง ประกอบกับในพื้นที่เป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง และอ่างเก็บน้ำห้วยตอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เข้มแข็ง ทั้งยังสามารถเชื่อมเส้นทางการท่องเที่ยวกับหมู่บ้านใกล้เคียง ได้แก่ บ้านห้วยอีค่าง และบ้านโป่งสมิต ได้ ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านนี้สามารถกำหนดได้ 4 รูปแบบ ได้แก่

1.4.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสภาพพื้นที่ของบ้านห้วยตอง มีลักษณะเป็นที่ราบสูงพื้นที่สูงต่ำสลับมีแหล่งน้ำในพื้นที่ และเป็นป่าค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ จึงเหมาะกับการจัดกิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ โดยการให้ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า และพืชพรรณธรรมชาติเป็นผู้สื่อความหมายทางด้านการท่องเที่ยวในการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปยังเส้นทางที่ทางหมู่บ้านได้จัดไว้ นอกจากนี้ควรมีการทำเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 2 ลักษณะ คือ เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้เส้นทางภายในหมู่บ้าน และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกับหมู่บ้านอื่น

1.4.2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (โครงการหลวง) เนื่องจากบ้านห้วยตอง เป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ และประชาชนทั่วไปทางชุมชนควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีเส้นทางภายในหมู่บ้าน เริ่มจากการนำนักท่องเที่ยวเข้าเรียนรู้ภายในศูนย์ฯ จากนั้นจึงนำนักท่องเที่ยวไปยังอ่างเก็บน้ำห้วยตอง

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากนั้นนำนักท่องเที่ยวเข้าไปเรียนรู้ในพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน โดยเฉพาะในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม นักท่องเที่ยวจะได้ชมการทำนาขั้นบันได และมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองการทำนาขั้นบันไดด้วย

1.4.3 การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (พิธีทางศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก) ชาวบ้านบ้านห้วยตอง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก และมีวัดนักบุญเปาโลห้วยตอง เป็นศาสนสถานสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยในแต่ละปีจะมีประเพณีใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา ได้แก่ งานคริสต์มาส และประเพณีทานข้าวใหม่ โดยเฉพาะประเพณีทานข้าวใหม่ของบ้านห้วยตองนี้จะจัดอย่างยิ่งใหญ่ ชาวบ้านจะใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ และมีการเดินขบวนแห่ข้าวใหม่ไปยังวัดนักบุญเปาโลห้วยตองเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา ทางหมู่บ้านควรจะเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชม เนื่องจากเป็นประเพณีที่หาชมได้ยาก

1.4.4 การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เนื่องจากบ้านห้วยตองเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นทางผ่านไปยังบ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 บ้านห้วยข้าวลีบ-โป่งสมิต หมู่ที่ 8 และตำบลแม่แฮ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จึงมักที่จะเป็นจุดแวะพักของนักเดินทาง รวมทั้งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงจึงทำให้มีชาวบ้านเดินทางเข้ามาเพื่อส่งผลผลิตให้แก่ทางศูนย์ฯ จากลักษณะสภาพพื้นที่ดังกล่าว ทางหมู่บ้านควรจะมีการจัดทำโฮมสเตย์เพื่อรองรับทั้งนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางมายังหมู่บ้าน โดยเฉพาะหากในหมู่บ้านมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยจะยังสามารถยืดระยะเวลาการพำนักภายในหมู่บ้านออกไปอีกได้ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

ในส่วนของการกำหนดแนวทางการตลาดการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนาว่าด้วยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถจัดแบ่งแนวทางการตลาดการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนาออกได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1.ความเข้าใจการตลาดและความต้องการของลูกค้า 2.บทบาทของการตลาด 3.การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนาลุ่มน้ำวางตอนบน 4.กลยุทธ์การแข่งขันทางการตลาดของรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมชาวนาลุ่มน้ำวางตอนบน และ 5.การตลาดยุคใหม่ ชุมชนสามารถเลือกใช้การตลาดยุคใหม่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย อาทิเช่น กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว, การศึกษาดูงาน, การบริโภคสินค้า เป็นต้น โดยที่กลุ่มการตลาดของชุมชนประกอบด้วยคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาและมีความรู้ด้านการใช้สื่อโซเชียล และให้ผู้อาวุโสหรือตัวแทนกลุ่มในหมู่บ้านเป็นผู้ให้คำปรึกษา การเลือกใช้สื่อโซเชียลในช่องทางการตลาดที่เหมาะสมพร้อมจัดทีมงานในการดูแลข้อมูลและการติดต่อสื่อสาร การสร้างเนื้อหาการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ติดตามในการขายสินค้าและบริการของชุมชน รวมการประสานช่องทางการส่ง

สินค้าให้ถึงผู้รับ การประสานการสำรองที่พักโฮมสเตย์ การสื่อสารด้านข้อมูลข่าวสารกิจกรรม และการประสานการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เพียงเท่านี้ชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำวางตอนบนสามารถเข้าถึงระบบการตลาดยุคใหม่ที่สามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายแต่เพิ่มประสิทธิภาพในการทำ การตลาดและการขายได้ถึงกลุ่ม เป้าหมายอย่างแท้จริงด้วยการบริหารจัดการโดยชุมชนรวมถึง ภาพรวมเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกด้วย

สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้ง 4 หมู่บ้าน ควรมีรูปแบบในการ อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มน้ำวางตอนบน 3 ด้าน ได้แก่ 1.การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ 2. การอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา และ 3.การใช้หลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจ พอเพียง) การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ นอกจากการใช้หลักการจัดการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนเข้ามาบริหารจัดการ และอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว ยังสามารถใช้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ ทั้งยังเป็นการสืบสาน และต่อยอด พระปณิธานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ต้องการให้ประชาชนชาวไทยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางใน การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง พออยู่ พอกิน มีภูมิคุ้มกัน และพึ่งตนเองได้

2. อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มน้ำวางตอนบน เรื่องนี้ค้นพบว่า ชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน คือ บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง บ้านห้วยตอง และบ้านขุนวาง เป็นหมู่บ้าน ที่มีระบบการผลิต 2 ระบบ คือ ระบบการผลิตเพื่อขายในระบบทุนนิยม และระบบการผลิตเพื่อ การบริโภคในระบบเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงชาวบ้านยังปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภค ผลิตผัก ดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้าขาย ชาวบ้านปกากะญอยังคงทำนาตามแบบ วิถีชีวิตที่เคยเป็นมาและบางส่วนทำไร่เพื่อการบริโภค ในระบบการผลิตเพื่อขายและบริโภคยังคงยึด ความเชื่อของวัฒนธรรมดั้งเดิมมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิต ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้มีการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยการตั้งกฎ กติกาของหมู่บ้าน เช่น การแบ่งพื้นที่ ชาวบ้านได้มีการจัดแบ่งพื้นที่ ได้แก่ ป่าอนุรักษ์ คือพื้นที่ที่ห้ามทุกคนบุกรุก เพื่อปรับเป็นพื้นที่อนุรักษ์ และต้องช่วยกันอนุรักษ์ป้องกันไฟป่า ป่าใช้สอย คือป่าที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปเก็บหาของป่าได้ เช่น พืชผัก ผลไม้ เป็นต้น และพื้นที่ทำกิน คือพื้นที่ที่ชาวบ้านสามารถสร้างบ้าน ทำสวน ไร่ นา พื้นที่ทำกิน ในปัจจุบันของทั้ง 4 หมู่บ้าน ทางรัฐบาลได้มีการออกกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แล้ว แต่ยังไม่ทั่วถึงทุกคนและ ทุกพื้นที่ แต่ชาวบ้านก็ยังใช้พื้นที่ทำกินครอบครองติดต่อกันมาโดยไม่มีกรรมสิทธิ์ นอกจากที่ชาวบ้าน ได้สร้างกฎ กติกาของหมู่บ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรแล้ว การบังคับ ควบคุม ก็เกิดจากกฎหมาย

ของรัฐ เช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2559 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลจากการวิจัย ค้นพบว่า ชาวบ้านมีวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสืบทอดต่อกันมาไม่ต่ำกว่า 200 ปี หรือตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งหมู่บ้าน ก่อนที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะออกกฎหมายบังคับ ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับกฎหมายคือการถือครองที่ดินทำกินที่ตกทอดจากบรรพบุรุษโดยไม่มีกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย

จากพื้นฐานเดิมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือ การใช้ทรัพยากรควบคู่กับการรักษาดังคำสอนของชาวปกากะญอที่กล่าวว่า “อ่อที เกอะต๋อที อ่อก่อ เกอะต๋อก่อ” แปลว่า ใช้น้ำต้องรักษาน้ำ ใช้ป่าต้องรักษป่า จึงส่งผลให้ระบบการผลิตแบบคู่ทั้งสองระบบมีวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาดังเดิมควบคู่กับการอนุรักษ์ จากจุดแข็งดังกล่าวจึงสร้างเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวของแต่ละหมู่บ้าน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในการร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในกลุ่มน้ำวางตอนบนอย่างเกี่ยวพัน และพึ่งพากันเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และเพิ่มคุณค่าทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มิใช่เน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ดังนั้นการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงจึงสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวพระราชดำริในเรื่องศาสตร์พระราชา ซึ่งได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยเรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ (2544) เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาง และงานวิจัยของ วรพล วัฒนเหลียงอรุณ (2544) เรื่อง การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร งานวิจัยทั้ง 2 เรื่องเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว แต่แนวคิด วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพมิได้เปลี่ยนแปลงตามสภาวะบริบทของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านยังคงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมหลักแบบเดิมไว้อย่างมั่นคง แนวคิดในเรื่องการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ มีลอย อุ้นเพย (2557) ในเรื่องภูมิปัญญาผ้าทอกะเหรี่ยง การนำศาสตร์พระราชาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ก็สอดคล้องกับ คณะอนุกรรมการศึกษาปรัชญาทฤษฎีแห่งศาสตร์พระราชา (2560) เรื่อง ปรัชญาทฤษฎีแห่งศาสตร์พระราชา นอกจากนี้งานวิจัยของ ชูสิทธิ์ ชูชาติ และ ถนัด บุญชัย (2561) เรื่องการเสด็จประพาสต้นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

งานวิจัยเรื่องนี้ค้นพบว่า ชาวบ้านในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน เช่น บ้านขุนวาง บ้านห้วยตอง บ้านห้วยข้าวลือ บ้านโป่งสมิต และบ้านห้วยอีค่าง เป็นหมู่บ้านที่ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้วางรากฐานในการพัฒนาที่ยั่งยืนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 ชาวบ้านมีชีวิตที่มั่นคงขึ้นภายใต้หลักการพึ่งตนเองได้ (Self-Reliance) โดยยึดหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานระบบการเกษตรและการผลิต 2 ระบบที่ยังคงควบคู่กันในหมู่บ้าน หากเปรียบเทียบกันระหว่างปลาเกะญอ กับ มัง ปลาเกะญอยึดมั่นในระบบการผลิต 2 ระบบดังที่กล่าวมามากกว่ามัง โดยที่มังยังคงยึดระบบการผลิต 2 ระบบ เช่นกันเน้นการลงทุนในธุรกิจขนาดใหญ่ มากกว่าปลาเกะญอ

3. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำวางตอนบน เรื่องนี้เป็นเพียงงานวิจัยต้นน้ำ คือ การสร้างผลิตภัณฑ์ หรือรูปแบบของการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดจุดเริ่มต้นของการต่อยอดทรัพยากรต้นทุนด้านต่างๆ ในท้องถิ่น รวมถึงวิธีการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) ของระบบกลางน้ำ มีบางส่วนจากการเก็บข้อมูลของงานวิจัยที่ให้ข้อเสนอแนะ แต่ต้องใช้งบประมาณในการลงทุนปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อส่งต่อผลิตภัณฑ์สู่ปลายน้ำ คือนักท่องเที่ยวและกลุ่มตลาดเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว สำหรับต้นน้ำ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีอยู่ในบริบทของหมู่บ้าน ถ้าได้รับการสร้างเสริมด้วยงบลงทุน การพัฒนาให้ทันสมัยบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา และการพัฒนาที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวมิใช่อาชีพหลักของสังคมชาวนา เพราะอาชีพหลักของสังคมชาวนา คือ การเกษตรแบบครบวงจรจากต้นน้ำ กลางน้ำ สู่ปลายน้ำอย่างยั่งยืน สำหรับการท่องเที่ยวเป็นเพียงอาชีพเสริมและสร้างรายได้เสริมเท่านั้น ถ้าการท่องเที่ยวกลับกลายเป็นอาชีพหลักแล้ว การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในสังคมชาวนาจะเปลี่ยนไปทางลบมากกว่าทางบวก ทำให้เศรษฐกิจที่เติบโตตามมูลค่าและราคาจะกลายเป็นการทำลายคุณค่า ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของสังคมชาวนา

การขยายพื้นที่การวิจัยสู่หมู่บ้านต้นน้ำวางหมู่บ้านอื่น ๆ นับเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมอย่างยิ่ง เพราะแม่น้ำวางมีต้นน้ำที่สำคัญหลายสาย เช่น แม่วาง แม่เตียน แม่มุด แม่สะปอก แม่วิน แม่ป้วย และลำห้วยโป่งสมิต งานวิจัยเรื่องนี้ครอบคลุมเฉพาะหมู่บ้านในเขตต้นน้ำแม่วาง แม่เตียน ลำห้วยโป่งสมิต ลำห้วยตอง ลำห้วยอีค่าง เท่านั้น จึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านต้นน้ำอื่น ๆ มิใช่เป้าหมายหลัก คือ เศรษฐกิจอันเกิดจากการท่องเที่ยว แต่เป้าหมายหลักคือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตสังคมชาวนาด้านการเกษตรให้ดีขึ้นผ่านกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

บรรณานุกรม

- กรกนก เกิดสังข์ และณัฐมน ราชรักษ์. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเชิงกลยุทธ์ : กรณีศึกษาตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560). 231-249 หน้า.
- กรมทรัพยากรธรณี. (2558). แผนที่เสี่ยงภัยดินถล่มระดับชุมชน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 42 หน้า
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2538). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- _____. (2021). เทรนด์ท่องเที่ยวใคร “รุ่ง” ใคร “ร่วง” ในปี 2021. สืบค้นจาก www.TATreview Magazine.com
- _____. (ม.ป.ป.). รูปแบบการท่องเที่ยว. สืบค้นจาก www.11th.wikipidia.org/wiki/การท่องเที่ยว.
- การพัฒนาที่ยั่งยืนสู่กระแสเศรษฐกิจสีเขียว. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก www.tsdf.nida.ac.th>bog >410- การประชุม-no20.
- เกษม วัฒนชัย. (2558). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียน. ศูนย์สถานศึกษาพอเพียงมูลนิธิยุวสถิรคุณ กรุงเทพฯ: ธนธิการพิมพ์, 28 หน้า.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา. (2560). การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ , 233 หน้า
- โครงการ กปร. (2009). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. สืบค้นจาก www.project.rdct.go.th/projects.
- จดจารพระมหากรุณาพระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อปวงประชาร่มเย็น. (2551). สืบค้นจาก www.deic.nrct.go.th>search>SearchDetail.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย 249 หน้า.

ชิลไปไหน.พาเที่ยวตามรอยพ่อกับสวนดอกไม้เมืองหนาวสวยๆที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง.
สืบค้นจาก www.chillpainaii.com/scoop/9218/.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2541). การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหา
ภัยแล้งของประเทศไทย. ทนุอดหนุนการวิจัยคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี
งบประมาณ 2538. เชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 154 หน้า.

_____. (2548). คู่มือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่,
228 หน้า

_____. (2562). คู่มือการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง. ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราช
เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่:
วนิดาการพิมพ์, 112 หน้า.

_____. (2553). โครงการหลวง: การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงบนยอดดอย 365 วัน.
สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 298 หน้า

_____. (2557). ตามรอยพระราชดำริสู่ความสำเร็จ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่:
วนิดาการพิมพ์, 140 หน้า.

_____. (2545). พ่อค้าวัวต่างผู้บุกเบิกการค้าขายในภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ. 2398 –
2503). ทนุอดหนุนการวิจัย กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ เชียงใหม่:
แสงศิลป์การพิมพ์, 138 หน้า

_____. (2544). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาวง. ทนุอดหนุนการวิจัย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 197 หน้า.

_____. (2533). อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. วิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา. 116 หน้า.

เดชา ปุณณกาล. (2560). 9 ตามรอยพระบาทศาสตร์พระราช. วารสารสมาคมนักวิจัย ปีที่ 22
ฉบับที่ 2, 13-20 หน้า ดอกเบญจมาศดอกไม้ประจำชาติญี่ปุ่น (2017). สืบค้นจาก
www.tpapress.com

ทาสเนอร์, ไมเคิล. (2562). การตลาดยุคใหม่. คมสัน ขจรชีพพันธุ์งาม แปล กรุงเทพฯ:
เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 316 หน้า.

ทิศทางการวิ่งเทรลเมืองไทย. (2530). สืบค้นจาก www.citytrailrunners.com

นัฐภาส ยศอาลัย. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนากองเทียวอย่างยั่งยืนในพื้นที่งานส่งเสริม
เกษตรโครงการหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
พัฒนากองเทียว มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 237 หน้า.

นันทสาร สุขโต และคณะ. (2557). หลักการตลาด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น
อินโดไชน่า, 321 หน้า.

บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน). (2019). รวมวิธีอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน. สืบค้นจาก
www.blog.pttexpresso.com/how-to-be-environmentally-friendly/.

บัณฑิต เศรษฐศิริโรจน์ และนนท์ นุชหมอน. (ม.ป.ป). การประชุม Rio+20: จาก “การพัฒนาที่ยั่งยืน”
สู่กระแส “เศรษฐกิจสีเขียว” สืบค้นจาก www.stou.ac.th

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนากองเทียวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์,
315 หน้า

ปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง. (2016). สืบค้นจาก www.tsdf.nida.ac.th/th/th/royally-initiated.project/10760

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ. (2016). สืบค้นจาก www.gseda.nida.ac.th

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช. (2517). เศรษฐกิจพอเพียง.
สืบค้นจาก www.rdpb.go.th

_____. (2519). หลักการพัฒนารวมชนจากแนวพระราชดำริ. สืบค้นจาก
www.opsmoac.go.th

_____. (2523). สืบค้นจาก www.tsdf.nida.ac.th.>10760

_____. (2562). พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นจาก
www.money.kapook.com

มบุญ มุกข์ประดิษฐ์. (2535). ประทีปแห่งแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: ไทยประกันชีวิต, 199 หน้า.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2537). ทฤษฎีใหม่. สืบค้นจาก www.chaipat.or.th>new-theory.

_____. (ม.ป.ป.). ศาสตร์ของพระราชา. สืบค้นจาก www.tsdf.nida.ac.th

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภัควิภาส. (2556). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชน ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 : มหาวิทยาลัยนเรศวร. 42-60 หน้า.

ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. สืบค้นจาก www.ratchakitchasoc.go.th

รวมพิภักดิ์ 10 สวนดอกไม้ในเชียงใหม่. (2563). สืบค้นจาก www.chillpainai.com

ลักขณา พบรมเย็น. (2554). โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางและมาตรการรับรองสิทธิชุมชนที่เป็นการคุ้มครองสุขภาวะของประชาชนเชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, 22 หน้า.

ลาเวนเดอร์. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก www.pobpad.com

เวอร์บีน่า. (2020). สืบค้นจาก www.hellow.khunmor.com

วรพล วัฒนเหลืออรุณ. (2544). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน: กรณีศึกษาบ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 150 หน้า

วิชิตวงศ์ ฌบ้อมเพชร. (2549). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 271 หน้า.

วีระ หวังสัจจะโชค. (ม.ป.ป.). บทสำรวจกรอบการศึกษาการปรับตัวของชาวนาไทยทางเศรษฐกิจการเมืองและโจทย์สำหรับการศึกษาในอนาคต. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา ปีที่ 5 ฉบับที่ 1, 22 -52 หน้า

ศุภชาติ เอี่ยมรัตน์กุล. (2557). หลักการตลาด. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 300 หน้า.

ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่(ขุนวาง). สืบค้นจาก www.rdpb.go.th>Rlecommend>

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. (2563). ศาสตร์พระราชา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่: วนดาการพิมพ์, 340 หน้า.

ศูนย์สังคมพัฒนาสังคมชลเชียงใหม่. (2540). **ประสบการณ์การพัฒนาแนวทางศาสนาและวัฒนธรรมงานวิจัยประเมินผล**. ศูนย์สังคมพัฒนาสังคมชลเชียงใหม่, 149 หน้า.

สวนดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก. (2563). สืบค้นจาก www.KTC.co.th

สวนสามพราน. (2512). สืบค้นจาก www.suansampran.com

สมชาย ชมพูน้อย. (2560). **แนวทางการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร**, 77 หน้า.

สมชาติ กิจยรรยง. (2558). **กลยุทธ์การตลาดน่านน้ำหลากสี ทวีความสำเร็จ**. กรุงเทพฯ: เพชรประกาย, 272 หน้า.

สิบสองอันดับทุ่งดอกไม้ที่สวยงามไม่แพ้ซากุระ. (2562). สืบค้นจาก www.tsunapujapan.com>Japan-has

สถาบันการท่องเที่ยวชุมชน. (2564). **รู้จักการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. สืบค้นจาก www.cbyyouth.wordpress.com/cbt-yo.ac.th

สุนทร กุศลวัฒนาพรพงศ์. (2544). **ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง-ทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก, 188 หน้า.

เสรี พงศ์พิศ. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา 135 หน้า.

สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช). (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก www.nstda.or.th

สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่. (2560). สืบค้นจาก www.chiangmai.nso.go.th.

หน่อแอรี่ ทุ่งเมืองทอง. (2563). **แผนพัฒนาหมู่บ้านประจำปี พ.ศ. 2563 บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่**. 32 หน้า.

องค์ความรู้เรื่องข้าว. (2564). **ภูมิปัญญาชาวนาบนพื้นที่สูงของปกากะญอ**. สืบค้นจาก www.ricethailand.go.th

อนาคตของเรา. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก www.manpattanalibrary.com/newsdetail.

Bonnie K. L. Mak 1, Lewis T. O. Cheung & Dennis L. H. Hui. (2017). **Community**

Participation in the Decision-Making Process for Sustainable Tourism Development in Rural Areas of Hong Kong, China. *Sustainability*, 9(10), 1-13; September. <https://doi.org/10.3390/su9101695>

Carson, Rachel. (1962). **Silent Spring**. Boston: A Mariner Book, 198 Page.

Chee-Hua Chin, May-Chiun Lo, T. Ramayah. (2016). **Rural Tourism Sustainable Management and Destination Marketing Efforts: Key Factors from Communities' Perspective**. *Journal of Sustainable Development*, 9(4), 180. <http://dx.doi.org/10.5539/jsd.v9n4p179>.

Cooper and Hall. (2008). **Contemporary Tourism: An International Approach**. สืบค้นจาก www.researchgate.net>publication.

Davidson, Rob. (1994). **Tourism**. 2 ed Singapore: Longman Group Limited. 206 Page.

Eerang Park & Sangkyun Kim. (2016). **The Potential of Cittaslow for Sustainable Tourism Development: Enhancing Local Community's Empowerment**. *Tourism Planning & Development*, 13(3), 351-369.

Goeldner, Charles R., Ritchie, Brent S.R. and McIntosh Robert W. (2000). **Tourism Principles, Practices, Philosophy**. 8 ed. New York: John Wiley Sons, Inc.

Holden, Andrew. (2000). **Environment and Tourism**. London: Routledge.

International Tourists to Hit 1-8 Billions by 2030/UNWTO สืบค้นจาก www.unwto.org>global >Press-release.

Kinnaird, V. and Hall, D. (1994). **Tourism: A Gender Analysis**. New York: John Wiley and Sons. 218 Page.

Lan Xue, Deborah Kerstetter & Carter Hunt. (2017). **Tourism Development and Changing Rural Identity in China**. *Annals of Tourism Research*, 66, 170-182, September.

Page, Stephen and Dowling, Ross K. (2002) **Ecotourism**. Harlow: Rentice Hall. 338 Page.

Plog, S.c. (2002). **Why Destination Aresas Rise and Fall in Popalarity**. สืบค้นจาก www.cabdirect.org>capdiract.

Sharley, Richard. (2006). **Ecotourism: A Consumtion Perspective**. สืบค้นจาก www.researchgate.net>publication>249.

Sharley, Richard and Telfer, David J. (2015). **Tourism andDevelo[ment Concept and Issues**. 2 ed Briston: Channel View Puplication, 546 Page.

Swarbrooke, J. (1998). **Sustainable Tourism Management**. New York: CABI, 371 Page.

Tarbuck, Edward J. and Lutgens, Frederick K. (2003). **Foundation of Earth Science**. 3 ed New Jesey Premtice Hall. 375 Page.

Thebald, William. (1994). **Global Tourism: The Next Decade**. London: Butterworth – Heinemann, 406 Page.

Weaver, David. (2006). **Sustainable Tourism**. Oxford: ELSEVER, 240 Page.

Yasuo Ohe. (2008). **Characteristics and issues of rural tourism in Japan**. Sustainable Tourism III, 115, 305-316, DOI: 10.2495/ST080301

สัมภาษณ์

จอนิ โอโดเชาว์ บ้านเลขที่ 21 บ้านหนองเต่า หมู่ที่ 4 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

จักรพันธุ์ แซ่ย่าง บ้านเลขที่ 113 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

จิมอร์ คนรักธรรมชาติ บ้านเลขที่ 61/1 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

แซะลือ ดอยสูงสง่า บ้านเลขที่ 132 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

ณรงค์ฤทธิ์ ชัยเจริญกุล บ้านเลขที่ 76 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

แดง แซ่ย่าง บ้านเลขที่ 1/2 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ตินิ กำนันธรรม บ้านเลขที่ 145 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

ทิเมะ อนุรักษ์ประเพณี บ้านเลขที่ 146 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

ธวัชชัย สติมูล บ้านเลขที่ 28 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

น้อยน้อย ดอยสูงสง่า บ้านเลขที่ 103 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

นุ แซ่หลี่ บ้านเลขที่ 66 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

เปา แซ่ย่าง บ้านเลขที่ 109 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

สมัคร ดอยสูงสง่า บ้านเลขที่ 132 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

เพ็ญเพชร ปะกาวาที บ้านเลขที่ 146/1 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

เพ็ญศิริ สงค์ลาวัด บ้านเลขที่ 84 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

เย็น แซ่ย่าง บ้านเลขที่ 21 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

อุดม สงค์ศิลาวัต บ้านเลขที่ 21/1 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

อนุสิทธิ์ อ่อนสุระหม บ้านเลขที่ 113 หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

หยง แซ่หลี่ บ้านเลขที่ 72 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มชาวบ้านโป่งสมิต จำนวน 50 คน

กลุ่มชาวบ้านขุนวาง จำนวน 20 คน

กลุ่มชาวบ้านห้วยอีค่าง จำนวน 40 คน

แรงงานต่างชาติในไร่สวนสตรอว์เบอร์รี่ จำนวน 10 คน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ
วัน เดือน ปีเกิด	5 พฤษภาคม 2486
หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ	ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน	ข้าราชการบำนาญ และอาจารย์พิเศษจ้างรายปี
พ.ศ. 2546-2515	ข้าราชการวิทยาลัยครูเชียงใหม่ และสถาบันราชภัฏเชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2523	(ปริญญาโท) กศ.ม สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2514	(ปริญญาตรี) กศ.บ สาขามัธยมศึกษา วิชาเอกประวัติศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา
ประสบการณ์งานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ	
พ.ศ. 2562	การพัฒนากฎมปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำทาง การเกษตร ในพื้นที่นอกเขตชลประทาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยสำนักงานการวิจัย แห่งชาติ (วช.) 2562. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2562.
พ.ศ. 2561	การเสด็จประพาสต้นสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. รายงานวิจัย สนับสนุน โดยกองทุนสนับสนุนการบริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 2561.
พ.ศ. 2553	การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในมิติเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทนอดหนุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ,เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2553.
พ.ศ. 2553	โครงการหลวงพระราชกรณียกิจนวมินทรมหาราชเพื่อปวง ประชาราษฎร์, สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม ร่วมกับ

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ,เชียงใหม่ : วนิตการพิมพ์, 2553.
- พ.ศ. 2551 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เขตพื้นที่ลุ่มน้ำสาละวิน ในมิติเศรษฐกิจพอเพียง ทนอุดหนุนการวิจัยองค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2551.
- พ.ศ. 2550 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทนอุดหนุนการวิจัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2550.
- พ.ศ. 2548 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เขตลุ่มแม่น้ำแม่แตง ทนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2548.
- พ.ศ. 2545 โครงการสำรวจที่พักประเภทเกสต์เฮาส์ในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทนอุดหนุนการวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545.
- พ.ศ. 2544 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาง ทนอุดหนุนการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- พ.ศ. 2542 การจัดพิพิธภัณฑ์ในประเทศญี่ปุ่น เพื่อการเรียนรู้แก่เยาวชน ทนอุดหนุนการวิจัย JSPS รัฐบาลญี่ปุ่น, 2542
- พ.ศ. 2541 การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่า และระบบนิเวศ เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย ทนอุดหนุนการวิจัยประเภทกำหนดเรื่อง สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2541.
- พ.ศ. 2540 “กาดจ๊ว” (ตลาดวู้ด): มิติหนึ่งของภาพสะท้อนในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมชาวนาในภาคเหนือของประเทศไทย, ทนอุดหนุนการวิจัยทางวัฒนธรรมประจำปี พ.ศ. 2537 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540.
- พ.ศ. 2539 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในมณฑลยูนนาน : ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในนครคุนหมิง เมืองถุนาน และเมืองหลูซี, ทนอุดหนุนการวิจัยโครงการศึกษาประเทศเพื่อนบ้าน สำนักงานสภาพัฒนาการวิจัย ราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- พ.ศ. 2536 การวิจัยเชิงประเมินผล โครงการ “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิง

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

- สังคม” (Social Environment Preservation). ทนุอดหนุนการวิจัยศูนย์สังคมพัฒนา สภาคาทอริกแห่งประเทศไทย, 2536
- พ.ศ. 2532 กลองหลวง : สงครามพิธีกรรมในล้านนา, ทนุอดหนุนการวิจัย มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู –ทอมป์สัน, 2532.
- พ.ศ. 2529 การค้าขายทางเรือบริเวณลุ่มน้ำปิงระหว่างภาคเหนือกับภาคกลางของประเทศไทย (พ.ศ. 1893 – 2504) ทนุอดหนุนการวิจัย มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน, 2529.
- พ.ศ. 2526 THE ROLE OF THAI WOMEN IN PRESERVATION AND DISSEMINATION OF TRADITION CULTURAL VALUES IN THE DEVELOPMENT OF NEW VALUES IN THAILAND: A CASESTUY FROM LANNA THAI. ทนุอดหนุนการวิจัย UNESCO 2526.
- พ.ศ. 2524 พ่อค้าวัวต่าง : ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ. 2398-2503) ทนุอดหนุนการวิจัยกรมการฝึกหัดครู, 2524.

ผลงานทางวิชาการที่เผยแพร่และตีพิมพ์: (เอกสารประกอบการสอน/ตำรา/หนังสือ)

- พ.ศ. 2562 ศาสตร์พระราชา. ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์, 2563.
- พ.ศ. 2562 เมือง วิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานความยั่งยืน. ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์, 2562.
- พ.ศ. 2562 คู่มือการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง. ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่: วนิต การพิมพ์, 2562
- พ.ศ. 2561 ตามรอยพระยุคลบาทเรื่องชีวิตวัฒนธรรม. ฉบับที่ 2. ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่ : วนิตการพิมพ์, 2561

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

- พ.ศ. 2559 ตามรอยพระยุคลบาท เรื่อง ศิลปวัฒนธรรมและชีวิตวัฒนธรรม. สำนักศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2559.
- พ.ศ. 2557 ตามรอยพระราชดำริสู่ความสำเร็จ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2557
- พ.ศ. 2555 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อประโยชน์สุขของปวงประชา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2555.
- พ.ศ. 2554 อุตุสภกรรมท่องเที่ยว.ครั้งที่ 5.เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2554.
- พ.ศ. 2554 หลักการทรงงาน ตามรอยพระยุคลบาท. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่,เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2554.
- พ.ศ. 2553 คู่มือการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่,เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2553.
- พ.ศ. 2553 ของดีหลังพื้นที่ “สะลวง-ชี้เหล็ก”, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่,เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2553.
- พ.ศ. 2521-ปัจจุบัน บทความทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในวารสาร (ตีพิมพ์เผยแพร่ทั่วประเทศ) ประมาณ 50 เรื่อง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นาย วรพล วัฒนเหลืออรุณ
วัน เดือน ปีเกิด	13 ตุลาคม 2513
หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ	ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงใหม่

ตำแหน่งและประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2563-ปัจจุบัน	ประธานหลักสูตรนวัตกรรมการธุรกิจบริการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2562-ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารธุรกิจ
พ.ศ. 2536-2562	อาจารย์และประธานหลักสูตรการท่องเที่ยว ภาควิชาการ ท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2562	กำลังศึกษาต่อหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศาสตร์เพื่อ การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2544	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (รุ่น ที่ 1)
พ.ศ. 2534	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต โปรแกรม วิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา (รุ่นที่ 1)
พ.ศ. 2530	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประสบการณ์งานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

พ.ศ. 2563	บทความวิจัยเรื่อง “การจัดทำฐานข้อมูลในระบบออนไลน์เพื่อใช้ เป็นฐานการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน” ตีพิมพ์ในวารสารพิษณุเวช
-----------	---

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

- พ.ศ. 2563 สาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 12 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2563 โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ, อาจารย์วรพล วัฒน เหลืองอรุณ, อาจารย์ประสิทธิ์ ฉิมบุญมา, อาจารย์ปัทมา รัตนกมลวรรณ และอาจารย์ชนม์ธนะ สุวรรณ
- พ.ศ. 2563 บทความวิจัยเรื่อง “การจัดทำฐานข้อมูลในระบบออนไลน์เพื่อใช้เป็นฐานการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน” ตีพิมพ์ในวารสารพิษเนศวร์
- พ.ศ. 2563 สาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 12 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2563 โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ, อาจารย์วรพล วัฒน เหลืองอรุณ, อาจารย์ประสิทธิ์ ฉิมบุญมา, อาจารย์ปัทมา รัตนกมลวรรณ และอาจารย์ชนม์ธนะ สุวรรณ
- พ.ศ. 2563 โครงการ “การศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลชุมชนในระบบออนไลน์ (Online Database) เพื่อใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน” พื้นที่ อบต.ป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สนับสนุนงบประมาณโดยบัณฑิตวิทยาลัยตามยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- พ.ศ. 2563 ได้รับ “รางวัลบุคลากรตัวอย่าง” ของเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ 8 แห่ง “ด้านบริการวิชาการ” ในงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 2 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2563
- พ.ศ. 2562 บทความวิจัย เรื่อง “การศึกษาเอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” ตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ ประจำปีที่ 20 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2562
- พ.ศ. 2562 โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ แผนงานภารกิจสนับสนุนยุทธศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2562 เรื่อง “โครงการศึกษาเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขความยากจนของ

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

- ประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน”
หัวหน้าโครงการโดย ศาสตราจารย์ ดร.มนัส สุวรรณ
- พ.ศ. 2562 หน่วยงานศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาร่วมการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ งบประมาณปี 2562 ยุทธศาสตร์ การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในเขตชนบท ชื่อโครงการย่อย “โครงการความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลำน้าวางตอนบน หมู่บ้านโป่งสมิต (สมิ)-ห้วยข้าวสับ หมู่ที่ 8 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่”
- พ.ศ. 2561 ทีมประเมินโครงการหมู่บ้านอัตลักษณ์หัตถกรรมเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ โครงการหมู่บ้านอัตลักษณ์หัตถกรรมเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ กิจกรรมที่ 7 ติดตามประเมินผลเส้นทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านอัตลักษณ์หัตถกรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 15 หมู่บ้าน โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2561 โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ แผนงานภารกิจสนับสนุนยุทธศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2561 เรื่อง “โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการเสริมสร้างศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน”
- พ.ศ. 2561 โครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2559 เรื่อง “การศึกษาเอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ (Study for Uniqueness in Tourism base on Sustainable Tourism Management, Mae Rim District Chiang Mai Province)”
- พ.ศ. 2559 ผู้เขียนร่วมและจัดทำหนังสือ “สู่ชีวิตจนเป็นศิษย์เก่าดีเด่น” เนื่องในโอกาสภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ครบรอบ 32 ปี (พ.ศ. 2528-2560)
- พ.ศ. 2556 ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

ของชุมชนท้องถิ่นพื้นที่ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัด
เชียงใหม่” จากสำนักวิจัยแห่งชาติ งบประมาณแผ่นดินประจำปี
พ.ศ.2555

- พ.ศ. 2556 หัวหน้าชุดโครงการวิจัยเรื่อง “จากมูลค่าสู่คุณค่าอุตสาหกรรม
ท่องเที่ยว ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” จาก
สำนักวิจัยแห่งชาติ งบประมาณแผ่นดินประจำปี พ.ศ.2555
- พ.ศ. 2555 รางวัลเชิดชูเกียรติศิษย์เก่าดีเด่นด้านอาชีพครู ในวาระครบรอบ
72 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์จังหวัดฉะเชิงเทรา
- พ.ศ. 2554-2555 การวิจัยเรื่อง “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อประโยชน์
สุขของปวงประชา” ทุนวิจัยโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- พ.ศ. 2547-2550 แปลและเรียบเรียงหนังสือ “การบริหารและการจัดการงาน
โรงแรม” ร่วมกับ ดร.บังอร ฉัตรรุ่งเรือง พิมพ์ครั้งที่ 2
บริษัทเพียร์สัน อินโดไชน่า
- พ.ศ. 2547 รายงานการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตลุ่มแม่น้ำ
แตง” ทุนวิจัยโดยสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. 2545 รายงานผลการศึกษาโครงการสำรวจที่พักประเภทเกสต์เฮาส์
(Guest House) ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทุน
วิจัยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2543 การศึกษารูปแบบวิธีการบริหารงานที่เหมาะสมของ The Felix
City Inn Chiang Mai Hotel

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ว่าที่ ร.ต.กริช สอึงทอง
วัน เดือน ปีเกิด	2 สิงหาคม 2520
หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ	ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงใหม่
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2562 - ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2547 – 2562	อาจารย์ประจำภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2546 – 2547	เจ้าหน้าที่รับจองตั๋วเครื่องบิน ร้านผลแรกธุรกิจท่องเที่ยว
พ.ศ. 2543 – 2545	เจ้าหน้าที่แผนกทุนการศึกษา ฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัย พายัพ
พ.ศ. 2542 – 2543	เจ้าหน้าที่โครงการต่างประเทศ ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัย พายัพ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2543 – 2545	ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2538 – 2541	บธ.บ (การจัดการ) มหาวิทยาลัยพายัพ
ประสบการณ์งานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ	
พ.ศ. 2563	โครงการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการ จัดการโดยชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ งบประมาณตามโครงการตามยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น งานวิจัย เรื่อง รูปแบบ การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำวางตอนบน
พ.ศ. 2562	โครงการความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน ณ บ้านโป่งสมิ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

- พ.ศ. 2559 งานวิจัย เรื่องการศึกษา เอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2555 งานวิจัย เรื่อง การศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น พื้นที่ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2555 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อประโยชน์สุขของปวงประชา
- พ.ศ. 2553 โครงการในเรื่องการศึกษาและการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ ตำบลสะลวง – ชี้เหล็ก
- พ.ศ. 2552 โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและระบบสารสนเทศ เรื่องการท่องเที่ยวล้านนา
- พ.ศ. 2548 โครงการวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มแม่น้ำแตง จังหวัดเชียงใหม่

